

Univerzita Karlova v Praze
Fakulta humanitních studií

Obor: Řízení a supervize v sociálních a zdravotnických organizacích

Praktická příprava studentů vyšších odborných škol sociálních

Autor práce: Bc. Daniela Brůnová

Vedoucí magisterské práce: PhDr. Zuzana Havrdová, CSc.

Praha 2007

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracovala samostatně a uvedla v ní všechny prameny, literaturu a ostatní zdroje, které jsem použila.

V Praze dne 13. září 2007

Děkuji PhDr. Zuzaně Havrdové, CSc. za odborné vedení diplomové práce. Rovněž děkuji všem vyučujícím zkoumaných vyšších odborných škol za to, že si jednak vymezili čas a ochotně se mnou provedli rozhovor a jednak mi zajistili možnost provést u studentů na jednotlivých školách dotazníkové šetření a skupinový rozhovor.

OBSAH

ABSTRAKT.....	4
---------------	---

ÚVOD.....	6
-----------	---

TEORETICKÁ ČÁST

1 PROFESNÍ PŘÍPRAVA A ROZVOJ SOCIÁLNÍCH PRACOVNÍKŮ OBORU SOCIÁLNÍ PRÁCE	8
1.1 Vymezení pojmu sociální práce	8
1.2 Podmínky pro výkon profese sociální práce	10
1.2.1 Obecné předpoklady pro výkon profese	10
1.2.2 Podmínky pro výkon profese stanovené legislativou	11
1.2.3 Získání odbornosti prostřednictvím odpovídajícího vzdělání.....	13
1.2.4 Následný profesní rozvoj jako podmínka výkonu profese.....	15
2 ODBORNÁ PŘÍPRAVA STUDENTŮ VYŠŠÍCH ODBORNÝCH ŠKOL OBORU SOCIÁLNÍ PRÁCE	18
2.1 Odborný seminář a kasuistický seminář	18
2.2 Odborná praxe.....	19
2.3 Supervize.....	21

PRAKTICKÁ ČÁST

3 VÝZKUM V OBLASTI PRAKTICKÉ PŘÍPRAVY STUDENTŮ VYŠŠÍCH ODBORNÝCH ŠKOL SOCIÁLNÍCH.....	24
3.1 Cíle výzkumu	24
3.2 Sledované oblasti k jednotlivým cílům a jejich teoretické východisko	25
3.2.1 Oblasti vztahující se k cíli č. 1	25
3.2.2 Oblasti vztahující se k cíli č. 2	31
3.2.3 Oblasti vztahující se k cíli č. 3	34
3.3 Zpracování a vyhodnocení výzkumné části vzhledem ke stanoveným cílům.....	36
3.3.1 Dotazníkové šetření.....	38
3.3.1.1 Cíl dotazníkového šetření.....	38
3.3.1.2 Výzkumný vzorek	38
3.3.1.3 Hlavní hypotézy	39
3.3.1.4 Pracovní hypotézy.....	39
3.3.1.5 Vyhodnocení dotazníkového šetření.....	40
3.3.1.6 Vyhodnocení hlavních hypotéz.....	59
3.3.2 Rozhovor	61
3.3.2.1 Cíl dotazování	61
3.3.2.2 Výzkumný vzorek	61
3.3.2.3 Stanovené kategorie pro rozhovor	62
3.3.2.4 Vyhodnocení rozhovoru.....	63
3.3.2.5 Shrnutí výzkumu	73
3.3.3 Skupinový rozhovor (focus group)	75
3.3.3.1 Cíl focus group.....	75
3.3.3.2 Výzkumný vzorek	75

3. 3. 3. 3 Stanovené kategorie pro focus group.....	76
3. 3. 3. 4 Vyhodnocení focus group	76
3. 3. 3. 5 Shrnutí výzkumu	80
3. 3. 4 Závěrečné shrnutí výsledků výzkumné části.....	82
3. 3. 4. 1 Práce s úskalími jednotlivých výzkumných metod.....	82
3. 3. 4. 2 Srovnání výsledků provedených výzkumů	83
4 VYTVOŘENÍ METODICKÝCH VODÍTEK PRO ORGANIZOVÁNÍ ODBORNÝCH PRAXÍ A SUPERVIZÍ NA VOŠS A DOPORUČENÍ PRO ZAVEDENÍ SUPERVIZE NA VOŠS OSTRAVA	85
ZÁVĚR.....	88
Seznam použitých pramenů a literatury	90
PŘÍLOHY	
Příloha č. 1: Organizování odborných praxí a supervizí.....	92
Příloha č. 2: Dotazník pro studenty.....	95
Příloha č. 3: Polostandardizovaný rozhovor – otázky.....	100
Příloha č. 4: Skupinový rozhovor – tématické kruhy.....	102
Příloha č. 5: Tabulkové zpracování dotazníkového šetření	103
Příloha č. 6: Přepis rozhovoru, VOŠS Jihlava.....	132
Příloha č. 7: Přepis rozhovoru, VOŠS EA Praha.....	141
Příloha č. 8: Přepis rozhovoru, VOŠS Ostrava.....	147
Příloha č. 9: Přepis rozhovoru, VOŠ SP Jahodová, Praha.....	152
Příloha č. 10: Přepis rozhovoru: VOŠS CARITAS.....	159
Příloha č. 11: Přepis skupinového rozhovoru, VOŠS CARITAS.....	166
Příloha č. 12: Projekt diplomové práce.....	172

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Vymezení výzkumného vzorku pro dotazníkové šetření.....	39
---	----

Seznam grafů

Graf č. 1: Spokojenost s rozsahem praxí během studia	41
Graf č. 2: Spokojenost s rozsahem praxí během studia (srovnání zkoumaných škol)....	42
Graf č. 3: Výběr odborné praxe (srovnání zkoumaných škol)	43
Graf č. 4: Zájem studenta z hlediska organizování praxí.....	44
Graf č. 5: Nejvíce vyhovující typy praxí.....	45
Graf č. 6: Nejvíce vyhovující typy praxí (srovnání zkoumaných škol)	46
Graf č. 7: Důležitá složka pro studium sociální práce	47
Graf č. 8: Nejčastěji vykonávaná práce na praxi.....	47
Graf č. 9: Důvody spokojenosti s absolvovanou praxí	48
Graf č. 10: Četnost přímého kontaktu s klientem na praxi	49
Graf č. 11: Možnost studenta pracovat během praxe s klientem (srovnání zkoumaných škol).....	49
Graf č. 12: Motivovanost studentů pro praxi (srovnání zkoumaných škol).....	50
Graf č. 13: Možnost stanovit si na praxi cíle učení.....	51
Graf č. 14: Možnost pracovat s cíli během praxe	51
Graf č. 15: Možnost stanovit si na praxi cíle učení (srovnání zkoumaných škol)	52
Graf č. 16: Definování pojmu kontrakt.....	53
Graf č. 17: Možnost práce s kompetencemi sociální práce (srovnání zkoumaných škol)	54
Graf č. 18: Způsob práce s kompetencemi sociální práce.....	54
Graf č. 19: Způsob provádění reflexe	55
Graf č. 20: Důležitost supervize pro studium (srovnání zkoumaných škol)	56
Graf č. 21: Přínos supervize pro studenta	57
Graf č. 22: Výběr supervizora.....	58
Graf č. 23: Zájem o studium sociální práce	58
Graf č. 24: Zájem o práci v sociální oblasti	59

ABSTRAKT

Cílem diplomové práce je zmapovat organizování odborných praxí a supervizí na vyšších odborných školách oboru sociální práce. V úvodní teoretické části se krátce zmiňuji o pojmu sociální práce a podmínkách výkonu této profese jako je odpovídající vzdělání, osobnostní předpoklady a následný celoživotní profesní rozvoj. Poté se věnuji definování praktické části studia, do které patří odborný seminář a kasuistický seminář, odborné praxe a supervize.

Praktická část obsahuje výzkum, který je složen z kvantitativní metody (dotazníkové šetření) a kvalitativních metod (skupinový rozhovor a individuální rozhovory). Výzkum byl proveden u studentů a vyučujících vybraných vyšších odborných škol, jehož cílem bylo získat názory na organizování praktické části studia. Závěrem práce získané výsledky analyzuji a na základě nich vytvářím metodický plán pro organizování odborných praxí a supervizí ve vyšším profesním školství.

Klíčová slova k tématu:

- vzdělání
- praktická příprava v oboru sociální práce
- odborná praxe
- supervize

The aim of the diploma is organization mapping of practical training experience and supervision on the social work colleges. In the opening part I talk about definition of social work and conditions of practise of this profession as education, personality conditions and sequential lifelong learning. After that I concretize a practical part of studying which includes special seminars and casuistic seminars, practical training experiences and supervisions.

The practical part of diploma contains a research, which is consisted to quantitative research (question – form) and qualitative research (group interview and individual

interviews). The research was performed on students and teachers of chosen colleges whose aim was to get opinions on organising of the practical training of study. In fine of this diploma I analyse obtained data and than I make a methodical plan for organising of practical experiences and supervision to college.

Keywords:

- Educatin
- Practical training
- Practical experience
- Supervision

ÚVOD

Má-li člověk zájem získat v naší zemi vzdělání v sociální práci, je možné mu při současných vzdělávacích podmínkách nabídnout studium hned na několika vyšších odborných nebo vysokých školách oboru sociální práce. Každá taková škola má dnes dle legislativy povinnost zprostředkovávat studentovi nejen základní teoretické znalosti, nýbrž i praktické zkušenosti získané formou odborných praxí. Jsou-li tyto školy členy Asociace vzdělavatelů v sociální práci, mají například doporučený minimální rozsah odborné praxe, kterou musí student absolvovat. Nutné je na začátek podotknout, že v současné době se tato asociace navíc zasloužila o začlenění supervize jako další disciplíny studia oboru sociální práce, která je po prvních zkušenostech s jejím využíváním v některých školách vnímána jako další záruka zvyšování odborné kompetence a učení studenta být profesionálním sociálním pracovníkem.

Cílem diplomové práce je zmapovat situaci v organizování odborných praxí a supervizí ve vyšším profesním školství. Jedním z důvodů výběru právě této formy studia je má vlastní zkušenost se získáním vzdělání v oboru sociální práce prostřednictvím absolvování vyšší odborné školy. Dalším důvodem je to, že jako sociální pracovnice zastávám v případě vedení studentů na našem pracovišti roli vedoucího (konzultanta) praxí, což mi zajišťuje i opačný pohled na problematiku vzdělávání a praktického vyučování. V neposlední řadě poskytují supervize studentům Vyšší odborné školy sociální v Ostravě, kdy již třetím rokem superviduji dobrovolnou skupinu studentů 3. ročníku denního studia. Supervize na této škole nejsou prozatím povinně zahrnuty do studia.

Diplomovou práci rozdělují na teoretickou a praktickou část. V první jmenované se krátce zabývám pojetím sociální práce a podmínkami výkonu této profese jako jsou obecné osobnostní předpoklady, kvalifikační znalosti a dovednosti a celoživotní zájem o seberozvoj, čímž se rozumí další výcviky a vzdělávání. V následující kapitole se již věnuji odborné přípravě studentů na vyšších odborných školách, kde nejprve vymezují jednotlivé oblasti výuky, které jsou zahrnuty do praktické části studia. Jedná se o odborný seminář a kasuistický seminář, odbornou praxi a supervizi. Tuto kapitolu je možné již chápat jako přípravnou fázi pro následný rozsáhlý výzkum.

Praktická část diplomové práce, kterou lze považovat za stěžejní, je tvořena výstupy získanými z provedeného kvalitativního a kvantitativního výzkumu. Výzkumným vzorkem se mi stalo celkem pět vyšších odborných škol oboru sociální práce, které jsem vybrala dle několika navržených kritérií, jež uvádím ve výzkumné části. Na těchto zkoumaných školách jsem provedla dotazníkové šetření u studentů, rozhovory s učiteli mající na starosti praktickou část studia a skupinový rozhovor se studenty jedné ze zkoumaných vyšších odborných škol, která poskytuje odlišné organizování praxí a supervizí. Mým úkolem bylo jednak zanalyzovat praxe a supervize studentů vyššího profesního školství a v důsledku zjištěných poznatků a příkladů dobré praxe nabídnout náměty pro zefektivnění systému odborných praxí na těchto školách a jednak vytvořit metodická vodítka pro organizování supervizí na Vyšší odborné škole sociální v Ostravě, kde, jak jsem již předeslala, není supervize prozatím zahrnuta do studia. Z hlediska toho, že i tato škola má zájem zařadit supervizi do výuky, mohou být výsledky zveřejněné v této práci pro tyto účely prakticky využitelné. Diplomová práce bude zároveň zaslána všem vyučujícím, se kterými jsem provedla rozhovor, čímž mohu přispět i k možnému dalšímu zefektivnění praktické výuky ve vyšším profesním školství oboru sociální práce.

V porovnání s projektem diplomové práce již v úvodu předesílám, že jsem upustila od provedení dotazníkového šetření u konzultantů na pracovištích. Při tvorbě teoretické části práce a navázáním části praktické, jsem přehodnotila cíl práce a zaměřila se pouze na zjištění zpětné vazby na organizaci praxí a supervizí z řad studentů a vyučujících. Otázku vedení studenta konzultantem na pracovišti sice považuji za další důležité kritérium v hodnocení spokojenosti studentů s profesní přípravou, nicméně usoudila jsem, že další výzkum včetně jeho zpracování by značně přesáhl požadovaný rozsah práce.

TEORETICKÁ ČÁST

1 PROFESNÍ PŘÍPRAVA A ROZVOJ SOCIÁLNÍCH PRACOVNÍKŮ OBORU SOCIÁLNÍ PRÁCE

Mám-li se věnovat jednotlivým podmínkám výkonu profese sociálního pracovníka, je na místě nejprve vymezit pojem sociální práce jakožto profese, které se v rámci diplomové práce po celou dobu věnuji.

1.1 Vymezení pojmu sociální práce

Pod pojmem sociální práce si zjednodušeně představujeme práci s lidmi. Sociální pracovník může pracovat s jednotlivci, rodinou či komunitou nejrůznějšího věku a okruhu jejich potíží. Jako obor je sociální práce teoretickou i praktickou disciplínou, která využívá poznatků filozofie, sociologie, politologie, psychologie, pedagogiky a dalších vědních disciplín (Matoušek, 2001). Právě vzhledem k uvedené multidisciplinárnosti je problémem sociální práci přesně vymezit. V případě, chceme-li si ji na úvod přece jen definovat, pak předkládám pojetí sociální práce slovy Matouška, které považuji za obecně známé a dobře uchopitelné:

"Sociální práce je společenskovední disciplínou i oblastí praktické činnosti, jejímž cílem je odhalování, vysvětlování, zmírňování a řešení sociálních problémů (např. chudoby, zanedbávání výchovy dětí, diskriminace určitých skupin, delikvence mládeže, nezaměstnanosti. ... Sociální pracovníci napomáhají jedincům, rodinám, skupinám i komunitám dosáhnout způsobilosti k sociálnímu uplatnění nebo ji získat zpět. Kromě toho pomáhají vytvářet pro jejich uplatnění příznivé společenské podmínky." (Matoušek, 2001: 10)

Následující definice, která dosáhla mezinárodní shody, byla přijata v roce 2000 na konferenci Světové federace sociálních pracovníků. Obsahuje vymezení cílů sociální práce včetně vyhranění k jiným oborům, a dále se zaměřuje na jednotlivé typy klientů, kterým může být sociální práce určena. Jako praxe je sociální práce chápána následovně:

„Sociální práce se zaměřuje na společenské bariéry, nerovnosti a nespravedlnosti. Reaguje na krize a akutní situace stejně jako na každodenní osobní a společenské problémy. Sociální práce využívá paletu dovedností, postupů a činností spojených jejím celkovým zaměřením na člověka a jeho prostředí. Způsoby intervence zahrnují primárně na osobu zaměřené psychosociální procesy stejně jako zapojení do sociální politiky, plánování a rozvoje. Patří sem poradenství, klinická sociální práce, skupinová práce, sociálně pedagogická práce a rodinná terapie i snaha pomoci lidem získat služby a zdroje v jejich společenství. Způsoby intervence rovněž zahrnují správu institucí, organizování komunit a zapojení do společenských a politických akcí s dopadem na sociální politiku a ekonomický rozvoj. Celkové zaměření sociální práce je společné, ovšem priority každodenní praxe se v každé zemi liší v závislosti na kulturních, historických a socio-ekonomických podmínkách“. (www.ifsw.org/en/p38000208.html)

Sociální práce je považována za profesi, což znamená, že ji má vykonávat kvalifikovaný pracovník. Pro její vymezení ji můžeme definovat následovně:

„Sociální práce je povolání, které je profesí. Znamená to, že existuje profesní komunita, která se snaží regulovat chování v této oblasti lidského jednání. Aby bylo možno vykonávat sociální práci, musí uchazeč pro takové povolání získat předepsané vzdělání (vzdělání s patřičným obsahem), dodržovat profesní etiku a být členem profesní společnosti.“ (Navrátil, 2000: s. 7)

S ohledem na téma práce je rovněž vhodné zmínit definici Mlčáka, který profesi chápe jako:
„relativně ucelený soubor spolu souvisejících činností vykonávaných v rámci zaměstnání. S profesí takto chápanou se logicky spojuje určitá kvalifikace, která odráží úroveň profesní přípravy, vzdělání, délku a průběh praxe či dosažený stupeň odborných znalostí a dovedností a další aspekty.“ (Mlčák, 2005: s. 15)

Otázkou profesionalizace sociální práce se zabývá řada autorů (např. Havrdová, Matoušek, Mlčák, Navrátil) a organizací zabývajících se rozvojem sociální práce (Profesní komora sociálních pracovníků, Společnost sociálních pracovníků České republiky, Asociace vzdělavatelů v sociální práci). Mým úkolem je nyní vymezit základní podmínky potřebné pro její řádný výkon.

1.2 Podmínky pro výkon profese sociální práce

1.2.1 Obecné předpoklady pro výkon profese

V otázce podmínek výkonu sociální práce je vhodné nejprve zmínit určité osobnostní předpoklady pracovníka, který má zájem věnovat se sociální oblasti. Vyjdeme-li z různých odborných zdrojů (jako např. Kopřiva, Mlčák, Navrátil, Řezníček, Úlehla), pak můžeme říci, že sociální pracovník by měl být :

- odborně, ale i všeobecně znalý pro práci s klienty nejrůznějších potřeb a potíží,
- komunikativní, schopný zapojit se do společenského dění,
- zralou osobností – tzn. citově vyrovnaný, odolný vůči emocionálním bouřím a stresu,
- poctivý, pracovitý, pravdomluvný atd. – tzn. být pro klienta ve vlastnostech příkladem,
- tvořivý, flexibilní,
- schopný empatie, vřelý a opravdový,
- s vlastními životními zkušenostmi a s životním optimismem.

Např. Matoušek (2003) považuje za dobrého sociálního pracovníka toho, kdo splňuje následující:

- fyzickou zdatnost (schopnost pracovat se svým tělem), inteligenci, touhu obohacovat své znalosti,
- komunikační zdatnost (umět naslouchat, být empatický, zúčastněný, schopen pozorovat klientovo neverbální chování a chápat verbální projev),
- přitažlivost pro klienta, tedy schopnost navázat s klientem vztah na základě svého vzhledu, vystupování, přiblížení se ke klientovi apod.,
- čestnost ve smyslu být spolehlivý, důvěryhodný, schopný akceptovat klienta, být diskrétní apod.

Umět navázat vztah s klientem je vůbec považováno za jednu z nejzákladnějších schopností pracovníka. Tím se zabývá rovněž Karel Kopřiva (1997: s. 21), který říká, že:

"Úkolem angažovaného pracovníka je každého klienta pochopit, zajímat se o něj, vcítit se do něj, přijímat ho, jaký je.....mít ho rád, vidět v něm i ty dobré stránky, které většinou ostatním unikají."

Kopřiva diskutuje nad kontrolou versus obětováním se pro klienta, řízením a podporou klienta, láskou ke své profesi sociálního pracovníka bez častého odpovídajícího finančního ohodnocení, potřebou rozumět klientovi, mít stejný přístup ke všem s ohledem na individualitu atd. To vše je nezbytné si uvědomit v případě, že se člověk rozhoduje, zda se stát sociálním pracovníkem či nikoliv.

1. 2. 2 Podmínky pro výkon profese stanovené legislativou

Obecnými předpoklady pro výkon povolání sociálního pracovníka se zabývá zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, kde se hovoří o podmínce odborné způsobilosti k výkonu tohoto povolání. Tento zákon v §110, odst. 4 vymezuje sociálního pracovníka jako osobu s ukončeným nejméně vyšším odborným vzděláním, vysokoškolským vzděláním nebo absolventa akreditovaných vzdělávacích kurzů v přesně vyjmenovaných oborech. V § 111 tohoto zákona se dále určuje každému pracovníkovi podmínka dále se vzdělávat, obnovovat, upevňovat a doplňovat si svou odbornou kvalifikaci, a to formou nejrůznějších akreditovaných kurzů, stáží, školících akcí apod.

Další právní úpravou zaměřující se na podmínku pracovníka odborně se vzdělávat ve své profesi je zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce. v části (§ 141) zaměřené na péči o kvalifikaci zaměstnanců a její zvyšování je citováno:

"Zaměstnanec je povinen prohlubovat si soustavně kvalifikaci k výkonu práce sjednané v pracovní smlouvě; prohlubováním kvalifikace se rozumí též její udržování a obnovování. Zaměstnavatel je oprávněn uložit zaměstnanci účast na školení k prohloubení kvalifikace."

Splnění určitých podmínek pro výkon sociální práce přímo doporučují Standardy kvality sociálních služeb vydané Ministerstvem práce a sociálních věcí, které v oddíle „Personální standardy“, konkrétně ve standardu č. 9: „Personální a organizační zajištění sociální služby“ hovoří o potřebě každého zařízení mít jasně danou strukturu a počet pracovníků včetně takového vzdělání a osvojených dovedností, jež odpovídají potřebám uživatelů služeb. Každé zařízení by mělo mít vypracovaný popis jednotlivých pracovních pozic a jejich požadovaných kvalifikací. Přímou zde zaznívá požadavek profesionálních znalostí, dovedností a osobnostních předpokladů pracovníka pro oblast sociální práce. Ve standardu č. 10: „Profesní rozvoj zaměstnanců“ je doporučeno nadřízenému využívat pro hodnocení pracovníků tzv. plány osobního rozvoje. V nich si pracovník stanoví činnosti vedoucí k jeho profesionálnímu rozvoji jako je vzdělávání, výcviky, práci na projektech, účast na stážích a konferencích a další aktivity. Personální standardy vychází z cílů samotných standardů sociálních služeb, a to schopnosti každého zařízení zajistit kvalitní služby svým uživatelům, tedy lidem, kterým jsou tyto služby přímo poskytovány.

Jedním ze základních dokumentů v oblasti dodržování etiky sociální práce je Etický kodex sociálních pracovníků. Kodex napomáhá pracovníkovi v rozhodování v různých sporných situacích, ukládá mu však i povinnosti jako např. respektování klienta v otázce jeho individuality, potřeby seberealizace, umění pracovníka stavět na hodnotách lidských práv, vést klienta k odpovědnosti a hledání řešení problému apod. Etický kodex vypracovala Společnost sociálních pracovníků České republiky s účinností od 1. 1. 1995. Nutné je ještě zmínit i mezinárodně platnou deklaraci etických zásad, která byla přijata v roce 1994 a vychází z etického kodexu přijatého IFSW (Mezinárodní federace sociálních pracovníků). Důvody vzniku a podpory etických kodexů je hned několik: jde o průvodce etické praxe, o možnou regulaci chování sociálních pracovníků a tím ochranu klientů před zneužíváním úřední moci a zanedbání péče, o podklad pro případné posouzení stížností a také ujasnění statusu profese.(Levy in Nečasová: 2001)

1. 2. 3 Získání odbornosti prostřednictvím odpovídajícího vzdělání

Získat potřebné vzdělání je jeden z prvotních předpokladů pro výkon sociální práce. Kopřiva (1997) říká, že být pracovníkem, který považuje vzdělání za zbytečné a neuvědomuje si potřebu nejprve se profesně v oboru vzdělat, může být pro klienta nebezpečný. Dle Kolibové (1998) je sociální práce odbornou činností, od které zejména odborná veřejnost očekává vysokou odbornou přípravu, tedy nejméně na úrovni vyššího odborného a dále vysokoškolského vzdělání.

Odborné vzdělání poskytuje pracovníkovi možnost získat potřebné teoretické poznatky a následně je praktikovat v praxi. V současné době vzdělávací systém ČR nabízí studium na tříletých vyšších odborných školách nebo tříleté či pětileté obory na vysokých školách. Vysokoškolské univerzitní studium sociální práce a transformace původně dvouletého nástavbového studia na tříleté vyšší odborné školy se u nás datuje od 90. let 20. století. Impulsem byl prudký rozvoj sociálních služeb v důsledku otevření mnoha nových sociálních otázek po změně komunistického režimu, a následně s tím potřebou terénních i řídicích pracovníků nově vznikajících organizací a institucí, velkým zájmem mladých lidí o tento obor a vůbec potřebou odborníků, kterých bylo v té době velmi málo. (Havrdová, Sociální politika, 10/97)

Studium na vyšší odborné škole

Vyšší odborné školy jsou v české vzdělávací soustavě datovány od roku 1992. Již za první republiky byli však budoucí sociální pracovníci vzděláváni a školeni v rámci pomaturitního nástavbového studia, které mělo střídavě dvouletou až čtyřletou délku trvání. Významnou úlohu při vzniku vyšších odborných škol v 90. letech hrála asistence vysokých odborných škol ze zahraničí, zejména z Nizozemska. Díky nim se rozšířily možnosti absolventů úplného středního vzdělání nebo úplného středního odborného vzdělání ukončené maturitní zkouškou dále pokračovat ve studiu. (Matoušek, 2001)

Pro studium na vyšších odborných školách jsou v současné době hlavními legislativními prameny zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů (školský zákon) a vyhláška MŠMT č. 10/2005 o vyšším odborném vzdělání, ve znění pozdějších předpisů. Dle školského

zákonu vyšší odborné vzdělání „*rozvíjí a prohlubuje znalosti a dovednosti studenta získané ve středním vzdělávání a poskytuje všeobecné a odborné vzdělání a praktickou přípravu pro výkon náročných činností.*“ Studium je v denní formě tříleté včetně odborné praxe, u zdravotnických oborů až 3,5 roku. Důraz je zde kladen právě na praktickou přípravu studenta, a to formou praktického vyučování ve škole nebo formou odborné praxe na pracovištích, které mají oprávnění k činnosti související s daným oborem. Důležité je podotknout, že zákon rovněž stanoví, že tyto organizace poskytující praxe mají mít se školou uzavřenou smlouvu o obsahu a rozsahu odborné praxe a podmínkách pro její konání.

Řada vyšších odborných škol je členem Asociace vzdělavatelů v sociální práci (dále jen ASVSP), což znamená, že se řídí stanovenými podmínkami asociace pro kvalitně poskytované vzdělání v oboru sociální práce. Cílem ASVSP a jejich členů je „*zkvalitňovat vzdělávání v sociální práci a přispívat tím ke zdokonalování nabídky a výkonu služeb sociální práce v České republice*“. Za rozhodující nástroj pro dosahování uvedeného cíle považuje tzv. minimální standardy vzdělávání v sociální práci (dále jen minimální standardy). Minimální standardy navrhuje, aby studijní programy, které usilují o akreditaci studia sociální práce, zahrnuly do výuky tyto obecné disciplíny: filozofii a etiku, úvod do sociologické teorie, úvod do psychologické teorie, teorie a metody sociální práce, praxi v terénu, metody a techniky sociálního výzkumu, úvod do právní teorie a praxe, sociální politiku, sociální patologii, problémy etnických a menšinových skupin, zdraví a nemoc. Od tohoto roku je součástí disciplíny „praxe v terénu“ i „supervize odborné praxe“, o jejímž zařazení rozhodla valná hromada ASVSP dne 20. 4. 2006. Studijní program nabízející výše uvedené předměty tak může být jednou ze záruk kvalitně poskytovaného vzdělání v oboru sociální práce. (<http://www.asvsp.org/standardy.htm>.)

Forma výuky na vyšších odborných školách je podobná studiu vysokoškolskému. Probíhá formou přednášek, seminářů, cvičení, tvořením projektů a samostudiem. Úspěšní absolventi mají právo za svým jménem užívat titulu DiS. (diplomovaný specialista v oboru sociální práce).

Studium na vysoké škole

Studium sociální práce na vysokých školách se začalo plně rozvíjet v 90. letech 20. století. První škola vysokoškolského typu byla sice založena již ve 30. letech 20. století, po 2. světové válce a následně v 50. letech však bylo vzdělávání v sociální práci tohoto typu značně zredukováno. (Matoušek, 2001) V současné době toto studium upravuje zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů. Vysoká škola je dle tohoto zákona považována za „nejvyšší článek vzdělávací soustavy, za vrcholné centrum vzdělanosti, nezávislého poznání a tvůrčí činnosti, kdy má klíčovou úlohu ve vědeckém, kulturním, sociálním a ekonomickém rozvoji společnosti.“ Vysoké školy poskytují vzdělání v akreditovaných studijních programech a programech celoživotního vzdělávání. Student má možnost vybrat si bakalářský nebo magisterský studijní program. Poměr teoretické a praktické výuky zde není zákonem dán, nicméně ze zkušeností vlastních i ostatních kolegů vysokoškolsky vzdělaných je spíše podporována kvalitně poskytovaná teoretická základna prostřednictvím kvalifikovaných a fundovaných odborníků v daném oboru. Rovněž některé vysoké školy jsou členy ASVSP.

1. 2. 4 Následný profesní rozvoj jako podmínka výkonu profese

Jak jsem již několikrát předeslala, práce v sociální oblasti klade na odborníka podmínku dále se vzdělávat a reflektovat své aktivity a vztahy vzešlé z pomáhající profese. Vrátime-li se k legislativním zdrojům, pak ve všech výše uvedených dokumentech nalezneme zmínku o potřebě dalšího rozvoje pracovníka. Např. etický kodex klade důraz na zodpovědnost pracovníka za soustavné celoživotní vzdělávání a výcvik, což je považováno za základ stanovené úrovně odborné práce a schopnosti řešit etické problémy a dilemata. Stejně tak Profesní komora sociálních pracovníků klade důraz na profesionalitu tohoto oboru a snaží se o vytváření podmínek pro jejich další rozvoj.¹

1 Profesní komora sociálních pracovníků má za cíl:

- vytvářet a aktualizovat databázi profesionálních sociálních pracovníků
- rozšiřování informačních materiálů a odborné literatury
- příprava překladu zahraniční literatury s tematikou sociální práce
- publikace odborných článků
- provozování webové stránky o sociální práci
- nabídka supervizních konzultací, pořádání pracovních seminářů, kursů a workshopů

Výše uvádím i zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách a jeho vyčlenění podmínek pro řádný profesní výkon.

Musil (2006) ve své přednášce zveřejněné na internetových stránkách <http://www.rarosp.cz/> hovoří o dvou základních funkcích, co se týče následného vzdělávání sociálních pracovníků:

1. ***cílové funkci***: cílem pracovníka je zvýšit si svou odbornost pro následné zkvalitnění poskytované služby, a tím i zlepšení situace klientů, jedná se tedy o zaměření na odbornou pomoc směrem k uživatelům,
2. ***instrumentální funkci***: pracovník se zaměřuje na rozvoj své profesionality a způsobilosti, což se vlastně opět odráží na zkvalitnění poskytované pomoci a péče klientům.

Nabídka kurzů a workshopů navazujících na vzdělání sociálního pracovníka je rozsáhlá, od krátkodobých, několikaměsíčních až po několikaleté výcviky. Pro pracovníka zůstává jen otázkou, v jaké oblasti sociální práce má zájem se pohybovat. Je nutné nezapomínat, že pracovník se stává profesionálem mimo jiné hlavně díky postupného nabývání zkušeností. Nehledě pak na to, že zvyšováním své odbornosti zvyšuje i společenskou prestiž tohoto oboru.

Ke zvyšování kvality poskytované pomoci a profesionality práce slouží mimo jiné i supervize. Např. výše zmíněné standardy sociálních služeb nebo zákon o sociálních službách vnímá supervizi jako jednu z běžných forem rozvoje každého pracovníka. Vymezením supervize se zabývá několik autorů a jelikož se jedná o metodu v naší zemi spíše novou, často je zaměňována spíše za kontrolu. Úkolem supervize je ovšem zaručovat dobrou úroveň dané odbornosti v otázce řádného pochopení a osvojení si hodnot, schopnosti zvládat nároky své profese a k dalšímu rozvoji své dovednosti. (Baštecká, 2001) Supervizi v sociální práci můžeme dle Robinsové (in Havrdová, 1999:29) definovat jako „vzdělávací proces, v němž osoba vybavená určitými znalostmi a dovednostmi přijímá odpovědnost za výcvik osoby, která je vybavena méně.“

Dle Baštecké supervize pro svou danou odbornost a daného odborného pracovníka představuje možnou záruku: (Baštecká, 2001: s. 363)

- *„dobrého pochopení a osvojení si profesionálních hodnot (supervize v systému řízení),*
- *dobrého rozvoje odbornosti (supervize jako součást vzdělávání),*
- *dobrého zvládnání profesních nároků (supervize jako podpora).“*

Podrobněji se věnuji supervizi a jejímu vlivu na vzdělávání studentů v oboru sociální práce v následujících kapitolách.

Pro shrnutí kapitoly zopakují potřebu sociálního pracovníka být odborně vzdělán a nezbytnost ve svém profesním a osobnostním rozvoji dále pokračovat. Tuto podmínku určuje nejen legislativa, ale shodují se na tom rovněž i organizace sdružující sociální pracovníky v České republice, stejně tak i Mezinárodní asociace sociálních pracovníků. Je nutné si uvědomit, že proto, aby odborník pochopil klienta, musí nejprve pochopit sám sebe. Každý, kdo chce poskytovat sociální práci, je postaven před základní otázku: „Jsem ochoten pro tuto profesi podstoupit proces celoživotního zkoumání a rozvoje sebe sama? Chci pracovat se svými pocity, reflektovat své činy a vztahy, hledat souvislosti, upřímně nahlížet do svého nitra?“ V případě, odpovíme-li si ano, pak je možné začít se tímto oborem profesně zabývat.

2 ODBORNÁ PŘÍPRAVA STUDENTŮ VYŠŠÍCH ODBORNÝCH ŠKOL OBORU SOCIÁLNÍ PRÁCE

Jak jsem se při definování vyššího profesního školství již jednou zmínila, vzdělání tohoto typu nabízí studentům jednak získání znalostí prostřednictvím teoretických předmětů a jednak osvojení praktických dovedností pomocí absolvování odborných praxí. Mezi praktickou výukou se mimo praxe řadí i další předměty. Jejich cílům a obsahu se v následující kapitole věnuji.

2.1 Odborný seminář a kasuistický seminář

Minimální standardy hovoří o podmínce studentů absolvovat v rámci studia seminář, jehož cílem je reflektovat sociální práci a poskytovat prostor pro osvojení si poznatků, metod a etických standardů sociální práce. Disciplíny jako je odborný a kasuistický seminář by měly tuto rovinu naplňovat, jelikož úzce navazují na odbornou praxi a popř. i supervizi.

Odborný seminář zajišťuje zejména organizační náležitosti související s vyjednáváním a plněním praxí. Je třeba naučit studenta, jak si vyjednat praxi, s jakými cíli je možné v rámci jeho zkušeností pracovat, jaké jsou požadavky ze strany školy (zápis z praxe, hodnocení studenta) apod. V rámci tohoto semináře je dán prostor pro konzultaci o jednotlivých kritériích kompetencí nebo je možné vysvětlit studentům pojem supervize a její úlohu v profesi.

Kasuistický seminář studentům nabízí možnost aplikovat teoretické znalosti a východiska při řešení případové studie. Jeho obsahem je proces práce s kasuistikou, výklad příkladů dobré praxe, prostor pro sdílení zkušeností od druhých, modelování situací, práce s technikou hraní rolí apod.

Výše uvedený obsah daných disciplín vychází z mé zkušenosti a zkušenosti učitelů vyšších odborných škol, které jsem získala prostřednictvím workshopu s názvem „Supervize praxí“, kterého jsem se účastnila. (workshop Supervize praxí. Občanské

sdužení Remedium Praha, 21. 9. – 23. 9. 2006) Dle mého názoru záleží na vyučujícím, jak tyto předměty uchopí a rovněž i nakolik je on sám odborníkem s praktickou zkušeností, aby u studentů rozvinul teoreticky nabyté vědomosti do praktické roviny. Této otázce, tedy důležitosti existence pracovníků škol s osobní praktickou zkušeností, se zabývám v praktické části práce.

2.2 Odborná praxe

Odborná praxe představuje v přípravě sociálních pracovníků nedílnou součást studia. Pro zdůraznění jejího významu uvádím, že *„kromě toho, že praxe rozšiřuje teoretickou přípravu a metodologii, kterou se student učí ve škole sociální práce, uvádí studenta také do kontaktu s realitou profese a umožňuje mu experimentovat. Je to tudíž aktivní metoda výuky, která klade na studenta tyto požadavky: pozorovat, jednat a reflektovat.“* (Liliane Cocozza in Havrdová, 1995: s 4). Praxe tedy studentovi umožňuje skutečný pohled a zkušenost s výkonem sociální práce, kde jako budoucí sociální pracovník praktikuje osvojené dovednosti, přijímá určité hodnoty, normy, postoje a učí se pravidelné reflexi své práce.

Odbornou přípravou studentů se zabývají minimální standardy vydané ASVSP, které uvádějí, že cílem praxí studentů sociální práce je:

- a) *“ zprostředkovat studentům zkušenost se sociálními vztahy a způsoby práce, které existují nebo jsou uplatňovány v existujících organizacích sociálních služeb, a podnítit snahu studentů o reflexi této zkušenosti,*
 - b) *umožnit studentům, aby si prakticky vyzkoušeli metody, se kterými se seznámili teoretickým studiem,*
 - c) *umožnit studentům, aby mohli v průběhu studia konfrontovat své teoretické představy o sociální práci s jejich praktickou realizací,*
- a) *stimulovat proces identifikace studentů se sociální prací jako profesí.“*

(<http://www.asvsp.org/index.htm>.)

Roviny významu praktické výuky shrnuje Havrdová (1995: s. 11), a přejímá je v této podobě i Evangelická akademie - Vyšší odborná škola sociálně-právní a střední sociální

škola Praha (dále jen VOŠS EA Praha) jako konkrétní cíle odborné praxe studentů.

Jedná se o tyto cíle:

- „ *seznámit se s realitou výkonu sociální práce,*
- *osvojit si praktické dovednosti,*
- *identifikovat se s profesí (hodnotami, normami, postoji),*
- *rozvinout sociální vnímavost a naučit se pracovat reflektujícím způsobem,*
- *integrovat a reflektovat teoretické a praktické aspekty sociální práce,*
- *osvojit si průběžné vyhodnocování činnosti a učení se z vlastního učení ve prospěch klientů. “*

(www.eapraha.cz/praxeos.htm)

Ve výše uvedeném workshopu, kterého jsem se účastnila, odpovídali učitelé odborné přípravy studentů na otázku, co považují za cíle praxe. Jejich názory byly ve srovnání s výše vyslovenými cíli téměř shodné. Nejčastěji uváděli:

- *seznámit se s jednotlivými pracovišti, poznat sociální síť služeb,*
- *seznámit se s legislativními zdroji a strukturou organizace,*
- *osvojit si získané dovednosti v praxi,*
- *rozvíjet komunikaci a angažovat se v práci s klienty,*
- *rozvíjet kompetence sociálního pracovníka (efektivně naslouchat, komunikovat, podporovat, pomáhat klientovi atd.),*
- *umět se zapojit do pracovního týmu, pracovat v kolektivu.*

Dle vzoru jiných evropských států, kde hraje v této oblasti praktická část studia ještě významnější úlohu, je i v naší zemi doporučován její určitý rozsah. Nejčastěji je v západoevropských školách požadováno 40 – 50 % praxe u tří až čtyřletých forem studia. Např. ve Velké Británii je dosažení praktické způsobilosti formou prokázání praktických kompetencí základním předpokladem pro získání diplomu. V Nizozemsku pak funguje vzájemná spolupráce mezi zaměstnavateli, pracovníky a vzdělavateli v otázce cílů výuky a jejího hodnocení. (Havrdová, Sociální politika 11/97) Důvodem kladení důrazu na praxi je potřeba zdůrazňovat studentům sociální práce úlohu etiky, ochrany lidských práv v sociální oblasti, naplňování kompetencí a vůbec vystupovat a jednat jako profesionál na svém místě. V naší zemi má studium dle minimálních standardů obsahovat nejméně 25 % praxe. Je tedy zjevné, že v českém školství je

potřeba praktickou část v rámci výuky procentuelně zvýšit a zároveň, o čemž se rovněž hovoří v minimálních standardech, vyčlenit alespoň polovinu úvazku pro člověka, který by v zajišťování praxí s pracovišti úzce spolupracoval.

Co se týče popisu odborné praxe, tomu se podrobněji věnuje Havrdová ve svých dvou publikacích: *Praktická výuka sociální práce – metodické náměty pro tříleté kvalifikační studium* (1995. s. 14 – 17) a v knize *Kompetence v praxi sociální práce* (1999). Havrdová (1999, s.163-164) uvádí jednotlivé formy studia, kdy dle délky dělí praxe na krátkodobé průběžné (v délce 1 – 2 dny) neboli stáže, dlouhodobé průběžné praxe (1 – 2 dny v týdnu po dobu celého semestru nebo ročníku), krátkodobé blokové praxe (souvislá praxe na jednom pracovišti v rozmezí 2 – 3 týdnů) a dlouhodobé blokové praxe (souvisle 4 týdny a více na jednom pracovišti). Školy si rozsah odborných praxí přizpůsobují své struktuře studia, vždy s ohledem na povinnost dodržet minimálně požadovanou dobu, po kterou musí student praxe absolvovat. Např. na VOŠS EA Praha celková dotace hodin pro praxi a supervizi zahrnuje až 37 % studia. (www.eapraha.cz/praxevoz.htm)

S výše uvedenými cíli se rovněž setkáváme u tzv. trojstranného kontraktu, pomocí něhož si student vyjednává praxi v určité organizaci. Cíle se samozřejmě liší dle ročníku, a tím i osvojených dovedností studenta a délky praxe, kterou má za povinnost absolvovat. Student prvního ročníku má zpravidla v rámci krátkodobých návštěv pracovišť za úkol zejména se zorientovat v sociální sféře, zatímco studenti druhého a třetího ročníku se již věnují osvojování jednotlivých kritérií kompetencí sociální práce. Kontraktem a jeho důležitostí při vyjednávání odborných praxí se podrobněji zabývám v praktické části práce.

2.3 Supervize

Student má možnost reflektovat své zkušenosti z praxe v rámci individuální nebo skupinové supervize. Supervize studentů je více spojována s rozvojovou supervizí, která je chápána jako „organizovaná příležitost k reflexi možností, jak jinak rozumět, jaké zaujímat postoje a jak jednat v situacích s klienty a kolegy, s cílem zvyšovat svou

profesionální kompetenci.“ (Havrdová, 1999: s. 30) Jednou ze základních funkcí supervize studentů je funkce vzdělávací, jejímž cílem je rozšiřovat stávající dovednosti studentů o nové, učit je řešit situace, s nimiž se dosud nesešli, předávat nové informace a zkušenosti. Pro hledání cílů potřebných pro osobní rozvoj studentovi nejlépe pomůže osobní plán, kde si stanoví své cíle učení. Vzdělávací supervize však není výhradně užívána jen v prostředí studentů jako supervidovaných, je možné k ní v návaznosti na sjednaný kontrakt přistoupit i v organizaci. (Matoušek, Sociální politika 1/2001)

Supervize má studentovi poskytovat prostor pro sdílení jeho zkušeností, pocitů, názorů, účinně rozvíjet výše dané kompetence a další potřebné dovednosti pro poskytování kvalitní sociální pomoci. (Munson, 1993) Dle mého názoru dobrá zkušenost se supervizí již v době studia může pro studenta znamenat snazší zapojení se do pracovního procesu, jelikož v důsledku pochopení jejího cíle, student dokáže své omyly a emoční zranění z praxe lépe otevřeně ventilovat, a to právě v bezpečném prostředí supervizního vztahu. Proto právě u studentů by měl být supervizor „dobrým učitelem“, který dokáže propojit teorii s praktickými dovednostmi, umět aplikovat své znalosti do praxe, být sebevědomý, ale rovněž otevřený novým otázkám, přijímat kritiku, být trpělivý a podporující. Stejně jako supervizor organizace i supervizor ve škole by pak měl přijímat supervizi. (Munson, 1993)

Ve výše zmíněném workshopu „Supervize praxí“ se v rámci skupinové práce ukázalo, že cílem supervize praxí ve škole je:

- *ošetřit pocity studentů,*
- *vzájemně sdílet zkušenosti a zážitky z praxí,*
- *posílit jistotu při práci s klientem,*
- *účinně rozvíjet kompetence, zejména komunikaci.*

Během tohoto tématu zaznělo, že stejně jako u supervizí pracovníků, se pracuje ve skupině studentů se zakázkou, s využitím supervizních technik a s reflexí ze strany studenta i supervizora.

Nejvýhodnější podle učitelů praxe je varianta, kdy student má možnost se účastnit supervize nejen ve škole, ale i v rámci praxe na pracovišti. Tím se posiluje prostor pro jeho odborný růst, jelikož je mu poskytována reflexe prostřednictvím odborníka v jeho profesi. Ve školách je nevýhodou, že supervizi poskytují často samotní pedagogové, v lepším případě v kombinaci s externími pracovníky, kteří ovšem pro svůj časový deficit nezvládnou vést skupiny a ještě třeba koordinovat praxe. (workshop „Supervize praxí“) Ohledně jejího zavedení do studia je nutné podotknout, že supervize je součástí minimálních standardů vydaných ASVSP teprve několik týdnů, proto i její začlenění do studia oboru sociální práce jako jedné z povinných disciplín bude ještě nějakou dobu trvat. V této chvíli tak existuje řada škol, kde se studenti supervizí poskytovaných školou vůbec neúčastní.

3 VÝZKUM V OBLASTI PRAKTICKÉ PŘÍPRAVY STUDENTŮ VYŠŠÍCH ODBORNÝCH ŠKOL SOCIÁLNÍCH

V následující praktické části diplomové práce se věnuji výzkumu. Zaměřuji na zmapování situace v organizování odborných praxí a supervizí na vybraných vyšších odborných školách sociálních v ČR

3.1 Cíle výzkumu

Na základě prostudované literatury, vlastních zkušeností s vedením praxí studentů na pracovišti a supervizí na Vyšší odborné škole sociální v Ostravě a poznatků získaných z absolvovaných dvou workshopů s tématem supervize praxí studentů, jsem si stanovila následující cíle výzkumu:

Cíl č. 1: Zmapování situace organizování odborných praxí na vybraných VOŠS. Na základě získaných poznatků vypracování případného doporučení pro efektivnější způsob organizování odborných praxí na VOŠS oboru sociální práce.

Cíl č. 2: Zmapování situace v organizování supervizí studentů na vybraných VOŠS a následné vytvoření metodických prvků a vodítek pro zavedení supervize jako jednoho z povinných předmětů na VOŠS v Ostravě.

Cíl č. 3: Zmapování názorů a zkušeností studentů VOŠS CARITAS v Olomouci s cílem získat informace ohledně doporučení pro organizování praxí a supervizí pro efektivní profesní rozvoj.

3.2 Sledované oblasti k jednotlivým cílům a jejich teoretické východisko

Níže se zabývám oblastmi, které jsou v následujícím výzkumu předmětem mého zkoumání, tzn. které se úzce váží k výše stanoveným cílům. Teoretickým vymezením jednotlivých oblastí si připravuji půdu pro vlastní realizaci výzkumné části práce.

3.2.1 Oblasti vztahující se k cíli č. 1

Pro zmapování organizování odborných praxí se zaměřuji na:

- způsob výběru a rozsah praxe,
- způsob, jak je praxe organizována ze strany školy,
- nabízené příležitosti ze strany organizace,
- způsob uzavírání kontraktu a jeho obsah,
- využití systému kompetencí v sociální práci.

Způsob výběru a rozsah praxe

Výběr praxe může studenta v jeho dalším rozhodování v profesi značně ovlivnit. Prostřednictvím získání praktických zkušeností má možnost poznat nejen klientelu a způsob práce s ní, ale i sám sebe a své schopnosti pracovat s různou skupinou klientů. Pro seznámení se širokou oblastí sociální práce je proto vhodné, aby škola studentovi doporučila (popř. nařídila) osobně poznat co nejširší škálu sociálních služeb. Výběr odborné praxe je tak ve většině škol určitým způsobem organizován, kdy právě pro výše zmíněné důvody jsou podle mého názoru studenti v jejich výběru omezováni např. v:

- povinnosti absolvovat praxe na určitých předem daných pracovištích,
- omezeném výběru v závislosti na studovaném ročníku (podmínka výběru pracoviště dle zaměření na klientelu v daném ročníku), popř. tématu své absolventské práce,
- možnosti a způsobu vyjednání odborné praxe na pracovišti, o kterou má student zájem,
- plnění určitých cílů daného ročníku a tím i kritérií kompetencí, apod.

Další vliv na výběr praxí může mít např. nezájem studenta o obor (někteří studenti volí studium na VOŠS z důvodu nepřijetí na VŠ, nemají zájem se seznámit se zařízeními sociálních služeb) nebo časový tlak na studenta (student nebyl přijat na praxi, o kterou má zájem, volí rychle jiné, pro něj nezajímavé pracoviště), a jiné individuální důvody.

S výběrem odborné praxe úzce souvisí i rozsah praxí, kdy pomocí odpovídajícího časového rozvrhu si student organizuje cíle svého učení (krátkodobá praxe studentovi nabízí seznámit se s pracovištěm, dlouhodobá praxe studentovi přináší hlubší pohled do struktury organizace a náplně práce sociálního pracovníka). Na základě získaných zkušeností s vedením supervizí studentů uvádím, že student vítá jak krátkodobé praxe (jednodenní exkurze, popř. několikadenní pobyty na jednom pracovišti) pro získání orientace v sociální síti, tak i dlouhodobé praxe, které vnímá za přínos zejména po stránce získávání již praktických dovedností v oblasti přímé práce s klientem.

Způsob, jak je praxe organizována ze strany školy

Havrdová (1995) poukazuje na potřebu mít na škole koordinátora praxí, někdy nazývaného učitele praxí, tutora apod., jehož náplní práce je zprostředkovávat a monitorovat setkání mezi studentem a pracovištěm praxe a zajišťovat další potřebnou administrativu s tím spojenou. Tento koordinátor praxe by měl dobře znát sociální síť v regionu, nejlépe být v kontaktu s vedoucími praxí na pracovištích (pokud zařízení nějaké takové pracovníky na vedení studentů má – hovoříme o další problematice z hlediska existence a náplní práce těchto pracovníků, kterou se ovšem pro další náročnost výzkumu nezabývám). Dále by pak měl koordinovat spolupráci mezi školou, studentem a pracovištěm (způsob a výběr vhodné praxe, uzavírání trojstranného kontraktu, konzultace se studentem týkající se tématu odborných praxí, osobní návštěva studenta na pracovišti, hodnocení studenta po absolvované praxi apod.).

Při workshopu „Supervize praxí“ zaznívala ze strany učitelů praxí častá nespokojenost s nedostatkem času na výše uvedenou funkci koordinátora praxí („vícerolovost“ učitelů v otázce vedení odborných předmětů a zároveň povinnosti osobně navštěvovat a kontaktovat se s pracovišti, hodnotit studenty za absolvované praxe apod.). Přitom většina z těchto učitelů považuje za své silné odborné stránky právě schopnost

spolupracovat s pracovišti a studenty, vysokou orientovanost v sociální síti, praktické zkušenosti v sociální práci apod.

Nabízené příležitosti ze strany organizace

Vycházím-li z vlastních zkušeností ve vedení odborných praxí studentů na pracovišti, mám za to, že studenti ve svém vyjednávání o způsobu absolvování praxí jsou spíše pasivními příjemci toho, co jim organizace nabídne vykonávat, než-li aby byli přímými aktéry plánování procesu svého působení na pracovišti. Jistou roli zde hraje snaha studenta vyhovět jen proto, aby vůbec nějakou praxi zažil a splnil tak jednu z podmínek studia. Během mnou vedených supervizí na VOŠS v Ostravě od studentů několikrát zaznívala na jednu stranu nespokojenost s přístupem pracovníků v organizaci, na druhou stranu samotní studenti uznávají, že nevyužívají možnost vyjednat o svých cílech. Tím se vystavují riziku, že jejich náplň práce během praxe se odklání od sociální činnosti k ryze pomocné.

Havrdová (1995) zveřejňuje výsledky výzkumu v otázce organizování odborných praxí prováděného rovněž i mezi pracovníky organizací. Výsledkem výzkumu bylo, že pracovníci vnímají jako brzdící faktory, které snižují vzdělávací účinek praxe studentů např. to, že neměli dostatek času pro práci se studentem a neměli určeného pracovníka, který by se věnoval po dobu jeho působnosti v organizaci výhradně jemu a nemusel k tomu vykonávat další své činnosti. Dále pracovníci neměli přesně ujasněno, co se má student během praxe naučit a jak má být správně hodnocen. Zjištění, nakolik podobná situace popsaná v roce 1995 ze strany samotných pracovníků organizací dosud přetrvává, se ve své práci nevěnuji, nicméně vycházím-li z vlastních zkušeností, uvádím, že např. oproti dřívějšímu neplánovanému působení studentů na pracovišti je jejich současné absolvování praxí více strukturované (student nyní stanoví v kontraktu s pracovištěm cíle praxe a svou náplň práce jim na praxi, s ohledem na nabízené možnosti, přizpůsobuje).

Způsob uzavírání kontraktu a jeho obsah

Co se týče kontraktu o výkonu praxí studenta na pracovišti, jsou nyní využívány dvě dohody. Jedna z nich je spíše obecnějšího charakteru, a je vyjednávána mezi školou

a pracovištěm umožňujícím praxi studentů. Jde o písemné vymezení obecných pravidel a podmínek vzájemné spolupráce. Dle mých zkušeností v roli pracovníka, který vede studenty na pracovišti, je takový kontrakt uzavírán spíše dlouhodobě (na několik let), v případě potřeby je pouze průběžně doplňován. O této dohodě, tzv. rámcové, dobře informuje Havrdová ve své publikaci (1995), která je v souladu s dosavadní praxí. S novým přístupem k praxi jsem se setkala při absolvování workshopu, a to v otázce zpoplatnění praxí studentů. Přibývá počet pracovišť, které vyžadují za nástup a výkon praxe od studenta finanční poplatek jako podmínku absolvování praxe. Kromě toho např. studenti Zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích mají nově povinnost pojistit se pro případ vzniku škody na pracovišti. Některé jiné školy (např. VOŠS oboru sociální práce v České Třebové nebo VOŠ sociálně pedagogická a teologická v Praze) toto pojištění hradí za studenty samy. Otázky spojené s financováním praxe a pojištěním studentů je také vhodné uvést do výše uvedené rámcové smlouvy jako jednu z pravidel pro výkon praxí na daném pracovišti.

Druhou dohodou je kontrakt mezi studentem, školou a pracovištěm, který zajišťuje již konkrétnější cíle, které chce student během praxe dosáhnout. Student si před nástupem na pracoviště, v lepším případě při prvním kontaktu společně s vedoucím praxe, plánuje proces učení v rámci pracoviště praxe. Obsah cílů, jejich utváření, plánování a dosahování závisí na délce setrvání studenta na pracovišti a na jeho dosavadním teoretickém vědění. Rozdíl těchto cílů a plánů procesu učení se tedy liší dle studijního ročníku. Přesto právě jejich formulování má vést k rozvoji dosud získaných znalostí v praktické rovině a následně k plánování dalších cílů, které student považuje pro svůj profesní růst za potřebné naplnit. To již ale hovoříme o dlouhodobém plánování profesního růstu studenta po dobu celého studia sociální práce. Vrátime-li se ke konkrétnímu uzavírání kontraktu studenta na pracovišti, tak např. Havrdová (1999) ukázkově popisuje motivující rozhovor mezi studentem a vedoucím praxe na pracovišti vedoucí k formulování potřeb studenta a následnému vytvoření cílů, kterých by chtěl student v průběhu praxe dosáhnout. Jasně stanové cíle a jejich kritéria jsou jednak přesným vodítkem pro následné hodnocení studenta vedoucím praxe, a také motivačním prvkem pro plánování rozvoje dalších konkrétních schopností a dovedností studenta v navazující praxi.

Kontrakt má ještě jednu důležitou roli, a to vzájemného ujasnění si, co může která strana té druhé nabídnout. Student může mít požadavky, které není ze strany pracoviště možné naplnit a naopak pracoviště může studentovi předložit takovou náplň jeho praxe, která se s cíli studenta neslučuje. Vyjednávání o kontraktu má proto vést k vyjasnění podmínek spolupráce hned na začátku a lze jím předejít případné nespokojenosti obou stran.

Během svých zkušeností při vedení praxe na pracovišti, supervize studentů a účasti na workshopu „Supervize praxí“ jsem se často setkala s názory, že studenti spíše nevědí, na co se takový kontrakt využívá, co je jeho silnou stránkou, jak s ním mohou dále pro svůj rozvoj pracovat, a jak se i případně bránit. Např. při otázce pro práci skupin ve workshopu: *S čím se setkávají studenti na praxích? Co je třeba opečovávat?*, k tématu praxí a s tím souvisejícím kontraktem zaznělo:

- *student vykonává jinou práci než jakou si představoval,*
- *studenta hodnotí jiný pracovník než se kterým nejvíce pracoval,*
- *pracoviště nemá jasně daného pracovníka, se kterým student může vyjednat konkrétní podmínky praxe,*
- *pracovníka vedoucího praxe kontrakt nezajímá, apod.*

Na druhou stranu v rámci mnou vedené supervize studentů se objevilo téma: *Význam kontraktu* pro samotného studenta, kdy z počátku zaznívalo:

- *kontrakt je nutný papír,*
- *stejně nejsem partnerem při vyjednávání praxe,*
- *kontrakt musí být, protože ho chce škola.*

Až po řádném vysvětlení studenti začali kontrakt vnímat pozitivně, jakmile si uvědomili jeho význam pro vyjednávání svých potřeb. Tímto ve mně vzbudili otázku, zda je úloze kontraktu ve škole věnována dostatečná pozornost takovým způsobem, aby ho student vnímal jako dobrou metodu pro vyjednání své praxe.

Využití systému kompetencí v sociální práci

Práce studenta se systémem kompetencí sociální práce je novým přístupem v rozvoji sociální práce, který začal být v rámci studia v naší zemi využíván přibližně od r.1998, kdy byly kompetence vytvořeny. (Havrdová,1999) Dále Mlčák (2005) hovoří o složitosti jednotného vymezení profesních kompetencí a předkládá ve své knize kompetence přijaté např. v USA a Velké Británii. Dále zmiňuje historii vývoje kompetencí v České republice, jejichž utvářením se zabývala Havrdová. Pro ujasnění pojmu kompetence v oblasti sociální práce uvádím definici NCVQ (National Council for Vocational Qualifications) z roku 1988 uvedené v knize Havrdové: (1999: s. 41)

„Kompetence je široký pojem, který zahrnuje schopnosti přenášet znalosti a dovednosti do nových situací v dané oblasti povolání. Zahrnuje organizaci a plánování práce, inovaci a vyrovnání se s ne-rutinními činnostmi. Zahrnuje takové kvality jako osobní efektivita, která je na pracovišti potřebná při zacházení se spolupracovníky, manažery a klienty.“

Jak Havrdová (1999: s. 42) zkráceně česky říká: *Jednat kompetentně, znamená jednat odpovědně a se znalostí věci.*

Havrdová a její spolupracovníci vycházeli při tvorbě praktických kompetencí z britského modelu kompetencí v sociální práci, přičemž je upravili s ohledem na kulturní aspekty české sociální práce. (Mlčák, 2005) Ve své metodické příručce Havrdová prezentuje soustavu šesti základních kompetencí včetně jejich bližšího vymezení a kritérií hodnocení. Soustava zahrnuje kritéria společná pro profesionální pracovníky i studenty sociální práce a zároveň i kritéria specifická zvláště pro profesionální pracovníky a zvláště pro studenty sociální práce.

Základními kompetencemi jsou: (Havrdová, 1999)

1. rozvíjet účinnou komunikaci,
2. orientovat se a plánovat postup práce,
3. podporovat klienta a pomáhat mu k soběstačnosti,
4. zasahovat ve prospěch klienta a poskytovat služby,

5. přispívat k práci organizace,
6. odborně růst.

Studentovi kompetence v sociální práci napomáhají k sebereflexi toho, jaké dovednosti již zvládá a naopak v čem se potřebuje zdokonalit. V důsledku této sebereflexe si pak lépe vytváří další plán svého osobního a profesního rozvoje.

3. 2. 2 Oblasti vztahující se k cíli č. 2

Z hlediska supervize mě zajímá zejména:

- způsob organizování supervizí,
- osoba supervizora.

Způsob organizování supervizí

Proto, aby student vnímal supervizi jako jednu z užitečných metod předcházející nejen „burn out“, ale i řadě jiných ohrožení pracovníka a tím i klienta, je potřeba, aby ve škole probíhala pravidelně. Jedině tak může reagovat na bezprostředně získané zkušenosti studentů na praxi a dále s těmito zkušenostmi pracovat. Havrdová (1995) uvádí, že optimálně by měla supervize studentů probíhat nejméně 1krát za 2 týdny, nejlépe v malých skupinkách a v kombinaci s individuální supervizí. Její zaměření by mělo být podpůrné, tzn. vytvořit mezi studenty bezpečné prostředí pro otevřenost vlastního názoru, pro učení se vzájemnému naslouchání a reflektování vlastních i cizích názorů a schopnost hodnotit vlastní výkon bez obavy z přílišné kontroly či sankcionání. Podpůrný proces může v případě potřeby nahradit proces vzdělávací, tzn. že supervize studentů může sloužit i k hledání vhodných metod řešení zvoleného tématu, řídicí funkci pak supervize představuje ve vztahu k práci s klientem.

Učitelé, kteří se účastnili workshopu, považují za cíle supervize:

- *ošetřit pocity studentů,*
- *posílit jistotu při práci s klientem,*
- *učit se jeden od druhého,*

- *vzájemně sdílet zkušenosti a zážitky,*
- *rozvíjet kompetence, zejména komunikaci,*
- *posuzovat získané kompetence prostřednictvím konkrétních situací,*
- *vzdělávat se v této metodě, v jejím efektivním využití.*

Frekvence poskytovaných supervizi v rámci studia je důležité umět zahrnout do rozvrhu hodin tak, aby byla metoda přijata jako jedna z podpůrných složek výuky a reflexe. Proto je potřeba její rozsah zvolit úměrně k absolvovaným odborným praxím studentů a zajistit, aby pokud možno na praxe plynule navazovala. Rollová (Konfrontace, 1/2005) ve své přednášce o organizování supervize na VOŠS EA v Praze uvádí, že zatímco v prvním ročníku se studenti v supervizní hodině spíše učí reflektovat svou práci a jejich motivace účastnit se supervizních sezení je spíše velmi malá, s rozšiřujícími se praktickými zkušenostmi roste i jejich potřeba reflektovat své zážitky s ostatními.

Osoba supervizora

Osobu supervizora ve škole považují za jedno z problematických témat z oblasti supervize studentů. Často zaznívající otázkou v této souvislosti je spojení role učitele a supervizora v jedné osobě a jeho vliv na proces supervize. Na workshopu se mi potvrdilo, že do role supervizora bývají zapojováni pedagogové bez výcviku a často i bez praktické zkušenosti v pomáhající profesi a naopak externí supervizoři, tedy odborníci z praxe, jsou využíváni minimálně. Důvodem podle mě může být jednak to, že si školy externí supervizoři nemohou finančně dovolit a navíc odborníků v oblasti supervize je v současné době stále nedostatek a ti jsou stejně orientováni spíše na supervize v organizaci. Pedagogové si sami uvědomují svůj handicap nedostatečné praxe a absence výcviku v supervizi. Navíc málo který z nich se věnuje výhradně supervizi, popř. ve spojitosti s odbornými praxemi. Jejich náplň práce je velice obšírná, od vyučování běžných předmětů po vedení individuální supervize. Tak dochází ke křížení role učitele, tedy toho, kdo vystupuje autoritativně a hodnotí zadané úkoly a supervizora, který studentům poskytuje podpůrné prostředí pro vlastní reflexi. Samotní

učitelé tento rozsah práce bez ujasněných hranic hodnotí jako nevyhovující. Cítí se být přetěžováni. Např. na workshopu zaznívalo:

- *neumím hospodařit s časem, je toho hrozně moc,*
- *nemám dostatek času na studenta na praxi, mám plno jiné práce,*
- *zastávám hodně rolí najednou,*
- *nevím, jak mám z ničeho nic vystoupit z role učitele a vstoupit do role supervizora,*
- *mám nedostatek času na individuální supervize.*

V důsledku svých nezkušeností s vedením supervize, kdy někteří učitelé dokonce nebyli se supervizí ani seznámeni, natož, aby prošli výcvikem, za své záporné stránky v oblasti dovedností stanovili:

- *neznalost ve vedení supervizního rozhovoru,*
- *neschopnost rozeznat hranice supervize,*
- *nejistota, jak má vůbec supervize probíhat,*
- *neznalost technik využívaných v supervizi,*
- *malá schopnost motivovat studenty k reflektování a práci v supervizní skupině.*

Naopak v otázce vedení odborných praxí u učitelů zaznívalo spíše kladné ohodnocení svých schopností a dovedností, jako:

- *dobrá orientace v síti sociálních služeb,*
- *schopnost brát studenta jako rovnocenného partnera,*
- *dovednosti technik aktivního naslouchání,*
- *sebereflektování své práce,*
- *ochota se dále vzdělávat.*

Z výše uvedených odpovědí vyplývá, že si učitelé uvědomují svou „vícerolovost“. Je pro ně výhodnější, když nejsou supervizory a mají tak větší prostor pro odborné vedení praxí a vyhodnocování úkolů z nich plynoucích v rámci odborného, popř. kasuistického semináře včetně hodnocení těchto stanovených úkolů, naopak je pro ně obtížné přejít z role hodnotitele do role podpůrného experta. Domnívám se, že pro profesní růst studentů by bylo výhodnější využívat supervizory z řady externích odborníků, a to pro neangažovanosti v hodnocení prospěchu studenta během studia. V případě, že se učitelé

přece jen věnují supervizím, což je a bude zřejmě většina z nich, pak sami učitelé vyjádřili potřebu vzdělávat se v této oblasti. Z daného workshopu vyplývá pozitivní posun učitele ve vnímání vztahu mezi ním a studentem a zájem pedagogů nejen o profesní rozvoj studentů, ale rovněž i o svůj odborný růst. Důkazem toho byla i aktivní účast těchto učitelů na workshopu.

3. 2. 3 Oblasti vztahující se k cíli č. 3

Pro získání zpětné vazby o organizování praxe a supervize od studentů VOŠS CARITAS v Olomouci se zaměřuji na:

- význam praxe pro profesionální růst,
- porovnání krátkodobých a dlouhodobých praxí,
- význam supervize pro profesní rozvoj.

Význam praxe pro profesionální růst

Odborná praxe má studentům zprostředkovat reálný pohled na sociální práci a má u nich vybudovat potřebu dále si osvojovat a procvičovat schopnosti a dovednosti potřebné pro výkon profese. Havrdová (1995) píše, že nejučinnější je výuka tehdy, když je student postaven před problém a hledá jeho řešení. Výsledkem je pak schopnost takového studenta lépe si poradit v praxi.

Význam praktické výuky má dle Havrdové (1995) několik rovin. Student si nejprve osvojuje teoretické znalosti, začíná se orientovat v síti sociálních služeb, utváří si představu o náplni práce sociálního pracovníka. Poté si začíná uvědomovat sám sebe, pracuje se svými pocity a potřebami, plánuje svůj rozvoj vzhledem ke stanoveným cílům. V neposlední řadě se jedná o nabývání zkušeností pomocí kontaktu s odborníkem profese a na základě toho k přijímání takových hodnot a norem, které má student potřebu získat pro to, aby se cítil kompetentní pro roli sociálního pracovníka. K procesu rozvoje studenta je bezpodmínečně nutné, aby byl doprovázen odborníkem, ať již učitelem na škole, supervizorem nebo vedoucím praxe a supervizorem na pracovišti. V kombinaci všech výše uvedených podmínek a nástrojů je pravděpodobné, že si

student ujasní svou roli v profesním životě a tuto roli bude v sobě podporovat a tvořit. Odborná praxe studentů hraje v tomto procesu hlavní úlohu.

Porovnání výběru krátkodobých a dlouhodobých praxí

Jednou z otázek, která je často v oblasti vzdělávání studentů sociální práce pokládána, je smysluplnost odborných praxí z hlediska jejich délky trvání. Rozsah praxí se u různých škol liší. Při rozhovoru s učiteli na konaném workshopu „Supervize praxí“ a stejně tak se studenty v rámci vedených supervizí, zaznívaly výhody i nevýhody obou forem praxe shodně:

Krátkodobá praxe přináší tyto výhody a nevýhody:

- + možnost zmapovat situaci poskytovaných sociálních služeb v regionu, zjistit, jaký okruh klientely a druh sociální práce studenta nejvíce zajímá,
- student se s přímou prací seznamuje jen povrchně, není vtažen do skutečné problematiky, navíc nemá čas na osvojování a dokazování svých schopností a dovedností získaných teoretickou přípravou.

Dlouhodobá praxe přináší tyto výhody a nevýhody:

- + student má čas pro navázání bližšího vztahu s klientelou, a tím i prostor pro získání reálnějšího pohledu na podmínky výkonu praxe,
- seznámení se s užším výběrem pracovišť, zátěž na studenta umět si vybrat taková pracoviště, o kterých si myslí, že v něm vzbudí zájem, v případě opaku možné riziko toho, že od zájmu o sociální práci ustoupí (může získat pocit, že práci na základě nepříjemných zkušeností nezvládne a nemá již možnost tento pocit prostřednictvím nových pozitivních zážitků změnit).

Význam supervize pro profesní rozvoj

O významu supervize pro motivovanost studentů a profesní rozvoj jsem se zmiňovala v oblasti *Způsob organizování supervizí*. Znovu ještě zopakuji, že potřeba reflektovat své zážitky, a tím i potřeba účastnit se skupinové nebo individuální supervize, u studentů roste s počtem hodin absolvovaných prací, kdy se předpokládá i nárůst nových zkušeností v oblasti sociální práce. Motivace studenta roste rovněž v důsledku

pochopení úlohy supervize, tzn. jako metody, která nepohlíží pouze na nezvládnuté skutky, selhání dovedností studenta a problémy s tím související, ale může se zabývat i pozitivní zpětnou vazbou a reflexí. K tomu dospěla celá skupina mnou absolvovaného workshopu.

3. 3 Zpracování a vyhodnocení výzkumné části vzhledem ke stanoveným cílům

Výzkumné metody

K tomu, abych splnila jednotlivé stanovené cíle, využívám následující metody výzkumu:

Výzkumné metody pro cíl č. 1:

- Pro zjištění informací ohledně organizace odborných praxí jsem provedla *polostandardizované rozhovory* s jedním pracovníkem (koordinátorem praxí) v každé z vybraných čtyř škol, popř. jsem analyzovala získané dokumenty. Zaměřila jsem se na příklady dobré praxe, které mi byly podkladem pro vytvoření metodických vodítek pro případné zefektivnění odborných praxí.
- Pro zjištění názorů a motivace studentů řádně vykonávat praxe jsem provedla *dotazníkové šetření* u studentů. Jednalo se mi o zpětnou vazbu z řad studujících sociální práci, kdy mě zajímalo, jakým způsobem vnímají současné nabízené typy praxí s ohledem na jejich návaznost na studium.

Výzkumné metody pro cíl č. 2:

- Pro zjištění informací ohledně organizace a vedení supervize na škole jsem provedla *polostandardizované rozhovory* s jedním pracovníkem (supervizorem) v každé z vybraných čtyř škol, popř. jsem analyzovala získané dokumenty. Zaměřila jsem se na příklady dobré praxe s cílem využít získané výstupy pro vytvoření metodických vodítek pro zavedení supervize na VOŠS v Ostravě.
- Pro zjištění pochopení pojmu supervize a jejího následného využití pro reflexi a sebereflexi jsem provedla *dotazníkové šetření* u studentů. Jednalo se mi

o zpětnou vazbu studentů, např. za jak důležitou studenti supervizi považují a nakolik je jim prakticky předávána.

Výzkumné metody pro cíl č. 3:

- Pro získání zpětné vazby na poskytované odborné praxe a supervize na škole s odlišným způsobem jejich organizování jsem provedla *skupinový rozhovor* (focus group) se sedmi studenty VOŠS CARITAS Olomouc. Důležité je pro mě porovnat efektivitu různě poskytované praktické výuky na této škole a na ostatních sledovaných školách.

Výzkumný vzorek

Pro výběr škol, kde jsem provedla alespoň jednu či více z výše stanovených metod výzkumu, jsem stanovila následující kritéria:

1. všechny vybrané školy jsou členy ASVSP, splňují tedy podmínku, aby praxe zahrnovala nejméně 25% praxe studia,
2. všechny vybrané školy mají do rámce studia zahrnuté povinné či dobrovolné supervize.

Školy, které splnily výše daná kritéria a u nichž jsem tedy provedla výzkum:

- Vyšší odborná škola sociální, na ul. Matky Boží 15, Jihlava
(dále jen VOŠS Jihlava)
- Vyšší odborná škola sociálně právní, Jahodová 2800, 106 00 Praha 10
(dále jen VOŠ SP Jahodová, Praha)
- Vyšší odborná škola sociální práce a střední odborná škola, Hrusická 2537/7, Praha 4 (dále jen VOŠS EA Praha)
- Obchodní akademie a Vyšší odborná škola sociální, Na Jízdárně 4, Ostrava - Mariánské Hory (dále jen VOŠS Ostrava)
- Vyšší odborná škola sociální CARITAS, Nám. Republiky 3, Olomouc
(dále jen VOŠS CARITAS)

3. 3. 1 Dotazníkové šetření

3. 3. 1. 1 Cíl dotazníkového šetření

Dotazníkové šetření jsem zvolila s cílem nasbírat názory a zpětné vazby na organizování odborných praxí a supervizí ze strany studentů zkoumaných škol (plnění stanovených cílů 1 a 2). Od této kvantitativní metody jsem očekávala zajištění jejich anonymity potřebné pro získání upřímných názorů respondentů v otázce spokojenosti či naopak nespokojenosti s praktickou částí studia. Dotazník obsahoval 27 otázek, byl zcela anonymní. Pro získání co nejpřesnějších informací byly zvoleny různé typy otázek, tedy uzavřené, polouzavřené a otevřené, 4 otázky byly formulovány pomocí škálové stupnice.

3. 3. 1. 2 Výzkumný vzorek

Dotazníkové šetření bylo provedeno u studentů 3. ročníků denního studia, kteří měli za sebou již všechny druhy praxí a popř. i supervize. Jednalo se o studenty čtyř z pěti výše uvedených škol:

- VOŠS Jihlava (celkem 34 studentů ve 3. ročníku, z toho 28 oslovených)
- VOŠ SP Jahodová, Praha (celkem 86 studentů ve 3. ročníku z toho 42 oslovených)
- VOŠ EA Praha (1 třída ve 3. ročníku, tj. 18 studentů, z toho 12 oslovených)
- VOŠS Ostrava (2 třídy ve 3. ročníku, tj. 60 studentů, z toho 44 oslovených)

Studenti VOŠS CARITAS nebyli do dotazníkového šetření zahrnuti z důvodu toho, že tato škola má praxe a supervize zařazené do studia zcela odlišně od ostatních zkoumaných VOŠS (se studenty VOŠS CARITAS byl proveden skupinový rozhovor, který je interpretován v následující kapitole - jedná se o stanovený cíl č. 3).

Celkový počet oslovených studentů činilo 126 (100%). Nejednalo se vždy o všechny studenty 3. ročníků zkoumaných škol, a to z důvodu absence studentů ve třídách v době provedení výzkumu. V jednom případě (VOŠS Jahodová, Praha) byl výzkum proveden v náhodně vybraných dvou ze tří tříd, jelikož v opačném případě by výzkumný vzorek

z této školy značně převyšoval počet respondentů z ostatních škol, což by výsledky mohlo jistým způsobem zkreslit. Celková návratnost dotazníků představovala 100%. V následující tabulce lze vidět jejich procentuální zastoupení.

Tabulka č. 1: Vymezení výzkumného vzorku pro dotazníkové šetření

Výzkumný vzorek	Nominální hodnota	%
VOŠS Ostrava	44	35
VOŠ SP Jahodová, Praha	42	33,3
EA VOŠS Praha	12	9,5
VOŠS Jihlava	28	22,2
Celkem	126	100

3. 3. 1. 3. Hlavní hypotézy

1. *hypotéza:* Studenti vyšších odborných škol oboru sociální práce hodnotí získání „praktické způsobilosti“ jako výsledku odborné přípravy v rámci studia za nezbytné pro svůj profesní rozvoj.
2. *hypotéza:* Motivace studentů přijímat supervize závisí na jejich zkušenostech se supervizí během studia (interní či externí supervizor, popř. kvalifikovaný supervizor).

3. 3. 1. 4. Pracovní hypotézy

1. Studenti jsou s rozsahem praxe na všech školách velmi spokojeni a částečně spokojeni.
2. Studenti si nejčastěji vybírají praxe dle vlastního zájmu v kombinaci s povinnými praxemi určenými školou, přitom nejraději by si praxe vybírali sami.
3. Studenti vítají kombinaci krátkodobých a dlouhodobých praxí s cílem získat jednak široký přehled o poskytovaných službách a jednak hlouběji poznat sociální práci v určité organizaci.
4. Studenti nejvíce preferují dlouhodobou průběžnou praxi.
5. Pro svou odbornou přípravu studenti považují za nejdůležitější získání praktických zkušeností v praxi.

6. Studenti na praxi jsou méně často v přímém kontaktu s klientem (někdy, téměř nikdy je častější než vždy a téměř vždy) přitom jsou s takovou praxí nejvíce spokojeni..
7. U více než poloviny studentů každé ze zkoumaných škol se motivace pro praxi na základě toho, jak praxe probíhaly, zvýšila (tito studenti udávají na škálové stupnici 0 až 10 bodové hodnocení od 6 do 10).
8. Studenti při nástupu na praxi vždy nebo téměř vždy uzavírají kontrakt s pracovištěm, nicméně nerozumí jejich významu pro svůj rozvoj.
9. Studenti na praxi pracují s kompetencemi sociální práce, ale nerozumí jejich významu.
10. Nejčastější způsob reflexe svého učení, kterou studenti využívají, je skupinová supervize poskytována v rámci studia, kterou zároveň považují pro své studium za důležitou.
11. Studenti by preferovali supervizi externího odborníka před supervizí učitele školy.
12. Zájem studentů o studium sociální práce se po získaných zkušenostech na praxi zvýšil (zájem se trochu a výrazně zvýšil je častější než trochu a výrazně snížil).
13. Studenti mají zájem pracovat po ukončení studia v sociální oblasti (určitě ano a spíše ano je častější než spíše ne a určitě ne).

3. 3. 1. 5 Vyhodnocení dotazníkového šetření

Vzhledem k velkému rozsahu výzkumu jsem se na následujících stránkách nevěnovala podrobnému rozboru jednotlivých otázek. Sestavený dotazník dokládám v příloze č. 2: *Dotazníkové šetření*, jeho vyhodnocení formou tabulek pak uvádím v příloze č. 5: *Tabulkové zpracování dotazníkového šetření*. Nyní jsem již interpretovala závěry jednotlivých výše stanovených hypotéz, prostřednictvím nichž plním stanovené cíle praktické části práce.

V textu jsem využila dva typy grafů, kdy „výsečový“ graf znázorňuje celkové výsledky pro všechny zkoumané školy a „sloupcový“ graf je pak přehlednější pro srovnávání rozdílů mezi jednotlivými školami. Každou odpověď na jednotlivou otázku dotazníku jsem převáděla na procenta, přičemž tyto procentní výsledky jsem v textu zaokrouhlila na celá čísla.

Škálovou stupnici, která vždy zahrnovala body 0 až 10 jsem pro snazší a přehlednější vyhodnocení rozdělila na:

0 - 3 = nejnižší bodové ohodnocení

4 – 7 = průměrné bodové ohodnocení

8 – 10 = nejvyšší bodové ohodnocení

U jedné z otázek č. 10 týkající se zvýšení či snížení motivace studentů jsem škálovou stupnici rozdělila na:

0 – 4 = motivace se snížila

5 = motivace se nezměnila

6 – 10 = motivace se zvýšila

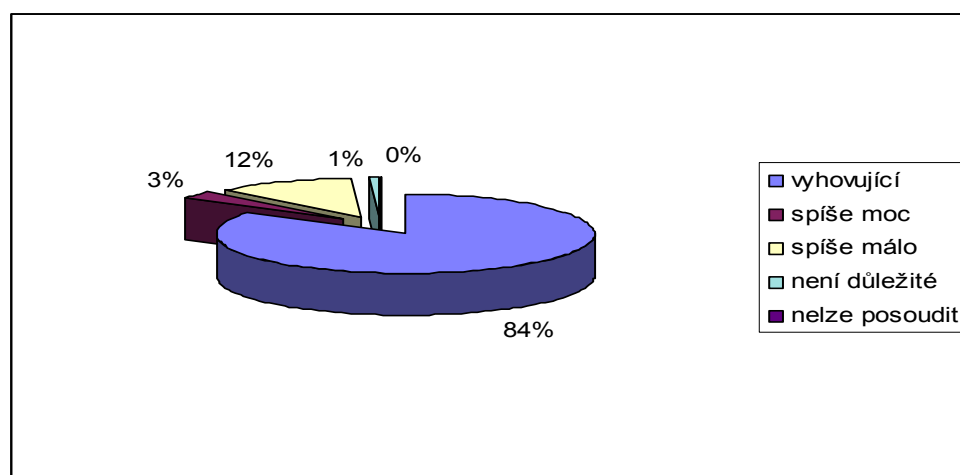
Vyhodnocení pracovní hypotézy č. 1

Studenti jsou s rozsahem praxe na všech školách velmi spokojeni a částečně spokojeni.

(Otázky č. 1, 5 a 6)

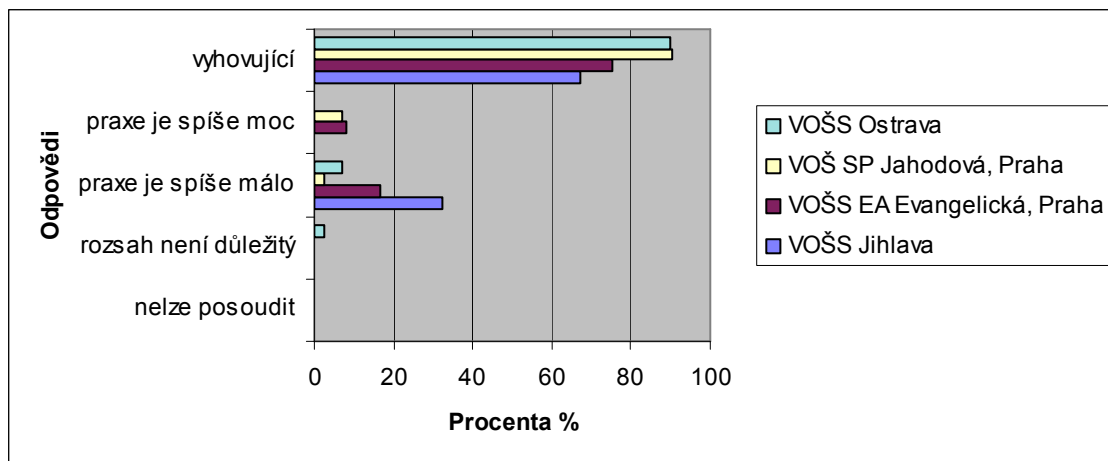
Z výzkumu vyplynulo, že studentům všech škol vyhovuje takový rozsah odborných praxí, který je jednotlivými školami zařazen do výuky (tzn. minimálně 25% studia). Kladně odpovědělo 106 (84%) respondentů z celkového počtu 126 (100%) dotázaných, na všech školách to bylo vždy více než 65%. Graf č. 1 tento výsledek znázorňuje graficky.

Graf č. 1: Spokojenost s rozsahem praxí během studia

Graf č. 2 ukazuje, že nejvíce spokojeni jsou studenti na VOŠS Ostrava a VOŠ SP Jahodová, Praha, kde kladně odpovědělo shodně 90% respondentů.

Graf č. 2: Spokojenost s rozsahem praxí během studia (srovnání zkoumaných škol)

Pro další doložení důkazu o spokojenosti studentů uvádím, že při následující otázce (otázka č. 5 dotazníkového šetření) týkající se spokojenosti přímo s rozsahem nabízených praxí z celkového počtu 126 studentů z toho 121 (96%) respondentů uvedlo, že jsou s jejich délkou i jednotlivými typy praxí velmi nebo spíše spokojeni.

Hypotéza č. 1 se potvrdila, jelikož studenti jsou celkově spokojeni s rozsahem praxí. Někteří studenti dokonce zdůraznili, že praxe na jejich škole zahrnuje více než uvedené procento z výuky a zároveň podotkli, že jim to vyhovuje.

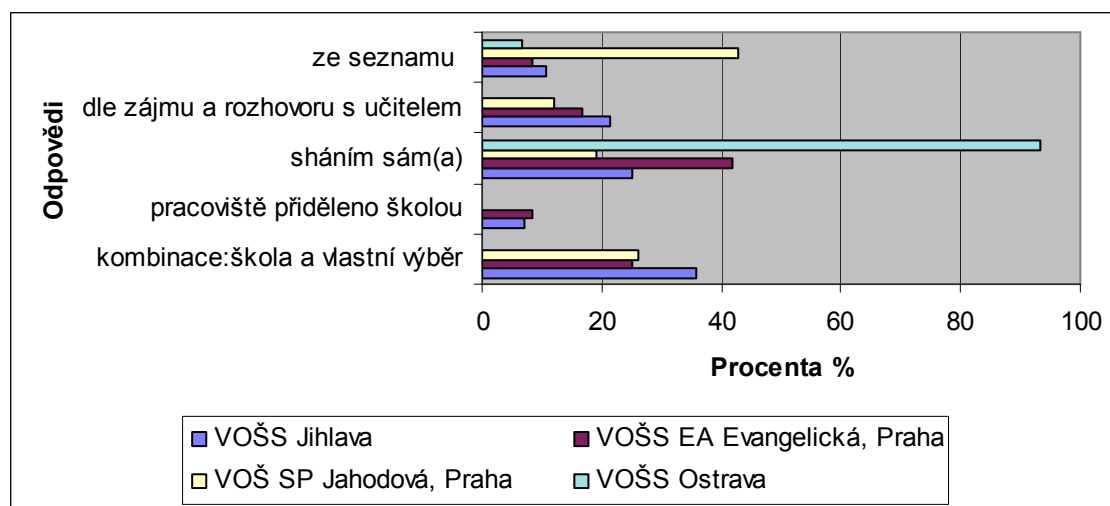
Vyhodnocení pracovní hypotézy č. 2

Studenti si nejčastěji vybírají praxe dle vlastního zájmu v kombinaci s povinnými praxemi určenými školou, přitom nejraději by si praxe vybírali sami. (Otázky č. 2 a č. 9)

Z výzkumu vyplynulo, že většina studentů bez ohledu na studovanou školu si velmi často vybírá praxe na základě vlastního rozhodnutí. Shodlo se na tom z celkového počtu 126 (100%) respondentů z toho 61(48%) dotázaných. Níže uvedený graf č. 3 vypovídá o tom, že každá škola má odlišný systém výběru praxí. Studenti VOŠS Jihlava si nejčastěji během tří let studia vybírali praxi dle vlastního výběru v kombinaci s udělením praxí školou (10 studentů školy, tj. 36%), na VOŠ SP Jahodové v Praze k tomu nejčastěji využívali seznam praxí nabízený školou (18 studentů školy,

tj. 43%). Poměrně shodně dopadly školy VOŠS EA Praha a VOŠS Ostrava, kde studenti nejvíce odpovídali, že si praxe vyhledávají sami, přičemž u VOŠS Ostrava to bylo až 41 (93%) studentů školy. Naopak z celkového počtu všech respondentů pouze 3 (2%) z nich uvedli, že jsou jim praxe vyloženě přidělovány školou.

Graf č.3: Výběr odborné praxe (srovnání zkoumaných škol)

Rozhovory s učiteli zkoumaných škol (výsledky získané touto výzkumnou metodou uvádím dále), potvrdili výše interpretované výsledky, jelikož když pomíneme rozdílné způsoby výběru praxí na těchto školách, tak všichni vyučující sdělili, že školy často nabízejí studentům možnost vybírat si praxe dle jejich vlastního zájmu ovšem s ohledem na zaměření na určitou cílovou skupinu klientů v daném studijním ročníku. Některé školy pak mají dána i povinná pracoviště. Např. VOŠS Jihlava tímto způsobem zajišťuje studentům seznámení s takovým typem zařízení, které v jejich městě není. Cílem toho je potřeba ukázat budoucím sociálním pracovníkům jejich co nejširší možné působení v sociální oblasti.

VOŠS Jihlava:

„Ve 2. ročníku jedou studenti do Prahy na týden na „Paletu“, protože ústav pro nevidomé v Jihlavě není, takže aby měli možnost zkusit takovou práci. A potom jedeme na 3 dny do Prahy právě zase navštívit zařízení, která v Jihlavě nejsou.“

Pro potvrzení výše zmíněného je možné dále uvést, že v případě položení otázky, s jakou praxí jsou studenti nejvíce spokojeni, z celkového počtu 126 (100%) dotázaných

z toho až 109 (87%) označilo, že nejdůležitější je pro ně právě výběr jednotlivých praxí. (Tento výsledek je graficky doložen grafem č. 9, který je znázorněn u vyhodnocení hypotézy č. 6.)

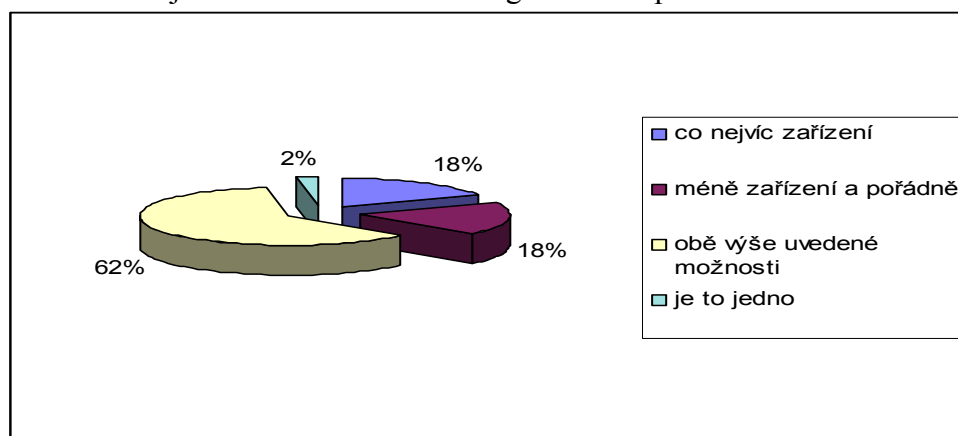
Na základě výše uvedených výsledků vyplývá, že studenti si nejčastěji vybírají pracoviště sami, přičemž u VOŠS Ostrava a VOŠS EA Praha je to nejčastější způsob, u VOŠS Jihlava a VOŠ SP Jahodová, Praha je to první nebo hned druhý způsob výběru praxe v kombinaci s praxemi určenými školou. Studenti dále možnost vybírat si praxe dle vlastního zájmu vnímají za nejlepší. V porovnání s rozhovorem s učiteli je zřejmé, že často školy studentům pouze „nařídí“ určitou skupinu klientů, kterou mají v daném ročníku poznat a studenti si pak pracoviště již vyberou sami. Hypotéza se potvrdila pouze z části.

Vyhodnocení pracovní hypotézy č. 3

Studenti vítají kombinaci krátkodobých a dlouhodobých praxí s cílem získat jednak široký přehled o poskytovaných službách a jednak hlouběji poznat sociální práci v určité organizaci. (Otázka č. 3)

Z výzkumu je zřejmé, že studenti mají zájem absolvovat všechny typy praxí, tedy takové, které jim poskytnou jednak možnost získat obecný přehled o nabízených sociálních službách (krátkodobé praxe) a jednak i hlubší průnik do sociální práce (dlouhodobé praxe). Tento názor zastává z celkového počtu 126 (100%) respondentů až 77 (62%) z nich. Na všech školách dopadl výzkum shodně, tzn. že studenti všech zkoumaných škol nejvíce udávali právě tuto odpověď. Hypotéza č. 3 se tedy potvrdila.

Graf. č. 4: Zájem studenta z hlediska organizování praxí

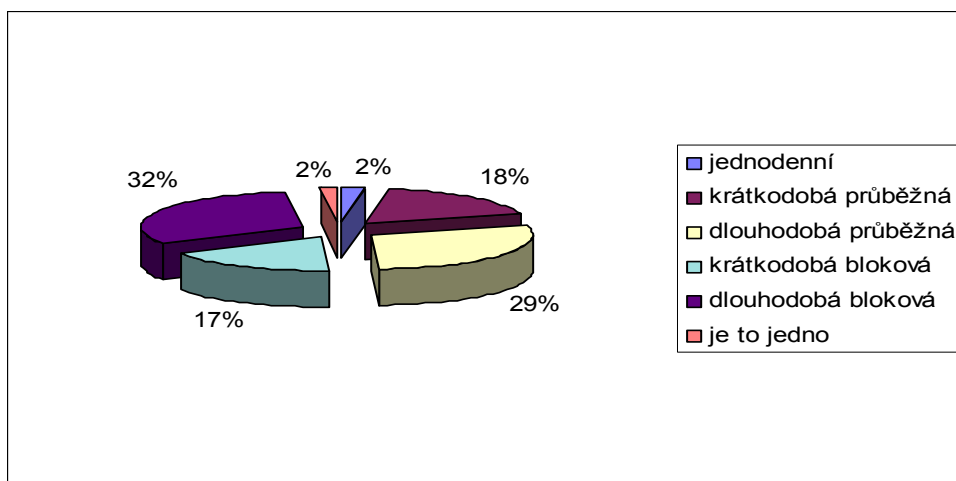

Vyhodnocení pracovní hypotézy č. 4

Studenti nejvíce preferují dlouhodobou průběžnou praxi. (Otázka č. 5)

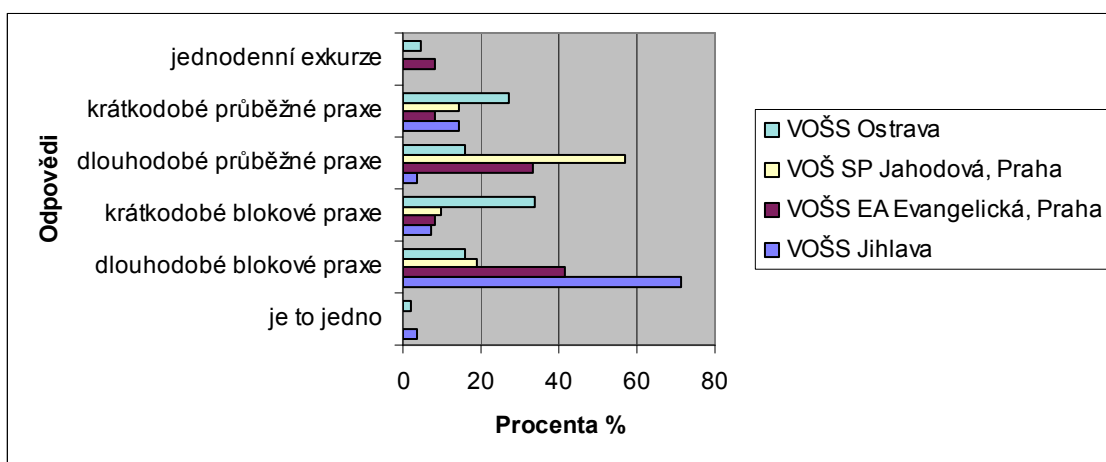
Přestože, jak je výše uvedeno, mají studenti zájem o absolvování různých typů praxí, z celkového počtu 126 (100%) dotázaných z toho 40 (32%) respondentů při otázce, jakou praxi preferují, uvedlo, že jim nejvíce vyhovuje dlouhodobá bloková praxe, tedy praxe v rozsahu nejméně 1 – 2 týdny na jednom pracovišti. Dalších 36 (29%) respondentů má nejoblíbenější dlouhodobou průběžnou praxi, která je absolvovaná několik dní v týdnu (délka je daná většinou dle ročníku) po celý semestr či studijní rok. Z toho vyplývá, že více než 60% studentů třetích ročníků je nakloněno možnosti navštěvovat jedno zařízení delší dobu, kde tak mají větší možnost blíže se seznámit s náplní práce sociálního pracovníka, přímo pracovat s klienty a obecně se více zapojovat do celkového dění v organizaci.

Graf č. 5: Nejvíce vyhovující typy praxí

V případě srovnání jednotlivých zkoumaných škol můžeme z níže uvedeného grafu č. 6 vyčíst, že spokojenost studentů se liší dle typů praxí poskytovaných na školách. Tzn., že studenti hodnotili vždy ty nejdelší praxe, které daná škola nabízí.

Graf .č. 6: Nejvíce vyhovující typy praxí (srovnání zkoumaných škol)

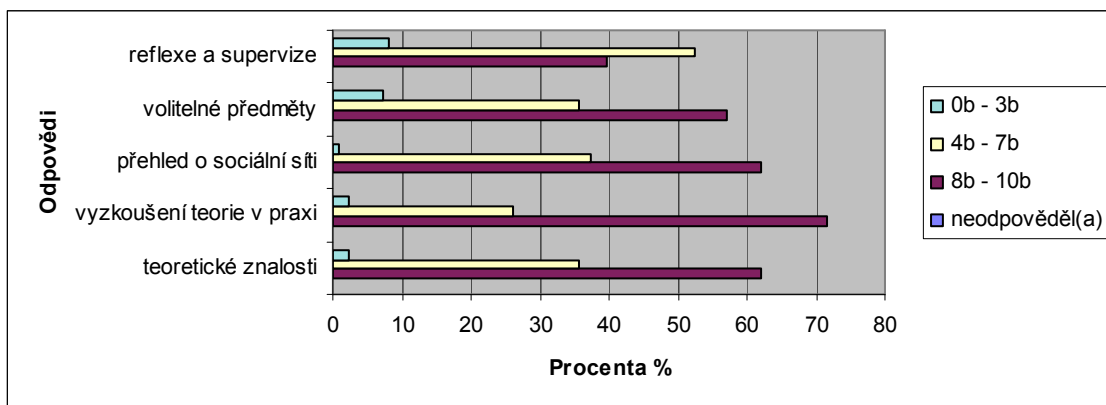
Hypotéza č.4 se vzhledem k výše uvedeným závěrům potvrdila částečně, neboť studenti preferují takové praxe, kde mohou setrvat nepřetržitě delší dobu na jednom pracovišti, avšak bez ohledu na to, zda je to ve formě blokové nebo průběžné praxe.

Vyhodnocení pracovní hypotézy č. 5

Pro svou odbornou přípravu studenti považují za nejdůležitější získání praktických zkušeností v praxi. (Otázka č. 7)

Z níže uvedeného grafu č. 7 je patrné, že studenti považují možnost vyzkoušet si teoreticky získané znalosti a dovednosti v praxi za nejvíce důležité pro svou následnou profesi. Na škálové stupnici 0 - 10 z celkového počtu 126 (100%) z toho 90 (72%) respondentů označilo body 8 - 10. Hned poté se studenti shodně vyjádřili k získání teoretických znalostí a potřebě přehledu v sociální síti, kdy v bodovém rozmezí 8 - 10 toto označilo 78 (62%) respondentů. V grafu stojí za povšimnutí i to, že jedinou supervizi hodnotilo více než polovina studentů v otázce důležitosti pro studium sociálního pracovníka pouze body 4 - 7. Z toho vyplývá, že z nabízených možností se studentům supervize jeví jako nejméně důležitá.

Graf č.7: Důležitá složka pro studium sociální práce

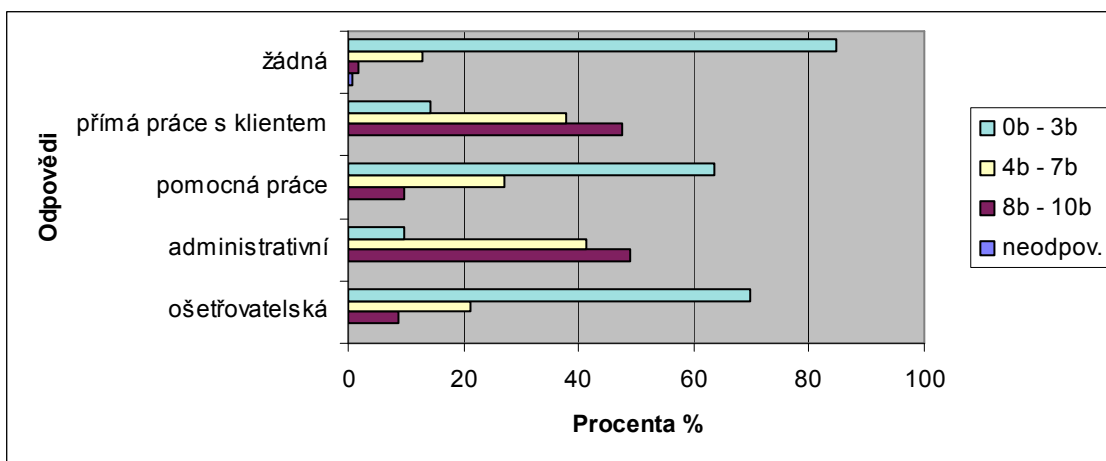
Má výše stanovená hypotéza č. 5 se potvrdila, neboť je zřejmé, že studenti považují pro získání odborné způsobilosti za důležité seznámit se se sociální prací přímo v praxi již v době studia.

Vyhodnocení pracovní hypotézy č. 6

Studenti na praxi jsou méně často v přímém kontaktu s klientem (někdy, téměř nikdy je častější než vždy a téměř vždy), přitom jsou s takovou praxí nejvíce spokojeni. (Otázky č. 8, 9 a 11).

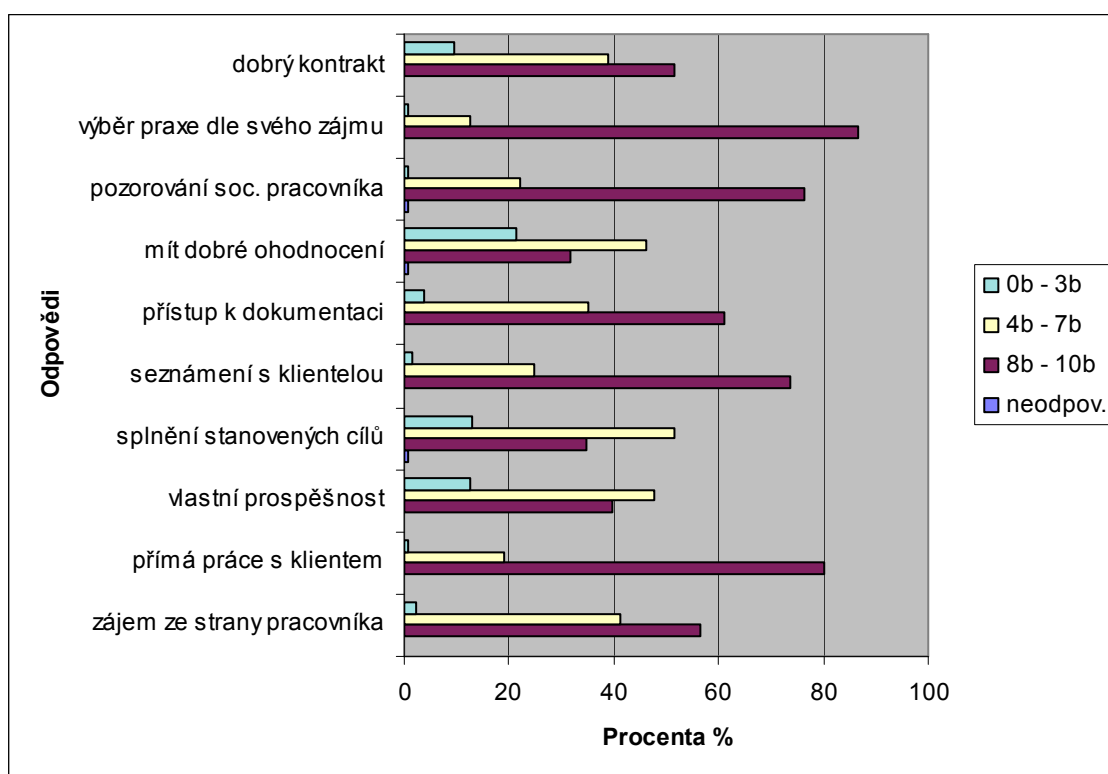
U všech tří otázek, u nichž byla zjišťována míra možnosti a spokojenosti studenta být na praxi v přímém kontaktu s klientem, je možné dospět k závěru, že studenti mají příležitosti pracovat s klienty daného pracoviště a zároveň jsou s takovou praxí nejvíce spokojeni. Jelikož považují všechny tři otázky za důležité, níže uvádím grafy ke každé z nich spolu s interpretací.

Graf č. 8: Nejčastěji vykonávaná práce na praxi

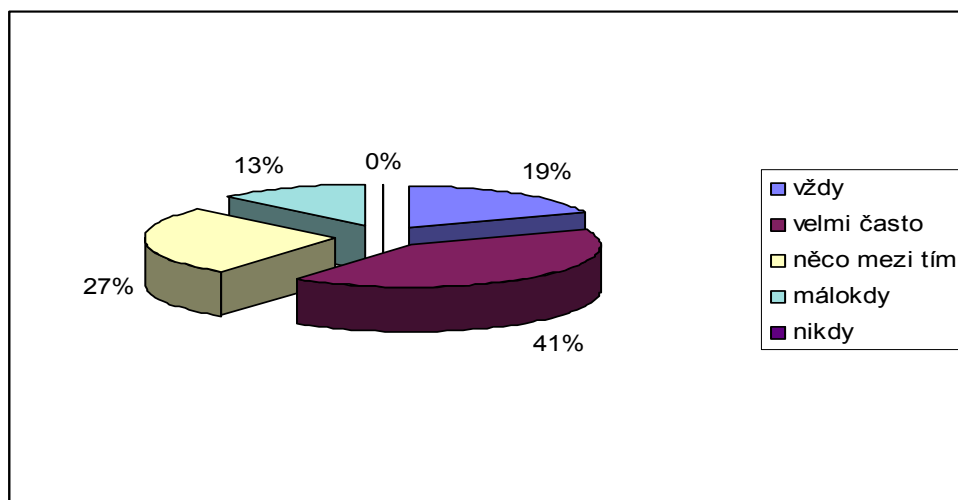
Z grafu č. 8 je zřejmé, že administrativní práce spolu s přímou prací s klientem jsou nejčastější činnosti, které student během praxí v rámci studia vykonává. Naopak ošetrovatelská nebo pomocná práce je po studentech požadována minimálně (bod 0 označilo z celkového počtu 126 respondentů 78 dotázaných, tj. 62%). Jediný rozdíl ve srovnání škol ohledně vykonávané činnosti studenta na praxi bylo zaznamenáno u VOŠS Jihlava, kde z celkového počtu 28 (100%) respondentů z nich 11 (39%) označilo body 8 – 10 právě práci ošetrovatelkou, což je ale dáno tím, že výkon této činnosti je povinně zahrnut v rámci praxe v 1. ročníku VOŠS Jihlava.

Graf č. 9: Důvody spokojenosti s absolvovanou praxí

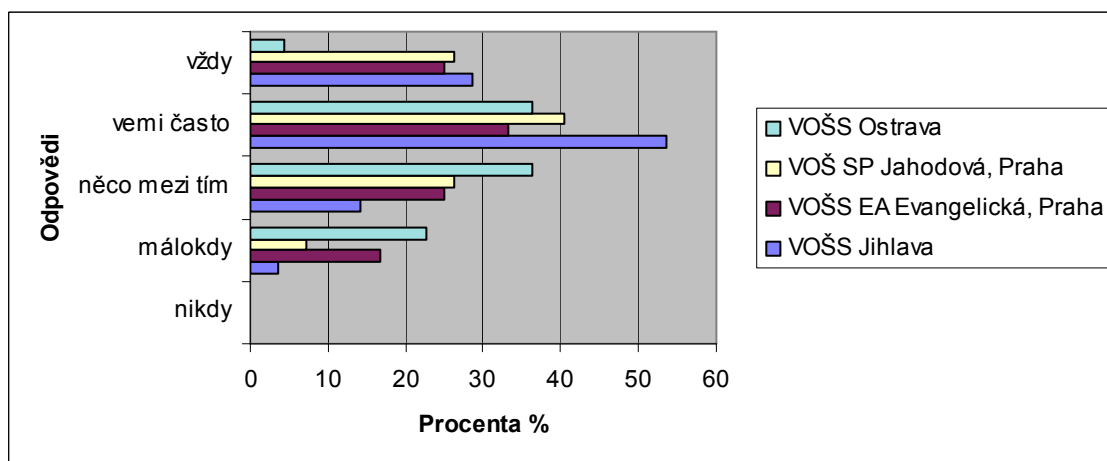
Z grafu č. 9 je patrná vysoká spokojenost studentů s praxí v případě, že mají možnost pracovat s klienty. O něco více jsou pak studenti spokojeni jen v případě, že si praxi vyberou dle vlastního zájmu (interpretováno v hypotéze č. 2).

Graf č. 10: Četnost přímého kontaktu s klientem na praxi

U vřše dolořenř grafu ř. 10 lze vyřst, ře vřce neř polovina, tedy 76 (60 %) studentř, je břhem praxe v přimřm kontaktu s klientem vřdy nebo velmi řasto. Naopak pouze 16 (13 %) dotřzanřch se shodlo, ře na praxi s klienty pracujř mřlokdy, z toho 10 z nich bylo z VOřř Ostrava. Srovnřnř řkol v třto otřzce je dolořen grafem ř. 11.

Graf ř.11: Mořnost studenta pracovat břhem praxe s klientem (srovnřnř zkoumanřch řkol)

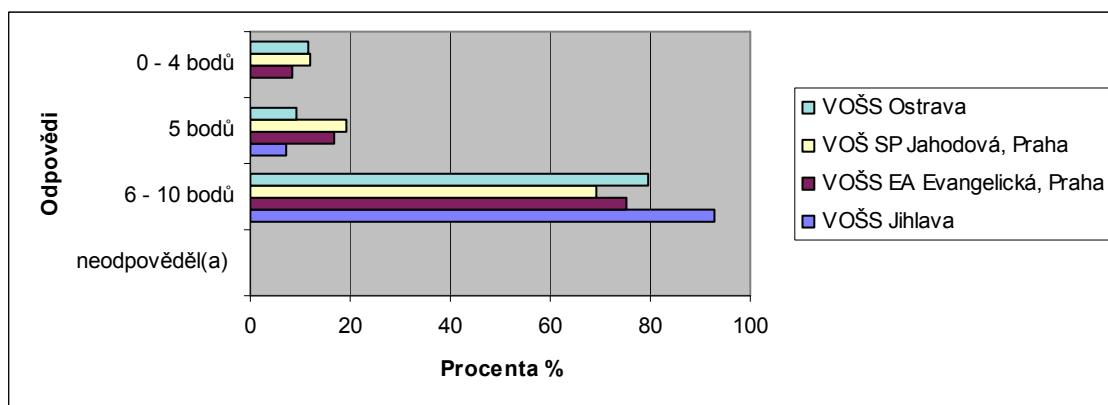
Zřvřrem třto hypotřzy lze konstatovat, ře se potvrdila v tom, ře studenti majř zřjem o přimřm přaci s klienty. Nicmřnř je nutnř vyvrřit, ře by s klienty nemřli mořnost pracovat, jelikoř tuto řinnost velmi řasto na praxich skutečně vykonřvajř (př srovnřnř řkol nejmřnř studenti VOřř Ostrava).

Vyhodnocení pracovní hypotézy č. 7

U více než poloviny studentů každé ze zkoumaných škol se motivace pro praxi na základě toho, jak praxe probíhaly, zvýšila (tito studenti udávají na škálové stupnici bodové hodnocení od 6 do 10). (Otázka č. 10)

V níže uvedeném grafu č. 12 je zřejmé, že se u studentů bez ohledu na studovanou školu zvýšila vlivem získání praktických zkušeností motivace absolvovat praxe. Na škálové stupnici z celkového počtu 126 (100%) respondentů z toho 99 (79%) označilo body 6 – 10. Naopak jen u 11(9%) studentů se motivace pro praxe snížila a dalších 16 (13%) dotázaných svůj názor nezměnilo. Z hlediska porovnání jednotlivých škol se opět všichni studenti v 70% a více shodli, že jsou motivováni pro další praxi. Hypotéza se tedy potvrdila.

Graf č.12: Motivovanost studentů pro praxi (srovnání zkoumaných škol)

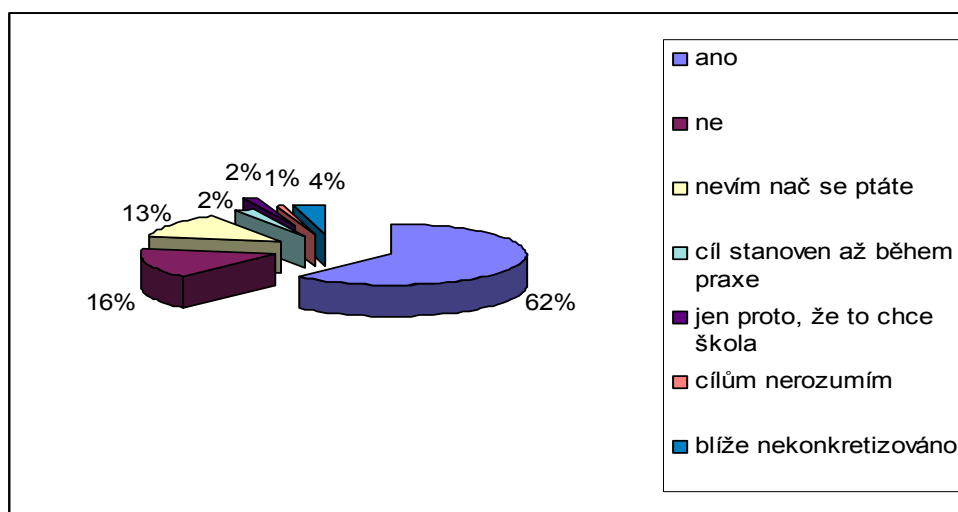
Vyhodnocení pracovní hypotézy č. 8

Studenti při nástupu na praxi vždy nebo téměř vždy uzavírají kontrakt s pracovištěm, nicméně nerozumí jejich významu pro svůj rozvoj. (Otázky č.12,13 a 14)

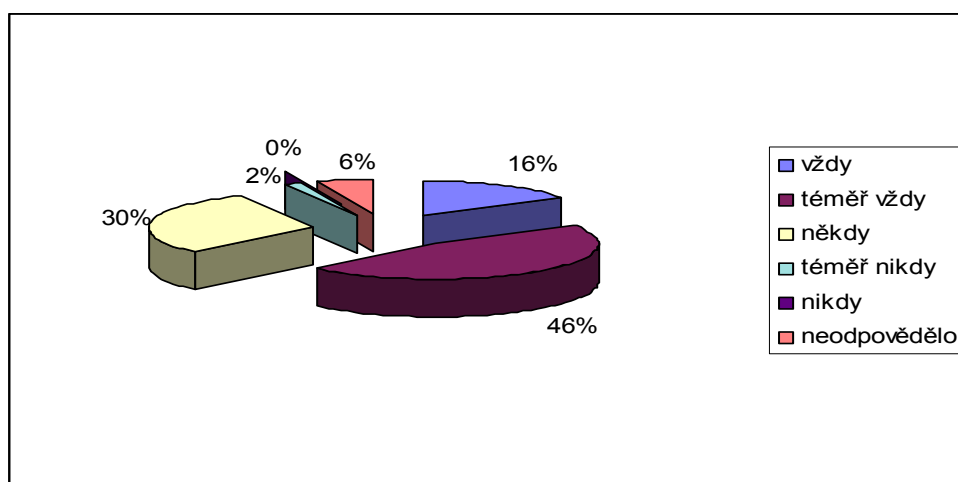
Z hlediska práce s kontraktem lze v závislosti na zjištěných datech konstatovat, že spolupráce školy, pracoviště a studenta se oproti minulých let zlepšila. Jako důkaz je možné předložit výsledky výzkumu z roku 1995, kdy se na tomto procesu ze strany studentů podílelo pouze 26% tehdy oslovených studentů, a to ještě spíše studentů vysokých škol (Havrdová,1995). Současný průzkum ukázal výrazné zlepšení situace, kdy z celkového počtu 126 (100%) respondentů si z nich 78 (62%) určují před nástupem na praxi cíle učení a dále 79 (63%) dotázaným je vždy nebo téměř vždy

pracovištěm umožněno na těchto cílech pracovat. Naopak 20 (16%) respondentů se sestavováním cílů vůbec nezabývá a 17 (13%) z nich neví, o čem je řeč. Graf č. 13 dokládá výsledky o získání příležitosti studenta stanovit si při nástupu na praxi cíle učení a graf č. 14 pak možnost tyto cíle na pracovišti během praxe skutečně plnit.

Graf č.13: Možnost stanovit si na praxi cíle učení

Graf č.14: Možnost pracovat s cíli během praxe

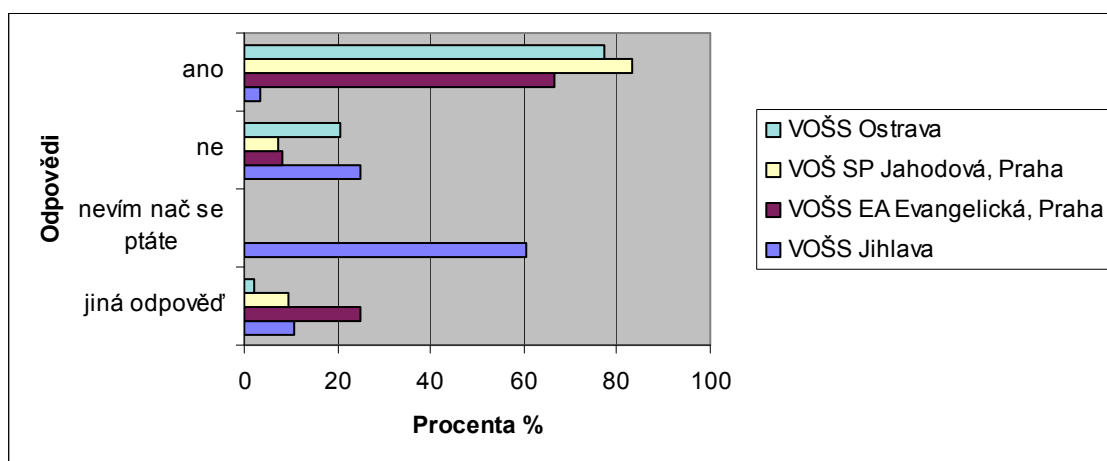
Při srovnání jednotlivých zkoumaných škol v otázce práce s cíli při vyjednávání a výkonu praxe byl zaznamenán rozdíl u VOŠS Jihlava, kde z celkového počtu 28 (100%) dotázaných z toho 17 (60%) nevědělo, co jsou to cíle praxe. Nicméně v další otázce, kdy bylo nutné zjistit, zda s těmito cíli pracují, všichni odpověděli, že ano, kdy 26 (93%) z nich uvedlo, že téměř vždy nebo někdy. Důvody tohoto zjištění spočívají zřejmě v tom, že tato škola nevyužívá pro vyjednání praxe pro studenta trojstranný, ale

dvojstranný kontrakt, který je uzavírán mezi školou a pracovištěm bez asistence studenta. Cíle učení pro praxi si však již student určuje a s učitelem praxí konzultuje. Níže doloženo úryvkem z rozhovoru s vyučující VOŠS Jihlava:

VOŠS Jihlava:

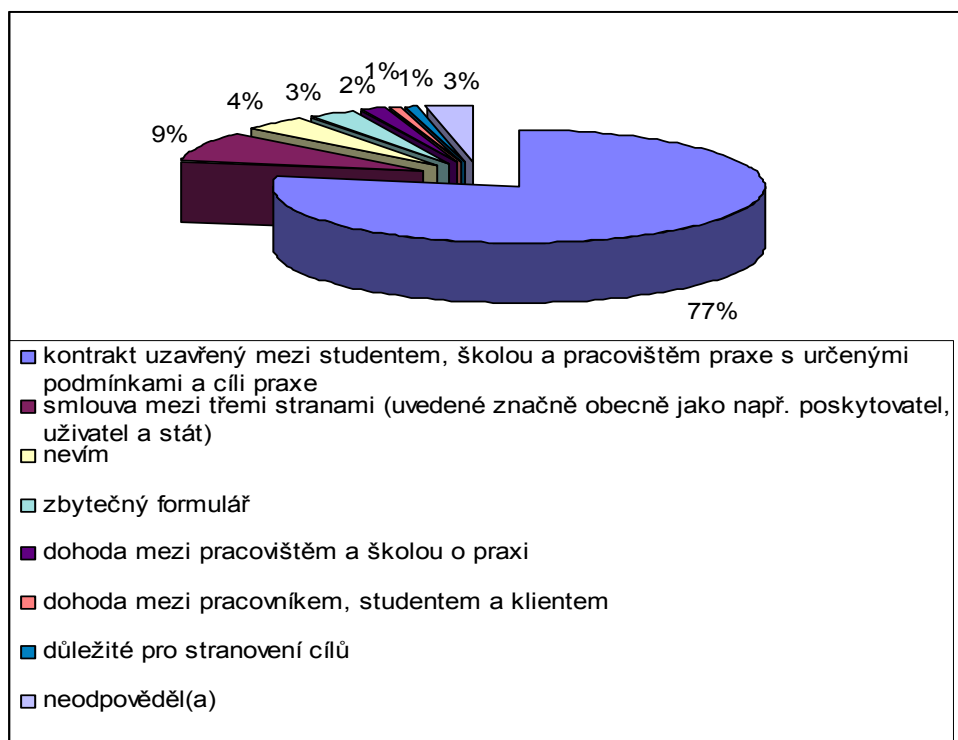
„My to teda nemáme jako trojstranný kontrakt, já vím, o čem mluvíte, my jsme to u doktorky Havrdové tehdy měli. My to děláme tím způsobem, že oni si vytvoří ten plán souvislé praxe, přijdou s tím, co by chtěli na té praxi si naplnit, ale potom ta dohoda s tím pracovištěm je jen dvoustranný akt mezi školou a tím pracovištěm a ten student tam není. Takže my to děláme tímhle způsobem, že nejsou tři strany v kontraktu, že ten student to má pouze v plánu své praxe a pak on to, co my mu stanovujeme jako kritéria, že musí předložit, aby získal do klasifikace toho předmětu, tak tam se vlastně odrazí to, co si naplánoval a to splní.“

Graf č. 15: Možnost stanovit si na praxi cíle učení (srovnání zkoumaných škol)

Níže uvedený graf č. 16 dokládá další skutečnost v této otázce. Při definování pojmu kontrakt z celkového počtu 126 dotázaných z nich 98 (79%) dokázalo vysvětlit mezi kým je tento kontrakt uzavírán a k čemu slouží (vždy více než polovina studentů z každé školy). Z VOŠ EA Praha jich dobře definovalo kontrakt 100% studentů. Z negativních názorů studentů lze uvést, že 4 (3%) z nich vnímá kontrakt za zbytečný formulář, 5 (4%) neví, nač cíle jsou.

Graf č. 16: Definování pojmu kontrakt

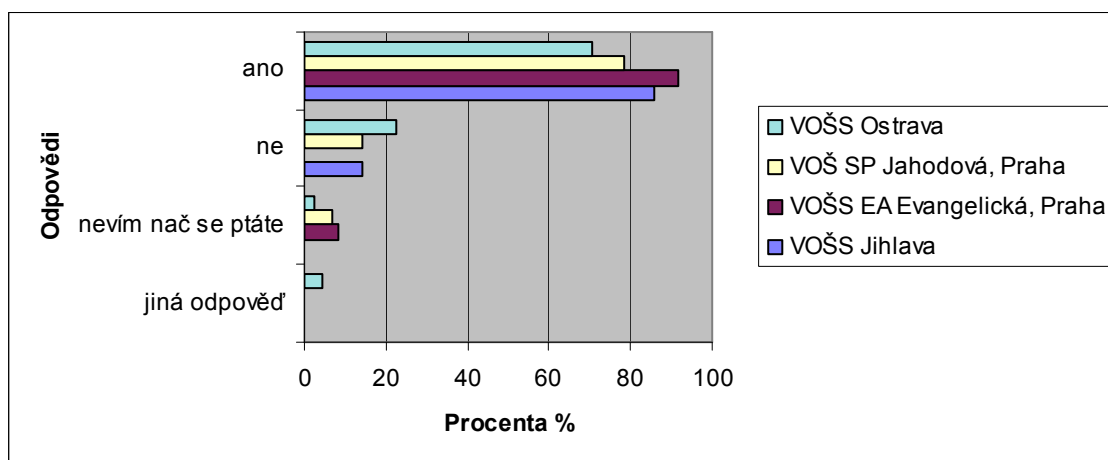
Pro zhodnocení stanovené hypotézy nutno shrnout, že se nyní studenti, oproti roku 1995, kdy byl minulý výzkum prováděn, během studia seznamují a pracují s cíli učení. Pro zvýšení kvality a přínosu praxí jsou pak mnohem častěji než-li dříve přímými aktéry při uzavírání kontraktu o praxi. Vyplývá to z jejich pochopení daného pojmu. Jistá odlišnost byla zaznamenána pouze u studentů VOŠS Jihlava, kde sice kontrakt není uzavírán trojstranně, nicméně studenti se i tak připravují na praxi způsobem stejným jako ostatní studenti škol, tzn. přípravou vlastních cílů učení. S těmito cíli pak během praxe pracují a rozumí jim. Hypotézu lze považovat za z části potvrzenou.

Vyhodnocení pracovní hypotézy č. 9

Studenti rozhodně pracují s kompetencemi sociální práce, ale nerozumí jejich významu. (Otázky č. 15 a 16)

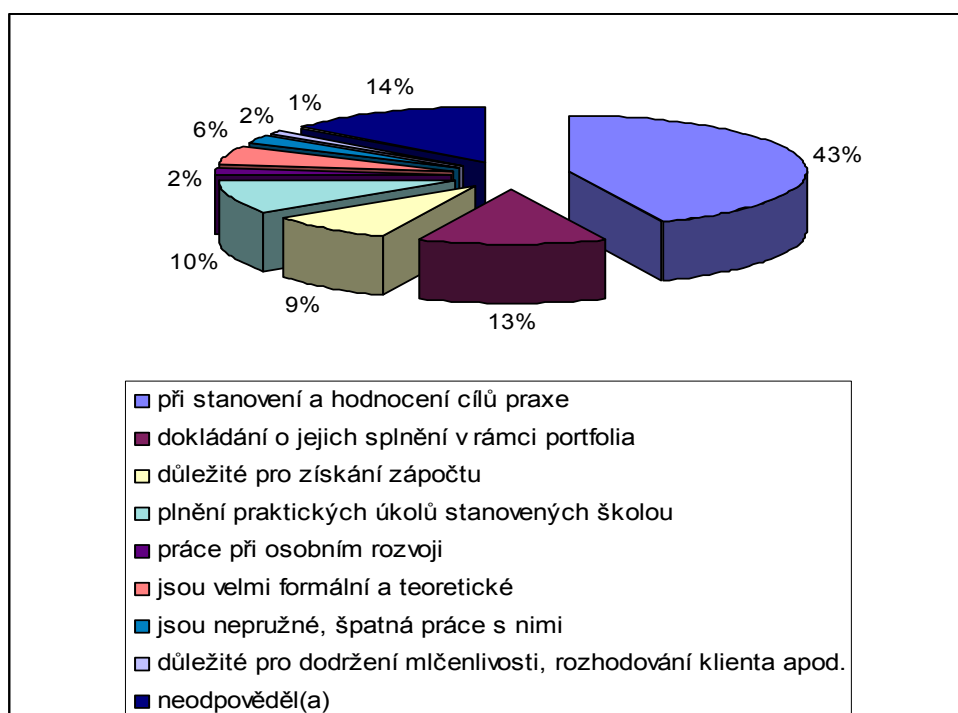
Z celkového počtu 126 respondentů z toho 99 (79%) odpovědělo, že pracují v rámci studia s kompetencemi sociální práce, naopak pouze 20 (16%) respondentů přiznalo, že je nevyužívají vůbec. Graf č. 17 dokládá výše zmíněné.

Graf č. 17: Možnost práce s kompetencemi sociální práce (srovnání zkoumaných škol)

Níže uvádím graf č. 18, který zahrnuje odpovědi studentů na otázku, jakým způsobem pracují s kompetencemi sociální práce. Nutno podotknout, že z celkového počtu 126 (100%) všech dotázaných z toho 18 (14%) dotázaných na tuto otázku neodpovědělo, což je vzhledem k ostatním otázkám ve vztahu k doplnění odpovědi, vysoké číslo.

Graf č. 18: Způsob práce s kompetencemi sociální práce

Budeme-li se řídit definicí kompetencí dle Havrdové (1999), z výše uvedených odpovědí vybereme jako správné:

- 1) kompetence se využívají při stanovení a hodnocení cílů praxe,
- 2) kompetence slouží k rozvoji studenta.

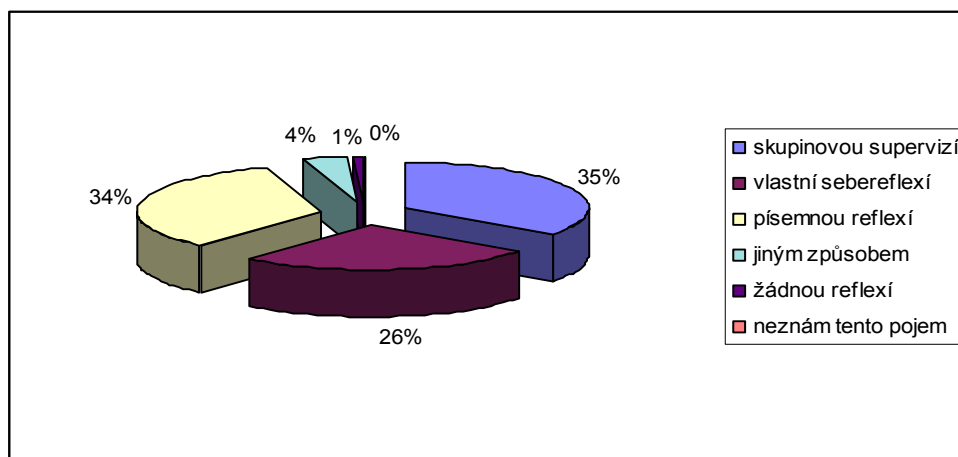
Odpovědi studentů jednotlivých škol se liší. Studenti VOŠS Jihlava dokázali definovat kompetence v 7 případech (25% ze všech respondentů), studenti VOŠS EA Praha a VOŠS Jahodová, Praha v 50% a více, na VOŠS Ostrava studenti odpovídali správně ve 45% případů. Z daného je zřejmé, že stejně jako u kontraktu studenti VOŠS Jihlava sice kompetence chápou nejméně, ale stejně jako studenti ostatních škol se vyjadřují ve více než 85%, že s nimi pracují. Proto je možné konstatovat, že studenti převážně pracují s kompetencemi a zároveň dokáží vysvětlit jejich účel pro vlastní rozvoj. Hypotéza je potvrzena opět pouze z části.

Vyhodnocení pracovní hypotézy č. 10

Nejčastější způsob reflexe svého učení, kterou studenti využívají, je skupinová supervize poskytovaná v rámci studia, kterou zároveň považují pro své studium za důležitou. (Otázky č.17, 18, 19 20, 21 a 22)

Z výzkumu vyplývá, že studenti jsou zvyklí reflektovat své zážitky a pocity hned několika způsoby. Nejčastěji se jedná o skupinovou supervizi, na kterou bylo uvedeno z celkového počtu 259 (100%) odpovědí z toho 91 (35%) odpovědí, dále pak písemnou reflexí (88 odpovědí, tj. 34%) a vlastní sebereflexí (68 odpovědí, tj. 26%).

Graf č. 19: Způsob provádění reflexe

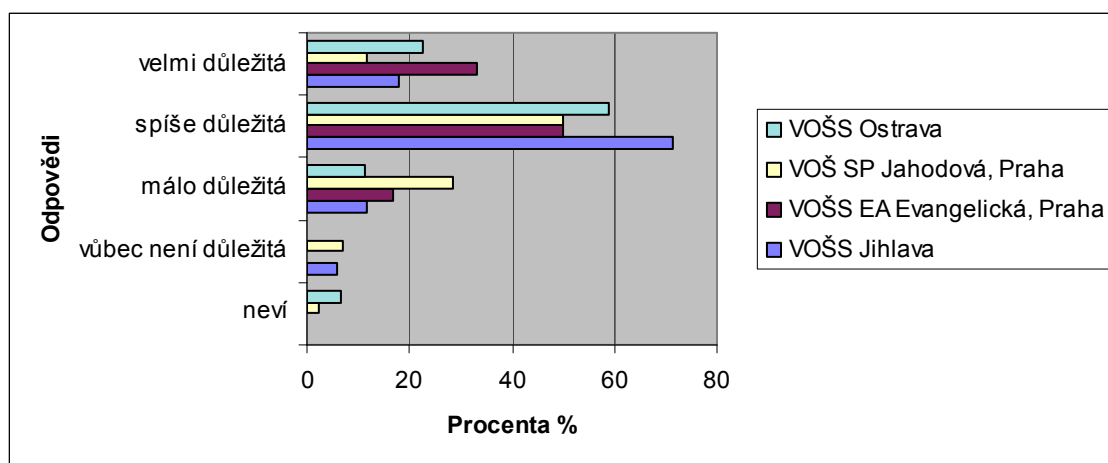

Ohledně zkušeností s využitím supervize jako jedné z metod reflexe rozdělují výsledky do dvou skupin, kdy první z nich je složena ze tří zkoumaných VOŠS, kde jsou zahrnuty supervize v rámci studia a druhá je pouze z VOŠS Ostrava, kde naopak není supervize studentům v rámci povinných předmětů nabízena. Výsledky dokládám grafem č. 20.

V první skupině jsem se navíc zvlášť zaměřila na školy, které mají supervize odděleny od odborného semináře (VOŠS Jihlava a VOŠS EA Praha) a školu, která poskytuje supervize v rámci odborného semináře praxí (VOŠ SP Jahodová, Praha). V případě porovnání v otázce, zda studenti vzhledem ke zkušenostem se supervizí považují za důležité její zařazení do studia, vždy více než polovina respondentů každé ze škol bez ohledu na způsob jejího zařazení do výuky odpověděla, že ji považují za rozhodně nebo spíše důležitou. U studentů VOŠ SP Jahodová, Praha to bylo v porovnání se dvěma zbylými přesto o více než 20% méně.

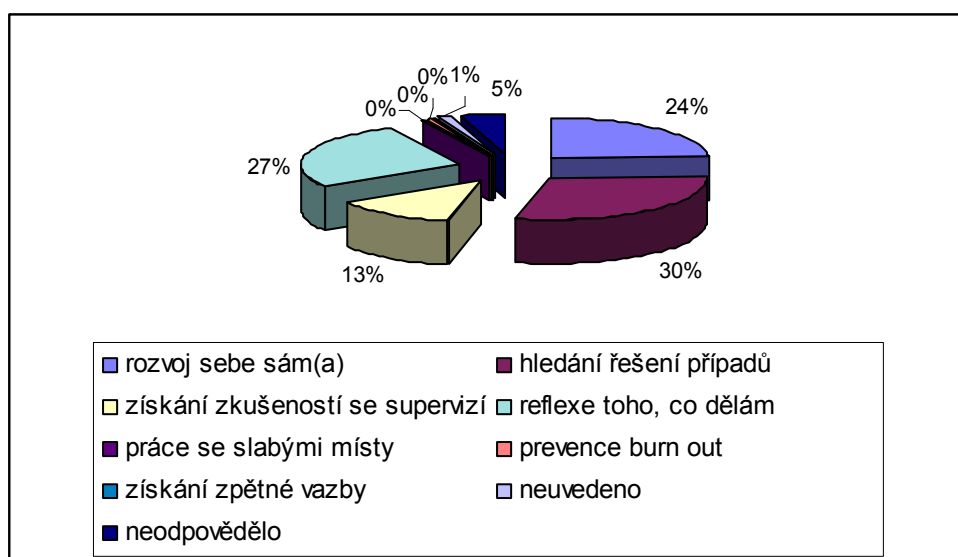
Ve druhé skupině složené ze 44 (100%) studentů VOŠS Ostrava z nich 17 (39%) uvedlo, že se supervize nikdy neúčastnili. Ostatní, kteří s ní zkušenost mají se s ní setkali buď na pracovišti během praxe nebo se jí účastnili sice v rámci studia, ale formou dobrovolné účasti na mnou vedených supervizích či v rámci odborného semináře. I přes velkou nezkušenost studentů VOŠS Ostrava s touto metodou hned 36 (81%) z respondentů, tedy více než ¾, uvedlo, že považují supervizi pro své studium za důležitou.

Graf č. 20: Důležitost supervize pro studium (srovnání zkoumaných škol)

Z grafu č. 21 je zřejmé, že jako důvod přínosu supervize pro sebe sama považují všichni studenti škol bez ohledu na výše uvedené rozdělení skupin v tom, že dává prostor pro rozbor a hledání řešení praktických příkladů (71 odpovědí, tj. 30%) a poté k vlastní reflexi (66 odpovědí, tj. 27%).

Graf č. 21: Přínos supervize pro studenta

Studenti využívají pro reflexi svého učení a rozvoje hned několik forem k tomu určených, z nichž nejčastější počet odpovědí se klonil ke skupinové supervizi. Dále pak velmi často pracují s vlastní sebereflexí a písemnou reflexí, kdy je možné předpokládat, že tyto způsoby reflexe využívají zejména pro plnění školních povinností. Skupinovou supervizi rovněž absolvují kolem 80% prostřednictvím studijních povinností. Výjimkou je VOŠS Ostrava, kde není supervize zařazena do studia. Přesto i studenti této školy považují supervizi pro svůj rozvoj již v době studia za důležitou a rádi by se jí tak již na půdě školy pravidelně účastnili. Na základě výše zmíněného lze konstatovat, že se hypotéza potvrdila.

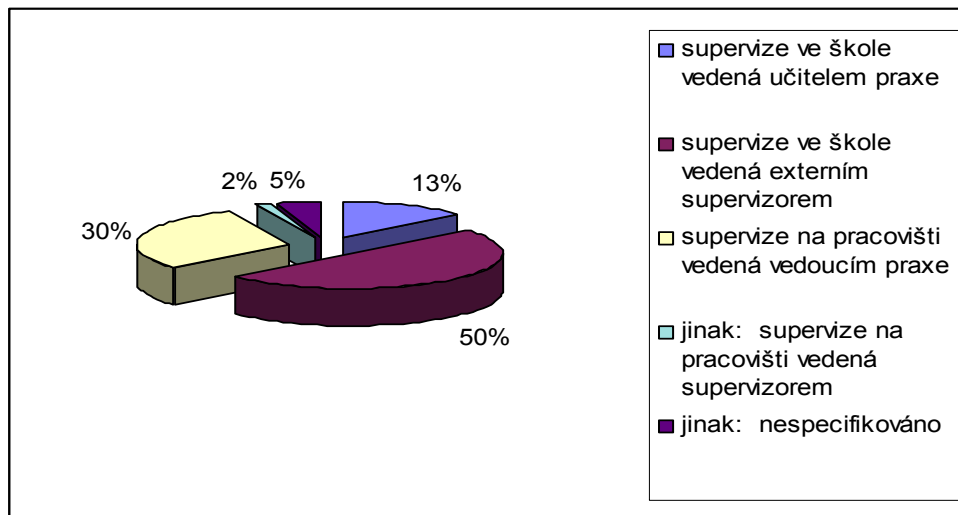
Vyhodnocení pracovní hypotézy č. 11

Studenti by preferovali supervizi externího odborníka před supervizí učitele školy (otázka č. 23)

V případě volby osoby supervizora by přesně polovina studentů (50%) uvítala externího supervizora. Druhá polovina se rozděluje za zastávce supervizí vedených na

pracovištích (30%) a supervizí v čele s vyučujícími praxí (13%). Z toho vyplývá, že pracovní hypotéza se potvrdila.

Graf č. 22: Výběr supervizora

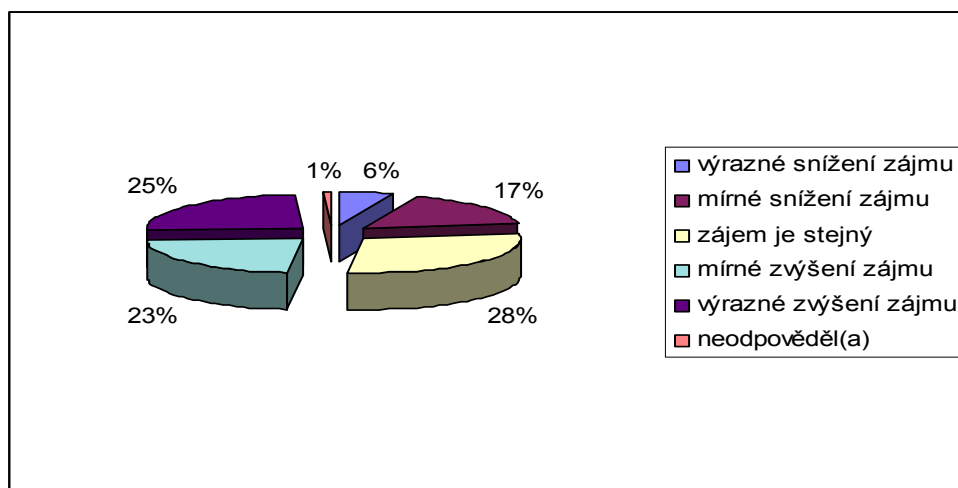

Vyhodnocení pracovní hypotézy č. 12

Zájem studentů o studium sociální práce se po získaných zkušenostech na praxi zvýšil (zájem se trochu a výrazně zvýšil je častější než trochu a výrazně snížil). (Otázka č. 24)

Hypotéza se potvrdila, jelikož z celkového počtu 126 (100%) studentů z nich 60 (48%) potvrdilo, že jejich zájem se oproti minulosti zčásti nebo výrazně zvýšil. V porovnání s ostatními možnostmi je toto číslo nejvyšší. Výsledky z jednotlivých škol jsou shodné.

Graf č. 23: Zájem o studium sociální práce

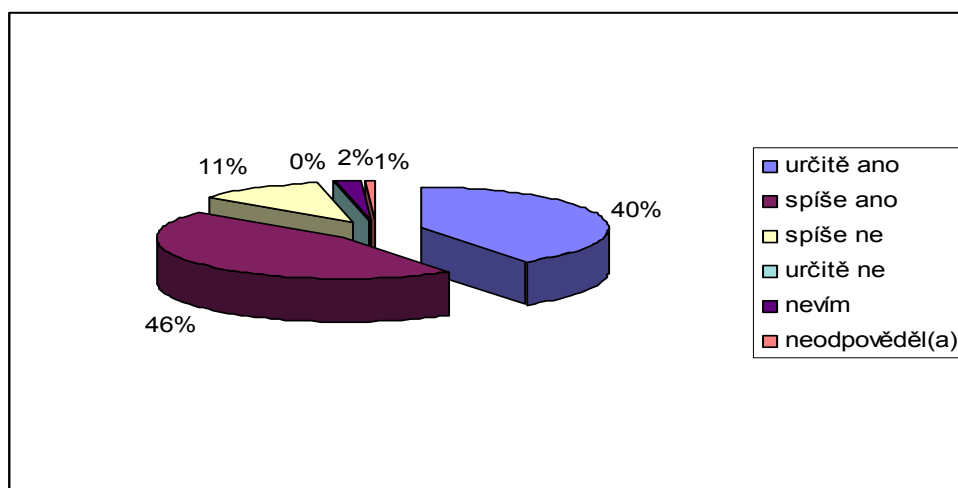

Vyhodnocení hypotézy č. 13

Studenti mají zájem pracovat po ukončení studia v sociální oblasti (určitě ano a spíše ano je častější než spíše ne a určitě ne). (Otázka č. 25)

Studenti mají poté, co absolvovali všechny typy praxí poskytované školou po celou délku studia, zájem pracovat v sociální oblasti. Vyplynulo to z odpovědí na poslední otázku z dotazníku, kdy více než 80% ze všech dotázaných je odhodláno hledat si práci v oboru. Z každé ze zkoumaných škol toto uvedlo vždy téměř $\frac{3}{4}$ studentů. Hypotéza se potvrdila.

Graf č. 24: Zájem o práci v sociální oblasti

3. 3. 1. 6 Vyhodnocení hlavních hypotéz

1. *hypotéza:* Studenti vyšších odborných škol oboru sociální práce hodnotí získání „praktické způsobilosti“ jako výsledku odborné přípravy v rámci studia za nezbytnou pro svůj profesní rozvoj.

Hlavní hypotéza se potvrdila, přičemž dokládám důkazy o její platnosti:

Studenti považují možnost vyzkoušet si teoreticky získané dovednosti v praxi jako nejvíce důležitou složku přípravy na profesi sociálního pracovníka. Jejich spokojenost souvisí mimo jiné s tím, že se mohou osobně setkat s klientem, což jim je rovněž

pracovišti umožněno. U jediné VOŠS Ostrava byli studenti s klienty o něco méně v kontaktu než-li u jiných zkoumaných škol.

V případě otázky rozvržení praxí do studia se respondenti shodli, že uvítali po dobu studia všechny typy praxí, tzn. krátkodobé i dlouhodobé praxe s cílem poznat co nejvíce zařízení. Zároveň je však pro studenty důležité zdržet se na některém z pracovišť, kde se mohou hlouběji zajímat o práci s danou klientelou. Výběr pracovišť by si přitom nejraději zajistili sami dle svého zaměření. Když si studenti měli vybrat, který typ praxí byl pro ně nejefektivnější, pak uváděli dlouhodobé praxe, pouze v případě studentů VOŠS Ostrava se jednalo o krátkodobé blokové praxe. Ve všech případech však studenti nejvíce kladně hodnotili ty praxe, které jsou na jejich školách nejdelší.

Je překvapující, že oproti výzkumu z roku 1995 studenti rozumí významu a způsobu práce s trojstranným kontraktem, což nepotvrdilo mou domněnku, že kontrakt je mnohými studenty spíše zatracován pro jeho nesrozumitelnost pro vlastní rozvoj. Tento názor jsem zastávala v důsledku získaných zkušeností jak při vedení supervizí na VOŠS Ostrava tak i vedení odborných praxí na pracovišti. Z výzkumu naopak vyplynulo, že studenti pomocí kontraktu skutečně praxe dojednávají a stanovují si v něm cíle, na kterých mají zájem v průběhu pobytu v organizaci pracovat. Zároveň i soustava kompetencí je pro studenty dobře uchopitelná vzhledem k jejich cílům učení.

2. *hypotéza*: Motivace studentů přijímat supervize závisí na jejich zkušenostech se supervizí během studia (interní či externí supervizor, popř. kvalifikovaný supervizor).

Hypotéza se nepotvrdila, jelikož studenti všech škol bez ohledu na zkušenost se supervizí mají zájem o využívání této metody reflexe. Srovnáme-li výsledky výzkumu mezi studenty, kteří mají supervize na škole poskytovány v rámci jiného předmětu (VOŠ SP Jahodová, Praha), studenty, kteří se jí účastní v rámci studia, ale v čase k tomu vyhrazenému (VOŠS Jihlava, VOŠS EA Praha) a studenty, kteří neprocházejí během studia supervizí nabízené školou (VOŠS Ostrava), dojdeme k závěru, že by všichni studenti supervizi poskytovanou ve škole uvítali. Studenti, kteří s organizací supervize v rámci studia mají zkušenost se však kloní k možnosti přijímat ji odděleně od organizační stránky praxí. Vycházíme z toho, že studenti VOŠ SP Jahodová, Praha

jsou přece jen o něco méně spokojeni se supervizí než studenti škol, kde je vyučována samostatně. Zajímavý se může jevit výsledek v otázce týkající se důležitých složek pro odbornou přípravu, kdy studenti ve výčtu možností supervizi zařadili na poslední místo. Při srovnání škol v další otázce pak dojdeme k závěru, že např. pro studenty VOŠS Jihlava je stejně důležitá jako pro studenty VOŠS Ostrava, kteří se jí ve škole (kromě dobrovolných účastníků supervizí vedených mou osobou) neúčastní.

Co se týče osoby supervizora, je nutné podotknout, že s externím supervizorem mají zkušenost všechny čtyři školy, kdy na každé z nich provádějí supervize studenti oboru Řízení a supervize v sociálních a zdravotnických zařízeních FHS UK Praha v rámci svých odborných praxí. Studenti proto měli možnost porovnat zkušenosti s vedením těchto externistů a učitelů školy. Výzkumem bylo zjištěno, že přesně polovina všech studentů by uvítala externího supervizora. Otázkou ovšem zůstává, nakolik je možné jejich potřebám vyhovět a zajistit jim pro vedení supervizí takového externího odborníka.

3. 3. 2 Rozhovor

3. 3. 2. 1 Cíl dotazování

Cílem dotazování je získat další podklady k otázce zjištění systému organizování odborných praxí a supervizí na VOŠS (cíl č. 1 a 2). Formou polostandardizovaného rozhovoru jsem se zaměřila zejména na příklady dobré praxe, tzn., co na jednotlivých školách funguje tak dobře, že by to vyučující doporučili jiným školám ve vztahu k systému praxí a supervizí.

3. 3. 2. 2 Výzkumný vzorek

Pro získání relevantních dat ohledně organizování odborných praxí a supervizí na VOŠS bylo osloveno celkem 6 vyšších odborných škol, resp. 6 interních vyučujících, kteří vedou odborné praxe, popř. i supervize na těchto školách. Z toho jeden vyučující

pro nedostatek času odmítl. Rozhovory byly tedy po schválení ředitelů škol provedeny s pěti vyučujícími těchto škol:

- VOŠS Jihlava
- VOŠ SP Jahodová, Praha
- VOŠS EA Praha
- VOŠS Ostrava
- VOŠS CARITAS

Jelikož jsem si výslovně nevyžádala souhlas od jednotlivých vyučujících o uvedení jejich osobních údajů do diplomové práce, ponechávám je raději v anonymitě.

3. 3. 2. 3 Stanovené kategorie pro rozhovor

Otázky, které byly pro účely tohoto rozhovoru vytvořeny, jsem zformulovala do následujících kategorií, a to tak, aby byly co nejvíce podobné hypotézám v dotazníku, což přinese lepší srovnání a následné výstupy. Některé okruhy zahrnují témata, na která studenti v dotazníku neodpovídali.

Kategorie pro oblast odborné praxe:

1. Organizování odborných praxí – rozsah a forma praxí, způsob jejich výběru, vlastní hodnocení organizace praxí
2. Obsah praktické výuky - předměty, které patří do praktického vyučování, kdo tyto předměty vede
3. Spolupráce školy, studenta a pracoviště – způsob spolupráce školy a pracovišť, práce s cíli učení a kompetencemi, způsob uzavírání trojstranného kontraktu a práce s ním pro zajištění a průběh kvalitní praxe, hodnocení studenta na praxi
4. Dobrá praxe, doporučení – praxe a její přínos pro studenty, kladná zpětná vazba a doporučení jiným školám

Kategorie pro oblast supervize:

1. Organizování supervize v rámci studia – rozsah, frekvence, počet studentů ve skupině, její začlenění do studia (samostatný předmět versus v rámci jiného předmětu)

2. Vedení supervize – osoba supervizora, jeho odbornost vést supervize, možnost volby supervizora, otázka „vícerolovosti“ (učitel a zároveň supervizor)
3. Zpětná vazba studentů na supervize – co jim přináší, jak hodnotí její zařazení do studia v souvislosti se svými zkušenostmi z praxe
4. Dobrá praxe, doporučení jiným školám v otázce zařazení supervize do studia

3. 3. 2. 4 Vyhodnocení rozhovoru

Kategorie pro oblast odborné praxe:

ad 1) Organizování odborných praxí – rozsah a forma praxí, způsob jejich výběru, vlastní hodnocení organizace praxí

Z rozhovoru, případně získaných materiálů a webových stránek jednotlivých zkoumaných škol, jsem vypracovala stručný přehled o způsobu organizování praktické přípravy studentů zkoumaných VOŠS (tzn. organizování praxí a předmětů na ně navazujících, z nichž jeden je supervize). Přehled dokládám v příloze č. 1: Organizování odborných praxí a supervizí. Pro jejich jen krátké srovnání lze konstatovat, že typy a rozsah praxí na zkoumaných školách je více či méně podobný s tím, že některé školy mají navíc svá určitá specifika. Jako nejvíce shodná forma praxí je u VOŠS EA Praha a VOŠS Ostrava, kde probíhají v rámci celého studia obě formy praxí, jak tedy průběžné tak i souvislé. Na VOŠS EA Praha navíc studenti absolvují na konci 3. ročníku tzv. kontinuální praxi, tzn. dlouhodobou průběžnou praxi na jednom pracovišti v rozsahu vždy 4 dnů v týdnu po dobu 14 týdnů. Nejbliže tomuto systému dvou zmíněných škol je pak VOŠ SP Jahodová Praha, která sice studentům poskytuje souvislou praxi pouze na konci 1. ročníku v rozsahu 3 týdnů, zato klade důraz v rámci celého studia na průběžné praxe. Všechny tři zmíněné školy mají za cíl seznámit studenta s co nejširší škálou sociálních služeb ve svém regionu, popř. i v celé ČR. Jako specificky zaměřené praxe je možné hodnotit praxe na VOŠS Jihlava a VOŠS Olomouc, kde studenti absolvují navíc i jiné typy praxí. Např. na VOŠS Jihlava pracují po celou dobu studia s dlouhodobým klientem a dále vypracovávají projekty, na VOŠS CARITAS navštěvují pracoviště pouze v rámci dlouhodobých souvislých praxí a navíc mají možnost absolvovat zahraniční stáže.

V rozhovorech k této otázce ohledně organizování odborných praxí se učitelé shodli v jednoznačné spokojenosti s jejich rozsahem, formou a způsobem, jakým si studenti praxe vybírají. Zaznívalo, že praxe ideálně navazují na teoretickou přípravu studentů (VOŠS Ostrava), zároveň i odpovídá reálným možnostem a kvalitní spolupráci s pracovišti při absolvování praxí studentů na těchto pracovištích (VOŠS Ostrava, VOŠ SP Jahodová, Praha). Ve způsobu výběru se školy shodují v potřebě studenty vést zejména v 1. ročníku k získání co nejširšího přehledu v sociální síti. Rozdíl pak nastává ve vyšších ročnících, kdy některé školy se zaměřují stále na obohacování a získávání zkušeností s různými skupinami klientů (VOŠS EA Praha, VOŠS Ostrava), jiné pak mají za cíl směřovat studenty ke spolupráci a navázání bližšího vztahu s určitým konkrétním klientem v rámci dlouhodobější praxe na jednom pracovišti (VOŠS Jihlava, VOŠ SP Jahodová, Praha, VOŠS CARITAS).

ad 2) Obsah praktické výuky - předměty, které patří do praktického vyučování, kdo tyto předměty vede

Obecně lze říci, že všichni vyučující škol, které mají oddělené zvlášť supervize a zvlášť organizování praxí, jsou s tímto modelem spokojeni (zaznívá u VOŠS Jihlava, VOŠS EA Praha a VOŠS CARITAS). Uvádějí, že důvodem současného lepšího organizování praxí a vedení supervizí spočívá v možnosti mít na supervizi menší skupinu studentů, nezabývat se organizačními záležitostmi ohledně praxí apod. Uvádím citaci rozhovorů dokládající toto tvrzení:

VOŠS Jihlava:

„Podle mě nelze supervizi s kompetencemi slučovat. My jsme odborný seminář odborné praxe úplně zrušili a udělali jsem z toho dva samostatné semináře. Protože na supervizi musí přijít student úplně jinak naladěný, jinde se koná, jsou tam i jiné počty studentů.“

VOŠS EA Praha:

„Já se domnívám, že velice cenné na naší škole je oddělení organizačního semináře od supervize, tzn., že ty organizační věci, náležitosti kontraktu, výstup atd., to všechno se vyřizuje v organizačním semináři, tzn. hromadně, no a v supervizi to musí být malá skupina, to nejde jinak udělat, kde se nezahlučuje supervize organizačními věcmi.....“

Co se týče vedení seminářů týkajících se organizování praxí, každá škola má opět více či méně odlišný způsob toho, kdo je z vyučujících kompetentní mít praxe na starost. Za příklady dobré praxe vyučující opět, stejně jako u supervize, uvádí možnost vydělit učitele pro praxi od učitele „teoretických předmětů“. Např. na VOŠS Jihlava vede seminář organizace praxe ten vyučující, který má na starost i seminář supervize. Na VOŠS CARITAS vede praxe ročníkový vedoucí, od nového školního roku zřejmě nazýván tutor, který bude mít za úkol pomáhat studentovi stanovovat cíle učení a provázet ho vůbec celou praxí. Na VOŠS EA Praha je tento učitel praxe na škole nazýván koordinátor praxe.

ad 3) Spolupráce školy, studenta a pracoviště – způsob spolupráce školy a pracovišť, práce s cíli učení a kompetencemi, způsob uzavírání trojstranného kontraktu a práce s ním pro zajištění a průběh kvalitní praxe, práce s portfoliem, hodnocení studenta na praxi

Z hlediska dobré spolupráce s organizacemi poskytujícími praxe studentů využívají školy různé formy poděkování a dalšího utužování kontaktů. Čtyři z pěti škol pořádají pro vedoucí odborných praxí v rozmezí 1 – 2 roky společné setkání s vyučujícími, jedna škola (VOŠ SP Jahodová, Praha) upřednostňuje z důvodu nedostatku času individuální setkávání v rámci návštěv pracovišť v době konání praxí jejich studentů. I tahle škola však zvažuje možnost společného setkání s cílem poděkovat pracovníkům za vedení studentů na pracovištích. Přesto se některé školy potýkají s nezájmem ze strany pracovišť o společná setkávání. Někteří vyučující si kladou otázku, jak pracovníky „nalákat.“

VOŠS EA Praha:

„No fakt je to, že těch setkání se zúčastňuje strašně málo lidí. My jsme teď navrhli v rámci projektu, že tam bude i nějaká vzdělávací část, no a doufali jsme, že to přitáhne více lidí. Jak je ale vidět, tak ne. Nezabralo to, musíme uvažovat dál.“

VOŠS Ostrava:

„Musíme udržovat dobré kontakty, takže posíláme děkovné dopisy, přání k vánocům, kde chodíme častěji, tak samozřejmě kytička, nějaká forma poděkování, abychom

udrželi ty dobré kontakty a snažíme se jednou za čas uspořádat setkání tady ve škole s těmi sociálními pracovníky, získat zpětnou vazbu, co zrovna by chtěli.“

Příkladem dobré praxe při motivování pracovníků pro blízkou spolupráci je systém finančního ohodnocení těchto vedoucích praxí v organizacích, které využívá např. soukromá VOŠS Jihlava. Z rozhovorů s vyučujícími státních škol, tedy VOŠ SP Jahodová, Praha a VOŠS Ostrava naopak vyznělo, že tímto způsobem není možné konzultanty na pracovištích k vedení studentů motivovat, jelikož na to škola nemá finance.

VOŠS Jihlava:

„ My jsme přece jen soukromá škola. Takže tím pádem, když můžeme pracovníkovi po uplynutí školního roku, kdy hodnotíme školní rok, protože si děláme i výstup od studentů, jak byli s praxemi spokojeni, jak se jim tam věnovali a na základě toho my navrhujeme výši finanční odměny pro pracovníka. Takže pořád, když je tam ta finanční motivace, tak my nemáme problém s tím, že by se našim studentům nevěnovali.“

Celkově je spolupráce hodnocena všemi vyučujícími jako dobrá, i když zejména ve větších městech školy cítí ve výběru praxí konkurenci jiných škol (VOŠS Ostrava, VOŠS CARITAS, VOŠS EA Praha).

Všechny zkoumané školy uzavírají s jednotlivými pracovišti poskytující praxe studentům dohody o praxi. Za výhodu považují vyučující možnost vyjednat formální podmínky o zabezpečení bezplatné odborné praxe (např. docházka studenta na pracoviště, mlčenlivost studenta, odpovědnost za případnou škodu, bezpečnostní podmínky apod.)

Kontrakt, který je ve čtyřech z pěti zkoumaných škol uzavírán mezi třemi subjekty – škola, student, organizace, v jednom případě pak jako dvoustranný akt (VOŠS Jihlava) – škola, pracoviště (spíše půjde o výše zmíněnou dohodu), je vnímán ve všech případech pozitivně. V rozhovorech zaznívalo, že „bez kontraktu to nejde“, jelikož student musí už před praxí přemýšlet, čeho chce během svého působení na pracovišti dosáhnout, a je pro něho pak jasnější, na jakou svou dovednost se má na praxi zaměřit.

V rozhovorech však také zaznívala jistá obava z jeho přehnané formálnosti, některá pracoviště ho vnímají jako zbytečný.

VOŠS EA Praha:

„Nevýhoda je ta forma, nebezpečí formálnosti. Ale těch výhod je samozřejmě mnohem víc. Prostě člověk musí pracovní výkon dělat na základě dohody, no a já si myslím, že ta písemná dohoda je ideální... Ted' se dokonce vede určitá diskuse o tom, jestli ty smlouvy nemají být čtyřstranné, tzn., že by tam měli být vzati ještě supervizoři. Já bych docela souhlasila, jen mám instinktivně hrůzu právě z té formálnosti.“

Pro práci s kompetencemi všechny zkoumané školy využívají kompetence sociální práce popsané Z. Havrdovou (1999). Zaznívá, že tyto kompetence jsou se studenty probírány (v rámci seminářů, odborných praxí, metod sociální práce), samotní vyučující však přiznávají, že se jedná o složitou soustavu pro pochopení a plnění studentem, někteří si je proto upravili k obrazu svému nebo mají zájem se aktivně podílet na jejich přiblížení a zjednodušení.

VOŠS EA Praha:

„...Samozřejmě ta soustava kompetencí je tak složitý konstrukt, možná, že vede k určité formálnosti, pokud student není dostatečně aktivní, iniciativní a motivovaný. Tuhle slabinu známe všichni, co s tou soustavou pracujeme, ted' se objevují hlasy, že bychom měli nějak zapracovat na soustavě kompetencí a nějak s tím začít něco dělat, já určitě bych byla ráda, že bych se toho účastnila, ale fakt je teda ten, že zatím jsme se ještě úplně všude všichni nenaučili pracovat s tím, co máme. Takže možná, že bychom měli na tom ještě zapracovat.“

VOŠ SP Jahodová, Praha:

„...Jsou to vlastně kompetence, na kterých jsme kdysi pracovali, kterých jsme se zúčastnili u paní doktorky Havrdové a nám to hodně pomohlo, co by vlastně mělo být obsahem praxe. Ale tady to má ještě terminologii a je to srovnatelné. Má to nějakou výpovědní hodnotu. Proto jsme začali i se zpracováním formálním, už to tak funguje osm let, s tím, že některé věci jsme pozměnili, třeba přestylizovali a podobně, měli jsme nějaká autorská práva a podobně, že jsme se na tom nějak podíleli. Vyloženě nám to vyhovuje tak, jak to máme zpracováno.“

Otázka hodnocení zahrnuje pro svou aktuálnost značnou část každého rozhovoru. Stručně řečeno, všichni respondenti se shodli na tom, že nejideálnější forma hodnocení studenta na praxi je kombinace slovního ohodnocení a škálové stupnice, a to právě ve vztahu k plnění kompetencí. Zaznívají sice obavy, zda je tento způsob dostatečně objektivní, prozatím se však jeví jako nejefektivnější, a to jak pro samotného studenta tak i pro evaluaci školy.

VOŠ SP Jahodová, Praha:

„Tehle typ hodnocení se škálami, ten jsem měli na kurzu u doktorky Havrdové, kde to bylo hodně kvitováno, že je to vyhovující, tak jsme se rozhodli, že to taky ve škole využijeme. Nám to bylo jako autorovi jasnější. Do té doby se psala taková slohová hodnocení, ale ono pak, když některá z konzultantek je básnivá, některá strohá, těžko se to srovnává. ... Pak bylo takové hodnocení zkreslující.“

VOŠS Ostrava:

„Viděla jsem spoustu těchto hodnocení praxí, ne vždycky se chtělo vypisovat, takže jednodušší je zakroužkovat určitý bod na škále. Takže ideální by byla kombinace, ale oni jsou ne vždycky ochotni to tam vypisovat. A taky se často bojí nebo sami řeknou, že nechcú studentovi ublížit. Takže tomu ne vždycky odpovídá skutečnost.“

ad 4) Dobrá praxe, doporučení – praxe a její přínos pro studenty, kladná zpětná vazba a doporučení jiným školám

Z rozhovorů s respondenty zazněla následující doporučení, která souvisí s dobrou praxí dané školy:

VOŠS Jihlava:

„Já bych hlavně doporučila, aby jednak na těch pracovištích měli vytipovaného pracovníka, který se studentům bude věnovat a vysvětlit jim ty činnosti, které tam po nich požadují, se kterou klientelou pracovat, takže to si myslím, že je hodně důležité. Pak bych doporučovala, aby skutečně rozdělili semináře praxe, aby měli studenti zvlášť organizace kompetence a zvlášť supervizní semináře a aby zažili obě formy supervize, jak skupinovou, tak i individuální.“

VOŠS CARITAS:

„Jako doporučení vidím zkvalitnit spolupráci s organizacemi. Já jsem se sama pokoušela několik let před tím udělat takové neformální setkání mentorů na pracovištích, ale to se mi nepodařilo. Když to školení mělo ale nějakou dobrou náplň, tak se ukázalo, že přišli. Asi to chce s nimi opakovaně pracovat a nenechat se odradit tím, že toho mají hodně a vůbec nebýt spokojeni s tím, jak to je.“

VOŠS EA Praha:

„Já bych doporučila, aby školy oddělily supervize od organizací praxí. Dále bych doporučila, aby vyslali své pracovníky na určité typy výcviků, protože bez výcviku to opravdu není to, co by to mělo být. Člověk by měl mít kompetenci k tomu, co dělá. Druhá věc je, že ti, kdo vedou supervize by měli mít vlastní supervizi.“

Kategorie pro oblast supervize:

ad 1) Organizování supervize v rámci studia – rozsah, frekvence, počet studentů ve skupině, její začlenění do studia (samostatný předmět versus v rámci jiného předmětu)

Čtyři z pěti oslovených vyučujících mají absolvovaný nejméně 150 hodinový výcvik v rozvojové supervizi, jedna z nich v současné době prochází 130 hodinovým výcvikem „Odborné případové supervize“, který je organizován vzdělávacím střediskem Remedium Praha. Jedná se o vyučující VOŠS Ostrava, kde není prozatím supervize zahrnuta do studia. Ve zbylých čtyřech školách je v současné době supervize organizována tímto způsobem:

- VOŠS Jihlava - seminář supervize, který je oddělen od organizační stránky praxí
- VOŠ SP Jahodová, Praha – supervizní seminář, který zahrnuje zároveň i organizační záležitosti ohledně praxí
- VOŠS EA Praha – supervize oddělena od semináře praxí

- VOŠS CARITAS – supervize, popř. supervizní seminář je organizován zvlášť mimo odborný seminář
- VOŠS Ostrava – škola nenabízí studentům supervize (poslední dva roky se účastní studenti 3. ročníku denního studia dobrovolných supervizí v rámci mé praxe na této škole)

Ohledně organizování supervizí na jednotlivých zkoumaných školách zaznívá:

VOŠ SP Jahodová, Praha:

„V rámci těch pravidelných seminářů, kde se setkáváme, tak určitě my tam zajistit i tu organizační část musíme. To jinak nejde, jsme škola. Takže je tam nějaká ta docházka, studenti dají report, co se dělo na praxi no a pak přijdou s nějakým problémem nebo s nějakou otázkou, co je trápí, zajímá, s čím si neví rady. No a pak se o tom rozvíjí rozprava.“

Zajímavé se jeví pojetí supervize v 1. ročníku na VOŠS EA Praha, kde se studenti v letním semestru 1. ročníku se supervizí nejprve seznamují, zvykají si na menší počet ve skupině a učí se zamýšlet nad svým pracovním výkonem apod. Stejně je tomu i na VOŠS Jihlava.

VOŠS Jihlava:

„V 1.ročníku se začíná s teoretickým výkladem. Co je to supervize, jaký má význam atd., učí se studenti vůbec navrhnout kontrakt na skupinovou supervizi....spíše jde o takovou reflexi, protože musíme nejprve mít probranou nějakou teorii k supervizi. Poprvé dělám supervizi na konci zimního období 1. ročníku a pak už jí mají zařazenou ve všech následujících ročnících.“

Odlišně organizovanou supervizi od ostatních škol má VOŠS CARITAS, která zprostředkovává studentům 3. ročníku 8 hodinové supervize. Na její význam a spokojenost s jejím rozsahem se dotazují studentů této školy v rámci skupinového rozhovoru (výsledky prezentuji v následující části výzkumu).

Ohledně velikosti skupiny se dotazovaní shodují na malé skupině o velikosti od 7 do 10, jednou zaznělo max. do 12 studentů. Za výhodu jednoznačně vidí prostor pro vyjádření

každého z účastníků supervize. Z hlediska typu supervize pak navíc VOŠS EA Praha nabízí studentům mimo skupinové supervize rovněž i párové a individuální supervize.

ad 2) Vedení supervize – osoba supervizora, jeho odbornost vést supervize, volba supervizora, otázka „vícerolovosti“ (učitel a zároveň supervizor)

Otázkou prakticky na všech školách zůstává, nakolik má vést učitel praxí nebo i běžných předmětů supervize a jak má být k tomu kompetentně vybaven. Dotazovaní se shodují v tom, že musí jít o vyučujícího se supervizním výcvikem. Nejlépe by bylo, kdyby se jednalo o externího supervizora, což je ovšem vzhledem k finančním možnostem většiny škol nemožné. Jediná škola, která využívá externí supervizory je VOŠS CARITAS, a to pro vedení supervizí v rozsahu 8 hodin. Výhodou jsou pak i studenti např. FHS UK Praha, kteří v rámci své praxe studenty VOŠS supervidují. Tyto studenty supervize využívají všechny zkoumané školy.

Za důležitou rozpravu nad otázkou vedení supervizí na školách byla „vícerolovost“ vyučujících, tzn. skloubení role supervizora a učitele. Na zkoumaných školách je to různé a rovněž i vyučující se vyjadřovali k systému dané školy odlišně. Možné je snad říci, že dotazovaní se shodli, že by bylo vhodné alespoň vymezit učitele, který by vedl supervize a např. s tím i odborné praxe, čímž by byl blíže studentům po té organizační a reflexivní stránce a nebyl by hodnotícím učitelem teoretických předmětů.

Např. VOŠ SP Jahodová, Praha tuto situaci řeší následovně:

„Některé kolegyně nejsou nasazené jako vyučující do třetíáku, kde vedou supervize. Takže je to relativně bezpečné prostředí, protože vedou supervize jen v prváku nebo ve druháku. No a tam je taková kombinace, že to nikdy není vyučující ve své třídě. Takže tam by se to nemělo setkávat, tam by nemělo dojít ke konfliktu rolí.“

Na VOŠS EA Praha zvolili následující postup:

„Učitel, který zároveň učí a dělá praxe, musí toto vědomě oddělovat. Tzn. zvláště v supervizní skupině. Ze začátku, když tvoříme kontrakt, tak já ve své skupině mluvím, co ta vícerolovost může udělat, jak oni ji vnímají, jak to můžu vnímat já a vždycky dám instrukci, že v případě, že by vnímali nejistotu, za koho tam jsem, tak to mají říct.My to třeba děláme tak, že já třeba zároveň neučím nějaký významný předmět, já se starám

o praktickou část, vedu ten seminář k praxím a seminář k portfoliu. Ale třeba kolega, ten tam učí sociální práci. A má s tím celkem dobrou zkušenost, zase mají další prostor pro své zakázky. Komplikace je v klasifikování.“

VOŠS CARITAS:

„Přála bych si, aby ty role byly oddělené. Ale zase není špatný být interním supervizorem. Jednak kvůli kontaktu s ostatními vyučujícími, jednak z výstupu z té supervize, můžu lépe komunikovat, protože pokud proběhne ta externí supervize, samozřejmě, že externí supervizoři dělají nějaký zápis, který pak má manažerem k dispozici, ale už to propojení není tak intenzivní.“

ad 3) Zpětná vazba studentů na supervize – co jim přináší, jak hodnotí její zařazení do studia v souvislosti se svými zkušenostmi z praxe

Dle názorů vyučujících studenti supervize jako jednoho z předmětů vítají a to pro možnost sdílení zážitků a zkušeností získaných na praxích.

VOŠ SP Jahodová, Praha:

„ Spíš studenti to berou tak, že je to jeden z těch předmětů, jakési sezení, jak říkám, chodí tam rádi, já nemám zkušenost s problémem s docházkou nebo něco takového. Patří to k té praxi.“

VOŠS Jihlava:

„Největším přínosem podle mě je pro ně právě ocenění ze strany té skupiny. A hlavně získání pocitu, už jsem něco zvládl, už vím, jakým způsobem s tím klientem pracovat.“

Jako jednu ze základních nevýhod byla téměř vždy uvedena malá zkušenost studentů stanovit zakázku pro supervizi.

ad 4) Dobrá praxe - doporučení jiným školám v otázce zařazení supervize do studia

Z doporučení v důsledku dobré praxe pro zavedení supervize na škole zaznívalo:

VOŠS CARITAS:

“Doporučovala bych jít do toho. Samozřejmě, že pokud se škola rozhodne dělat supervizi a pověří člověka, který nemá žádnou zkušenost s vlastní supervizí nebo s vedením supervizí, není žádným způsobem vyškolen, tak je to průšvih....“

VOŠS EA Praha:

„Rozhodně bych doporučila co nejdříve si rozmyslet k čemu supervize je, co to je, kdo co dělá atd., prostě se dobře připravit z hlediska řízení. Je to přece jen trošičku něco jiného než běžná výuka, takže to ošetřit dopředu. Jak bude ošetřena mlčenlivost, jestli tam může nebo nemůže ředitelka, jestli chce ředitelka nějaké výstupy nebo záznamy...“

VOŠS Jihlava:

„Doporučovala bych, aby supervize měli nejméně hodinu a půl, aby mohli pracovat na více zakázkách. Stoprocentně by si potom měli sehnat vyučujícího, který bude mít supervizní výcvik. Dále si myslím, že by měla škola přísně rozdělit tu organizaci kompetencí a supervizi a měli by mít taky vytvořeny prostory, kde bude supervize probíhat.“

3. 3. 2. 5 Shrnutí výzkumu

V souladu se stanovenými cíly 1 a 2, které se týkají zmapování organizování odborných praxí a supervizí na vybraných VOŠS, jsem v důsledku provedení a vyhodnocení rozhovoru s učiteli dospěla k závěru, že:

Vyučující všech škol jsou spokojeni s organizováním praxí na dané VOŠS, kde působí. Rozsah a typy praxí na zkoumaných školách je spíše podobný (mimo VOŠS CARITAS, která má praxe i supervize organizovány zcela odlišně), přičemž blíže v této otázce k sobě mají VOŠS Ostrava a VOŠS EA Praha. Podstatný vliv může mít na to zejména členství všech těchto škol v ASVSP a tím přijetí minimálních standardů vzdělávání v sociální práci, které určují např. právě minimální rozsah a cíle praxí. V závislosti na

těchto standardech je možné konstatovat, že je praktická příprava studentů sociální práce s pokrokem doby a rozvoje kvality vzdělávání stále více sjednocována.

Bez ohledu na výše uvedené je zde na místě vypíchnout určitá specifika, které některé zkoumané školy mají a které pokládají sami vyučující za příklady dobré praxe. Jednoznačně uváděná spokojenost učitelů zaznívala v oddělení supervizí, chceme-li jen semináře supervizí, od organizace praxí (VOŠS Jihlava, VOŠS EA Praha, VOŠS CARITAS). V důsledku toho je možné snížit počet studentů v jedné skupině, což zefektivní účel supervize a navíc ji umožní lépe zařadit do výuky (tzn. lepší zajištění její návaznosti na absolvované praxe tak, aby studenti dostali po ukončení svého působení na pracovišti prostor pro následnou reflexi). Naopak organizační stránka týkající se praxí může být do studia zařazena tak, aby co nejlépe studenty připravila pro výkon praxe (práce s kontraktem, kompetence sociální práce, etika sociálního pracovníka atd.). Dalším výstupem, který je možné hodnotit jako příklad dobré praxe, je pak práce s trojstranným kontraktem, který je ze strany učitelů považován za výhodný formální akt potřebný pro přípravu studenta na praxi (vyjednání podmínek a cílů praxe). V jednom případě (VOŠS Jihlava) je kontrakt uzavírán za účasti pouze dvou stran, a to školy a organizace. I v případě této varianty je však student aktivní ve vyjednávání své náplně práce na pracovišti s ohledem na předem připravené cíle učení, které ještě před nástupem na praxi konzultuje s ročníkovým vedoucím praxí.

Kontrakt je pro zajišťování odborných praxí a zvýšení spolupráce mezi školou, studentem a pracovištěm mnohem více využíván než tomu bylo v dřívějších dobách (Havrdová, 1995 – výsledky výzkumu provedeného v daném roce). Přesto i dnes stále vyučující hledají prostředky pro ještě lepší provázanost školy a organizace v otázce poskytování praxí. Ve výzkumu zaznívaly různé formy podporující větší motivovanost organizací přijímat na svá pracoviště studenty sociální práce. Jedná se např. o organizování společných setkání školy a odborných pracovníků (konzultantů na pracovištích), individuální návštěvy učitelů praxí pracovišť, písemná poděkování organizacím za vedení studentů, v jednom případě (VOŠS Jihlava) se velmi osvědčila finanční odměna konzultantům na pracovištích. V této otázce by bylo přínosné obrátit se na samotná pracoviště a vyhodnotit jejich názory na vedení studentů na pracovišti a případné náměty pro zefektivnění praxí. Pro účely této práce již nebyl prostor pro takový výzkum s touto skupinou prováděn.

Pro oblast supervize je možné konstatovat, že všichni vyučující, kteří mají zkušenost s oddělením supervize a semináře praxí, jsou s tímto modelem spokojeni. Zároveň všichni dotazovaní řeší problematiku „vícerolovosti“, tedy fungování v roli učitele a zároveň i supervizora v jedné osobě. Např. na VOŠS EA Praha supervizorka školy řeší tuto otázku jejím otevřením ve skupině, kde spolu se studenty hovoří o možném nebezpečí své dvojrole. Studenti jsou tak vtaženi do této problematiky a mají možnost se k ní vyjádřit a lépe ji i přijmout. Na jiných školách (např. VOŠS Jihlava) vyučující, který vede odborné praxe a supervize, nemá v dané třídě, popř. ročníku, teoreticky zaměřené předměty. Na VOŠS CARITAS je pro studenty 3. ročníku, kteří absolvují 8 hodinové supervize, vyčleněn externí supervizor. Právě tohoto odborníka by v případě možnosti (finančně nákladné pro školu a málo supervizorů, kteří by byli ochotni vést supervize studentů) vítali všichni učitelé škol (z dotazníkového šetření vyplývá, že i samotní studenti by nejraději externího supervizora).

3. 3. 3 Skupinový rozhovor (focus group)

3. 3. 3. 1 Cíl focus group

Skupinový rozhovor jsem provedla s cílem zjistit názor studentů na organizování odborných praxí a supervizí na VOŠS CARITAS v Olomouci. Zajímalo mě názor studentů, kteří absolvují pouze blokové praxe a mimo skupinových supervizí v rozsahu 1,5 hodiny i celodenní supervizi navazující bezprostředně na dlouhodobou praxi. Tímto výzkumem plním stanovený cíl č. 3, tedy potřebu zajistit příklady dobré praxe se systémem praktické výuky na této škole a jejího vlivu na profesní rozvoj studentů.

3. 3. 3. 2 Výzkumný vzorek

Výběr této školy pro tento typ výzkumu jsem zvolila:

1. pro navázání osobního vztahu se studenty, který mi chyběl u dotazníkového šetření a díky němuž bylo možné získat další podněty pro zmapování celého systému,

2. jedná se o výzkum na škole, kde jsou praxe a supervize organizovány odlišně od ostatních VOŠS (jsou zde možnosti zahraniční stáže, praxe jsou zúženy pouze na absolvování souvislých tzn. blokových praxí v rozsahu 1 až 8 týdnů, tzn., že zde nejsou jednodenní exkurze ani průběžné praxe. Supervize je zde mimo jiné poskytována v rozsahu 8 hodin. Škola navíc v současné době prochází novou akreditací, která se zaměřuje právě na zkvalitnění spolupráce s partnerskými organizacemi s cílem zvýšit úroveň praktického vzdělávání.

Výzkum jsem provedla se 7 studenty 3. ročníku denního studia VOŠS CARITAS, kteří byli osloveni vyučující této školy za účelem dobrovolně se se mnou podělit o své zkušenosti a názory z absolvovaných praxí a supervizí během celého studia. Jednalo se o studenty, kteří měli za sebou již všechny druhy praxí na škole a rovněž supervize.

3. 3. 3. 3 Stanovené kategorie pro focus group

Kategorie pro odborné praxe:

1. Hodnocení odborných praxí z hlediska jejich rozsahu a přínosu pro následnou praxi (výhody a nevýhody krátkodobých a dlouhodobých praxí, vyjednávání o praxi)
2. Doporučení toho, co se daří, co studenti vnímají za přínosné pro svůj následný rozvoj

Kategorie pro oblast supervize:

1. Pojetí supervize a jejího významu pro profesní rozvoj
2. Doporučení jiným školám ve věci zavedení co nejefektivnější supervize studentské praxe

3. 3. 3. 4 Vyhodnocení focus group

Kategorie odborných praxí

ad 1) Hodnocení odborných praxí z hlediska jejich rozsahu a přínosu pro následnou praxi (výhody a nevýhody krátkodobých a dlouhodobých praxí, vyjednávání o praxi)

Studenti jednoznačně vítají dlouhodobou blokovou praxi na jednom pracovišti, což je však dáno tím, že nemají zkušenosti s průběžnou praxí ani jednodenními exkurzemi. Důležité je ovšem konstatovat, že stejně jako z dotazníkového šetření, tak i zde je spokojenost studentů nejvíce spojena s možností vybrat si pracoviště dle vlastního zájmu s tím, že už jde o cílovou skupinu klientů, se kterými by rádi pracovali v profesním životě a kde se mohou během 8 týdnů (2 měsíců) již plně zapojit do dění v organizaci.

Na druhou stranu při otázce, co by rádi změnili, se někteří ozvali, že by byli pro zavedení jednodenních exkurzí. Sami označili ze kladné, že se během 1. a 2. ročníku prostřednictvím týdenních, tedy krátkodobých blokových praxí mají možnost seznámit s co nejširší škálou sociálních služeb, kdy mají možnost odhalit své vlastní potřeby, zájmy a dovednosti pro výkon práce a dále si ujasnit, které klientele by se rádi v budoucím profesním životě věnovali.

Studentka:

„Myslím, že je hodně důležité, pokud ten člověk není rozhodnutý, vyloženě s jakým typem klientů by chtěl pracovat nebo se orientovat, tak vzhledem k tomu, že těch praxí máme takové docela rozmanité množství, tak se člověk může v průběhu rozhodnout jakým směrem se dát.“

Studentka:

„Dlouhodobé praxe jsou určitě přínosnější. Tím, že jsme si je vybrali sami, že jsme šli tam, kde jsme chtěli.“

Studentka:

„Zase ty krátkodobé, když jsme procházeli ty jednotlivá pracoviště, nám pomohly v tom utřídit si, co bychom chtěli a která skupina je pro nás nejvýhodnější. I když jsme třeba si ze začátku mohly myslet, že to jsou důchodci a že nás to nebude bavit.“

K vyjednávání praxí studenti využívají cíle učení, tzn. že pracují s kompetencemi sociální práce. Opět, stejně jako u respondentů z dotazníkového šetření, zaznělo, že při vyjednávání o praxi využívají trojstranný kontrakt, nicméně moc nerozumí jeho záměru. Studenti se shodli, že se kontraktem v žádném předmětu podrobněji nezabývají.

Studentka:

„....Tak to, co si napíšeme do toho kontraktu, aby tam něco bylo, jo. Jinak Vám to nepodepíšu. A pak, já třeba nad tím moc nepřemýšlím, a prostě jdu na tu praxi s tím, že tam chci jít, že chci být s těmi lidmi a chci se jim věnovat a třeba sama zjišťuji v čem dělám chyby, pak už se přímo ptám na praxi a potom si vzpomenu na konci, když píšu zprávu z praxe zpětně, jaké cíle jsem si tam stanovila. A teď jsem si je stanovila a stejně jsem je nevyužila. A nevím, proč. Asi to dělám špatně, nevím.“

ad 2) Doporučení - co se daří, co studenti vnímají za přínosné pro svůj následný rozvoj

V případě možnosti změnit systém organizování praxí se studenti shodli na posunutí souvislé dlouhodobé praxe v letních semestru ve 3. ročníku na dřívější termín z důvodu časové náročnosti vzhledem k ukončování studia. (Z rozhovoru s pracovnící střediska praktického vzdělávání na VOŠS CARITAS Mgr. Ditou Palašákovou zjištěno, že od následujícího školního roku bude tato praxe skutečně posunuta do zimního semestru). Studenti by dále ošetřili hodinovou dotaci na jednom pracovišti, jelikož se jim často stává, že v některých organizacích pro ně nemají práci a posílají je domů. Studenti s tímto způsobem trávení praxe nejsou spokojeni. Na praxi by naopak rádi uvítali nějakého kompetentního pracovníka, který by se jim od počátku věnoval při rozvoji jejich dovedností sociálního pracovníka. Poté i hodnocení studentů by se více shodovalo se skutečným zapojením studenta do praktického dění. Studenti totiž právě hodnocení vnímají ze strany pracovišť jako podceňované, všichni respondenti sdílejí, že škálové hodnocení může mít své opodstatnění, ale i ulehčení práce pro vedoucí praxí na pracovišti. Smysl to má navíc pouze v případě, že hodnotitelem je někdo, kdo studenta na praxi vedl a kdo je rovněž i seznámen s tím, co pro studenta takové hodnocení praxe znamená.

Studentka:

„To se mi stalo párkrát, že člověk, který mě nezná, mi dá automaticky desítky a ten člověk, co se mnou dělá, co mi je bližší, mi dá třeba osmičku, jako, že jsem tam měla nějaký problém nebo že ta praktikantka přede mnou byla horší, ale na desítku to ještě nebylo. Zase to záleží na člověku a nemá to vypovídající hodnotu. Takže je to zbytečné.“

Opět v doporučení zazněla potřeba a zájem procházet během studia praxemi různých typů, včetně zahraničních, ve kterých je VOŠS CARITAS ze zkoumaných škol ojedinělá.

Kategorie pro oblast supervize:

ad 1) Pojetí supervize a jejího významu pro profesní rozvoj

Studenti vnímají supervizi jako skutečně přínosnou a hodnotnou zejména ve 3.ročníku, kdy se jedná o osmihodinovou supervizi zařazenou do výuky krátce po ukončení dlouhodobé souvislé praxe. Právě pro nabytí nových dovedností a zážitků vnímají studenti tuto formu reflexe jako velmi přínosnou, kdy vítají možnost přinést si zakázky. Ve 2. ročníku supervize dle jejich názoru dává prostor zejména pro sdílení zkušeností a případné doporučení praxe ostatním studentům. Zaznělo, že by bylo vhodné pracovat v menších skupinách (je jich 15 v jedné skupině), neboť se nedostane na každého. V otázce osoby supervizora studenti zastávají názor, že externista je pro ně přínosnější zejména proto, že vidí věci s nadhledem a není vtažen do systému školy (nemusí řešit vztahy škola – pracoviště apod.).

Studentka:

„Třeba ta supervize v druháku je taková zvláštní, že si tam jen povídáme, je to tím, že je nás hodně, že se to špatně řeší a na někoho by se nedostalo, protože se tak dostanou ke slovu důraznější a ti tiší celou dobu nemluví. A pak ve třetáku, to byla opravdová supervize, to byl pro mě fakt jako psychický záhul. To je supervize jenom jeden den. Ale jsme docela velká skupina, to si myslím, že by supervize měly být ještě delší.“

Studentka:

„Ve druháku byla přínosná v tom, že jsem se hlavně dozvěděla ty zařízení, které mě čekaly a ještě jsem tam nebyla a jaký problém tam je, tak už jsem více věděla, do čeho jdu. Mohla jsem se více připravit a taky to řešit. Taková příprava, no. Ale něco vnitřního, nějaký problém, to se tam neřešilo. To až v tom třetáku, kdy to šlo do hloubky“.

Studentka:

„Ale v tom druháku by taky prospělo, kdyby ta supervize byla. A menší skupinky, aby se nedostalo jen na ty řečnivé, ale na všechny. „

ad 2) Doporučení jiným školám - ve věci zavedení co nejefektivnější supervize studentské praxe

Studenti supervizi v rámci studia rozhodně vítají, dokonce jsou ochotni absolvovat, v případě, že by nebylo možné snížit počet supervidovaných ve skupině, více než 8 hodin supervizního sezení. Důvodem je potřeba každého studenta mít prostor pro vyjádření. Doporučují proto všem školám zavedení supervize v optimálním počtu studentů tak, aby se při řešení případů z praxe dostalo na každého a dále v takovém rozsahu, aby se při jejich zařazení do studia zvažovala její návaznost na absolvované praxe a tím možnost přinést na ni svá aktuální témata.

Studentka:

„Supervize ve třetíáku je už fakt supervize, setkali jsme se tam už se supervizory, kteří mají opravdovou zkušenost. A taky externího supervizora. Ten zaručí větší mlčenlivost.“

Studentka:

„Vyhovující je ten čas 8 hodin nebo více hodin supervize nebo menší skupinky. Aby se dostalo na každého.“

3. 3. 3. 5 Shrnutí výzkumu

Vzhledem ke stanovenému k cíli č. 3, kdy jsem si kladla za úkol zmapovat názory studentů VOŠS CARITAS na organizování praxí a supervizí prostřednictvím skupinového rozhovoru, jsem dospěla k následujícím závěrům:

Studenti VOŠS CARITAS jsou spokojeni se současným systémem praxí a supervizí na škole. Škola jim nabízí pouze dva typy praxí, a to dlouhodobou blokovou a krátkodobou blokovou (souvislou) praxí. Studenti obě jmenované typy vítají, kdy dlouhodobé blokové praxe pro ně znamenají hlubší poznání organizace, krátkodobé týdenní praxe dle jejich názoru splňují cíl jako představit studentům sociální síť a pomoci jim nalézt

oblast svého budoucího profesního zájmu. Mezery v organizování praxí studenti vidí často v nedostatečném věnování se jejich osobě ze strany vedoucího praxí (mentora) na pracovištích. Nespolutpráce tohoto mentora se studentem se pak navíc odráží v hodnocení studenta, které tím ztrácí na smysluplnosti (studenta hodnotí někdo, kdo s ním na praxi vůbec nebyl).

V porovnání s výzkumem provedeným v roce 1995 (Havrdová, 1995) lze konstatovat, že se oproti minulosti příliš nezměnila otázka odborné připravenosti konzultantů na pracovištích a tím i jejich větší motivovanosti věnovat se studentům se na praxích. Zde je vhodné podotknout, že v rámci zvýšení úrovně praktického vzdělávání a následnému lepšímu uplatnění absolventů VOŠS CARITAS na trhu práce prochází škola v současné době náročným projektem, jehož cílem je především zkvalitnění spolupráce s partnerskými organizacemi, ve kterých studenti vykonávají praxe. Během tohoto projektu dochází ke zintenzivnění vzájemné kooperace učitelů školy a tzv. mentorů, tedy vedoucích odborných praxí na pracovištích, a to prostřednictvím dvouletého systematického vzdělávání v oblasti provádění odbornými praxemi, který je organizován vzdělávacím střediskem Remedium Praha s názvem: *Provázení odbornými praxemi*. V návaznosti na to má dojít k vytvoření kvalitního odborného i osobního zázemí pro studenty, kteří budou praxe v partnerských organizacích vykonávat a zároveň ke zvýšení odbornosti a možnosti finančního ohodnocení a tím i ke změně v přístupu partnerských organizací při odborném doprovázení studentů. Pro studenty znamená nová akreditace zvýšení hodinové dotace praxí. V současné době VOŠS CARITAS nabízí supervidované praxe zahrnující 30% rozsahu studia. Pro porovnání současné a nové akreditace uvádím, že nyní zahrnuje dotace odborné praxe 720 hodin za celé studium oboru charitativní a sociální práce, nově půjde o 1020 hodinovou dotaci praxí v rámci celého studia. (Z osobního rozhovoru s pracovnící střediska praktického vzdělávání na VOŠS CARITAS Mgr. Ditou Palašákovou.)

V otázce organizování supervizí si studenti velmi pochvalují osmihodinovou supervizi ve 3. ročníku, která je vedena externím supervizorem. Odbornost a odlišný pohled supervizora jako osoby z venku studenti hodnotí jako velmi cenný, což je i hlavním důvodem jejich spokojenosti s touto supervizí. Rovněž i v rozhovoru s vyučující této školy zaznělo, že studenti nejraději přijímají externího pracovníka a že jejich

spokojenost se supervizí souvisí s délkou supervize (přínosnější je delší), velikosti skupiny (menší skupina do 8 studentů) a osoby jako supervizora (externí supervizor). V tomto případě je vidět shoda mezi názorem studentů a vyučujícího dané školy, se kterým byl proveden rozhovor. Ve 2. ročníku hodnotí studenti supervize vzhledem ke kratší délce praxí jako méně přínosné, nicméně plní zase funkci jinou, a to seznámení se s fungováním supervize, učení se skupinové práci a vlastnímu vyjadřování.

3. 3. 4 Závěrečné shrnutí výsledků výzkumné části

Závěrem výzkumné části se nejprve zmiňuji o úskalích využitých metod sběru dat a poté srovnáním jednotlivých výsledků všech provedených metod.

3. 3. 4. 1 Práce s úskalími jednotlivých výzkumných metod

Prostřednictvím dotazníkového šetření bylo mým cílem zmapovat názory od co nejširšího vzorku studentů VOŠS. Jak Disman (2002) uvádí, jedná se sice o metodu, která vede k získání pouze omezených informací (respondenty omezují ve formulování vlastního názoru tím, že kladu přesně dané otázky, na které odpovídají formou výběru většinou jedné kategorie z nabídnutého jen malého souboru možností), na druhou stranu jde však o nejrychlejší způsob sběru dat při tak širokém výzkumném vzorku. Skupinový rozhovor se studenty naopak dával prostor pro úplné vyjádření studentů, pomocí kterého jsem tak mohla doplnit, popř. ještě dále porovnat informace získané z dotazníku. Je ovšem zase pravdou, že jsem ze studentů upozorovala obavy z formy „face to face“, kdy se jen velmi těžce otvírali. Možná to bylo dáno i výběrem místa pro techniku (rozhovor jsem provedla na půdě školy). V případě dotazníků měli studenti přece jen větší prostor pro anonymní, a tím i necenzurovaný vlastní názor na dané téma.

Při využití kvalitativní metody jsem vycházela z Hendla (2005), přičemž jsem zvolila polostandardizovaný rozhovor. U provedení tohoto typu výzkumu jsem zaznamenala úskalí zejména při provádění samotného rozhovoru. Z důvodu malé zkušenosti s touto metodou jsem si nebyla jista, nakolik je nutné striktně se držet jasné struktury přesně formulovaných otázek. Stávalo se proto, že rozhovor byl spíše nestandardizovaný, kdy

jsem nechávala respondenty volně se vyjadřovat k jednotlivým kategoriím výzkumu. Kódování takového rozhovoru a jeho následná analýza byla ovšem mnohem hůře zpracovatelná, než-li by tomu bylo u jasně položených otázek.

3. 3. 4. 2 Srovnání výsledků provedených výzkumů

Na základě výsledků všech tří výzkumů lze konstatovat, že studenti považují rozsah odborných praxí nabízených školami za vyhovující stejně tak jako vyučující jsou s jejich organizováním (rozsah, délka, typy praxí) spokojeni. Jak bylo již výše zmiňováno, možný vliv na to může mít postupná standardizace podmínek pro zkvalitňování profesní přípravy sociální práce ve vyšším profesním školství v ČR. Za neefektivnější hodnotí studenti zkoumaných škol dlouhodobé praxe bez ohledu na to, zda se jedná o průběžné nebo blokové. Z výzkumů rovněž vyplývá, že studenti si nejraději vybírají praxe dle vlastního zájmu. Z hlediska zmapování systému organizování praxí je dále patrné, že během několika let rozvoje vzdělávání v sociální práci na VOŠS se i struktura praktické části studia více sjednotila, třebaže má každá škola své specifické rozdíly (může být dáno mnoha faktory jako např. kdo je zakladatelem školy, s tím související způsob financování studia, místo působení školy, velikost školy atd.).

Problematika pojetí a cíle kontraktu se oproti dřívějším výsledkům výzkumu (Havrdová, 1995) kladně změnila. Zatímco ze strany škol, které v rámci výzkumu zastupovali oslovení vyučující, zaznívala jednoznačná spokojenost s jeho existencí, odpovědi studentů tolik jednoznačné a kladné nebyly. Ač bylo dotazníkovým šetřením zjištěno, že studenti dokáží definovat kontrakt (mimo VOŠS Jihlava, ovšem z důvodu využívání jiné formy dohody), objevily se i názory záporného charakteru (kontrakt je jen papír potřebný pro nástup na praxi apod.). Studenti VOŠS CARITAS se k pojmu kontrakt vyjadřovali rovněž spíše negativně. Sdělili, že mu nerozumí a všichni účastníci focus group se zároveň shodli, že s nimi pojem kontrakt nebyl v žádném předmětu probírán.

Zavedení supervize do studia oboru sociální práce je dáno minimálními standardy vydanými ASVSP teprve velmi krátkou dobu. Již předtím však o její zařazení do studia usilovalo mnoho škol, některé ji studentům na své půdě již nějakou dobu zprostředkovávají. Důkazem toho je, že z pěti zkoumaných VOŠS mají čtyři z nich

supervizi zavedenou jako povinný předmět, jedna (VOŠS Ostrava) se na poskytování supervize v rámci studia připravuje (v současné době žádá o akreditaci, supervize by mohla být do výuky zařazena ve školním roce 2008/2009). Vyjdeme-li z příkladů dobré praxe zjištěné výzkumem, je důležité zmínit kladnou zkušenost škol s oddělením supervize od semináře zabývajících se organizováním odborných praxí. Je tomu dobře jak z důvodu možného vytvoření menší skupiny supervidovaných, tak i z hlediska jejího co nejefektivnějšího zařazení do výuky. Z výzkumů dále vyplynulo, že studenti tuto metodu přijímají kladně, a to bez ohledu na zkušenosti s ní spojené. Naproti tomu studenti, kteří se účastnili takové supervize, kde se neprobírali i organizační složky praxí, jsou s ní ještě více spokojeni než-li ti, kteří v rámci tohoto předmětu řeší i jiné věci. Příkladem dobré praxe je zavedení déletrvajících supervizí s externím supervizorem na VOŠS CARITAS, kterou studenti v porovnání s ostatními supervizemi v rozsahu 1,5 hodiny hodnotili o poznání lépe. V jedné z položených otázek v rámci dotazníkového šetření týkající se důležitosti jednotlivých položek pro profesní rozvoj dopadla supervize dokonce nejhůře, tzn., že ji studenti ohodnotili za nejméně důležitou pro přípravu na praxi. Jistý vliv na to může mít právě její nevhodné zařazení do výuky. Co se týče osoby supervizora, pak neoptimálnější by podle učitelů i studentů byl externí supervizor. Toho v současné době využívá pouze VOŠS CARITAS, ostatní školy vypověděly, že problém v jeho působení na škole vidí v nedostatku takových supervizorů, kteří by do školy docházeli a dále také finanční důvody, kdy školy nemají žádné vymezené prostředky pro možnost takového odborníka platit.

Výzkum, který jsem pro účely této diplomové práce prováděla, je v současné době rovněž realizován Centrem praktických studií Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně. Výsledky tohoto výzkumu nebyly v době vydání mé práce známy, proto jsem je nemohla využít jako další zdroj pro sekundární analýzu. Mnou uvedené výsledky tak mohly být doplněny o další zjištěná data, což mohlo vést k zajištění větší relevantnosti závěrečných zjištění a přenesení jejich pravděpodobnosti na celou populaci studentů VOŠS.

4 VYTVOŘENÍ METODICKÝCH VODÍTEK PRO ORGANIZOVÁNÍ ODBORNÝCH PRAXÍ A SUPERVIZÍ NA VOŠS A DOPORUČENÍ PRO ZAVEDENÍ SUPERVIZE NA VOŠS OSTRAVA

Na základě získaných výsledků z výzkumu nyní předkládám vlastní propracování a případné doporučení pro efektivní organizování odborných praxí a supervizí na VOŠS. Jsem si vědoma odlišných možností jednotlivých škol, proto hovořím pouze o modelovém systému, který vychází z příkladů dobré praxe a spokojenosti studentů ze zkoumaných škol. Tento můj návrh současně nabízím jako podklad pro vytvoření metodických vodítek při zavádění supervize na VOŠS Ostrava.

Mnohé školy prakticky postupují v níže zmíněném, proto není třeba na jejich systému nic měnit. Přesto je mou povinností shrnout své výsledky a nabídnout ucelený model praktické přípravy studentů oboru sociální práce.

Praktická příprava studenta VOŠS má obsahovat:

1. odbornou praxi,
2. odborný seminář k praxím,
3. supervizi.

ad 1) Odborná praxe

Do praxe 1. ročníku je výhodné zařadit krátkodobé, nejlépe jednodenní exkurze, jejichž cílem je seznámit studenta s co nejširším spektrem sociálních služeb a cílových skupin klientů. V dalších ročnících je vhodné preferovat dlouhodobé praxe (blokové nebo průběžné), které lze považovat z hlediska časového působení na jednom pracovišti v souvislosti s plněním cílů učení za nejefektivnější. Student tak získává dostatečný prostor pro seznámení se s daným okruhem sociální práce a má rovněž i čas vytvořit si podmínky pro přenášení znalostí a dovedností do praktických situací, se kterými má možnost se setkávat. Způsob výběru praxe studenty je vhodné kombinovat - od povinných exkurzí přes povinně volitelné praxe zaměřené na okruh klientely až po vlastní volbu studenta.

ad 2) Odborný seminář k praxím

Seminář k praxím má být samostatný předmět, který zahrnuje organizační stránku praxí – tzn. informace o podmínkách splnění předmětu, typy a rozsah praxí, dojednání praxe (co je to kontrakt, jak ho tvořit, jak ho předkládat v organizaci při nástupu na praxi a na základě něho vyjednat podmínky praxe, za vhodné se mi jeví i modelování takových situací). Je zde nabízen velký prostor pro práci s kompetencemi sociální práce, kdy je možné i prakticky ukázat, jak s kompetencemi správně pracovat. Vlastní zkušenost s výukou na FHS UK Praha mi napovídá uvést jako příklad dobré praxe naučit studenty písemně zpracovávat důkazy o plnění cílů svého rozvoje.

Odborný seminář má vést učitel praxe, jinak koordinátor praxí nebo také tutor, který se výhradně zabývá organizováním odborných praxí na škole, orientuje se v sociální síti, aktivně spolupracuje s organizacemi poskytující praxe, organizuje setkávání školy a pracovišť atd. Jeho náplní práce je naučit studenta efektivně využít působení na pracovišti a prakticky si vyzkoušet všechny možné schopnosti a dovednosti získané v teoretické části studia.

ad 3) Supervize

Z výzkumu se jako jednoznačně dobrá praxe ukázala možnost oddělit supervize od odborného semináře, z hlediska uchování smyslu supervize to lze považovat dokonce za nutné. Některé školy dospěly k tomu, že zavedly dva supervizní předměty, a to supervizní seminář a supervizi. Do letního semestru 1. ročníku zařadily první zmíněný, tedy supervizní seminář, který studenta učí skupinové práci (schopnosti dávat a přijímat zpětnou vazbu, vystupovat před skupinou, přinášet témata a zakázky atd.). V této fázi reflektování je přínosné preferovat vzdělávací formu supervize (modelování, prvky z psychosociálního výcviku, učení se tvoření zakázky apod.) V případě užití vzdělávací formy se tím studentům přinejmenším přiblíží skutečný cíl supervize a připraví je do dalšího ročníku pro vlastní reflexi. Supervizi započatou ve 2. ročníku je vhodné zařadit do studia tak, aby navazovala na dlouhodobější praxe. Za odpovídající rozsah je považována doba trvání 1,5 hodiny, z hlediska obsahu by se měla zabývat zejména zakázkou, kterou student přinese v důsledku získaných zkušeností z praxe. Ve 3. ročníku může být pro studenty obohacující i delší forma supervize v rozsahu např. 3 hodin (běžná délka např. týmových supervizí v organizacích), z doporučení studentů

VOŠS CARITAS i déletrvající např. celodenní supervize, která by bezprostředně navazovala na dlouhodobé blokové praxe.

Supervizorem má být jednoznačně osoba, která má supervizní výcvik. V případě supervizích seminářů a supervizí ve 2. ročníku může jít o vyučujícího, ve 3. ročníku by bylo optimální najmout externího supervizora. Supervizor má mít povinnost účastnit se vlastních supervizí. Výzkum ukázal za důležité, ať se jedná o supervizora interního či externího, mít se školou uzavřený kontrakt o poskytování supervize. Přece jen se jedná o činnost odlišnou od ostatních vyučovacích předmětů, kdy jejím cílem není hodnocení, ale podpora studentů, proto i podmínky pro její poskytování (práce s informacemi, konkrétní výstupy apod.) je vhodné mít individuálně dojednané.

ZÁVĚR

Praktická část studia tvoří důležitou stránku odborné přípravy studentů oboru sociální práce, díky níž studenti získávají možnost přenášet své získané teoretické znalosti a dovednosti do reálného pracovního prostředí. Jako aktivní metoda výuky otevírá budoucím sociálním pracovníkům dveře do reality této profese dříve, než-li do ní vstupují na „ostro“. Dává jim tak možnost seznámit se s nároky a těžkostmi, ale i krásou samotné role pomáhajícího a zároveň jim vytváří prostor pro rozhodnutí, zda se stát sociálním pracovníkem či nikoliv. Je pravdou, že ne každá profese tuto možnost před samotným vstupem do pracovního procesu umožňuje a je dobře, že právě vzdělávání v oboru sociální práce takovou volbu nabízí.

Cílem diplomové práce bylo prozkoumat systém organizování praktické výuky poskytované ve vyšším profesním školství oboru sociální práce. Prostřednictvím výzkumných metod jsem získala názory a postřehy vyučujících i samotných studentů, z nichž jsem vypracovala závěrečná shrnutí, která dokládají v současné době nabízenou kvalitu ve vzdělání v tomto oboru. Z výsledků lze konstatovat, že se současným systémem organizování odborných praxí na zkoumaných vyšších odborných školách jsou spokojeni jak vyučující tak i samotní studenti. Důkazem toho je celková spokojenost studentů s nabízenými typy a rozsahem praxí i možností být na pracovišti v přímém kontaktu s klienty. Za překvapující lze považovat zjištění ohledně vymezení účelnosti kontraktu, jelikož oproti stanovené hypotéze v této otázce byli studenti schopni definovat tento prostředek rozvoje a zároveň se shodli na jeho pravidelném využívání při vyjednávání praxe. Otázkou však zůstává, zda kontrakt skutečně vnitřně přijímají, jelikož z výsledků skupinového rozhovoru se odpovědi studentů značně lišily od odpovědí získaných z dotazníkového šetření. Ohledně supervize se studenti vyjadřovali k jejímu zavedení spíše kladně, což můžeme považovat zejména u těch, kteří s ní nepracují nebo je jim poskytována pouze okrajově, rovněž za překvapující. Závěrem je proto možné konstatovat, že studenti supervizi chápou jako jednu z prostředků svého rozvoje stejně tak jako je její důležitost vnímána odborníky v sociální profesi.

Závěry získané z rozhovorů s učiteli jen potvrdily data získaná prostřednictvím dotazníku a skupinového rozhovoru se studenty. Opět zaznívala spokojenost s nabídkou takové formy praktického vzdělávání, jakou jednotlivá škola nabízí, rovněž i význam kontraktu je vnímán jako prostředek zkvalitnění absolvovaných praxí, který plní funkci dojednávání podmínek mezi jednotlivými stranami. S čím si školy prozatím neví tolik rady je ještě lepší spolupráce s organizacemi nabízející studentům prostředí pro získání praktických zkušeností. Nejen v této otázce by bylo zajímavé a pro úplnost výsledků ohledně praktické přípravy studentů užitečné, znát názory vedoucích praxí na pracovišti, chceme-li mentorů, garantů nebo konzultantů. Pro splnění účelu diplomové práce však nebylo možné se pro časovou a obsahovou náročnost dalším výzkumem zabývat.

Pro splnění svého cíle určeného pro tuto práci jsem si v závěrečné části dovolila navrhnout metodická vodítka pro případné další zefektivnění odborné přípravy studentů oboru sociální práce a dále metodická vodítka pro zavedení supervize na Vyšší odborné škole sociální v Ostravě. Pro případné zlepšení praktické části studia se ve výzkumu ukázalo jako potřebné zejména dbát na účelné rozvržení praxí v jednotlivých ročnících, tzn. představit studentovi co nejširší síť sociálních služeb a zároveň mu nechat volnost pro postupný vlastní výběr pracovišť dle svého zaměření a zájmu. U supervize se pak ukázalo jako důležité pro to, aby ji student vnímal skutečně jako metodu reflexe, vytvořit takové prostředí, ve kterém se student cítí být v bezpečí a je ochoten otevírat mimo jiné i své chyby a nedostatky. Pro zajištění takových podmínek je vhodné oddělit odborný seminář od supervizí. Odborný seminář by naopak měl sloužit jako prostředek k přijetí a pochopení smyslu kontraktu pro výkon praxe na pracovišti a k plánování osobního rozvoje například prostřednictvím kompetencí sociální práce.

Úplným závěrem bych ráda podotkla, že bylo pro mě příjemným překvapením zjistit, nakolik dobré podmínky pro přípravu studenta na profesi vyšší profesní školství poskytuje. Považuji to za důležité už jen z toho hlediska, že jak v práci zmiňuji, dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách představuje vyšší odborné vzdělání minimální podmínku pro výkon této činnosti. Právě proto by tato forma studia měla zahrnovat ucelený a kvalitní teoretický i praktický základ. Z výsledku výzkumu vyplývá, že tomu tak, alespoň na zkoumaných školách, skutečně je.

Seznam použitých pramenů a literatury

- [1] DISMAN, M. (2002). *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum.
- [2] BAŠTECKÁ, B., GOLDMAN, P. (2001). *Základy klinické psychologie*. Praha: Portál.
- [3] HAVRDOVÁ, Z. (1995). *Praktická výuka sociální práce – metodické náměty pro tříleté kvalifikační studium*. CTAF II/WP 2/4A: Praha.
- [4] HAVRDOVÁ, Z.(1999). *Kompetence v praxi sociální práce*. Praha: Osmium.
- [5] HAWKINS, P., SHOHEET, R.(2004). *Supervize v pomáhajících profesích*. Praha: Portál.
- [6] HENDL, J (2005). *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál.
- [7] MATOUŠEK, O. a kol.(2001). *Základy sociální práce*. Praha: Portál.
- [8] MATOUŠEK, O. a kol.(2003). *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál.
- [9] NAVRÁTIL, P. (2000). *Úvod do teorií a metod sociální práce*. Brno: Národní centrum pro rodinu.
- [10] MLČÁK, Z. a kol. (2005). *Profesní kompetence sociálních pracovníků a jejich hodnocení klienty*. Ostravská univerzita v Ostravě: Filozofická fakulta.
- [11] MUNSON, E. C.(1993). *Clinical social work supervision*, The Haworth Press: Inc., NY.
- [12] NEČASOVÁ, M (2001): *Úvod do filozofie a etiky v sociální práci*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií.
- [13] KOPŘIVA, K.(1997): *Lidský vztah jako součást profese*. Praha: Portál.
- [14] ŘEZNÍČEK, I.(1994): *Metody sociální práce*. Praha: Slon.
- [15] ÚLEHLA, I.(1996): *Umění pomáhat*. Písek: Renaissance.

Periodika

- [16] *Sociální politika* (1997). HAVRDOVÁ, Z.: Rozvoj vzdělávání v sociální práci. č. 10
- [17] *Sociální politika* (1997).HAVRDOVÁ, Z.: Rozvoj vzdělávání v sociální práci. č.11
- [18] *Sociální politika* (2001).MATOUŠEK, O.: Supervize v sociální práci. č.1
- [19] *Konfrontace* (2005). ROLLOVÁ, J.: Supervize praxí studentů na Evangelické akademii VOŠ sociální práce. č. 1 - mimořádné číslo

Legislativní zdroje:

- [20] Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů (školský zákon)
- [21] Vyhláška MŠMT č. 10/2005 o vyšším odborném vzdělání
- [22] Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce
- [23] Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách
- [24] Zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů

Další prameny:

- [25] *Aspekty kvalifikace sociálního pracovníka a zaměření odborné praxe studentů* (1998). KOLIBOVÁ, H. Obecná východiska kvalifikace sociálního pracovníka. Karviná: Slezská univerzita Opava, Obchodně podnikatelská fakulta v Karviné.
- [26] *Standardy kvality sociálních služeb*(2002), Praha, MPSV.
- [27] *Zavádění standardů kvality sociálních služeb do praxe: Průvodce poskytovatele* (2002). Neprodejná publikace, Praha, MPSV.
- [28] *Etický kodex sociálních pracovníků České republiky.*

Elektronické zdroje:

- [29] Doc. PhDr. L. Musil, CSc.(2006): [Představy o sociální práci a další vzdělávání.](#) na <http://www.rarosp.cz/>, ze dne 16. února.
- [30] Definition of Social Work (2005), na www.ifsw.org/en/p38000208.html, ze dne 4. listopadu.
- [31] Asociace vzdělavatelů v sociální práci. na <http://www.asvsp.org>
- [32] Profesní komory sociálních pracovníků, na <http://www.osf.cz/socialniprace/>
- [33] Evangelické akademie - vyšší odborné školy sociálně-právní a střední sociální školy Praha, na www.eapraha.cz/praxeivos.htm
- [34] Soukromá vyšší odborná škola sociální Jihlava, obor Sociální práce. na <http://www.svoss.ji.cz/skola.php>
- [35] Vyšší odborná škola sociální CARITAS Olomouc, obor Charitativní a sociální činnost. na <http://www.caritas-vos.cz/CSY/MainForm.aspx?PAGE=CLANEK&ID=7>

Další zdroje:

- [36] Workshop Supervize praxí. Občanské sdružení Remedium Praha, 21. 9. – 23. 9. 2006
- [37] Interní materiály VOŠS CARITAS Olomouc a VOŠS Ostrava.

Organizování odborných praxí a supervizí

VOŠS Jihlava

Vyšší odborná škola sociální v Jihlavě je soukromou a jedinou školou v regionu Vysočina, která poskytuje vzdělání v oboru sociální práce. Od roku 1998 je řádným členem Asociace vzdělavatelů v sociální práci, tzn., že splňuje podmínku výukového programu shodného s bakalářským programem VŠ. Poskytuje získání vzdělání formou tříletého denního i čtyřletého dálkového studia.

Praxe tvoří 30% výuky. Z hlediska rozdělení dle forem praxí a způsobu jejich výběru v denním studiu studenti absolvují:

Jednorázovou praxí: jedná se o exkurze, které jsou realizovány vždy tři za semestr. Cílem je seznámit studenty s co nejširší sítí sociálních služeb, zejména tedy s činností zařízení, které nejsou zařazeny mezi pracoviště průběžné praxe

Průběžné praxe: V 1. ročníku studenti vždy 1krát týdně v rozsahu 6,5 hodin v 11 zařízeních, se kterými má škola uzavřeny dohody o poskytování odborných praxí. Volba pracovišť probíhá dle stanoveného klíče.

Ve 2. ročníku se jedná o práci v projektových skupinách, kdy si studenti zvolí jeden ze zhruba pěti nabízených projektů, který v průběhu roku realizují.

Mezi průběžnou praxí je možné zařadit dlouhodobou práci s klientem, která trvá od 1. ročníku do 3. ročníku (v říjnu je studenty 3. ročníku předán dlouhodobý klient studentům 1. ročníku). Student s tímto klientem pracuje nejméně 1krát týdně 3 hodiny po dobu 2,5 roku.

Souvislá praxe: Od 1. ročníku do 3. ročníku studenti absolvují souvislou praxi v rozsahu 1 měsíc v každém školním roce. Výběr praxe je dán zaměřením a zájmem studenta s ohledem na tematické zaměření v jednotlivých ročnících.

Nadstandardní praxe: Studenti mají možnost absolvovat mimo rámec povinných praxí dobrovolnickou činnost (doporučená zařízení nebo i zařízení, kde student vykonával průběžnou praxi)

Supervize: Od 1. ročníku do zimního semestru 3. ročníku je do praktické výuky zařazen odborný seminář praxe, který se dále člení na 2 samostatné předměty - odborný seminář kompetencí (výuka 1x za 14 dní) a odborný seminář supervize (výuka 1x za 14 dní).

Praxe jsou absolvovány v rámci města Jihlavy, některé z povinných praxí pak na území hlavního města Prahy, studenti mají rovněž možnost absolvovat zejména souvislé praxe v místě svého bydliště.

VOŠ SP Jahodová, Praha

Vyšší odborná škola na ul. Jahodová v Praze je státní školou, která poskytuje vzdělání v oboru sociální práce formou tříletého denního studia nebo čtyřletého dálkového studia. Je řádným členem ASVSP.

Z hlediska rozdělení dle forem praxí a způsobu jejich výběru v denním studiu studenti absolvují:

Jednorázové praxe: V rámci předmětu „Orientace v sociální síti“ studenti absolvují během 1. ročníku každý týden jednodenní exkurze s cílem získat přehled o nabízených sociálních službách. Exkurze jsou absolvovány v rámci hlavního města Prahy.

Souvislá praxe: na konci 1. ročníku studenti absolvují praxi v zařízení s dětským klientem, a to v rozsahu 3 týdnů.

Průběžná praxe: od 2. ročníku studenti navštěvují vždy dva dny v týdnu pracoviště, přičemž mají povinnost vystřídat 2 pracoviště za semestr. Jedna z praxí v tomto ročníku musí být absolvována na oddělení sociálně právní ochrany dětí. Cílem je seznámit studenty s různými typy pracovišť a problematikou různých cílových skupin. Ve 3. ročníku pak průběžná praxe probíhá obdobně s tím, že navštěvují po celý semestr (8 týdnů) jedno pracoviště a zaměřují se již na specifickou cílovou skupinu, se kterou mají zájem dlouhodoběji pracovat.

Supervize: od 1. ročníku je prováděna v rámci odborného semináře.

Škola nabízí studentům seznam asi 108 pracovišť, s nimiž má uzavřené rámcové smlouvy. Praxe jsou doporučovány zejména v hlavním městě z důvodu možnosti užší spolupráce s organizacemi nabízející podmínky pro praktikování studentů. Cílem praxí je poznat co nejširší sociální síť.

VOŠS EA, Praha

Jedná se o soukromou školu tříletého denního a čtyřletého dálkového studia, přičemž čtyřleté studium je otevíráno jednou za dva roky. Hlavním cílem praktické výuky na VOŠ EA je v souladu se standardy vzdělávání v sociální práci dosažení praktické způsobilosti a kompetence studenta vykonávat sociální práci v terénu. Celková dotace hodin pro praxi a supervizi je 37%.

Absolvování odborných praxí v rámci denního studia z hlediska jejich rozsahu a formy je následující:

Exkurze: v rámci jednodenních návštěv v průběhu celého studia se studenti seznamují se sítí sociálních služeb. Výběr pracovišť je předem dán.

Průběžné praxe: v letním semestru 1. ročníku a po celý 2. ročník studenti absolvují 1krát týdně průběžnou praxi. Výběr praxí je dán tématicky, tzn., že v každém semestru je student povinen vybrat si pracoviště s určitou cílovou skupinou klientů.

Souvislá praxe: Jinak řečeno bloková praxe je pro studenty povinná od počátku studia, tedy od zimního semestru 1. ročníku a dále vždy v každém semestru následujícím. V 1. ročníku se jedná o týdenní praxe v každém semestru, ve 2. ročníku v zimním semestru 2 týdny, v letním semestru 1 týden. Navíc na konci obou ročníků je dvoutýdenní praxe v jednotně vyhrazeném termínu. Ve 3. ročníku je v zimním semestru bloková praxe v rozsahu 2 týdnů. Výběr těchto praxí je omezen povinností navštívit pracoviště s určitým typem klientů.

Kontinuální praxe: Absolvují studenti v závěrečném semestru 3. ročníku v rozsahu 14 týdnů, kdy vždy 4 dny jsou na praxi a jeden den ve škole. Výběr kontrárního pracoviště závisí na volbě a zaměření studenta.

Supervize: od 2. semestru 1 ročníku se studenti účastní skupinové supervize, kdy první 2 roky je zahrnuta do studia vždy 1krát za 14 dní v rozsahu 60 minut, ve 3. ročníku 1krát týdně 90 minut. Kromě toho mají studenti povinnost absolvovat individuální supervizi a párovou supervizi.

VOŠS Ostrava

VOŠS v Ostravě zastupuje státní školy se studijním oborem sociální práce. Poskytuje vzdělání formou tříletého denního a čtyřletého dálkového studia. Je členem ASVSP. Odborná praxe je považována za jednu ze základních disciplín a tvoří téměř 30% doby studia. V denním studiu zahrnuje následující formy praxí:

Jednodenní exkurze: tato forma praxe je zahrnuta v 1. ročníku. Jedná se o návštěvu předem daných zařízení.

Průběžná praxe: Ve 2. ročníku studenti navštěvují 1krát týdně během každého semestru vždy 2 pracoviště. Ve 3. ročníku se jedná o stejný počet pracovišť, kdy je studenti navštěvují vždy 2 dny v týdnu. Výběr pracovišť je omezen okruhem klientely, kterou má povinnost student v daném ročníku navštívit.

Souvislá praxe: V každém ročníku (1. a 2. ročník na konci letního semestru, ve 3. ročníku v zimním semestru) má student povinnost navštívit dvě pracoviště vždy po dobu 14 dní.

Supervize: nejsou zahrnuty do studia

VOŠS CARITAS

VOŠS CARITAS byla založena olomouckým arcibiskupem v roce 1995, jedná se tedy o nestátní církevní organizaci. VOŠS CARITAS je řádným členem ASVSP a je jednou z mála vyšších odborných škol, která vedle původního vyššího odborného studia nabízí také studium vysokoškolské ve spolupráci s Cyrilometodějskou teologickou fakultou Univerzity Palackého v Olomouci.

Odborná praxe je rozdělena dle formy studia a oboru. V současné době lze na této škole studovat dva obory: charitativní a sociální práce (dříve charitní a sociální práce) a sociální a humanitární práce. Svůj výzkum jsem zaměřila pouze na obor charitativní a sociální práce, který je možný studovat ve formě tříletého denního studia nebo čtyřletého dálkového studia (v rámci projektu bude zkráceno na tři roky).

Praxe jsou zde v denním studiu organizovány následovně:

Exkurze: nejsou zahrnuty do studia

Průběžná praxe: není zahrnuta do studia

Souvislá praxe: V 1. ročníku studenti absolvují v každém semestru 1 týden souvislé praxe, ve 2. ročníku pak v každém semestru 4 týdny praxe (každý týden na jiném pracovišti), přičemž v 1. ročníku jsou daná povinná pracoviště a ve 2. ročníku má student na výběr ze 17 pracovišť, které musí navštívit (různé druhy služeb). Studenti 3.ročníku absolvují během zimního i letního semestru volitelnou praxi v délce 8 týdnů. Výběr pracoviště se řídí buď tématem absolventské práce nebo budoucím profesním zájmem.

Supervize: od 2. ročníku jsou poskytovány supervize v rámci supervizního semináře v rozsahu 1,5 hodin, ve 3. ročníku je v každém semestru vždy 8 hodin souvisle, převážně s externím supervizorem.

Zdroje: webové stránky výše zkoumaných škol, vnitřní písemné dokumenty, rozhovory s vyučujícími

DOTAZNÍK PRO STUDENTY

Vážení studenti,

prosím Vás o vyjádření Vašich názorů a zkušeností z odborné praxe v následujícím dotazníku. Jsem studentkou Karlovy univerzity a dotazník použiji při zpracování diplomové práce na téma zefektivnění odborných praxí a supervizí na vyšších odborných školách sociálních. Mým cílem je zmapovat situaci a popřípadě navrhnout užitečné změny v organizování praxe a supervize během studia. Vaše zkušenosti v této věci považuji za nesmírně cenné.

Dotazník je anonymní. Nabídneme Vám nejčastější možnosti odpovědí a prosíme, abyste z nich vybrali JEDNU (pokud není v pokynech stanoveno jinak) anebo pokud žádná neplatí, vypište novou.

1. Odborná praxe tvoří na sociálních školách přibližně 25% výuky. Podle Vaší zkušenosti je tento rozsah praxe pro sociální výuku:
 - a) vyhovující
 - b) praxe je spíše moc
 - c) praxe je spíše málo
 - d) rozsah nepovažuji při studiu za důležitý
 - e) nemohu to posoudit

2. Jak si vybíráte odbornou praxi?
 - a) zaškrtnu některá pracoviště v seznamu nabídnutém školou
 - b) osobně dojednám s učitelem volbu pracoviště praxe dle možností a mého zájmu
 - c) praxi sháním sám(a)
 - d) pracoviště praxe je mi přiděleno školou
 - e) jinak, uveďte, jak.....

3. V rámci praktické části studia byste měl(a) zájem:
 - a) spíše navštívit co nejvíce zařízení a institucí a získat tak obecný přehled o službách a sociální pomoci v regionu, popř. v celé v ČR
 - b) spíše navštívit méně zařízení a hlouběji se seznámit s prací sociálního pracovníka
 - c) poznat obojí
 - d) je mi to jedno

4. Jaký typ praxí Vám nejvíce vyhovuje?
 - a) jednodenní exkurze
 - b) krátkodobá průběžná praxe (vždy 1 až 2 dny v týdnu po dobu několika týdnů na jednom pracovišti)
 - c) dlouhodobá průběžná praxe (vždy 1 – 2 dny v týdnu po celý semestr či studijní rok na jednom pracovišti)
 - d) krátkodobá bloková praxe (1 – 2 týdny souvisle na jednom pracovišti)
 - e) dlouhodobá bloková praxe (více než 2 týdny souvisle na jednom pracovišti)
 - f) je mi to jedno

5. Nakolik jste spokojen(a) s rozsahem praxí, které absolvujete během studia?
 - a) velmi spokojen(a)
 - b) spíše spokojen(a)
 - c) spíše nespokojen(a)
 - d) velmi nespokojen(a)

6. V případě, že jste spíše nespokojen(a) nebo velmi nespokojen(a), co byste změnil(a)?

7. Ohodnoťte, co považujete pro odbornou přípravu studenta na profesi sociálního pracovníka za důležité: (zakroužkujte u jednotlivých položek dílek dle důležitosti: 0=nejméně důležité, 10=nejvíce důležité)

důležité	nejméně důležité	nejvíce
získání teoretických znalostí z oblasti sociální práce	/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/	/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/
	0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
vyzkoušení si teoreticky získaných dovedností v praxi	/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/	/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/
	0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
získání přehledu o zařízeních a institucích v sociální oblasti	/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/	/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/
	0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
volitelné předměty zaměřené na okruh klientely, se kterou mám zájem pracovat	/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/	/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/
	0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
reflexi a supervizi	/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/	/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/
	0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Považujete-li ještě něco dalšího za důležité pro Vaši odbornou přípravu, uveďte, co:

8. Jakou práci na praxi nejčastěji vykonáváte? (zakroužkujte u jednotlivých odpovědí dílek dle četnosti práce: 0=nejméně často, 10=nejvíce často)

	nejméně často	nejvíce často
ošetřovatelskou a a sanitární práci	/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/	/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/
	0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
administrativní práci	/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/	/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/
	0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
jakoukoliv pomocnou práci (uklizení apod.)	/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/	/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/
	0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
přímou práci s klientem	/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/	/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/
	0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
obvykle mi žádná práce není přidělena (jsem nevyužit(a))	/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/	/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/
	0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Vykonáváte-li ještě jinou práci, napište, jakou:

9. Ohodnořte, co je pro Váš dŕležitŕ, abyste byl(a) s absolvovanou praxí spokojen(a):
(zakrouřkujte u jednotlivŕch polořek dŕlek dle dŕležitosti: 0=nejmŕnŕ dŕležitŕ, 10=nejvŕce dŕležitŕ)

	nejmŕnŕ dŕležitŕ	nejvŕce dŕležitŕ
schopnost pracovníkŕ popř. jednoho pracovníka vŕnovat se mi	/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/	0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
mořnost pracovat přŕmo s klientem	/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/	0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
bŕt vyuřit(a) jako bezplatnŕ pracovní sila, bŕt prospŕšnŕ(ŕ)	/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/	0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
mŕt splnŕnŕ cíle praxe, kterŕ jsem si stanovil(a)	/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/	0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
seznŕmit se s takovou klientelou, kterŕ mŕ zajŕmŕ	/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/	0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
mŕt mořnost nahlŕdnout do dokumentacŕ	/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/	0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
obdrřet dobrŕ pŕsemnŕ ohodnocenŕ	/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/	0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
pozorovat, jak sociŕlnŕ pracovník pracuje s klientem	/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/	0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
mořnost vybrat si praxi podle svŕho zŕjmu	/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/	0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
dobře vyjednanŕ kontrakt praxe mezi mnou, ŕkolou a pracoviřtŕm	/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/	0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Je-li pro Váš dŕležitŕ jeřtŕ nŕco jinŕho, uveřte, co:

10. Jak moc se cítŕte bŕt motivovan(a) pro praxi na zŕkladŕ toho, jak dosud praxe probŕhaly?*(zakrouřkujte dŕlek dle dŕležitosti: 0=nejnŕřŕ motivace, 10=nejvŕřŕ motivace)*

nejnŕřŕ motivace	nejvŕřŕ motivace
/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/-----/	
0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	

11. Jak ŕasto jste v rŕmci odbornŕch praxŕ v přŕmŕm styku s klientem?

- a) vřdy
- b) velmi ŕasto
- c) nŕco mezi tŕm
- d) mŕlokdy
- e) nikdy

12. Stanovíte si při nástupu na praxi vlastní cíle učení (čeho chcete na praxi dosáhnout, co se chcete naučit)?
- ano
 - ne
 - nevím nač se ptáte
 - jiné:.....
13. V případě, že ano- je vám na pracovišti umožněno na těchto cílech pracovat?
- vždy
 - téměř vždy
 - někdy
 - téměř nikdy
 - nikdy
14. Jak rozumíte pojmu trojstranný kontrakt? Prosím, vysvětlete:
15. Pracujete v rámci svého studia s „kompetencemi sociální práce“?
- ano
 - ne
 - nevím nač se ptáte
 - jiné:.....
16. V případě, že ano, popište, jakým způsobem:
17. Jakým způsobem provádíte reflexi svého učení? *(možné zakroužkovat více odpovědí)*
- skupinovou supervizi
 - vlastní sebereflexi (jen tak pro sebe)
 - písemnou reflexi v rámci zápisů z praxe
 - jiným způsobem, uveďte, jakým.....
 - neprovádím žádnou reflexi
 - tento pojem jsem nikdy neslyšel(a)
18. Měl(a) jste během odborné praxe možnost probírat své zážitky s kvalifikovaným pracovníkem (supervizorem)?
- průběžně každý den
 - příležitostně
 - v pravidelných dohodnutých intervalech (uveďte, jak často.....)
 - s nikým jsem na pracovišti neměla možnost své zážitky probírat
19. Účastnila jste se někdy supervize? *(možné zakroužkovat více odpovědí)*
- ano ve škole, jsou povinné v rámci studia
 - ano, ve škole, jsou dobrovolné mimo vyučovací hodiny
 - ano mimo školu, kde.....
 - nikdy jsem se neúčastnil(a) supervizi

20. Pokud ano, kdo byl Vaším supervizorem?
- vedoucí praxí na pracovišti, který má výcvik v supervizi
 - vedoucí praxí na pracovišti, který nemá žádný výcvik v supervizi
 - učitel praxe ze školy
 - jiný pracovník, který.....
 - nevím
21. Supervizi považujete pro své studium za:
- velmi důležitou
 - spíše důležitou
 - málo důležitou
 - vůbec není důležitá
 - nevím, vysvětlete
22. Pokud ji považujete za velmi nebo spíše důležitou, v čem je pro Vás přínosem? *(možné zakroužkovat více odpovědí)*
- v rozvoji sebe sám(a)
 - v hledání možných řešení praktických příkladů
 - v pochopení, jak vlastně supervize v praxi vypadá
 - k reflexi toho, co dělám a co si myslím
 - v něčem jiném, uveďte, v čem.....
23. Pokud byste si sama mohla supervizora a způsob vybrat, dala byste přednost:
- supervizi ve škole vedenou učitelem praxe
 - supervizi ve škole vedenou externím supervizorem
 - supervizi na pracovišti od pracovníka, který mě má na starosti
 - jinak, uveďte, jak.....
24. Došlo k nějaké změně Vašeho zájmu o studium sociální práce vlivem zkušenosti na praxi?
- můj zájem se výrazně snížil
 - můj zájem se trochu snížil
 - můj zájem se nezměnil
 - můj zájem se trochu zvýšil
 - můj zájem se výrazně zvýšil
25. Máte po ukončení studia zájem pracovat v sociální oblasti?
- určitě ano
 - spíše ano
 - spíše ne
 - určitě ne
 - nevím
26. Vyplňte, prosím, název školy, kterou studujete
27. Vyplňte, prosím, ročník.....

Ještě jednou děkuji za Váš čas a spolupráci.

POLOSTANDARDIZOVANÝ ROZHOVOR – otázky

Otázky k praxím

1. Kolik má škola studentů – kolik je jednotlivých tříd (denní i dálkové)
2. Jaké „*předměty*“ jsou řazeny do *praktické části výuky* – jejich krátký popis, náplně, výstupy, zařazení do ročníků a proč?
3. Jaké *druhy praxe* studenti během studia absolvují a co se mají na praxi zejména naučit?
4. Jak se s touto koncepcí praxí ztotožňujete, příp.co byste na ní sám(a) změnil(a)?
5. *Kdo se ve škole všechno stará o praktickou výuku* (počet lidí, jací lidé, jakou kvalifikaci, v jakém asi rozsahu týdně) Jak jsou na Vaší škole rozděleny jednotlivé role vyučujících v oblasti praktické výuky studentů? Co má kdo z nich na starosti? (odborné praxe, semináře, supervize)
6. Pokud byste mohl(a) toto uspořádání změnit, *co byste změnil(a)?*Rozdělil(a) byste jejich role jinak? Pokud ano, proč:
7. Jakým způsobem jsou studenti zařazováni na praxi? *Kdo praxe vyhledává?*Jakou roli přitom má škola a jakou student? Jak může student výběr praxe ovlivnit?
8. Jakou mají studenti povinnost ohledně typů pracovišť? Musí např. navštívit některá pracoviště? Pokud ano, o jaké pracoviště se jedná a kdy musí tyto pracoviště navštívit a v jakém rozsahu?
9. Jakým způsobem jsou *studenti během praxe doprovázeni?* (tzn. zda má škola vyjednané konzultanty na pracovišti a ve škole, jakou úlohu má v této otázce odborný seminář a supervize)
10. Jak často mívají studenti *odborný seminář/supervize/konzultace* a co je jeho náplní?
11. Dělá škola něco proto, *aby pracoviště studenty Vaší školy přijímala?* Pokud ano, co?
12. Dělá škola něco proto, aby byli studenti na praxích v co nejčastějším možném *kontaktu s klienty?* Pokud ano, co? Jak se to podle Vás daří?
13. Pracují studenti při vyjednávání praxí s *trojstranným kontraktem* nebo s nějakým jiným kontraktem? Jak to probíhá? Stanovují si cíle učení?
14. Pokud pracujete s kontraktem, co to podle Vás přináší? (Výhody, nevýhody)
15. Jakým způsobem probíhá hodnocení studenta na praxi a jaký *způsob hodnocení* se Vám nejvíce osvědčil? Co byste doporučil(a) pro dobrou praxi v hodnocení?
16. Využíváte práce s *portfoliem?* (jaké s tím máte zkušenosti?)
17. Pracujete s *praktickými kompetencemi* sociální práce? Pokud ano, jakým způsobem?

18. Co podle Vás praxe studentům skutečně přináší?
19. Co byste **doporučoval(a) jiné škole** při zavádění praxí pro to, aby se studenti na praxi co nejvíce naučili?

Otázky k supervizi

1. Pokud ano, jak **často supervize** probíhá a ve kterém ročníku?
2. **Kolik studentů** je v jedné supervizní skupině?
3. Jak velká skupina studentů se Vám jeví pro supervizi nejefektivnější?
4. Je **supervize samostatným předmětem** nebo je vyučována v rámci jiného předmětu? (odborný seminář, kazuistický seminář apod.)
5. Kdo **vede supervize** na škole?
6. Má tento(tito) vyučující nějaký **výcvik**? Pokud ano, jaký?
7. Mají studenti **možnost volby supervizora**? Pokud ano, jak to probíhá?
8. Co podle Vás supervize studentům skutečně přináší? (Výhody, nevýhody)
9. Jaké nejčastější **kladné reflexe** ze strany studentů v rámci supervize zaznívají?
10. Jaké nejčastější **záporné reflexe** ze strany studentů v rámci supervize zaznívají?
11. Co byste sám **doporučoval(a)** proto, aby supervize studentům přinášela co největší efekt pro jejich roli budoucích sociálních pracovníků?
12. Jak dlouho by podle Vás mělo trvat supervizní sezení, aby bylo pro studenty přijatelné z hlediska reflexe i sebereflexe?
13. Jak vnímáte **propojení rolí supervizora a učitele**? Co to přináší? (Výhody,nevýhody)
14. Máte sám(a) nějakou podporu nebo supervizi pro svou práci? (např. možnosti dalšího vzdělávání, individuální supervizi apod.)
15. Co byste **doporučil(a)** jako důležité **škole**, která supervize praxí teprve zavádí? Co je podle Vás důležité určitě zajistit, čeho se určitě vyvarovat?

SKUPINOVÝ ROZHOVOR – tématické okruhy**I. část: Praxe**

1. Praxe tvoří asi 25% výuky na sociální škole. Jak hodnotíte její význam pro Váš růst v roli sociálního pracovníka? Je její rozsah vyhovující?
2. Co pro Vás bylo na praxi nejdůležitější? Co Vám nejvíc dalo?
3. Kdybyste měli srovnat krátkodobou a dlouhodobou praxi a jejich význam, co Vás k tomu napadá?
4. Co byste doporučili studentům a učitelům, kteří teprve s praktickou výukou začínají? Na co by určitě neměli zapomenout? Co by měli ohlídat? (doplňující otázky: výběr praxe, role kontraktu při uzavírání praxí s organizací, využití systému kompetencí, práce s cíly učení a důkazy, co je ještě důležité)

II. část: Supervize

5. Co se vám vybaví, když se řekne "supervize"?
6. Jakou máte zkušenost se supervizí ve škole?
(doplňující otázky: jak probíhala, počet lidí ve skupině, kdo ji vedl, jaký měla význam)
7. Co byste řekli k osobě supervizora?
(doplňující otázky: učitel nebo externista, jaké to má výhody a nevýhody, kde jinde jste se ještě setkali se supervizorem, supervizor s výcvikem nebo odborník v oboru, co se Vám jeví lepší)
8. Co byste doporučili k uspořádání co nejefektivnější supervize studentské praxe?
(doplňující otázky: počet lidí, osoba supervizora, jak často, individuální či skupinová)

Tabulkové zpracování dotazníkového šetření

Otázka č. 1: Odborná praxe tvoří na sociálních školách přibližně 25% výuky. Podle Vaší zkušenosti je tento rozsah praxe pro sociální výuku:

Tabulka č.2: Spokojenost s rozsahem praxí během studia

Odpověď	VOŠS Jihlava		VOŠS EA Evangelická, Praha		VOŠ SP Jahodová, Praha		VOŠS Ostrava	
	<i>Nominální hodnota</i>	%	<i>Nominální hodnota</i>	%	<i>Nominální hodnota</i>	%	<i>Nominální hodnota</i>	%
vyhovující	19	67	9	75	38	90,5	40	90,1
praxe je spíše moc	0	0	1	8,3	3	7,1	0	0
praxe je spíše málo	9	32,1	2	16,7	1	2,4	3	6,9
rozsah není důležitý	0	0	0	0	0	0	1	2,3
nelze posoudit	0	0	0	0	0	0	0	0
Celkem	28	100	12	100	42	100	44	100

Shrnutí výsledků všech zkoumaných škol (dále jen celkově):

Tabulka č.3: Spokojenost s rozsahem praxí během studia

Odpověď	<i>Nominální hodnota</i>	%
vyhovující	106	84,1
praxe je spíše moc	4	3,2
praxe je spíše málo	15	11,9
rozsah není důležitý	1	0,8
nelze posoudit	0	0
Celkem	126	100

Otázka č. 2: Jak si vybíráte odbornou praxi?

Tabulka č.4: Výběr odborné praxe

Odpověď	VOŠS Jihlava		VOŠS EA Evangelická, Praha		VOŠ SP Jahodová, Praha		VOŠS Ostrava	
	Nominální hodnota	%	Nominální hodnota	%	Nominální hodnota	%	Nominální hodnota	%
ze seznamu	3	10,7	1	8,3	18	42,9	3	6,8
dle zájmu a rozhovoru s učitelem	6	21,4	2	16,7	5	11,9	0	0
sháním sám(a)	7	25	5	41,7	8	19	41	93,2
pracoviště přiděleno školou	2	7,1	1	8,3	0	0	0	0
kombinace:škola a vlastní výběr	10	35,8	3	25	11	26,2	0	0
Celkem	28	100	12	100	42	100	44	100

Celkově:

Tabulka č.5: Výběr odborné praxe

Odpověď	Nominální hodnota	%
ze seznamu	25	19,9
dle zájmu a rozhovoru s učitelem	13	10,3
sháním sám(a)	61	48,4
pracoviště přiděleno školou	3	2,4
jinak:škola i vlastní výběr	24	19
Celkem	126	100

Otázka č. 3: V rámci praktické části studia byste měl(a) zájem:

Tabulka č.6: Zájem studenta z hlediska organizování praxí

Odpověď	VOŠS Jihlava		VOŠS EA Evangelická, Praha		VOŠ SP Jahodová, Praha		VOŠS Ostrava	
	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>
navštívit co nejvíce zařízení	2	7,1	3	25	8	19	10	22,7
navštívit méně zařízení a být tam déle	6	21,4	2	16,7	7	16,7	8	18,2
poznat obojí	19	67,9	7	58,3	27	64,3	24	54,5
je to jedno	1	3,6	0	0	0	0	2	4,6
Celkem	28	100	12	100	42	100	44	100

Celkově:

Tabulka č.7: Zájem studenta z hlediska organizování praxí

Odpověď	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>
co nejvíc zařízení	23	18,3
méně zařízení a pořádně	23	18,3
obě výše uvedené možnosti	77	61,1
je to jedno	3	2,3
Celkem	126	100

Otázka č. 4: Jaký typ praxí Vám nejvíce vyhovuje?

Tabulka č.8: Nejvíce vyhovující typy praxí

Odpověď	VOŠS Jihlava		VOŠS EA Evangelická, Praha		VOŠ SP Jahodová, Praha		VOŠS Ostrava	
	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>
jednodenní exkurze	0	0	1	8,3	0	0	2	4,5
krátkodobé průběžné praxe	4	14,3	1	8,3	6	14,3	12	27,3
dlouhodobé průběžné praxe	1	3,6	4	33,4	24	57,1	7	15,9
krátkodobé blokové praxe	2	7,2	1	8,3	4	9,5	15	34,1
dlouhodobé blokové praxe	20	71,5	5	41,7	8	19,1	7	15,9
je to jedno	1	3,6	0	0	0	0	1	2,3
Celkem	28	100	12	100	42	100	44	100

Celkově:

Tabulka č.9: Nejvíce vyhovující typy praxí

typy praxí	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>
jednodenní	3	2,4
krátkodobá průběžná	23	18,2
dlouhodobá průběžná	36	28,6
krátkodobá bloková	22	17,5
dlouhodobá bloková	40	31,7
je to jedno	2	1,6
Celkem	126	100

Otázka č. 5: Nakolik jste spokojen(a) s rozsahem praxí, které absolvujete během studia?

Tabulka č.10 : Spokojenost studentů s rozsahem praxí

Odpověď	VOŠS Jihlava		VOŠS EA Evangelická, Praha		VOŠ SP Jahodová, Praha		VOŠS Ostrava	
	<i>Nominální hodnota</i>	%	<i>Nominální hodnota</i>	%	<i>Nominální hodnota</i>	%	<i>Nominální hodnota</i>	%
velmi spokojen(a)	6	21,4	5	41,7	11	26,2	15	34,1
spíše spokojen(a)	22	78,6	6	50	30	71,4	26	59,1
spíše nespokojen(a)	0	0	1	8,3	1	2,4	3	6,8
velmi nespokojen(a)	0	0	0	0	0	0	0	0
Celkem	28	100	12	100	42	100	44	100

Celkově:

Tabulka č.11 : Spokojenost studentů s rozsahem praxí

Odpověď	<i>Nominální hodnota</i>	%
velmi spokojen(a)	37	29,4
spíše spokojen(a)	84	66,6
spíše nespokojen(a)	5	4
velmi nespokojen(a)	0	0
Celkem	126	100

Otázka č. 6: V případě, že jste spíše nespokojen(a) nebo velmi nespokojen(a), co byste změnil(a)?

Celkově:

Tabulka č.12: Návrh změny v organizování praxí

Odpověď	Nominální hodnota	%
raději být na jednom pracovišti	1	20
praxe jsou na seznámení s prací dlouhé, na zapracování krátké	1	20
malá možnost vlastní sociální práce	1	20
neodpověděl(a)	2	40
Celkem	5	100

Otázka č. 7: Ohodnořte, co považujete pro odbornou přípravu studenta na profesi sociálního pracovníka za důležité:

Tabulka č.13: Důležitá složka pro studium sociální práce: VOŠS Jihlava

Bodové ohodnocení	teoretické znalosti		vyzkoušení teorie v praxi		přehled o sociální síti		volitelné předměty		reflexe a supervize	
	Nominální hodnota	%	Nominální hodnota	%	Nominální hodnota	%	Nominální hodnota	%	Nominální hodnota	%
0 - 3	0	0	0	0	1	3,6	3	10,7	3	10,7
4 - 7	13	46,4	4	14,3	12	42,8	11	39,3	15	53,6
8 - 10	15	53,6	24	85,7	15	53,6	14	50	10	35,7
neodpověděl(a)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Celkem	28	100	28	100	28	100	28	100	28	100

Tabulka č.14: Důležitá složka pro studium sociální práce: VOŠS EA Praha

Bodové ohodnocení	teoretické znalosti		vyzkoušení teorie v praxi		přehled o sociální síti		volitelné předměty		reflexe a supervize	
	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>
0 - 3	0	0	0	0	1	8,3	0	0	0	0
4 - 7	3	25	1	8,3	4	33,3	5	41,7	5	41,7
8 - 10	9	75	11	91,7	7	58,4	7	58,3	7	58,3
neodpověděl(a)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Celkem	12	100	12	100	12	100	12	100	12	100

Tabulka č.15: Důležitá složka pro studium sociální práce: VOŠ SP Jahodová, Praha

Bodové ohodnocení	teoretické znalosti		vyzkoušení teorie v praxi		přehled o sociální síti		volitelné předměty		reflexe a supervize	
	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>
0 - 3	1	2,4	0	0	0	0	1	2,4	4	9,5
4 - 7	12	28,6	5	12	11	26,2	12	28,6	21	50
8 - 10	29	69	37	88	31	73,8	29	69	17	40,5
neodpověděl(a)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Celkem	42	100	42	100	42	100	42	100	42	100

Tabulka č.16: Důležitá složka pro studium sociální práce: VOŠS Ostrava

Bodové ohodnocení	teoretické znalosti		vyzkoušení teorie v praxi		přehled o sociální síti		volitelné předměty		reflexe a supervize	
	<i>Nominální hodnota</i>	%	<i>Nominální hodnota</i>	%	<i>Nominální hodnota</i>	%	<i>Nominální hodnota</i>	%	<i>Nominální hodnota</i>	%
0 - 3	2	4,5	0	0	0	0	2	4,5	3	6,8
4 - 7	17	38,7	10	22,7	19	43,2	18	41	25	56,8
8 - 10	25	56,8	34	77,3	25	56,8	24	54,5	16	36,4
neodpověděl(a)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Celkem	44	100	44	100	44	100	44	100	44	100

Celkově:

Tabulka č.17: Důležitá složka pro studium sociální práce

Bodové ohodnocení	teoretické znalosti		vyzkoušení teorie v praxi		přehled o sociální síti		volitelné předměty		reflexe a supervize	
	<i>Nominální hodnota</i>	%	<i>Nominální hodnota</i>	%	<i>Nominální hodnota</i>	%	<i>Nominální hodnota</i>	%	<i>Nominální hodnota</i>	%
0 - 3	3	2,4	3	2,4	1	0,8	9	7,2	10	8
4 - 7	45	35,7	33	26,1	47	37,3	45	35,7	66	52,4
8 - 10	78	61,9	90	71,5	78	61,9	72	57,1	50	39,6
neodpověděl(a)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Celkem	126	100	126	100	126	100	126	100	126	100

<i>doplňné položky studenty</i>	<i>Nominální hodnota</i>	%
odborné výcviky, kurzy	2	40
odbornost pedagogů se zkušenostmi z praxe	2	40
důraz na zpětné vazby a hodnocení studentů z pracovišť	1	20
Celkem	5	100

Otázka č. 8: Jakou práci na praxi nejčastěji vykonáváte?

Tabulka č.18: Nejčastěji vykonávaná práce na praxi: VOŠS Jihlava

Bodové ohodnocení	ošetřovatelská		administrativní		pomocná práce		přímá práce s klientem		žádná	
	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>
0 - 3	6	21,4	10	35,8	17	60,7	2	7,1	24	85,7
4 - 7	11	39,3	9	32,1	8	28,6	12	42,9	3	10,7
8 - 10	11	39,3	9	32,1	3	10,7	14	50	0	0
neodpověděl(a)	0	0	0	0	0	0	0	0	1	3,6
Celkem	28	100	28	100	28	100	28	100	28	100

Tabulka č.19: Nejčastěji vykonávaná práce na praxi: VOŠS EA Praha

Bodové ohodnocení	ošetřovatelská		administrativní		pomocná práce		přímá práce s klientem		žádná	
	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>
0 - 3	10	83,3	2	16,7	5	41,7	0	0	11	91,7
4 - 7	2	16,7	4	33,3	5	41,7	7	58,3	1	8,3
8 - 10	0	0	6	50	2	16,6	5	41,7	0	0
neodpověděl(a)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Celkem	12	100	12	100	12	100	12	100	12	100

Tabulka č.20: Nejčastěji vykonávaná práce na praxi: VOŠ SP Jahodová, Praha

Bodové ohodnocení	ošetřovatelská		administrativní		pomocná práce		přímá práce s klientem		žádná	
	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>
0 - 3	40	95,2	3	7,1	30	71,4	4	9,5	38	90,5
4 - 7	2	4,8	18	42,9	10	23,8	11	26,2	4	9,5
8 - 10	0	0	21	50	2	4,8	27	64,3	0	0
neodpověď(a)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Celkem	42	100	42	100	42	100	42	100	42	100

Tabulka č.21: Nejčastěji vykonávaná práce na praxi: VOŠS Ostrava

Bodové ohodnocení	ošetřovatelská		administrativní		pomocná práce		přímá práce s klientem		žádná	
	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>
0 - 3	32	72,7	1	2,3	30	68,2	12	27,3	34	77,3
4 - 7	12	27,3	17	38,6	9	20,5	18	40,9	8	18,2
8 - 10	0	0	26	59,1	5	11,4	14	31,8	2	4,5
neodpověď(a)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Celkem	44	100	44	100	44	100,1	44	100	44	100

Celkově:

Tabulka č.22: Nejčastěji vykonávaná práce na praxi

Bodové ohodnocení	ošetřovatelská		administrativní		pomocná práce		přímá práce s klientem		žádná	
	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>
0 - 3	88	69,9	12	9,6	80	63,4	18	14,4	107	84,8
4 - 7	27	21,3	52	41,3	34	27	48	38	16	12,8
8 - 10	11	8,8	62	49,1	12	9,6	60	47,6	2	1,6
neodpověď(a)	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0,8
Celkem	126	100	126	100	126	100	126	100	126	100

<i>doplněné položky studenty</i>	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>
účast na pořádání volnočasových aktivit pro klienty (výlety, kroužky apod.)	5	29,5
pomocníci a doprovod klientů (zdrav. a mentál. postižení, děti)	3	17,6
pozorovatelé při práci soc. pracovníka	3	17,6
jednání s úřady a dalšími institucemi	3	17,6
práce v archivu	2	11,8
projektování	1	5,9
Celkem	17	100

Otázka č. 9: Ohodnoťte, co je pro Vás důležité, abyste byl(a) s absolvovanou praxí spokojen(a):

Celkově:

Tabulka č.23: Důvody spokojenosti s absolvovanou praxí

Bodové ohodnocení	zájem ze strany pracovníka		přímá práce s klientem		vlastní prospěšnost		splnění stanovených cílů		seznámení s klientelou	
	Nominální hodnota	%	Nominální hodnota	%	Nominální hodnota	%	Nominální hodnota	%	Nominální hodnota	%
0 - 3	3	2,4	1	0,8	16	12,7	16	12,8	2	1,6
4 - 7	52	41,2	24	19,1	60	47,6	65	51,5	31	24,7
8 - 10	71	56,4	101	80,1	50	39,7	44	34,9	93	73,7
neodpověděl(a)	0	0	0	0	0	0	1	0,8	0	0
Celkem	126	100	126	100	126	100	126	100	126	100

Bodové ohodnocení	přístup k dokumentaci		mít dobré ohodnocení		pozorování soc. pracovníka		výběr praxe dle svého zájmu		dobrý kontrakt	
	Nominální hodnota	%	Nominální hodnota	%	Nominální hodnota	%	Nominální hodnota	%	Nominální hodnota	%
0 - 3	5	4	27	21,4	1	0,8	1	0,8	12	9,5
4 - 7	44	35	58	46,1	28	22,2	16	12,7	49	39
8 - 10	77	61	40	31,7	96	76,2	109	86,5	65	51,5
neodpověděl(a)	0	0	1	0,8	1	0,8	0	0	0	0
Celkem	126	100	126	100	126	100	126	100	126	100

Otázka č. 10: Jak moc se cítíte být motivován(a) pro praxi na základě toho, jak dosud praxe probíhaly?

Tabulka č.24: Motivovanost studenta pro praxi

Bodové ohodnocení	VOŠS Jihlava		VOŠS EA Evangelická, Praha		VOŠ SP Jahodová, Praha		VOŠS Ostrava	
	<i>Nominální hodnota</i>	%	<i>Nominální hodnota</i>	%	<i>Nominální hodnota</i>	%	<i>Nominální hodnota</i>	%
0 - 4	0	0	1	8,3	5	11,9	5	11,4
5	2	7,1	2	16,7	8	19	4	9,1
6 - 10	26	92,9	9	75	29	69,1	35	79,5
neodpověděl(a)	0	0	0	0	0	0	0	0
Celkem	28	100	12	100	42	100	44	100

Celkově:

Tabulka č.25: Motivovanost studentů pro praxi

Bodové ohodnocení	<i>Nominální hodnota</i>	%
0 - 4	11	8,8
5	16	12,7
6 - 10	99	78,5
Celkem	126	100

Otázka č. 11: Jak často jste v rámci odborných praxí v přímém styku s klientem?

Tabulka č.26: Četnost přímého kontaktu s klientem na praxi

Odpověď	VOŠS Jihlava		VOŠS EA Evangelická, Praha		VOŠ SP Jahodová, Praha		VOŠS Ostrava	
	<i>Nominální hodnota</i>	%	<i>Nominální hodnota</i>	%	<i>Nominální hodnota</i>	%	<i>Nominální hodnota</i>	%
vždy	8	28,6	3	25	11	26,2	2	4,5
velmi často	15	53,6	4	33,3	17	40,5	16	36,4
něco mezi tím	4	14,2	3	25	11	26,2	16	36,4
málokdy	1	3,6	2	16,7	3	7,1	10	22,7
nikdy	0	0	0	0	0	0	0	0
Celkem	28	100	12	100	42	100	44	100

Celkově:

Tabulka č.27: Četnost přímého kontaktu s klientem na praxi

Odpověď	<i>Nominální hodnota</i>	%
vždy	24	19,1
velmi často	52	41,3
něco mezi tím	34	26,9
málokdy	16	12,7
nikdy	0	0
Celkem	126	100

Otázka č. 12: Stanovíte si při nástupu na praxi vlastní cíle učení?

Tabulka č.28: Možnost stanovit si na praxi cíle učení

Odpověď	VOŠS Jihlava		VOŠS EA Evangelická, Praha		VOŠ SP Jahodová, Praha		VOŠS Ostrava	
	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>
ano	1	3,6	8	66,7	35	83,4	34	77,3
ne	7	25	1	8,3	3	7,1	9	20,4
nevím nač se ptáte	17	60,7	0	0	0	0	0	0
jiná odpověď	3	10,7	3	25	4	9,5	1	2,3
Celkem	28	100	12	100	42	100	44	100

Celkově:

Tabulka č.29: Možnost stanovit si na praxi cíle učení

Odpověď	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>
ano	78	61,9
ne	20	15,9
nevím nač se ptáte	17	13,5
cíl stanoven až během praxe	3	2,4
jen proto, že to chce škola	2	1,6
cílům nerozumím	1	0,8
blíže nekonkretizováno	5	3,9
Celkem	126	100

Otázka č. 13: V případě, že ano - je vám na pracovišti umožněno na těchto cílech pracovat?

Tabulka č.30: Možnost pracovat s cíli během praxe

Odpověď	VOŠS Jihlava		VOŠS EA Evangelická, Praha		VOŠ SP Jahodová, Praha		VOŠS Ostrava	
	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>
vždy	2	7,1	4	33,3	11	26,2	3	6,8
téměř vždy	10	35,8	4	33,3	21	50	24	54,5
někdy	16	57,1	3	25	9	21,4	10	22,7
téměř nikdy	0	0	0	0	1	2,4	1	2,3
nikdy	0	0	1	8,4	0	0	0	0
neodpověděl(a)	0	0	0	0	0	0	6	13,7
Celkem	28	100	12	100	42	100	44	100

Celkově:

Tabulka č.31: Možnost pracovat s cíli během praxe

Odpověď	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>
vždy	20	15,9
téměř vždy	59	46,8
někdy	38	30,2
téměř nikdy	2	1,6
nikdy	0	0
neodpověděl(a)	7	5,5
Celkem	126	100

Otázka č. 14: Jak rozumíte pojmu trojstranný kontrakt? Prosím, vysvětlete:

Tabulka č.32: Definování pojmu kontrakt: VOŠS Jihlava

Odpověď	Nominální hodnota	%
kontrakt uzavřený mezi studentem, školou a pracovištěm praxe s určenými podmínkami a cíli praxe	16	57,1
jiné uváděné odpovědi	12	42,9
Celkem	28	100

Tabulka č.33: Definování pojmu kontrakt: VOŠS EA Praha

Odpověď	Nominální hodnota	%
kontrakt uzavřený mezi studentem, školou a pracovištěm praxe s určenými podmínkami a cíli praxe	12	100
smlouva mezi třemi stranami (uvedené značně obecně jako např. poskytovatel, uživatel a stát)	0	0
Celkem	12	100

Tabulka č.34: Definování pojmu kontrakt: VOŠ SP Jahodová, Praha

Odpověď	Nominální hodnota	%
kontrakt uzavřený mezi studentem, školou a pracovištěm praxe s určenými podmínkami a cíli praxe	37	88,1
jiné uváděné odpovědi	5	11,9
Celkem	42	100

Tabulka č.35: Definování pojmu kontrakt: VOŠS Ostrava

Odpověď	Nominální hodnota	%
kontrakt uzavřený mezi studentem, školou a pracovištěm praxe s určenými podmínkami a cíli praxe	33	75
jiné uváděné odpovědi	11	25
Celkem	44	100

Celkově:

Tabulka č.36: Defínování pojmu kontrakt

Odpověď	Nominální hodnota	%
kontrakt uzavřený mezi studentem, školou a pracovištěm praxe s určenými podmínkami a cíli praxe	98	77,8
smlouva mezi třemi stranami (uvedené značně obecně jako např. poskytovatel, uživatel a stát)	11	8,7
nevím	5	3,9
zbytečný formulář	4	3,2
dohoda mezi pracovištěm a školou o praxi	2	1,6
dohoda mezi pracovníkem, studentem a klientem	1	0,8
důležité pro stanovení cílů	1	0,8
neodpověděl(a)	4	3,2
Celkem	126	100

Otázka č. 15: Pracujete v rámci svého studia s "kompetencemi sociální práce?"

Tabulka č.37: Možnost práce s kompetencemi sociální práce

Odpověď	VOŠS Jihlava		VOŠS EA Evangelická, Praha		VOŠ SP Jahodová, Praha		VOŠS Ostrava	
	Nominální hodnota	%	Nominální hodnota	%	Nominální hodnota	%	Nominální hodnota	%
ano	24	85,7	11	91,7	33	78,6	31	70,5
ne	4	14,3	0	0	6	14,3	10	22,7
nevím na č se ptáte	0	0	1	8,3	3	7,1	2	4,5
jiná odpověď	0	0	0	0	0	0	1	2,3
Celkem	28	100	12	100	42	100	44	100

Celkově:

Tabulka č.38: Možnost práce s kompetencemi sociální práce

Odpověď	<i>Nominální hodnota</i>	%
ano	99	78,6
ne	20	15,9
nevím nač se ptáte	4	3,2
občas	3	2,3
Celkem	126	100

Otázka č. 16: V případě, že ano, popište, jakým způsobem:

Tabulka č.39: Způsob práce s kompetencemi sociální práce: VOŠS Jihlava

Odpověď	<i>Nominální hodnota</i>	%
při stanovení a hodnocení cílů praxe	7	25
práce při osobním rozvoji	0	0
ostatní	21	75
Celkem	28	100

Tabulka č.40: Způsob práce s kompetencemi sociální práce: VOŠ EA Praha

Odpověď	<i>Nominální hodnota</i>	%
při stanovení a hodnocení cílů praxe	7	58,3
práce při osobním rozvoji	0	0
ostatní	5	41,7
Celkem	12	100

Tabulka č.41: Způsob práce s kompetencemi sociální práce: VOŠ SP Jahodová, Praha

Odpověď	<i>Nominální hodnota</i>	%
při stanovení a hodnocení cílů praxe	21	50
práce při osobním rozvoji	1	2,4
ostatní	20	47,6
Celkem	42	100

Tabulka č.42: Způsob práce s kompetencemi sociální práce: VOŠS Ostrava

Odpověď	<i>Nominální hodnota</i>	%
při stanovení a hodnocení cílů praxe	20	45,5
práce při osobním rozvoji	2	4,5
ostatní	22	50
Celkem	44	100

Celkově:

Odpověď	<i>Nominální hodnota</i>	%
při stanovení a hodnocení cílů praxe	55	43,7
dokládání o jejich splnění v rámci portfolia	16	12,7
důležité pro získání zápočtu	11	8,6
plnění praktických úkolů stanovených školou	12	9,5
práce při osobním rozvoji	3	2,4
jsou velmi formální a teoretické	7	5,6
jsou nepružné, špatná práce s nimi	3	2,4
důležité pro dodržení mlčenlivosti, rozhodování klienta apod.	1	0,8
neodpověděl(a)	18	14,3
Celkem	126	100

Otázka č. 17: Jakým způsobem provádíte reflexi svého učení?

Tabulka č.43: Způsob provádění reflexe

Odpověď	VOŠS Jihlava		VOŠS EA Evangelická, Praha		VOŠ SP Jahodová, Praha		VOŠS Ostrava	
	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>
skupinovou supervizí	10	34,5	25	39,7	39	43,3	17	22,4
vlastní sebereflexí	6	20,7	21	33,3	21	23,3	20	26,3
písemnou reflexí	10	34,5	17	27	25	27,8	36	47,4
jiným způsobem	3	10,3	0	0	5	5,6	1	1,3
neprovádím žádnou reflexi	0	0	0	0	0	0	2	2,6
tento pojem neznám	0	0	0	0	0	0	0	0
Celkem	29	100	63	100	90	100	76	100

Celkově:

Tabulka č.44: Způsob provádění reflexe

Odpověď	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>
skupinovou supervizí	91	35,2
vlastní sebereflexí	68	26,3
písemnou reflexí	88	34,1
jiným způsobem		
individuálně s vedoucím praxí	2	0,8
v semináři praxí	3	1,2
nekonkretizováno	4	1,6
žádnou reflexi	2	0,8
tento pojem neznám	0	0
Celkem	258	100

Otázka č.18: Měl(a) jste během odborné praxe možnost probírat své zážitky s kvalifikovaným pracovníkem (supervizorem)?

Tabulka č.45: Možnost absolvovat supervizi s kvalifikovaným pracovníkem (supervizorem)

Odpověď	VOŠS Jihlava		VOŠS EA Evangelická, Praha		VOŠ SP Jahodová, Praha		VOŠS Ostrava	
	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>
průběžně každý den	3	10,7	0	0	3	7,1	5	11,4
příležitostně	17	60,7	8	66,7	18	42,9	27	61,4
v pravidelných dohodnutých intervalech	7	25	4	33,3	16	38,1	2	4,5
bez možnosti využití supervizora	1	3,6	0	0	5	11,9	10	22,7
Celkem	28	100	12	100	42	100	44	100

Celkem:

Tabulka č.46: Možnost absolvovat supervizi s kvalifikovaným pracovníkem (supervizorem)

Odpověď	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>
průběžně každý den	11	8,7
příležitostně	70	55,5
v pravidelných dohodnutých intervalech: 1 krát za 14 dní	3	2,4
1 krát za měsíc	7	5,6
2 krát za semestr	1	0,8
6 krát za semestr	2	1,6
nekonkretizováno	16	12,7
bez možnosti využití supervizora	16	12,7
Celkem	126	100

Otázka č. 19: Účastnila jste se někdy supervize?

Tabulka č.47: Účast na supervizi

Odpověď	VOŠS Jihlava		VOŠS EA Evangelická, Praha		VOŠ SP Jahodová, Praha		VOŠS Ostrava	
	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>
v rámci studia ve škole	28	90,3	12	70,6	42	77,8	10	22,7
dobrovolně v rámci studia mimo vyučování	0	0	1	5,9	0	0	9	20,5
mimo studium	3	9,7	3	17,6	12	22,2	8	18,2
nikde	0	0	1	5,9	0	0	17	38,6
Celkem	31	100	17	100	54	100	44	100

Celkově:

Tabulka č.48: Účast na supervizi

Odpověď	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>
v rámci studia ve škole	92	63
dobrovolně v rámci studia mimo vyučování	10	6,9
mimo studium, a to:		
na pracovišti v rámci praxe	12	8,2
při dobrovolnické činnosti	8	5,5
nekonkretizováno	6	4,1
nikde	18	12,3
Celkem	146	100

Otázka č. 20: Pokud ano, kdo byl Vaším supervizorem?

Tabulka č.49: Osoba supervizora

Odpověď	VOŠS Jihlava		VOŠS EA Evangelická, Praha		VOŠ SP Jahodová, Praha		VOŠS Ostrava	
	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>
vedoucí praxe na pracovišti s výcvikem	5	15,6	4	26,7	4	9,1	4	8,7
vedoucí praxe na pracovišti bez výcviku	0	0	0	0	3	6,8	2	4,3
učitel praxe ze školy	22	68,8	8	53,3	34	77,3	9	19,5
jiný pracovník	4	12,5	2	13,3	2	4,5	12	26,1
neví	1	3,1	1	6,7	1	2,3	2	4,5
neodpověděl(a)	0	0	0	0	0	0	17	36,9
Celkem	32	100	15	100	44	100	46	100

Celkově:

Odpověď	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>
vedoucí praxe na pracovišti s výcvikem	17	12,4
vedoucí praxe na pracovišti bez výcviku	5	3,6
učitel praxe ze školy	73	53,3
jiný pracovník, a to:		
jiný odborný pracovník na pracovišti	3	2,2
externí supervizor na pracovišti	7	5,2
studentka supervize	10	7,3
neví	5	3,6
neodpověděl(a)	17	12,4
Celkem	137	100

Otázka č. 21: Supervizi považujete pro své studium za:

Tabulka č.50: Důležitost supervize pro studium

Odpověď	VOŠS Jihlava		VOŠS EA Evangelická, Praha		VOŠ SP Jahodová, Praha		VOŠS Ostrava	
	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>
velmi důležitá	4	33,3	5	17,9	5	11,9	10	22,7
spíše důležitá	6	50	20	71,4	21	50	26	59,1
málo důležitá	2	16,7	2	7,1	12	28,6	5	11,4
vůbec není důležitá	0	0	1	3,6	3	7,1	0	0
neví	0	0	0	0	1	2,4	3	6,8
Celkem	12	100	28	100	42	100	44	100

Celkově:

Tabulka č.51: Důležitost supervize pro studium

Odpověď	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>
velmi důležitá	24	19
spíše důležitá	73	57,9
málo důležitá	21	16,7
vůbec není důležitá	4	3,2
neví	4	3,2
Celkem	126	100

Otázka č. 22: Pokud ji považujete za velmi nebo spíše důležitou, v čem je pro Vás přínosem?

Tabulka č.52: Přínos supervize pro studenta

Odpověď	VOŠS Jihlava		VOŠS EA Evangelická, Praha		VOŠ SP Jahodová, Praha		VOŠS Ostrava	
	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>
rozvoj sebe sám(a)	18	30,5	7	23,3	14	21,2	19	21,4
hledání řešení případů	19	32,2	8	26,7	21	31,8	23	25,8
získání zkušeností se supervizí	3	5,1	3	10	7	10,7	18	20,2
reflexe toho, co dělám	17	28,8	8	26,7	21	31,8	20	22,5
jiné uváděné odpovědi	0	0	3	10	3	4,5	1	1,1
nedopověděl(a)	2	3,4	1	3,3	0	0	8	9
Celkem	59	100	30	100	66	100	89	100

Celkově:

Tabulka č.53: Přínos supervize pro studenta

Odpověď	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>
rozvoj sebe sám(a)	58	23,8
hledání řešení případů	71	29,1
získání zkušeností se supervizí	31	12,7
reflexe toho, co dělám	66	27,1
práce se slabými místy	1	0,4
prevence burn out	1	0,4
získání zpětné vazby	2	0,8
neuveďeno	3	1,2
neodpověděl(a)	11	4,5
Celkem	244	100

Otázka č: 23: Pokud byste si sama mohla supervizora a způsob vybrat, dala byste přednost:

Tabulka č.54: Výběr supervizora

Odpověď	VOŠS Jihlava		VOŠS EA Evangelická, Praha		VOŠ SP Jahodová, Praha		VOŠS Ostrava	
	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>
supervize ve škole vedená učitelem praxe	4	14,3	4	33,3	8	18,2	1	2,4
supervize ve škole vedená externím supervizorem	14	50	3	25	24	54,5	22	52,4
supervize na pracovišti vedená vedoucím praxe	7	25	5	41,7	9	20,5	17	40,4
jiná	2	7,1	0	0	2	4,5	2	4,8
neodpověděl(a)	1	3,6	0	0	1	2,3	0	0
Celkem	28	100	12	100	44	100	42	100

Celkem:

Tabulka č.55: Výběr supervizora

Odpověď	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>
supervize ve škole vedená učitelem praxe	17	13,5
supervize ve škole vedená externím supervizorem	63	50
supervize na pracovišti vedená vedoucím praxe	38	30,1
jinak: supervize na pracovišti vedená supervizorem	2	1,6
nespecifikováno	6	4,8
Celkem	126	100

Otázka č. 24: Došlo k nějaké změně Vašeho zájmu o studium sociální práce vlivem zkušeností na praxi?

Tabulka č.56: Zájem o studium sociální práce

Odpověď	VOŠS Jihlava		VOŠS EA Evangelická, Praha		VOŠ SP Jahodová, Praha		VOŠS Ostrava	
	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>
výrazné snížení zájmu	2	7,2	1	8,3	3	7,2	1	2,3
mírné snížení zájmu	3	10,7	1	8,3	9	21,4	8	18,2
zájem je stejný	9	32,1	4	33,3	9	21,4	9	20,4
mírné zvýšení zájmu	4	14,3	4	33,3	12	28,6	15	34,1
výrazné zvýšení zájmu	9	32,1	2	16,8	9	21,4	11	25
neodpověděl(a)	1	3,6	0	0	0	0	0	0
Celkem	28	100	12	100	42	100	44	100

Celkově:

Tabulka č.57: Zájem o studium sociální práce

Odpověď	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>
výrazné snížení zájmu	7	5,6
mírné snížení zájmu	21	16,6
zájem je stejný	37	29,4
mírné zvýšení zájmu	29	23
výrazné zvýšení zájmu	31	24,6
neodpověděl(a)	1	0,8
Celkem	126	100

Otázka č. 25: Máte po ukončení studia zájem pracovat v sociální oblasti?

Tabulka č.58: Zájem o práci v sociální oblasti.

Odpověď	VOŠS Jihlava		VOŠS EA Evangelická, Praha		VOŠ SP Jahodová, Praha		VOŠS Ostrava	
	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>
určitě ano	16	57,1	4	33,3	13	31	18	40,9
spíše ano	8	28,6	7	58,4	20	47,6	22	50
spíše ne	2	7,1	1	8,3	8	19	3	6,8
určitě ne	0	0	0	0	0	0	0	0
nevím	1	3,6	0	0	1	2,4	1	2,3
neodpověděl(a)	1	3,6	0	0	0	0	0	0
Celkem	28	100	12	100	42	100	44	100

Celkově:

Tabulka č.59: Zájem o práci v sociální oblasti.

Odpověď	<i>Nominální hodnota</i>	<i>%</i>
určitě ano	51	40,5
spíše ano	57	45,2
spíše ne	14	11,1
určitě ne	0	0
nevím	3	2,4
neodpověděl(a)	1	0,8
Celkem	126	100

Přepis rozhovoru, VOŠS Jihlava

Respondent: vyučující odborných praxí a supervizí, (Š)

Tazatel: Bc. Daniela Brůnová, studentka FHS UK Praha, (D)

- D: Tak já bych začala otázkama k praxím. Mě by zajímalo teda něco obecného o škole, jako kolik má vaše škola studentů, kolik máte tříd, jestli máte i dálkové a denní studium, něco takového stručného, abych byla trochu v obraze.
- Š: Takže naše škola má obě formy toho studia jak denní tak dálkové, na denní formě studia máme 120 studentů, na dálkovém 90. Co se týká toho rozčlenění jednotlivých ročníků, tak máme 2 první ročníky, 2 druhé ročníky a 1 třetí ročník na denní formě studia a na dálkové formě studia tam máme v každém ročníku jednu třídu.
- D: Jaké předměty jsou u Vás zařazeny do praktické části výuky, co vlastně obsahuje ta praktická část, jaké předměty. Jsou tam praxe a pak určitě ještě k tomu další předměty.
- Š: Jsou tam, je tam jednak praxe a více forem té praxe. V 1. ročníku máme zařazeno průběžnou praxi 1krát týdně v rozsahu 6,5 hodin, dále tam máme jednorázové praxe jako formou exkurze, ty jsou 3 za semestr, dále je tam souvislá praxe, ta je celý červen a tam musí studenti pracovat 8,5 hodiny na tom pracovišti, takže je to 160 hodin a už ten student začíná v 1. ročníku pracovat s tzv. dlouhodobým klientem, takže musí od 1. ročníku od podzimu zimního období 4 hodiny začít spolupracovat s tímto klientem. Ve 2. ročníku to mají udělané takovým způsobem, že je tam zase zařazena průběžná praxe právě formou spolupráce s tímto dlouhodobým klientem a dále pracují v projektu, oni si zvolí z pěti základních projektů, které škola nabízí a v něm pracují v rozsahu těch 4 hodin týdně a potom dále v tom 2. ročníku jedu do Prahy na týden na „Paletu“, protože ústav pro nevidomé v Jihlavě není, takže aby měli možnost zkusit práci s touto klientelou a zase v tom máme zařazeny jednorázové praxe jak tady v Jihlavě a potom jedeme na 3 dny do Prahy právě zase do zařízení, které v Jihlavě nejsou. Aby je mohly formou té exkurze navštívit. Je tam opět zařazena souvislá praxe celý červen těch 160 hodin. Ve třetím ročníku končí práci průběžné praxe s dlouhodobým klientem a vlastně třetí předávají klienta studentům 1. ročníku a mají zase zařazenou souvislou praxi celý měsíc v únoru a ta praxe jim má pomáhat buď k tomu, aby vyzískali respondenty nebo komunikační partnery pro absolventskou práci nebo mohou mít zaměření té praxe způsobem, že by do budoucna chtěli na tom pracovišti pracovat. Takže aby se tak už zapracovávali. A kromě toho, že tedy máme přímou praxi takhle organizovanou, tak máme k tomu 2 semináře už od 1. ročníku máme seminář organizace kompetencí 1krát týdně, teda 1krát za 14 dní pardon a 1 krát za 14 dnů mají seminář supervize (takže se to střídá – má pozn). Jinak Danielo, kdybyste chtěla, my jsem to vlastně do té Prahy na workshop praxí připravovali, takže to Vám můžu dát v elektronický podobě, abyste se v tom vyznala.
- D: Děkuju. Teď jsem se chtěla zeptat, jak jsou role vyučujících v oblasti praktické výuky u Vás rozděleny. Jako jestli ten samý vyučující, co má praxi, dělá i supervize, dělá teda seminář kompetencí praxí, kolik vás je....*(nedokončeno)*
- Š: Přesně tak, tu výuku vedeme dvě a ten vyučující, který v tom ročníku má seminář organizace kompetence tak zároveň má i ten seminář supervize. Protože zase má přehled o těch pracovištích, které jsou do té praxe zařazeny, spolupracuje s nimi úzce, nehledě na to, já mám výcvik v supervizi u doktorky Havrdové, v roce 97 jsem ho začínala, v roce 98 končila rozvojovou supervizi a kolegyně, která má ten seminář ve druhém a ve třetím ročníku, tak ona sice nemá u doktorky Havrdové, ale jezdí na ty workshopy praxe do Prahy. Takže vždycky je to propojené, ten kdo má kompetence praxí má zároveň i supervizi.
- D: Má tento vyučující ještě i klasické předměty, které vyučuje?
- Š: Ano, má ještě další předměty.

- D: Jaký máte pocit, že to funguje. Změnila byste to, nebo .. (*nedokončeno*). Co byste třeba doporučila jiným školách, tak jak vy to děláte, jestli je to dobré, že teda ten vyučující, co má odborné praxe, má i tento seminář nebo pro vás je to.. (*nedokončeno*)
- Š: My tímto způsobem máme rozčleněné vlastně druhý školní rok a před třemi roky jsme to vlastně připravili tuto koncepci a já si myslím, že se nám to skutečně osvědčilo, to propojení by tam mělo být, mezi tím seminářem organizace, jednak by to 100% mělo být oddělené, protože dřív ten seminář praxe byl společný 1,5 hodin, takže já si myslím, že je důležitý, aby se rozdělila ta organizace kompetencí, aby se řešili samostatně a úplně samostatně byl ten supervizní seminář, takže to bych těm školám doporučovala a myslím si, že je i dobré, pokud ta škola má možnost, že má vyučujícího, který má supervizní výcvik, aby zároveň měl ten seminář kompetence a ten supervizní, protože spolupracuje úzce s pracovišti a ví, kam ti studenti chodí, co po těch pracovištích chce v rámci toho výcviku, takže potom i daleko líp se mu dělají ty supervize. Takže já bych to doporučovala, aby ti vyučující vedli oba dva.
- D: Vy už jste říkala, že studenti mají nějakou povinnost, mají praxe, které musí navštívit, které jsou přesně dané a pak jsou praxe, které si mohou zvolit. A volí si je jakým způsobem?
- Š: Volí si je podle zaměření té praxe v daném ročníku. Takže oni vědí, jaké je zaměření a ten typ zařízení konkrétního už si pak mohou navrhnout sami. U té souvislé praxe. A já jsem u toho úvodu zapoměla říct, že studenti, kteří mají zájem, tak mohou pracovat ještě v rámci nadstandardní praxe. To už je skutečně o jejich rozhodnutí, jestli mají tolik volného času tak mohou od 1. ročníku v rámci dobrovolné činnosti spolupracovat především s neziskovým sektorem. A v každém ročníku máme těch 5, 6 studentů, kteří využívají i této varianty nadstandardní praxe.
- D: A pak mají větší šanci, že si najdou zaměstnání.
- Š: *Pokývání k souhlasu.*
- D: Má osmá otázka zní, jak jsou studenti během praxí provázeni tou školou. Jak probíhá navázání školy, utváření dohody školy, jestli učitel chodí na praxi, jestli poskytuje individuální supervizi nebo je nějaký učitel praxe na pracovišti...
- Š.: Ty smlouvy na tu průběžnou praxi připravujeme my a uzavíráme s těmi pracovišti a máme to s těmi pracovišti domluvené tím způsobem, že 1krát v průběhu roku je navštívíme a potom 1krát za 2 roky s nimi děláme setkání tady ve škole, kde jim vlastně říkáme, co bysme po nich chtěli, jakým způsobem bychom si tu spolupráci představovali a samozřejmě kromě toho, že jedenkrát v průběhu 1krát za rok navštívíme ty studenty na tom pracovišti, tak kromě toho děláme ještě hodnocení praxe na závěr školního roku, kdy my dáváme těm vedoucím praxe průběžné dáváme určitou odměnu za to, že se těm studentům tam věnovali a zase hodnotím průběh celého toho školního roku, jaké ty požadavky bychom měli do toho budoucího, jestli jsou ochotni s námi spolupracovat. A co se týká té supervize studentů, my ty zakázky, které mají z jednotlivých typů praxí, řešíme v tom supervizním semináři. Takže ne na tom pracovišti, ale na supervizních seminářích ve škole.
- D: K supervizi pak patří i ty další otázky.. A co se týče výběrů praxí nebo té spolupráce s pracovišti, vy spolupracujete přímo s Jihlavou nebo i v další rozsahu.
- Š: V tom 1. ročníku spolupracujeme na té průběžné praxi z 11 zařízeními v Jihlavě přímo, co se týká souvislé praxe, tak tam potom studenti buď si mohou vybrat zařízení, které jsou tady v Jihlavě, ale mají možnost si vybírat pracoviště, pokud je zaměření do toho daného ročníku činnosti té organizace, tak potom i v místě svého bydliště. Takže na souvislou praxi mohou být v místě svého bydliště. A ve 2. ročníku, tam je ta Paleta v Praze,, že jo, takže to je pracoviště mimo Jihlavu, takže tam uzavíráme s nimi tu smlouvu a potom hodnotíme činnost těch studentů a souvislou mají stejným způsobem, takže mohou volit buď pracoviště v Jihlavě nebo v místě svého bydliště. A ve třetíku určitě, protože tam by jim to mělo pomoci v tom budoucím uplatnění ta souvislá praxe, takže tam spíš už si vybírají pracoviště v místě svého bydliště.
- D: A v případě, že si vyberou nějaké pracoviště v místě svého bydliště, se kterou nemá škola uzavřenou smlouvu nebo dohodu?

- Š: My ty smlouvy, studenti, když si vyberou to zařízení, tak nejdřív musí připravit plán té souvislé praxe, musí přijít na individuální konzultaci, jestli si vybrali vhodné zařízení, říct, co tam budou vykonávat za činnost, které kompetence si na té praxi chtěli naplnit, takže oni nejdříve musí přijít na tu individuální konzultaci a na základě té individuální konzultace tu smlouvu na souvislou praxi dostanou a teprve ji uzavírají. A kromě nemocnic zatím všem zařízením vyhovovali ty naše smlouvy a pokud se narazí na instituce nebo organizaci, která by chtěla jiný typ smlouvy, měli jsme to v Táboře v nemocnici, když chtěl student na LDN, tak nám znění smlouvy ta organizace pošle.
- D: Takže vy jste asi už mluvila o kontraktu, který používáte (*Š pokyvuje souhlasně*), kdy student přijde s nějakými cíly, jaká je ta spolupráce, co se vám osvědčilo, jak studenti využívají kontrakt, jaký je ten průběh.
- Š: My to teda nemáme jako trojstranný kontrakt, já vím, o čem mluvíte, my jsme to u doktorky Havrdové tehdy měli. My to děláme tím způsobem, že oni si vytvoří ten plán souvislé praxe, přijdou s tím, co by chtěli na té praxi si naplnit, ale potom ta dohoda s tím pracovištěm je jen dvoustranný akt mezi školou a tím pracovištěm a ten student tam není, jo? Takže my to děláme tímhle tím způsobem, že nejsou tři strany v tom kontraktu, že ten student to má pouze v tom plánu své praxe a pak on to, co my mu stanovujeme jako kritéria, že musí předložit, aby získal do klasifikace toho předmětu, tak tam se vlastně odrazí to, co si naplánoval, to splní.
- D: Vy už jste o tom taky mluvila, protože ono se nám hodně prolíná, ale mě by třeba zajímalo, co dělá škola všechno proto, aby studenti byli co nejčastěji v kontaktu přímo s klientem. Vy už jste říkala, že vlastně mají dlouhodobého klienta...
- Š: Děláme to tím způsobem, že se snažíme, aby skutečně 1/3 té výuky zabírala ta praxe, jsou co nejrůznější formy té praxe a taky co nejvíc možností volby té klientely, se kterou by chtěli spolupracovat. Takže třeba v rámci toho dlouhodobého případu si může ten student může vybrat, jestli chce pracovat s dítětem, se seniorem, jestli chce handicapované dítě nebo naopak dítě s výchovným problémem, protože spolupracujeme tady i s výchovným ústavem v Jihlavě, takže někteří studenti mají klienty odtud. Takže hodně tam dáváme prostor i tomu studentovi, aby on si vybral tu klientelu, která ho zaujala.
- D: To je velmi zajímavé. Takže on si toho klienta vybere sám, on si ho osloví sám...
- Š: My to děláme tím způsobem, že student ho neoslovuje sám, že ti studenti 3. ročníku si připraví prezentaci, s kým spolupracovali, jak dlouho, co se jim při té činnosti osvědčilo, proč si třeba zvolili tenhle typ klienta a ten student 1. ročníku, protože ty prezentace trvají měsíc, protože každý ten student má aspoň čtvrt hodinku, aby toho svého dlouhodobého klienta vlastně vylíčil tu spolupráci za ty tři roky, takže on si vlastně během měsíce poslechne všechny ty prezentace a pak má možnost si vybrat, který ten klient ho nejvíce zaujal a vlastně toho by si od toho studenta 3. ročníku chtěl převzít. Protože z 80% je předáváme. Jsou samozřejmě klienti, kteří třeba ukončujeme tu spolupráci nebo máme třeba i víc studentům, takže stane se, že 20% studentů přijímáme pro ty prváky vždycky nových. A to zase tam dostanou ty informace od organizace, která nám nabízí tyto dlouhodobé klienty. Protože nám je nabízí kromě toho výchovného ústavu třeba pedagogicko psychologická poradna, A pak je organizace zabývající se činností s dětmi, který, s autisty, jsou organizace, denní, týdenní pobyty, stacionáře. Takže ty organizace v Jihlavě vědí, že tuhle činnost vyvíjíme a už sami nás oslovují, jestli bychom neměli studenty, že by měli klienty, se kterými by bylo dobré třeba dlouhodobě spolupracovat, takže tak kolem 20% máme nových a tam potom to vysvětlení, o jakého klienta se jedná jde ze strany té organizace, která nabízí tu spolupráci.
- D: Jak jsou ti klienti motivováni proto, že spolupracují se studenty? Třeba v 1. ročníku jako nezkušení budoucí sociální pracovníci.
- Š: Ti klienti jsou především tou organizací motivováni a ti, kteří jsou třetíáci předáváni prvákům, tak jsou asi namotivováni tím studentem toho 3. ročníku. A ještě je to tam uděláno takovým způsobem, protože právě, že ti prváci ty zkušenosti nemají, a aby došlo k nějakému navázání toho vztahu, tak tam po určité období spolupracují s tím dlouhodobým klientem oba dva, jak student prvního tak 3. ročníku. Takže vlastně ti třetíáci v tom zimním

- období končí s tím dlouhodobým klientem a studenti 1. ročníku naopak začínají a asi dva měsíce spolupracují ti studenti oba dva s tím klientem.
- D: Nějaký výstup potom je v rámci absolutoria? Výstup práce s klientem ...
- Š: Ten výstup je v rámci seminární práce, kterou musí zpracovat v průběhu vlastně celých těch třech let, oni vedou od 1.r očníku denník spolupráce s tím dlouhodobým klientem, zpracovávají případovou práci na toho dlouhodobého klienta, píšou závěrečnou zprávu pro toho studenta 1. ročníku a všechny ty výstupy jsou součástí portfolia, které musí u absolutoria předložit. A ještě k tomu teda, my se k tomu dostaneme až u té supervize, ale oni kromě toho, že s tím dlouhodobým klientem nejméně 1krát týdně v rozsahu těch 4 hodin musí spolupracovat, tak musí, já to teda nedělám, ale vím, že kolegyňě má stanoveno, že nejméně 1krát za semestr přišli na individuální supervizi. Právě ke dlouhodobému klientovi.
- D: Tak, o kontraktu my už jsme se bavily, já jsem si třeba tady poznačila otázku, jestli využíváte ještě nějakou jinou dohodu, ale to už jsme říkaly (souhlas), nějaká dvousměrná dohoda a co podle vás ten kontrakt přináší za výhody a nevýhody. V čem byste zase dala doporučení jiným školám, které ten kontrakt nemají.
- Š: Tak výhodu určitě vidím, že tam jsou jasně stanovená pravidla, jakým způsobem tam bude fungovat ta praxe. Tím, že je ten kontrakt písemně, takže obě dvě ty strany se mohou opřít o to, jestli to bylo nastaveno tak nebo onak, takže v tom bych tu výhodu viděla 100%. Z těch nevýhod tam ani moc, nevýhodou bych ani tak neviděla, protože ten kontrakt tam máme nastavený takovým způsobem, že je možno tam třeba využívat i tu variabilitu, protože v 1. ročníku studenti chodí na souvislou praxi třeba do školských zařízení a samozřejmě v tom posledním týdnu oni tam tu možnost těch 8 a půl hodiny nedávají. Vůbec poslední den vysvědčení tak těžko tam budou 8 a půl hodiny. Ale je to nastavený takovým způsobem, že ví, jaký je rozsah té praxe v daném měsíci, že je to 160 hodin a oni to mohou a jsou ty organizace zvyklí, že zavolají a říct, že 1. týdne tady studenti budou 10 hodin a pak poslední týden tady budou třeba jen 4 hodiny.
- D: A k tomu už jsme se taky dostali k práci s portfoliem, zase co vidíte jako výhodu pro toho studenta, co to pro něj znamená během toho studia.
- Š: V tom prváku oni, protože i v tom 1. ročníku my vlastně ty pracoviště té průběžné praxe, děláme to představení těch pracovišť děláme tím způsobem, že přijde student 3. ročníku, pardon, 2. ročníku a ten má prezentaci v tom 1. ročníku, aby měli přehled, jaká ta pracoviště tam jsou, jaké činnosti se vykonávají a kromě toho, že přijde představit ty pracoviště té průběžné praxe a není to věštnou jeden student, chodí ve dvojicích, aby se mohli doplňovat, tak přinesou i ta portfolia. Takže v tom 1. ročníku spíše přináší tomu studentovi tu obavu, protože sice přinesl portfolio druhák, ale už vidí, že je to nějaká taková bichle a mají ten pocit, že to bude akorát taková hromada papírů a pořad něco sepisovat, protože ti studenti 1. ročníku, když začínají, tak spíše mají pocit takové obavy, jestli to zvládnou, nezvládnou, co to bude obnášet a proto my jsme tam taky zavedli v tom zimním semestru přijímá individuální konzultace, když třeba poprvé píše seminární práci, tak aby věděli, jestli ji mají v pořádku nebo ne, tak mají povinnost individuální konzultace. A taky v tom semináři organizace děláme prezentaci zařízení. Aby i oni věděli, jak se třeba definuje zřizovatel, jak je to s financováním zařízení, takže to děláme v tom zařízení. Já mám pocit, že ty obavy z nich brzo opadnou a že oni pak už ten význam toho portfolia chápou. Že se jednak mají k čemu vracet, ví, jaké ty informace v tom portfoliu najdou, a že ví, že to portfolio na tom trhu práce bude prodejné, že i co jsme mluvili se student, kteří dneska už v té sociální oblasti působí, tak hodně ti budoucí zaměstnavatelé když byli na tom výběrovém řízení zaujalo, že něco takového zpracovávají, jaký objem té praxe je, že jo, že s tím se až tak tolik nesetkali, protože ty vyšší odborné školy jsou především na ty praxe zaměřené, jakým způsobem umí ty materiály zpracovat, protože oni relativně brzo pochopí, že do budoucna to může být jejich velké plus a že jim to může pomoci najít to pracovní uplatnění. *(pokývují na souhlas)*
- D: Když se bavíme o těch kompetencích sociální práce nebo tedy o seminární kompetenci, tam probíráte kompetence.... *(nedokončeno)*
- Š: V 1. ročníku probíhá všech 6 základních kompetencí, tak jak jsou v té knížce od doktorky Havrdové. Kompetence praxí a vysvětlujeme studentům, jakým způsobem, jednak

- navrhovat typy důkazů a nebo je dokládat. A ty kompetence mají součástí také portfolia. Oni mají stanovený počet těch dílčích částí kompetencí, které mají plnit v 1. ročníku které ve 2. a ve třetíáku a to samé na dálkovém, tam se to samozřejmě rozkládá do těch 4 let.
- D: Tak my to projíždíme, tak jako že už jsme na něco hodně odpovídaly, a myslím, že i tuhle tu otázky, o tom jsme se už bavily. Co podle vás praxe studentům přináší.
- Š: Já si myslím, že nejvíc jim to přináší tu konkrétní činnost s tím klientem. Ta teorie, kterou mají ve výuce, se dá v té praxi odrazit a že vidí ten konkrétní výstup, co by v té sociální práci dělat mohli. Myslím si, že jim to přináší i svým způsobem odrazení od té výuky, protože oni tu praxi mají hodně rádi, protože už je to takové konkrétní, vidí tam nějaký ten efekt, hlavně, teď jsem na to narazila, i určité ocenění.
- D: A z těch praxí, protože je to škála různých praxí, na které praxe jsou vyloženě kladné ohlasy, který druh praxe se jim více líbí.
- Š: Nejradyji, si myslím, že spolupracují s tím dlouhodobým klientem, protože tam dojde skutečně k navázání toho úzkého vztahu. My tam naopak trochu, co já tam vidím negativum, oni neumí si ještě udržovat ten profesionální vztah s tím klientem, jo. Takže hodně potom v těch supervizích musíme pracovat na tomhle tom, protože i oni se na ty dlouhodobáčky obrovsky navážou, fixují se a ve třetíáku, aby je předali, tak potom je těch zakázek hodně při supervizi se řeší, jak ukončit, jednak, jak udržet ten profesionální vztah a jak ukončit tu spolupráci s tím klientem a pak mají velice rádi tu práci v těch projektových skupinách. Protože oni si mohou vybrat, na kterém projektu chtějí pracovat, ta škála je tam hodně široká, takže to oni a hlavně si myslím, že jsme jediná voška v republice, která ty projekty nabízí. Takže tohle je hodně láká, vidí tam tu konkrétní činnost a učí se tam. To jsou ty dva typy praxe, které si myslím, že mají hodně rádi.
- D: A k tomu projektu, tzn., že oni napíšu nějaký projekt pro nějakou organizaci?
- Š: V tom druhém ročníku ne, my máme celkem 5 projektů, jednak je tam jeden projekt, ten se zaměřuje na adopci na dálku, my jsme adoptovali jednoho chlapce v Indii, máme tady adoptované zvířátko v ZOO a hlavně v tom projektu potom připravují charitativní ples, jehož výtěžek jde na konto Pomozte dětem, takže oni mají jednak za úkol naučit se ty základní části co tedy projekt obsahuje, musí si napsat žádost o ten grant a musí potom ten samotný projekt realizovat. A Napsat závěrečnou zprávu, ten výstup . A jsou projekty, které skutečně financovaný z těch grantů, které jsou oficiálně vypisované. Bud' na první obci nebo hlavně využíváme granty vypisované krajem Vysočina. Z toho čerpají finanční prostředky dva projekty, jednak projekt Lentilky, který se zaměřuje na práci s rómskými dětmi, takže v tom studenti mohou pracovat, a potom projekt, který se zaměřuje na přípravu akcí pro ty dlouhodobé klienty a kromě toho, že připravují kauce pro ty dlouhodobé klienty tak spolupracujeme tady ještě s dvěma domovinkami, takže připravujeme akce ještě pro seniory tady tento projekt, to je třetí projekt, čtvrtý má Martina (*má kolegyně z FHS UK Praha, pozn.*), primární prevence. Takže studenti se mohou zúčastnit jednak toho výcviku, který je hnedka v září 20ti hodinový, aby vůbec viděli, co to ta primární prevence je, jaký techniky. potom oni musí sami ten projekt zpracovávat v rámci toho výcviku a studenti, kteří nadále spolupracují v tomto projektu, tak chodí nejprve na náslechy na ty prevence, potom si sami realizují tu prevenci a v letním období dělají evaluaci té činnosti, takže jaký to má efekt ta primární prevence. A poslední projekt byl letos zaměřený na prezentaci školy. Takže připravovali jednak prezentace v power pointu, videozáznamy a prezentovali školu třeba na veletrhu středních škol v Třebíči. A na středních školách se zaměřují na sociální práci, abych měli pro budoucí uchazeče připraven den otevřených dveří.
- D: Tak a co byste doporučovala proto, aby se studenti na praxi co nejvíce naučili.
- Š: Já bych jim hlavně doporučila, aby jednak na těch pracovištích, měli vytypovanýho pracovníka, který se těm studentům bude věnovat a vysvětlí jim ty činnosti, které tam po nich požadují, se kterou klientelou budou spolupracovat, takže si myslím, že je hodně důležitý, aby tam ten kontaktní pracovník byl, se kterým by ta škola měla úzce spolupracovat a potom bych jim doporučovala, aby skutečně rozdělili ty semináře praxe, aby měli zvlášť tu organizace kompetence a zvlášť supervizní semináře a aby zařadili obě formy supervize, jak tu skupinovou, tak i individuální.

- D: K tomu semináři kompetence, to je to samé jako u někoho se to třeba jmenuje odborný seminář. Mám tomu tak rozumět?
- Š: Ano, rozumíte tomu dobře,. U nás se to taky nejprve nazývalo odborný seminář praxe. Ale ve své podstatě se tam dalo zahrnout úplně všechno. A podle mě tu supervizi s kompetencemi nelze slučovat. Takže my jsme ten odborný seminář odborné praxe úplně zrušili a udělali jsme z toho dva samostatné semináře. Protože na tu supervizi musí přijít student úplně jinak naladěný, jinde se to koná, jsou tam jiné počty těch studentů, že jo a nám se daří, abysme nepřekročili těch 10 studentů v té skupinové supervizi. Takže já bych byla pro zrušení semináře praxe.
- D: A když se vrátím ke spolupráci vedoucího praxe na pracovišti se studentem, jak se daří škole spolupracovat s těmi pracovníky, nebo víte, že v těch organizacích, kde má uzavřené dohody, tak je tam nějaký takový člověk, který poskytuje odbornou praxi studentů, který je vede. Takže ta spolupráce po té stránce funguje.
- Š: *Přítakání*. Já nevím, jak ty ostatní. Ale my jsme přece jen soukromá škola,. Že jo, takže tím pádem, když můžeme tomu pracovníkovi po uplynutí toho školního roku, když hodnotíme školní rok, protože si děláme i výstup do studenta, jak byli s těmi pracovišti byli spokojeni, nebyli, jak se jim tam věnovali a na základě toho my navrhneme výši té odměny pro toho pracovníka, takže pořad, když tam ta finanční motivace je, tak my s tím skutečně problém nemáme, aby se těm našim studentům věnovali.
- D: Takže děkuju, to je pro mě hodně podnětné. Já přejdu k těm otázkám k supervizi (dále jen S), vy jste mi říkala, že teda S máte teda po 10ti studentech, snažíte se o to, aby byli po 10 ve skupině, máte tedy individuální i skupinové a pobíhají tedy ve všech ročnících.
- Š: Probíhají ve všech ročnících. V tom 1. ročníku se tam začíná s teoretickým výkladem. Co to ta S je, jaký má význam atd., učí se studenti vůbec navrhnout ten kontrakt na tu skupinovou S, takže ten první cyklus, kdy jsou na průběžné praxi, oni spíše dělají takovou reflexi, protože musíme mít nejprve probranou nějakou teorii k té supervizi, uzavřít ten kontrakt, a poprvé teda tu S, která by měla probíhat, děláme na konci toho zimního období prvního ročníku a pak mají S zařazenou ve všech následujících ročnících, takže v tom druhém a třetím.
- D: Dálkoví studenti taky..
- Š: Na dálkovém studiu to máme trochu dělaný jinak, protože oni ten výklad o supervizi, co tu je, mají až ve třetím ročníku, takže skupinovou S začínáme až ve 3. ročníku a ve 4. ji máme a oni si chodí na individuální konzultace v 1. a ve 2. ročníku.
- D: Říkáte, že jich je skupině 10 a asi jste i řekla, že se vám zdá tahle skupinka neideálnější, co se týče počtu.
- Š: Ano, zdá se mi to nejideálnější, aby ten počet studentů tam byl do těch deseti.
- D: Takže z jedné třídy jsou 3 skupiny, když ve 3. ročníku 30 studentů.
- Š: Ano, takže se dělí na tři.
- D: Jste teda dvě vyučující, které vedou S.
- Š: Ano, první, druhý ročník, tak to dělíme na půlku, protože tam je počet studentů kolem 20, v té jedné třídě, takže tam se dělí na dvě poloviny a ve třetím, to má Ivana na tři protože jich je 30. Ono jich je tak 10, 12, maximálně, ono totiž, na kontraktu jich je třeba 11, 12, ale pokaždé 1, 2 studenti chybí, takže do 10 jsou na té samotné S.
- D: Tak na tu další otázku jste mi taky odpověděla, co se týče vzdělání vás, co vedete S, takže vy jste říkala, že máte tu rozvojovou S a kolegyně, že má taky.
- Š: Ona má u Jarmily Rolové ty workshopy S praxí.
- D: Co podle vás zase S studentům přináší. Co vidíte za výhodu v tom, že se studenti mohou účastnit supervize už v rámci svého studia.
- Š: Myslím si hlavně, že jim přináší jednak konzultace k tomu, jakým způsobem tu svou činnost vykonávají, hodně vidím tam přínos při té skupinové supervizi, že dostávají podněty od těch svých spolužáků, že od nich to přijímají z daleka nejlíp a hlavně, že se jim tam dostává i to ocenění. Bez toho 1. ročníku, když já tam mám s nimi tu S, tak oni jsou rádi, že už tu práci s tím klientem zvládají.
- D: Vidíte v tom i nějakou nevýhodu supervizora ve škole?

- Š: U těch studentů denní studia, že oni ještě nemají tu zkušenost. Takže v tom začátku, když v tom S začínáme, tak mají problém s tím, jak stanovit tu zakázku, klást ty doplňující otázky, to jim dělá problém a potom i ty podněty a tu situaci řešit. Takže těm studentům denního studia, myslím, že v tom úvodu, když je ta S v tom 1. ročníku, že jim chybí ta zkušenost.
- D: Co témata, jak se tam rozvíjí témata, nemáte s tím problém, že třeba na S nejsou témata, že nemají co řešit..
- Š: To ani nemáme s tím problém, protože jednak oni mají 1krát za měsíc tu skupinovou S, takže relativně ty zakázky oni si přinesou. A hlavně si myslím, oni skutečně, jak máme tu skupinu tak malou a jak jsme soukromá škola, kde se jim relativně hodně věnujeme i mimo výuku, tak oni cítí v té skupině ten pocit bezpečí, že to tam říct mohou. Jako třeba dneska jsem měla S sezení nebyl jediný student, který by se zakázkou nepřišel.
- D: A nemáte třeba pocit, že se vám ty role bijí, že vy vyučujete zřejmě i nějaký předmět?
- Š: To je pravda, na co jste narazila, že malinko u mě třeba ten pocit, že když já vyučuji některé hodiny ze sociální politiky, kdy je to vyloženě záležitost zákona... ale v té mé úloze, já má závazek jen 10 hodin týdně. Takže já když mám S seminář, tak ten den jinou výuku nemám. Takže já se relativně můžu na to naladit, že dneska je to o té S a ne o tom věcném výkladu toho zákona. Takže při tom mém rozsahu úvazku v tom vidím pouze částečně problém. Ale vyučující, kteří mají klasický úvazek 2 hodin týdně, takže by šli z výuky jednoho takového pragmatického předmětu do S, tak tam bych ten problém viděla. Protože když je 10 minutová přestávka, a já se mám naladit úplně jinak, tak tam bych to úskalí viděla.
- D: A stává se to teda tady? Nebo kolegyně vaše má..
- Š: Kolegyně vyučuje psychologii. Je doktorka psychologie, takže u ní bych viděl menší problém než v mém případě, protože hodně ty předměty laděné tím způsobem jako S. Takže pro ni, že přechází za 10 minut vést SS, myslím si, že s tím má menší problém než já.
- D: Je to dobře ošetřené, těch 10 hodin (přítakává), a tím pádem se vám nemůže stát, že v ten den máte sociální politiku a supervizi a u ní je to zase propojené tím jejím zaměřením. Je to tak udělané naschvál nebo to tak vyšlo?
- Š: No, částečně je to záměrně, protože já jsem to paní ředitelce říkala, že kolegyně má skutečně zaměřené předměty podobně jako S, jako psychologii, kulturu osobního projevu, takže tam má asertivitu, rétoriku, takže u ní přechod z jednoho předmětu do druhého není tak obtížný jako u mě, ale já mám zase jen 10 hodinový úvazek, takže paní ředitelka mi ten rozvrh může udělat tak, abych pragmatické záležitosti měla v jiný den než S.
- D: Takže myslíte si, že kdyby se třeba přijal nový vyučující na S, tak zase se to bude takhle nějak korigovat.. (*A pokyvuje na souhlas.*) Jaké jsou nekladnější reflexe ze strany studentů v rámci S. co tam od nich zaznívá, třeba nějaká zpětná vazba? My už jsme se o tom taky bavili, že říkáte, že ty S mají rádi a co tam zaznívá, že je pro ně největším přínosem.
- Š: Největším přínosem podle mě pro ně je právě to ocenění ze strany té skupiny. A hlavně vyzískání toho pocitu, už jsem něco zvládl, už vím, jakým způsobem s tím klientem pracovat, takže tohle si myslím, že je v tom 1. ročníku pro ně nejdůležitější. A i celkově vytvoření vazeb v té třídě, ono se jim to přináší i dál, oni mají rádi takové ty úvodní techniky na zahřátí a vůbec, když máme ty ladící techniky tak oni když se mezi sebou nějakým způsobem pochválí tak si to přenáší z té supervize i do těch vztahů v té třídě.
- D: Něco záporného, měli jste tam třeba někde něco s čím víte že máte problém jako, že je problém v té skupině, nebo že se objevuje častěji, v jiných skupinách?
- Š: V tom prváku ze začátku oni mají problém koncentrovat se na tu supervizi, že mají ty tendence odbíhat někam jinam, malinko narušovat tu skupinu tak to bych tam viděla ze záporů a hodně jim musím v tom prváku zdůrazňovat tu mlčenlivost, protože oni jsou plni těch dojmů z té praxe, setkávají se s klienty které před tím nikdy neviděli, tak kromě toho, že o tom hovoří na té supervizi, tak mají ty tendence i když se setkají po té praxi tak o tom povídat, takže v prváku se trochu perou s tou mlčenlivostí.
- D: Máte potom nějaké následné reflexe od studentů, kteří už pracují někde kdekoliv a potom za vámi třeba chodí a říkají „hele, ty supervize byly fajn a teď vím, jak ty supervize probíhají v zaměstnání...“

- Š: No, reflexi máme, ale spíš máme problém v tom, že těch pracovišť, které tou formou supervize pracují, není moc. Ten neziskový sektor tam je to relativně v pohodě. Tam se s tou supervizí nadále setkávají, jsou rádi, že už věděli o čem to je, jakým způsobem to bude probíhat, ale je tam velký problém jednak u těch ústavních zařízení a dále hlavně v tý veřejný správě tím způsobem oni tam nepracují vůbec. Takže ti studenti potom nám dávají zpětnou vazbu v tom směru, že jim to tam chybí, že by to nemuselo být formálně třeba té struktura jak je to v supervizi, ale kdyby tam měli prostor třeba na tu konzultaci.
- D: A nabízí třeba potom škola taky nějaké supervize, ale asi zřejmě ne, ale jestli třeba by to bylo možné, nabízet studentům, kteří nemají možnost supervidovat se v praxi potom nějaké třeba intervizní skupinky?
- A: V současné době jim to nenabízíme.
- D: Co byste sama doporučovala proto, aby supervize studentů přinášela co největší efekt pro jejich roli budoucích sociálních pracovníků?
- Š: Já bych asi doporučovala, protože my máme zatím to supervizní sezení 60 minut, kdyby ten seminář byl delší, byl hodinu a půl, abychom zvládli udělat alespoň dvě, ještě lépe tři zakázky. Protože když máme těch 60 minut, tak nám se většinou podaří tak jedna zakázka. Studenti sice vědí, že pak pokud se na tu jejich zakázku nedostane a potřebovali by poradit, že si mohou a domluvit si individuální S, někteří to využívají, Ale myslím si, že pro ty studenty by bylo, aby to skutečně přinášel ten efekt do té praxe dobré, kdyby ten seminář S byl ještě delší. Protože oni by ve druhém a třetím ročníku 100% vydrželi hodinu a půl pracovat.
- D: A vy jako vyučující přijímáte taky individuální supervizi? Máte to třeba v podmínce, že musíte přijímat supervizi....
- Š: My to v podmínce nemáme, ale s tou kolegyní jsme domluveny tím způsobem, že si tam děláme supervize supervizí. Tak 2krát během toho semestru se snažíme jít na supervizi té druhé a většinou se domlouváme jen k některým částem té S, že chceme třeba asi se zaměřila na to, na ty rozehrávací techniky, tak už se domlouváme jen na určitý část supervizního rozhovoru, že bychom byly rády, aby se tam ...*(nedopovězeno)*. Jinak já jsem se v tomhle školním roce domlouvala s Martinou, ale tady je to spíš dáno tím, že vy musíte mít ty individuální supervize do výuky, takže k ní chodím na tu individuální supervizi do VRAKU.
- D: Já tuhle otázku přeskočím, protože možná se ještě budeme bavit o těch výhodách, nevýhodách, znovu jsem se chtěla zeptat, jak vnímáte propojení role supervizor – učitel. Výhody, nevýhody. A teda napadá Vás k tomu ještě něco, co se týče především těch výhod a nevýhod? To už tady bylo vlastně řečeno. Jaké to má tedy výhody a potom nevýhody.
- Š: Nevýhody to má, jako pokud bude mít zaměření těch předmětů jako já, tak tam může dojít ke křížení té role. Je těžký, aby se během 10ti minutové přestávky přeorientovala do té role supervizora. V tom vidím nevýhodu dost velkou. Pro většinu škol to bude i problémem, že jo, že asi ve většině těch škol, aby měl ten supervizor plný úvazek, tak buď musí mít i ty předměty, které se nějakým způsobem do toho kříží. Ale jinak, pokud se podaří, výhodou velkou já vidím v tom, že ten supervizor může vnášet jiný pohled od těch ostatních vyučujících předmětů, jako nadhledu, odstupu, těm studentům dát ty varianty, více úhlů pohledu na tu situaci. Myslím si, že tohle je velká výhoda supervizora, že může chtít v ostatních předmětech ty studenty víc odlišným způsobem.
- D: Tak a co byste doporučovala za důležité škole, která ještě S nemá. Která ji teprve rozjíždí. Tak co byste jim doporučila. Jak by ty S měly být, jestli vy jak to děláte, jestli by se ještě mohlo něco změnit, mohlo by to být lepší a anebo naopak, tak jak to funguje, s tím máte dobrou praxi, a doporučila byste dál.
- Š: Tak já jsme vlastně na to narazila, doporučovala bych, aby ten seminář měli nejméně hodinu a půl, aby mohli pracovat na více těch zakázkách. 100% by si potom měli na to sehnat vyučujícího, který bude mít ten supervizní výcvik. Myslím si, že ty školy by měli přísně rozdělit tu organizaci kompetencí a tu s a měli by mít taky vytvořeny ty prostory, kde bude S probíhat. Třeba tady u nás, protože sama vidíte, že ten barák je velmi malý, trochu narážíme, protože bysme chtěli na to absolutní klid, kde nás nikdo nebude rušit, tomu i tu místnost uzpůsobit, jako to kruhové omezené, to se nám podaří i ve třídě, že jo, ale přece

jenom, chtěli bychom nějakou menší místnost, která by se přímo využila jako supervizní případně na nějaké relaxace. Kdyby ta škola měla tu možnost, tak aby si tohle vytvořila i ty prostory, kde ta S bude probíhat.

D: Dobře, já, myslím, že děkuju, že jsme to tak hezky projely. Každopádně já vám přeji moc úspěchů, protože si myslím, že to máte moc hezky rozpracované a těch příkladů dobré praxe, co jsem tady slyšela, je opravdu hrozně moc. A potom zase záleží, jak si to jiná škola přebere a jaké má vůbec možnosti.

Š: *(pokývání na souhlas)*

Přepis rozhovoru, VOŠS EA Praha

Respondent: vyučující, která vede odborné praxe a supervize studentů, (R)

Tazatel: Bc. Daniela Brůnová, student FHS UK Praha (D)

(použité zkratky: a tak dále – atd., to znamená – tzn., supervize – S)

Diktafon zapnut až po mém úvodním slovu.

D: První dotazy jsou obecné, kolik máte ve škole tříd sociální práce a kolik jich je ve třetím ročníku, už jsem pochopila, že *(nejde rozumět přesně znění otázky)*

R: Naše škola je malá, tzn., že máme tři ročníky, tři studijní skupiny, největší studijní skupina je v 1. ročníku, kdy přijímáme do 1. ročníku asi 40 lidí no a potom studenti buďto odchází studovat na vysoké školy nebo nesplní požadavky nebo prostě zjistí, že obor není pro ně, tzn., že v tom 2. ročníku je už méně lidí. Letos máme ve 2. ročníku 25, 26 studentů. No a v letošním 3. ročníku je teda extrémně málo studentů, tzn., jste sama viděla, že tam je, *(počítá nahlas)* 18 jich odevzdává portfolia a postupuje k absolutoriu. No potom máme ještě dálkové studium, to máme, které je u nás 4leté no a my otvíráme dálkovém studium jednou za 2 roky, tzn., že teď v současné době u nás studují dvě studijní skupiny. V 2. ročníku a ve 4. ročníku. To budeme letos otvírat 1. ročník.

D: Jaké druhy praxe studenti během studia absolvují?

R: Studenti absolvují průběžné praxe, tzn., jednou za týden navštěvují pracoviště, konkrétní, potom souvislé praxe, to jsou ty půl týdenní blokové praxe, kdy jsou na tom pracovišti celý týden, no potom 2 týdenní, to vždycky na závěr ročníku mají dvoutýdenní praxi souvislou a no a ve třetím ročníku v letním semestru mají 14 týdenní praxi, kde jsou 4 dny na pracovišti a 1 den ve škole. A to je tedy podle jejich zájmu, jejich volby už vzhledem k budoucímu zaměření, profesionální orientaci a taky vzhledem k jejich absolventské práci.

D: Jak to vnímáte, takové rozčlenění praxí. Je to podle Vás dobré nebo byste to změnila, kdyby bylo na Vás?

R: Já se domnívám, že tohle to, že je to dobře, je to teda moje dítě, takže se mi to těžko hodnotí, ale ty zpětné vazby jsou velice pozitivní, řekla bych, že z pracovišť se ozývá, že jeden den by neměl být středa, z důvodu toho, že na úřadech je většinou ta středa, je to je úřední den, takže jsme připraveni tohle to v materiálech změnit, samozřejmě, že tohle je neustále vyvíjející proces, nemůžeme jako říct, že dneska to máme ideální a ještě dalších 20 let nás to bude živit, to určitě ne. Myslím si, že jestli je někde mezera, tak určitě ve vedení praxí na pracovištích, vzpomínám si, že tady se nám nedaří podchytit a motivovat ty vedoucí praxi na pracovišti a nějak je přimět ke spolupráci, vidím v tom rezervy na naší straně, hlavně, protože tím, že jsme malá škola tak prostě nemáme kapacitu chodit na ta pracoviště, mluvit s těmi lidmi, motivovat je osobně, jo a tohle. Teď jsme uspořádali, tento týden bude seminář pro vedoucí praxi na pracovištích, očekávali jsme, že přijdou ti lidi a že budou si chtít o těch praxích a budou se chtít dozvídat o tom našem systému, no a oslovili jsme asi 40 pracovišť, se kterými pracujeme častěji nebo pravidelně, no a z toho se přihlásilo 8 lidí. Takže to prostě je katastrofa. V tomhle tom teda fakt vidím mezery a nějaké možnosti zlepšování, kdy zatím nevím přesně, jak by se to dalo dělat.

D: A vy už jste to teď kom načala, to už byla taky jedna z otázek ohledně té spolupráce mezi školou a pracovišti, nějaké dohody máte s nimi vytvořené nebo ..

R: Ano, dohodu si uzavírá každý student trojstrannou, tzn. pracoviště, student, škola, a zase, jsme malá škola, tudíž tohle to je zase výhoda tý malý školy, že to dohadování není tak složité, že je velice pružné, flexibilní, závisí na aktivitě studenta, to jak prostě si to vyběhá, my jsme s těma pracovišti předběžně domluveny, máme rámcové dohody a s některými ale ne, tzn., že záleží to taky na aktivitě, iniciativě studenta, jak se chce zaměřovat, jak se chce profilovat a tady student pokud chce, může i praktikovat praxi na pracovišti v místě svého

bydliště, chce si třeba mapovat síť služeb a postupně si tam jako asi říct, kde chce tak pracovat, takže to my jsme rádi, že studenti takto postupují, ale ty smlouvy teda chceme mít samozřejmě domluvené, takže student si tu smlouvu navrhne, navrhne si, tak je nějaký zadaný cíl a pak si navrhne svůj individuální cíl, jsou tam vymezeny podmínky praxe na tom dokumentu, formuláři, no a studenta teda, něco je tam teda předvyplněné, to jsou ty pravidla, bezpečnost práce, mlčenlivost a a takovýchle věci, co má na starost škola, co pracoviště, potom tam teda student vyplňuje to, za co on přebírá zodpovědnost, něco má zase předepsané jako např. Že bude chodit včas a že bude respektovat normy pracovišť a tohle to tam samozřejmě je, ale není tam jaké on tam má zaměření, co chce, co očekává, ty jeho cíle on si sám vyplňuje, od 2. ročníku by měl pracovat se soustavou kompetencí podle Zuzany Havrdové, tzn., že už by ty cíle měly být konkrétně v rámci téhle soustavy formulované a taky co je důkazem kritéria kompetence, takže já se domnívám, že tahle svoboda studenta a převzetí zodpovědnosti za vzdělávání, to si myslím, že je dobrý, že to dobře funguje, samozřejmě ta soustava kompetencí je tak složitý konstrukt, který není tak úplně, možná, že vede k určité formálnosti, pokud ten student není dostatečně aktivní, iniciativní a motivovaný. Takže tuhle slabinu známe všichni, co s tou soustavou pracujeme, teď se objevují hlasy, že bychom měli nějak za pracovat na té soustavě kompetencí a nějak s tím začít něco dělat, já určitě bych byla ráda, že bych se toho účastnila, ale fakt je teda ten, že zatím jsme se ještě úplně všude všichni nenaučili pracovat s tím, co máme, jo, takže možná, že bychom měli na tom ještě zapracovat. No a student teda záleží na něm. Takže co když si tam napíše do toho kontraktu svůj cíl v rámci této soustavy, který kritérium konkrétně bude plnit, to je na ně, no a jaký důkaz si přinese, je na něm. Samozřejmě, že některá ta kritéria kompetencí má zadaná. A ta se musí plnit. Ale to má zase ulehčené v tom, že dostávají studenti, já to někde mám, ale to asi teď nebudu hledat, každý student dostane písemně požadavky, co se od něj bude chtít a taky instrukce, co budeme chtít za výstupy, jak ten výstup má vypadat. Tzn., že třeba z úřad z oddělení sociálně právní ochrany dětí má přinést nejen zprávu o tom, jak to tam funguje, se sebereflexí, ale má také splnit praktické úkoly. A třeba má udělat záznam ze sociálního šetření, ze spisu má udělat sociální analýzu, no a tyhle ty úkoly on dostane povinně. A když si vezme obsah portfolia, zjistí, že tyhle výstupy jsou doklady ke splnění kritérií těch jednotlivých kompetencí. Takže když to udělá tahle, tak to má jednoduchý, jak to napíše a má to v podstatě. Ale ještě v tom obsahu portfolia, když se potom třeba podíváte, tam je ještě, aby pochopil, o co v té soustavě jde, tak ještě tam má u každé kompetence zvolit jedno kritérium, které splní sám, vlastní volbou a zvolí důkaz. A tím pádem my to teda bereme tak, že student pochopil to dokladování svého praktického výstupu. No a potom to portfolio je samozřejmě, všechno se zakládá do portfolia včetně toho kontraktu a to portfolio plní cenu. Já jsem to teď říkala zmateně, protože myslím teď na 10 věcí, ale já myslím, že se v tom snad nakonec vyznáte.

D: A co se týče hodnocení studenta na praxi?

R: Tou součástí toho kontraktu je formulář hodnocení. Kontrakt se vyplňuje předem a po té praxi, většinou vedoucí praxe na pracovišti, ten pověřený pracovník, který studenta vedl, ten mu napíše také zpětnou vazbu, takže student vyplní své nacionále, vyplní, kdy ta praxe proběhla a jaká byla struktura té praxe a ten vedoucí praxe na pracovišti napíše volným vyjádřením svoje hodnocení o průběhu praxe anebo také zpětnou vazbu, jak se to dá nazvat. No a takže teda naše rezerva je taky v tom, že možná, že by bylo dobře kombinovat, já myslím, že volné vyjádření je velice dobré, na druhou stranu daná struktura je taky dobrá. Možná, že budeme kombinovat, že bychom dali, že bychom se v tomhle to mohli trochu polepšit, že bychom dali prostě nějakou strukturu, které by se mohl ten hodnotitel držet. To zatím nemáme, v tom je mezera, samozřejmě datum, podpis a studenta potvrzuje svým podpisem, že to dobré, že to přijímá.

D: Takže to je něco, co byste chtěli změnit a co byste doporučili na základě lepší praxe.

R: Jo, to určitě. Ne dotazníky, protože to si myslím, že vede zase k formálnosti, to si myslím, že není ani pro studenta k ničemu, ale tahle ta struktura si myslím, že je dobrá.

D: Teď, když se vrátíme zpátky k těm dohodám, tak jste říkala, že jsou rámcové dohody a potom jsou dohody, kde student navštíví pracoviště, se který nemáte uzavřenou rámcovou dohodu a tudíž si teda dotváří tu dohodu ještě sám nějakým způsobem.

- R: No ty trojstranné dohody se uzavírají vždycky, ale ne všude máme rámcové dohody.
- D: Co se týče ještě další spolupráce s pracovišti, třeba nějaké setkání těch pracovníků, kromě toho semináře, jste říkala, něco jiného se děje?
- R: Organizujeme jednou ročně setkání neformální pro, s pracovníky a školou, kde si řekneme své zkušenosti a je tam vždycky setkání se supervizorem a se studenty. No a fakt je to, že těch setkání se zúčastňuje strašně málo lidí. Já jsem teď komu, my jsme navrhli v rámci projektu JPD, že bychom na to měli peníze i, tak jsme vymysleli, že tam bude nějaká vzdělávací část, no a doufali jsme, že to přitáhne teda více lidí, no ale jak je vidět, tak ne. No prostě, nezabralo to, musíme uvažovat dál.
- D: Když se vrátíme k organizování praxí ve škole, tak jak je to tedy rozvrženo mezi jednotlivými učiteli, kolik učitelů se věnuje odborné přípravě studentů a co je vůbec do praktické přípravy zařazeno, kolik předmětů kromě praxe, co je tam ještě dále?
- R: Tak čistě vedení organizace praxí, tzn. koordinátoři, koordinátorky praxí, jsme dvě, takže to děláme jen ve dvou a pak jsou dále, my taky vedeme semináře k těm praxím.
- D: To se jmenuje přímo seminář praxí?
- R: Seminář praxí. A v 1. ročníku teda kolegyně, v tom druhém ročníku já, ten seminář praxí, a ve třetím ročníku je seminář k portfoliu, který teda zahrnuje jak tu organizační část práce na portfoliu a ještě posledních prací, tak teda prostě to ukončování. Potom samozřejmě je supervize, supervizoři jsou tady: v 1. ročníku, párovou S to zajišťují 2 kolegyně, které ovšem nemají výcvik supervizní, my to chápeme, jsou to tedy starší, zkušené kolegyně a pracují s lidmi s různými typy postižení, tam jde o supervizi zážitku praxe u klientky s těžkým tělesným postižením poskytované osobní asistence, takže to jsou tyhle dvě, potom od 1. ročníku letního semestru mají studenti úvod do supervize, dejme tomu, kdy se scházejí už ve skupinách kolem 10 studentů, tam se učí zamýšlet se skupinově nad praxemi a spíš tam, jde, jejím cílem je, aby se naučili pracovat ve skupině, aby se naučili zamýšlet nad svým pracovním výkonem atd. Takže v současné době běží tři skupiny, tři lidi to dělají. Ve druhém ročníku už běží celý rok, tzn. oba semestry dvě nebo tři skupiny podle toho, v současné době jsou to tady 3 skupiny. Max. je tam těch 9 lidí, myslím že 8, 9, to jsou dva, kteří to vedeme, to jsou dva, to jsou už supervizoři s výcvikem a s nějakou zkušeností, pracujeme pod supervizí, tzn., že třeba mám S zajištěnou, financovanou z projektu JPD u supervizorky registrované v ČIS, takže si myslím, že je zajišťuje dobře, no a ve 3. ročníku zase my 2 vedeme letos 2 skupiny studentů, protože jich je málo, že.
- D: Takže je to odborná praxe, seminář k praxím, tam je to asi o organizaci praxí..
- R: Ano.
- D: A kompetence tam jsou probírány taky?
- R: No.
- D: A potom je tam tedy seminář v portfoliu v tom 3. ročníku a S. To vše teda patří do té praktické výuky.
- R: *Souhlasně přikyvuje.*
- D: Je třeba zase něco, co vy byste doporučovala jiným školám, co vám funguje, co si myslíte, že takhle je dobře, že to děláte?
- R: Já se domnívám, že velice cenný je ten organizační seminář, který je oddělený od S, tzn., že prostě ty organizační věci, věci náležitosti kontraktu, výstupy atd., to všechno se vyřizuje v organizačním semináři, tzn., hromadně, je jich tam víc, není to zbytečný přepych tohle dělat v menších skupinách. No a v S, to musí být malá skupina, to nejde jinak udělat, a nezahluje se S těmi organizačními věcmi, to za první a za druhý další věc je, že ty výstupy také se, když si to dělá ten učitel toho semináře si dělá ty výstupy v rámci příprav na výuku, to je další věc, která je velmi důležitá a považují za určitou výhodu, kdy se srovnám, když máme třeba společně s kolegou, rozebíráme ty S, tak vychází z toho, že já jsem teda na tom rozhodně líp, protože já jsem s těmi výstupy seznámena, tudíž jsem jako více v kontextu, jo. Má to taky nevýhody, ale to se mi zdá jako docela, určitě to není nic proti ničemu, když ten, kdo vede seminář odborné praxe tak je současně supervizorem, pokud má teda k tomu základní kompetenci, tak to není nic proti ničemu. No a za další, co z toho vyplývá, že S nemusí být zas tak často. Že to je čistá S, tzn., že je možný udělat bloky a nemusí to být jednou týdně. Alespoň podle našich zkušeností teda to tak vychází, že my vlastně

kopírujeme tu praxi na pracovišti v sociálních službách, je tam taky, tam máte tam samozřejmě intervizi interní S může být samozřejmě i častěji nebo přímá S nadřízeného může být jako samozřejmě kdykoliv, ale myslím si, že tohle to je odpovídající. Prostě poskytnout ten prostor pro S čistě S, a teď s těmi studenty pracovat nemusí se podle mě každý týden. Takže asi je to tak, že mají index S a mají povinnou sumu hodin. Musí se teda účastnit prvního a posledního setkání, no a tu sumu hodin musí splnit.

D: Podle potřeby (*jen doplňuji*).

R: A když mají ještě něco navíc, s čím chtějí přijít tak mají možnost individuální, která je tedy během studia jednou povinná. Takže mají tu sumu hodin, povinnou, potom mají během studia párovou S, během studia individuální. Ta párová je hned po té práci u té paní, která poskytuje sociální asistence, to bych řekla, že je taková motivační, velice náročná záležitost, takže tu si nemohou volit, prostě tam musej. Kdežto tu individuální podle potřeby a můžou si i dojít víckrát a tam to je placený.

D: To je jedna...

R: Jednu mají ve studiu, a když chtějí navíc ještě nějakou S individuální, tak musejí si jí zaplatit. Ale zase je to ta motivace, my to vidíme tak, že kdo chce prostě navíc něco, co je ještě mimo pracoviště, tak musí počítat teda s tím, že se to platí.

D: Já se vrátím zpátky k těm praxím, tak vy jste říkala, mají možnost si najít praxi i v místě svého bydliště, jsou nějaké praxe, které mají povinně dané během studia?

R: Ano, jsou rozdělené oblasti, musí absolvovat praxi v oblasti sociální péče, v oblasti sociální právní ochrany dětí, musí absolvovat v oblasti služeb sociální prevence. No, to jsou teda ty oblasti. Teď ještě by měli během studia absolvovat na církevním zařízení. Ať už průběžnou nebo souvislou nebo absolventskou, a to už je na nich. Ale jednu alespoň. To je povinné.

D: Takže nemají konkrétní pracoviště, je to oblast, kterou si musí během ročníků vybrat?

R: Ano, něco je povinné, to už jsem mluvila, to je ta původní praxe u jedné fyzické osoby s těžkým postižením. (přerušeni rozhovoru kvůli studentů odevzdávající portfolio)

D: Takže k praxím ještě 4 otázky na doplnění, jestli bych mohla. Tak ještě jsem potřebovala vědět, jestli studenti školy jsou na praxích nějak doprovázeni. Jestli mají nějaké konzultanty na pracovišti, jak vyučující dochází, jestli tam poskytuje i individuální supervizi na pracovišti?

R: Na pracoviště nedocházíme, to už jsem zmiňovala, že to je jedna z nevýhod naší velikosti, nebo spíš malosti, že na to nemáme kapacitu, ale já se domnívám, že kdyby ten systém dobře fungoval, ten vedoucí praxí na pracovišti nebo konzultanti na pracovištích, tak že by to nebylo ani tam nutné, že spíš je potřeba, aby mělo pracoviště zpětnou vazbu a škola zpětnou vazbu aby spolu nějak komunikovali. Nejsem nějak přesvědčená, že musí být nutné, aby škola vysílala své pracovníky na pracoviště, kde student právě aktuálně působí. Co si myslím, že je naprosto nutný, aby tam měli studenti na koho se obrátit a ten jim poskytoval přímé vedení a přímou supervizi, dejme tomu. Prostě aby měli někoho, kdo jim bude říkat, tohle děláš dobře a tohle děláš už úplně jinak. Kdo by je tam vedl.

D: Ano jste říkala, že teď přemýšlíte o tom, jak to nejlépe udělat.

R: No ano, to my teď s tím nejsme úplně spokojeni. Samozřejmě, že na každém kontraktu má osobu, která ho vede, lépe řečeno, která ho má vést, takže to samozřejmě je nasmlouváno, ale mnohdy tak skutečnost je taková, že ta osoba je odpovědná je určená, nasmlouvaná, tak to nefunguje.

D: Když jsme u toho kontraktu, jaké tam vidíte ještě výhody toho, že uzavíráte nějaký trojstranný kontrakt mezi školou, studentem a pracovištěm.

R: Všechny ty strany jsou zaangażovány tak, aby ta praxe dobře proběhla. Teď se dokonce vede určitá diskuse o tom, jestli ty smlouvy nemají být čtyřstranné, tzn., že by tam měli být vzati ještě supervizoři, já bych s tím docela souhlasila, jenom prostě, jak já mám instinktivně hrůzu z formálnosti, jo. A už takhle se mi to zdá, že někdy to sklouzává do té formality k tomu, že to pracoviště takovou pozornost, jakou by měla. My jsme postupně zajistili, že škola a student věnuje pozornost do statečnou, jo. Ale to pracoviště někdy tady, že student si stěžuje, že někdy se mu nikdo nevěnoval, že ten kontrakt nebyl splněn. Já se domnívám, že kontrakt je velmi dobrým rámcem pro praxi, kdy všichni vědí, co je jejich povinností, že student není ten, kdo je nějak vláčen nutností, ale kdo prostě aktivně zodpovědný za svůj

- čas a ten, který aktivně v tom figuruje. No, prostě myslím si, že ten kontrakt je stěžejní záležitostí.
- D: Nevýhoda? Nemá, jste říkala.
- R: Nevýhoda je ta forma, nebezpečí formálnosti. Ale těch výhod je samozřejmě mnohem víc. Prostě člověk musí pracovní výkon dělat na základě dohody, no a já si myslím, že ta písemná dohoda je ideální, a kdyby tam ještě čtvrtá strana jako supervizor, zase by se nějak zajistila angažovanost v procesu a směřování studenta k odbornosti, profesionalitě atd. a mohl by se více angažovat v aktuální praxi toho studenta. To je taky jeden z těch směrů, kde vidím nějaký naše možnosti vývoje.
- D: Poslední otázka k těm praxím, je tam ještě něco, co byste doporučila v rámci organizování praxí jiným školám? Co vám tady funguje?
- R: No, já si myslím, že naše silná stránka je S. My jsme teda, myslím si, že dosti předběhli jiné školy, protože jsme hned vlastně v zápětí zachytili tu novou vlnu a dostatečně s předstihem jsme to začali budovat ten systém, takže na tom jsme, myslím si, že dost dobře, a co bych doporučila, aby školy zavedli nebo vyslali své pracovníky na určité typy výcviků, protože bez výcviku to opravdu není to, co by to mělo být. Člověk by měl mít danou kompetenci k tomu, co dělá, takže tohle to je jedná věc, druhá věc je, že ti, kdo vedou S by měli mít vlastní S. Aspoň ti, když už nemají ten výcvik a vedou ty S třeba na základě dlouhodobé praxe a zkušenosti, jsou to třeba starší odborníci, tak proč ne, ale aspoň ať mají S ti supervizoři, kteří působí na školách a vedou ty S by měli mít vlastní S, tak to bych doporučila a ten seminář, to bych určitě doporučila, protože ne všude je.
- D: Seminář praxí.
- R: Ano, organizační.
- D: Co se týče těch S, když přejdeme k těm otázkám, tak už jsme se bavily, jak často bývají u Vás ve škole kolik studentů je v jedné skupině, říkáte kole devíti, zdá se Vám to optimální?
- R: No, tak samozřejmě v tom 3. ročníku je máme někdy méně, když je větší ročník, tak je máme rozděleny na 3 skupiny, tak 7,8, to je lepší, těch 9, to už je moc. Protože v tom 3. ročníku při té dlouhodobé absolventské praxi tak fakt je to S. Takže tam bych řekla, že těch 9 je docela akorát.
- D: Už jsme se bavili o tom, že S je u Vás úplně samostatným předmětem a že ji vedete ve škole dva.
- R: Takhle. Na dálkové S máme další supervizorku....
- D: To je externí?
- R: Ne, to je taky naše, teda ona s námi spolupracuje jako externí spolupracovnice, ale tím, že u nás učí více předmětů, tak já nevím, jestli je to externí nebo interní supervizor.
- D: Takže externího nemáte. Máte 3 interní.
- R: Plus další, kteří mají aspoň úvod do řízení do S plus výcviky psychoterapeutické, ty pracují v 1. ročníku, jo, takže to jsou další, tak já nevím, kolik jich je dohromady. Počítejme no, dva, co vedeme ty denní studenty 2. a 3. ročníku, potom , dvě ten 1. ročník ten úvod do S, pak další dvě, co mají se studentama tu párovou S, no, tak já nevím, kolik jich je.
- D: Plus ještě na dálkové studiu jste říkala.
- R: No.
- D: A všichni jste říkala, že mají u vás výcvik nebo mají povinnost procházet individuální S.
- R: No.
- D: Co se týče studentů, jak oni vnímají ty S, jaké se u nich ozývají kladné reflexe a záporné reflexe na S?
- R: No tak já bych řekla, že ze začátku to je pro ně hodně jiný způsob práce. Myslím si, že celý ten první ročník, tedy lépe řečeno, tu párovou S vítají, jednoznačně. Protože cítí tu potřebu po první praxi se sejit a sdělit ostatním tu svoji zkušenost atd.. Tu skupinovou S, to je ten letní semestr 1. ročníku, to je ten úvod do S, dejme tomu, jo, tak tam fakt je to, tam se setkávají pracovníci až s odporem, studenti jsou překvapeni, musej sedět v kruhu., že prostě se po nich chce jiný způsob práce, že to vůbec není na tom supervizorovi, ale na nich, jo, prostě, že tam je nějaký podíl, nějaká prostě interakce atd. To všechno je prostě nový a samozřejmě co je nový, tak se setkává s takovým jako překvapením, dokonce až s odporem. Když potom třeba ve 2. ročníku reflektují svou zkušenost se S tak říkají, že je to úplně

k ničemu, bylo to o ničem, nudili jsme se a tak. Ale to už je takový folklór, já si myslím, že prostě si musí ten student zvyknout. Takže my tomu nepřikládáme takový význam. Třeba samozřejmě ta kolegyně, od těch kolegyně, které to tam dělají, tak si pro sebe udělají obrázek, co třeba bylo, co vedlo k lepšímu, k lepším výsledkům a co by se dalo změnit, co by se dalo udělat jinak nebo takhle, ale v podstatě z toho nemíníme nijak ustupovat. Prostě ten odpor se nějak musí..ale my to známe i z praxe supervizních v zařízeních, prostě než se to tam zavede, než pracovníci pochopí, o čem to je, tak taky si nemyslím, že by to s nadšením vítali, to teda rozhodně ne. No a potom už, že ta práce, co dělá potíže, je zakázka studentů, to je jasný, tudíž tam je zase na aktivitě toho supervizora a skupiny, jak s tím naloží, ale myslím si, že ti studenti vnímají tu S, že je to pak čím dál lepší. Takže myslím si, že celkem v pohodě.

D: Co byste doporučovala škole, která zavádí S? Říkáte, že tady je nějaký ten proces..Co byste doporučovala škole, která jí chce mít povinně.

R: No, rozhodně teda tam je nezbytný nejvíc si rozmyslet k čemu to je, co to je, kdo co dělá atd. prostě dobře to připravit z hlediska řízení. Je to prostě něco trochu jinýho než běžná výuka, takže to chce trochu ošetřit dopředu. Jak bude ošetřena mlčenlivost, jestli tam může nebo nemůže ředitelka, jestli chce ředitel nebo ředitelka nějaké výstupy nebo záznamy.

D: A vy to děláte jak, jestli můžu vědět?

R: Tohle to je teda další možnost rozvoje, my teda požadujeme záznamy ze S, já třeba ve svoji skupině to dělám tak, že první záznam, kde jsou pravidla, cíle atd. Tak to dělám já a studenti dělají si záznamy sami. Sami mají povinnost dát si do portfolia jeden záznam ze skupinové a jeden z individuální S. No jinak my nejsme povinni předkládat záznamy vedení školy. Ale to se tady takhle zavedlo a já teď vlastně nevím, jestli teda ředitelka bude chtít, aby se něco takovýho zavádělo nebo nebude chtít. My teď tady procházíme velkými změnami, akreditací, sebeevaluací, co vyjde z té sebeevaluace uvidíme, takže já nevím. Nevím, co by ta škola s tím mohla dělat. Já si zakládám ty záznamy, samozřejmě, ale nikomu je už dál nepřekládám.

D: A vy říkáte, že tak je to dobře.

R: Já prostě nevím. Mě to takhle vyhovuje. Ale jestli je to dobře, to nevím.

D: Co se týče ještě osoby supervizora, tak ten, co tady dělá S, jaké předměty ještě vede? Jsou to klasické předměty jako jsou běžně vyučované nebo jenom na tu praktickou část a jak je to oddělené?

R: No, učitel, který zároveň učí a dělá praxe musí toto vědomě oddělovat. Tzn., zvláště ve skupině, supervizní skupině teda, ze začátku, když si tvoříme kontrakt, tak já ve své skupině mluvím, co ta vícerolovost může udělat, jak oni to vnímají, jak já to můžu vnímat a vždycky jim dám jako takovou instrukci, že v případě, že by vnímali nejistotu, za koho tam, jsme, tak to mají říct. Že se to může bohužel může stát, že na tom vědomě pracuju, aby se to nestalo. Samozřejmě stát se to teda může, tak nějak s tím musím v té skupině naložit. Ale já se domnívám, že tohle není ten hlavní problém, jo. My třeba to děláme tak, že já třeba zároveň neučím nějaký významný předmět, já se starám o praktickou část, vedu ten seminář k praxím a seminář k portfoliu. A neučím tam žádný předmět další. Ale třeba kolega, ten tam učí sociální práci. A má s tím celkem dobrou zkušenost, zase mají další prostor pro své zakázky, ale jinak fakt je v tom, že bych to viděla jako určitou komplikaci. Klasifikování a tak, jo. Takže sama, prostě tam, kde vedu S, tam neučím. Myslím si, že je to lepší, když ten supervizor, tam, kde vede v tom ročníku, by nemusel klasifikovat v jiných předmětech. Vidím to jako jedno z možných rizik.

D: Tak já už nebudu zdržovat, protože vidím, že jste v hrozně časovém presu, já moc děkuju, že jste si ten čas na mě našla..

R: Není zač, je dobře, že to děláte.

D: Ještě kdybyste mi mohla vyplnit.....

Přepis rozhovoru, VOŠS Ostrava

Respondent: vedoucí odborných praxí na škole, (K)

Tazatel: Bc. Daniela Brúnová (D)

D: Tak už vím, že tady jsou dva třetí ročníky denního studia a náhodou, kolik je tam studentů, to asi nebudete vědět.

K: Z hlavy ne, ale říct vám to můžu.

D: Já jen abych věděla i ohledně těch dotazníků, jak tam bude pak ta návratnost.

K: (*hledá*) Ve 3.C je 29 a ve 3.B je 31.

D: 31

K: Takže 60.

D: A celkově je tady kolik tříd?

K: Denní čtyři první ročníky, tři druhé, dva třetí a dálkovou, teďka jeden první, dva druhé, tři třetí a jeden čtvrtý.

D: Jaké předměty jsou u vás zařazeny do praktické části výuky? Určitě je to teda odborná praxe a jaké další předměty tady máte, Víím, že odborný seminář (*nedokončeno*)

K: Ale jinak asi, no, jestli se dá považovat praktická část třeba psychosociální výcvik, tam si prakticky cvičí některé věci, pak mají cvičení k metodám sociální práce, možná by i ekonomika, protože tam taky dělají praktická cvičení. Kdyby to bylo rozdělné jako praktické předměty a teoretické předměty, to není. Oni i v sociální politice dělají praktické věci, jako, že se učí řešit některé situace.

D: Něco, co se přímo k těm odborným praxím váže?

K: Odborným praxím jenom ten odborný seminář.

D: A jeho obsah? Jestli byste mi mohla říct, co se tam.

K: V odborném semináři se řeší hlavně kompetence sociálních pracovníků, etické kodexy, standardy v sociální práci, snaží se tam o supervizi odborné praxe, takže i supervize se tam řeší, zapoměla jsem na něco? Etický kodex, standardy, kompetence, to je takové to základní, pak třeba ty praktické problémy na pracovištích, no a součástí odborného semináře je v současné době i ta teoretická příprava k absolventské práci. Tzn. výběr literatury, citaci odkazů, to taky patří do odborného semináře.

D: Jaké druhy praxí tady studenti mají na škole? tzn., krátkodobé, dlouhodobé.

K: V podstatě mi to nemáme dělané na krátkodobé a dlouhodobé, ale na průběžnou a souvislou. Tzn., že ty průběžné chodí pravidelně jeden den v týdnu druhé ročníky dva dny v týdnu třetí ročníky a pak jsou souvislé, ty jsou dvakrát po deset pracovních dní.

D: A jak se vám to jeví, takové rozvržení praxí? Ubrala byste nebo byste naopak přibrala?

K: No, já si myslím, že to je tak snad i ideální v té kombinaci vlastně s tou teoretickou přípravou. A taky z praktického hlediska, co se týče zajišťování těch praxí na pracovištích. Protože asi víc by bylo už zatěžující pro ta pracoviště.

D: A teď kolik vyučujících se o praxe stará? Kolik vás je, co má na starost odborné praxe a odborný seminář?

K: No, dalo by se říct, že v každé třídě jeden, jo. Takže když spočítáme ty v denních, tak tři, čtyři a tři je sedm, tak asi zhruba těch 10 vyučujících je kompetentních vést ty odborné praxe.

D: Jo, to znamená, jak jste mi minule říkala, že každý ten třídní si vede.

K: Ne, to se nemůže rovnat s třídním, protože když je třeba třídní jazykář, tak tam je někdo jiný navedení odborné praxe. Ale pokud to jde a je to ve stejné osobě, tak je to ideální.

D: A zase, kdyby bylo na vás, jak vidíte, jak to funguje, jestli byste to změnila, jestli byste třeba, máte třeba pocit, že by bylo dobré, aby jeden pracovník, který by vedl odborné praxe nebo si myslíte, že takhle to funguje dobře, že každý učitel má tu svoji třídu.

K: Funguje to dobře, takhle to funguje dobře z hlediska těch organizací praxí, v řešení těch aktuálních problémů, ale myslím si, že asi, je dobré, bude se chystat, že tady budou jen dva,

- tří lépe kvalifikované lidé, co se týče vedení supervizí. A to stačí určitě na tu školu. Dva, tři lidé.
- D: Takže tihle dva, tři lidé by vedli odborné praxe a supervize.
- K: *Přikyvuje.*
- D: To se teda plánuje.
- K: *Přikyvuje.*
- D: Je to v blízké budoucnosti?
- K: V podstatě je to nutné, je to součástí akreditace. Výhled je jeden, dva roky.
- D: A i vy vnímáte, že by to bylo lepší.
- K: Ono totiž z těch seminářů v podstatě odlišit od toho studenta, teď je to učitel, teď je to supervizor je problém. Proto je lepší, když to budou jen určití lidé a nebudou se tak často setkávat s těmi studenty v té pozici učitele.
- D: A teď v té vaší roli, kdy vedete odborný seminář a zároveň klasické předměty, tak vidíte tenhle rozpor, o kterém jste mluvila?
- K: Ani moc ne, ale ono to je, já bych řekla, my tady máme klasifikovanou odbornou praxi. Jenže mě se to třeba nelíbí, že se odborná praxe klasifikuje, protože jakmile je něco známkové, tak student si dává pozor na to, co dělá, co říká a tak podobně. Nevím, zatím, já třeba přímo nepociťuji ten rozdíl v tom semináři teď jsem učitel, teď jsem jak ten, vedu ten seminář. Ale myslím si, že kdybychom chtěli dělat přímo tu čistou supervizi, kde by se ti studenti měli otevřít v tom, co dělá špatně nebo mluví nebo tak, tak pak by tam ten problém asi nastal.
- D: Vy mluvíte teda o tom klasifikovaném odborné semináři, tzn., že každý ten student dostává... *(přerušena)*
- K: Seminář není klasifikovaný, oni mají klasifikovanou praxi.
- D: Praxi, pardon. Ta tak klasifikovaná praxe, tzn., že oni by měli dostat zápočet, ne?
- K: Tam je to v prvním pololetí zápočet, v druhém známka.
- D: A ta známky, ta se dává na základě čeho?
- K: Na základě hodnocení praktikanta, které mají z pracoviště a na základě úrovně odevzdaných prací a to, jestli dodržují termíny.
- D: Jste říkala, že se vám to nelíbí, že byste to ráda dělala jinak, máte nějaký nápad, bavila jste se o tom *(nedokončeno)*
- K: Mě se nelíbí, že se to známkuje, jo. Tak v podstatě jako třeba výchova když se má jako na školách známkovat, tak prostě někdo má na to větší předpoklady, menší předpoklady, oni mají povinnost projít různá pracoviště a někomu se líbí na pracovišti se starými lidmi a někomu u dětí ne a opačně, a v podstatě tomu taky odpovídají, že když jsou na praxi, která jim nevyhovuje, ale musí se prostřídat, tak se to potom projeví. Takže si myslím, že to není v pořádku, že se to klasifikuje.
- D: A to hodnocení, ten formulář, ten se teď změnil.
- K: *Přikyvuje.*
- D: On byl kdysi jiný, kdy se tam vyloženě psaly věty, každý ten pracovník, teď je to formou zase spíš takové škály, co si myslíte, že z toho bylo lepší nebo co byste ještě udělala jinak?
- K: No ideální by byla zase kombinace, jo. Jenomže tam je, pro zpracování, třeba pro mě, když z toho chci udělat nějaké závěry, je pro mě jednodušší zpracovávat škálu. Hodnocení těch praxí je součástí evaluace školy. Takže pro mě se lépe zpracovával škála než slovní hodnocení. Ale jak už jsem viděla spoustu těch hodnocení praxí, tak ne vždycky se chtělo vypisovat to hodnocení, takže pro ně je jednodušší zakroužkovat určitý bod na té škále. Takže ideální by byla kombinace, ale oni jsou ne vždycky ochotní to tam vypisovat. A taky se často bojí nebo někdy sami řeknou, že nechcú tomu studentovi ublížit. Takže tomu ne vždycky odpovídá skutečnost.
- D: Takže ideální kombinace, tzn. i škála i *(přerušena)*
- K: Nějaké doplnění, vyjádření. Oni na tom formuláři mají možnost vyjádřit se dále, ale málokdy toho využívají.
- D: Co se týče spolupráce s pracovišti. Jakým způsobem spolupracujete s pracovišti? Jestli s každým pracovištěm máte uzavřenou rámcovou dohodu nebo si je studenti mohou vybrat

- úplně dobrovolně a můžou je absolvovat jen na základě trojstranného kontraktu? Jak to teda probíhá?
- K: Tak ze zákona musí být s každým pracovištěm, kde studente je, uzavřená dohoda. To bez dohody nejde. Ale v podstatě s některými pracovišti, se kterými spolupracujeme delší dobu, jsou uzavřeny ty rámcové smlouvy a s některými pracovišti potom třeba si student může vybrat v místě bydliště, tak se potom dodatečně ještě uzavírají dohody. Takže může si vybrat jakékoliv pracoviště, my jim neurčujeme, jen v případě, že by se jim třeba nepodařilo najít něco, ale dohoda tam sepsaná musí být vždycky.
- D: A tu spolupráci, jak vy ji vnímáte? Co by se vám líbilo víc? Co by se mohlo třeba zlepšit?
- K: Zlepšit, no já třeba cítím, že tady v Ostravě je už velký problém v tom, že ty pracoviště jsou přetížené. Protože tady jsme vlastně my, je tu vyšší odborná zdravotní škola, vysoké školy tu jsou, ti jsou tak zatíženi těmi praktikanty, že v podstatě už odmítají přijímat ty praktikanty anebo už ta péče nebo ten časem praktikantům není takový, jaký by měl být. Je to jak z odezvy těch studentů, že líp využijí, nebo je pro ně praxe přínosnější, když je v místě svého bydliště. A jinak ke zlepšení těch kontaktů se snažíme nějak. Musíme udržovat dobré kontakty, takže posíláme děkovné dopisy, přání k vánocům, kde chodíme častěji, tak samozřejmě kytička, nějaká forma poděkování, abychom udrželi ty dobré kontakty a snažíme se jednou za čas uspořádat setkání tady ve škole s těmi sociálními pracovníky, získat zpětnou vazbu, co zrovna by chtěli, je to ale jeden z problémů, že spíš přichází z těch ostravských a s těch vzdálenějších měst už sem nechtějí pracovníky přijet.
- D: Ještě něco, co vás napadlo, co by se pro to dalo udělat, aby ta spolupráce byla lepší?
- K: Určitě by ta spolupráce byla lepší, kdybysme mohli třeba mohli nabídnout těm lidem nějakou formu odměny, finanční, že se věnují těm studentům. To je ale neschůdně v to, že jsme státní škola.
- D: Jako pracovníci odborných praxí máte dělat nějaké kontroly nebo supervize nebo něco takového na těch pracovištích, jak často to provádíte?
- K: Jak často? V podstatě každý ten vyučující, co má svou třídu a má praxi, tak v podstatě jednou týdně má vyhrazenou dobu na vybraná pracoviště. Takže jednou týdně, ale fakt je, že těch pracovišť je tolik, že se tak třeba na jedno pracoviště podívá tak jednou za rok.
- D: Jestli vy máte zpětné vazby, jak studenti jsou spokojeni s vedením odborných praxí na pracovišti? Jestli je tam nějaký vedoucí praxí, se kterým i vy jste v kontaktu nebo libovolný pracovník.
- K: Na některých pracovištích mají už zřízené koordinátory praxí, kteří mají na starosti praxe, spíš je to ale vždycky o tom, že spolupracují s člověkem, ke kterému jsou přiděleni.
- D: A co se týče trojstranného kontraktu. Jakou s ním máte zkušenost?
- K: Různou. Některé pracoviště to považují za důležitou věc, aby to ti studenti měli napsané a opravdu se vyjadřují k těm cílům a jsou pracoviště, které to berou jako formální věc. Dobře, musíš to mít, tak já ti to podepíšu.
- D: A v tom nevidíte třeba nic na zlepšení? Nějaký příklad dobrý praxe, který by se dal dále *(přerušena)*
- K: Je to spíš o tom, o těch návštěvách a vyjasňování si kompetencí, k čemu ty praxe jsou.
- D: Tak vím, že studenti pracují s portfoliím, tak bych chtěla něco vědět tomu, jak si ho vedou, co je obsahem portfolia?
- K: Tak v 1. ročníku portfolio je nezakládají, my jsme trošičku tolerantní k tomu, že v tom prvním ročníku oni ještě přece jen neví, jestli tady zůstanou a ty složky k těm portfoliím jsou docela drahé. Takže v prvním ročníku jen sbírají některé materiály do portfolií. Ve druhém ročníku si už to portfolio musí založit. Samozřejmě jsou tam takové základní věci jako je životopis, třeba doklad o získání nějakých kurzů specifických a tak. A základní součástí portfolia jsou samozřejmě kontraktem, vyhodnocení těch kontraktů, naplňování kompetencí sociálního pracovníka, hodnocení praktikanta, přehledy absolvovaných praxí, můžou si tam dokládat, to už je na jejich libovůli, zdařilou seminární práci. Pak mají povinnost mít tam jako přehled právních norem, etický kodex sociálního pracovníka. Měli by umět vypracovat standard, takže ten svůj pracovní standard.
- D: A pak je součástí absolutoria?

- K: Příkladá se to, je to k nahlédnutí, ale v podstatě, že by to ovlivňovalo hodnocení, protože odborná praxe není součástí absolutoria. Takže je to spíš k nahlédnutí, aby komise viděla, co dělal student.
- D: Jak dlouho tady máte portfolio?
- K: Kolik let? Ježíš.
- D: Já vím, že za mě se o tom už mluvilo.
- K: No, těch 7, 8 let už to bude, no.
- D: A zkušenost? Jak studenti vnímají portfolio?
- K: Je to spíš z těch zpětných vazeb, jak odtud už odejdou, tak se třeba vracejí zpátky a říkají, že toho využili třeba při přijímacích pohovorech, že to bylo pro ně přínosné. Tady to spíš studenti berou, že je to další věc navíc, co musí dělat, ale ta zpětná vazba je, že se to opravdu vyplatí. Že to využili u přijímacího pohovoru.
- D: Takže ze začátku je to povinnost, kterou nechťejí moc a potom vidí, že to má svůj smysl. A ohledně praktických kompetencí, to už jste taky říkala, že s nimi pracujete a asi podle knihy Kompetence praxí od doktorky Hadrové.
- K: *Přikyvuje.*
- D: A máte to nějak rozdělené, že musí splňovat určité v jednotlivých ročnících?
- K: No, že by měli přímo určené ve kterém ročníku, které kompetence to ne, to spíš závisí na tom vedoucím té praxe, protože všechny se jim asi nepodaří naplnit a je to i o tom, na které pracoviště jdou. Spíše se to přizpůsobí individuálně každému.
- D: S jakými důkazy pracují. Co musí doložit, že tu kompetenci splnili?
- K: No, buď třeba záznam z rozhovoru, součástí té závěrečné zprávy jsou důkazy, že jste měli ty úkoly, ty kompetence, takže tam mají záznamy z rozhovoru, zprávy ze šetření dokládají, třeba návrh nějakého problému, pokud ho zpracovávají. V podstatě tu konkrétní činnost musí nějak popsat, kterou získal. Mělo by to být součástí toho portfolia potom.
- D: Kdybyste měla doporučit, co myslíte, že máte dobře zpracované jiné škole ohledně odborné praxe, co by to bylo? Co myslíte, že vám funguje dobře a mohlo by fungovat i na jiných školách. Nebo naopak nějaký nedostatek, na kterém byste měli zapracovat?
- K: Tak nedostatků, ty určitě jsou, na čem bysme měli zapracovat. Možná více času ještě věnovat té komunikaci s těmi pracovišti. Co bychom mohli ještě doporučit, to nevím. Víím, že třeba tady jedna paní z Brna si četla naší databázi, co máme přehledy, to je ale takové ani ne k té praxi, kolik studentů kde a tak.
- D: A zapoměla jsem úplně na otázku, jak si studenti vybírají praxe? Jestli je nějaká praxe povinná?
- K: Oni mají určeno, že musí třeba absolvovat v 1. ročníku na sociálně právní ochraně dětí. Ve druhém ročníku mají určen, že musí navštívit domov nebo penzion, tu práci se starými lidmi. A pak mají určeno, že by měli co nejširší škálu si vybrat. Takže spíš je to o tom, k čemu tíhnou, co je zajímavé, ale dbáme na to, aby nechodili pořád na ta stejná pracoviště.
- D: Takže ten pracovník odborných praxí potom s ním konzultuje ohledně praxí.
- K: *Přikyvuje.*
- D: Co studentům přináší praxe, co jim to dává? Z jejich reflexe, zpětné vazby.
- K: Že najdou sami sebe. Že třeba objeví, kde by se mohli uplatnit, že nejsou schopni pracovat se starými lidmi nebo naopak zjistí, co by je bavilo. Může jim to přinést i práci, stalo se už několikrát, že přišli, že mají možnost nastoupit do práce, no a zkušenost.
- D: Tak tohle byly otázky ohledně praxí, já mám ještě připravené otázky ohledně supervize. Vy jste říkala, že supervize tady probíhají v rámci odborného semináře, takže se budu smažit ty otázky k tomu trochu uzpůsobit, tak, abych je mohla pokládat i vám. Takže supervize je součástí odborného semináře a probíhá nějak pravidelně nebo zrovna, že teď je téma, které se může využít na supervizi?
- K: Víte, ono, tady asi není nikdo, kdo je opravdu schopen dělat supervizi. Takže spíš je to tom, že je to něco, co by se přibližovalo. O supervizi bychom ještě mluvit nemohli. Takže je to o tom, jak si to ti vyučující zařídí. Ti, co ví, co je to supervize, tak si tu supervizi dělají. U zbytku je to něco jako není supervize.
- D: Vy jste mluvila o nějakých třech vyučujících, kteří by mohli dělat supervizi. Mají nějaký výcvik?

- K: Dvě tady mají výcvik u Havrdové, pak ještě paní doktorka Hajdová má výcvik, ale tam nevím, který.
- D: Takže ti by mohli vést supervize studentů. A teď třeba, když budeme bavit, kdyby to bylo možné. Jak by to bylo podle vás výhodné třeba ty skupiny rozdělit, aby supervize dobře probíhaly?
- K: Uvažovali jsme o tom, v podstatě přemýšleli jsme, že vlastně supervize bysme nedělali v rámci odborných seminářů, tzn., že by se ti studenti rozdělili do skupin, možná podle studijních skupin, těžko říct, protože záleží na tom počtu těch studentů i s tím, podle toho, kolik jich je, že by ta skupina musela proběhnout za semestr zhruba tak 5krát. Aby se to dalo nějak zvládnout časově, s tím, že, zase je to kvůli množství studentů, ale mít aspoň jednou individuální supervizi.
- D: Takže 5krát za semestr skupinová a jednou individuální.
- D: A velikost skupiny?
- K: No já to vidím tak do deseti. Ono je to všechno o těch počtech, musí se to přizpůsobit i hodinám a všemu.
- D: A bavili jste se i tom, že by to byli učitelé, kteří mají supervizní výcvik?
- K: Ano.
- D: A že by měli i odborné praxe? Že by to měli tak skloubené?
- K: Ano, určitě už jsou vytypované osoby, které, protože tam je nutné, aby měli i důvěru studentů, kdo by to mohl dělat.
- D: Já vím, že je to ještě jako kdyby, ale zeptám se na to, jak byste si to představovali, co by pro vás bylo nejlepší.
- K: No ideální by bylo, kdyby se mohl najmout supervizit externí, který by sem docházel, jenže kdo by ho platil. Proto to musíme vyřešit v rámci interní spolupráce, kdy vyhledáme ty osoby, které mají u studentů důvěrný vztah.
- D: Takže i odborné semináře by nevedli ti třídní učitelé, ale vedli by (*nedokončeno*)
- K: Ne, to by asi zůstalo, že by to měli ti třídní učitelé, jako organizační stránku praxe, odborný seminář, kompetence a tak, ale čistá supervize by byla vyčleněná mimo tu výuku.
- D: A myslíte si, že by studenti mohli mít možnost výběru toho supervizora?
- K: Určitě. Já myslím, že by se to dalo, že by se rozhodli, ke kterému by chtěli supervizi dělat. Problém by nastal, kdyby chtěli všichni jednoho, to by se muselo asi nařídit.
- D: O tom už jsme možná taky trochu mluvili o tom propojení té role učitel, supervizior, vy jste říkala, že ten supervizor by zřejmě nevyučoval ani běžné předměty.
- K: To by asi nešlo, musel by to skloubit.
- D: Ještě něco, o čem jste se bavili ohledně supervize? Co by bylo tady dobré zavést?
- K: My jsme došli do té situace, že ta supervize tady být musí, a že ten ideální stav, že by tady byl jen supervizor, který by nedělal nic jiného, tak tady asi nastat nemůže.
- D: Ta moje práce je zaměřena na přehled, zmapování situace organizování praxe na vyšších odborných školách, výzkum dělám na čtyřech školách, plus zmapování situace, jak probíhají supervize, tím třetím cílem mé práce je navrhnutí organizování supervize na téhle škole. Je ještě něco, co já bych vám mohla do toho zohlednit? Nad čím bych se měla zamyslet v rámci té práce?
- K: Jak v podstatě ten návrh zaměřit se na tu četnost a nutnost, jestli je to dostačujících nebo není dostačujících těch 5 skupinových sezení, ale že asi nejste schopna vymyslet, jak to vlastně vyřešit z hlediska úvazku, to už je věc ředitele školy, že by zaplatila, jako, že by nezaplatila externího supervizora.
- D: Dobře, takže já myslím, že děkuju, že mi to takhle stačí, protože říkám, mým cílem je, jaké plány se supervizi máte a co já vám můžu v rámci své práce vypracovat.
- K: Ještě je hodně diskuse o tom, jestli je vhodné dělat supervizi v 1. ročníku. S tím, že oni praxi jako takovou mají až na konci. Jinak chodí na ty exkurze. Tak jestli tam je vhodné dělat supervizi nebo je to tam zbytečné. Ty názory jsou protichůdné. Jestli je ta už co supervidovat, už mají nějaké dojmy, pocity, takže nad tím se ještě zamyslet, jestli má význam supervidovat už první ročník.
- D: Tak já moc děkuju.

Přepis rozhovoru, VOŠ SP Jahodová, Praha

Respondent: vyučující, která vede odborné praxe a supervize, (Z)

Tazatel: Bc. Daniela Brúnová, (D)

D: Takže vy jste mi už říkala, že máte ve škole tři 3. ročníky denního studia....

Z: Tři třídy 3. ročníku, takže 86 studentů v současné době na denním studiu.

D: A můžu vědět vůbec celkový rozsah školy, kolik máte tříd?

Z: Ano, takže v denním studiu máme 10 tříd, v 1. ročníku čtyři, ve 2. ročníku tři a třetíáci, to už jsem říkala, jsou také tři, kromě toho máme teda tři třídy dálkového studia, momentálně nemáme obsazený čtvrtý absolventský, protože dálkové studium je na čtyři roky, ale jinak míváme v každém tom ročníku jednu třídu, tentokrát jsme z důvodu určitých úsporných, protože nám dělá problémy ekonomika, trošku, protože dotace na dálkové studium jsou velmi nízké....*(nejde rozumět)* No a vás vlastně zajímá studium z hlediska praxe. Takže už od 1. ročníku myslíme na tu praxi, protože jsme praktická škola, vy ten záměr téhle škol znáte, takže v 1. ročníku probíhá taková příprava praxe, kterou budou absolvovat, my tomuto předmětu říkáme Orientace v sociální síti a je to každý týden 5 skupin studentů, ty třídy jsou rozděleny a navštěvují jednotlivé typy pracovišť, kde teda probíhá sociální práce, takže ta pracoviště jsou nejrozmanitější co nám Praha může nabídnout, to je dost široká sociální síť, takže to je povinný předmět pro ty studenty, kdy oni navštíví to pracoviště, kde s nimi můžou besedovat s pracovníky, pak píšou své reflexe na to pracoviště, takže prakticky se zaznamenávají v té sociální síti. První praxi, kterou mají, mají jako souvislou v červnu 3 týdny a je tam doporučeno, aby si našli pracoviště, kde je dětský klient. Tím se nejspíše osmělí. Jinak od 2. ročníku probíhají tzv. průběžné praxe, kdy vždycky celý semestr, nebo celý semestr je organizován tak, že dva dny v týdnu jsou na pracovišti praxe, tři dny je teoretická výuka. Takže oni zhruba těch dnů, co trvá semestr, tak vždy 2 dny v týdnu jsou na nějakém pracovišti. Naším záměrem je, aby pokaždé byli na jiném pracovišti, aby měli srovnání, jak probíhá ten výkon sociální profese té určité instituce a jak to dokáže osoba toho pracovníka a ta sociální práce je taky v každém tom typu zařízení je trošičku jiná, klade důraz na něco jiného. Aby toho teda poznali co nejlíc. Někdy přihlížíme k tomu, to co se týká nejvíce studentů 3. ročníku, kteří si mohou vybírat pracoviště, kde jsou klienti s nějakou psychiatrickou diagnózou, kteří mají už specifitější znalosti, tak tam jsou někdy celý rok po oba ty semestry, protože se tam naváže kontakt, nebo vztah mezi klientem.. Těžko se navazují kontakty a to by se přetrhaly, takže proto, aby mohli studenti věci porovnat a udělat si určitý obrázek, popřípadě připravit nějakou kasuistiku, tak ten rok nebo půl roku je to na to dostačující. Takže 2 a 3. ročník mají ty praxe organizovány stejně ...

D: Takže taky zhruba s tím klientem pracují prakticky dva dny v týdnu.

Z: Ano, když je ta možnost, každé pracoviště má nějaká svá pravidla, nějaké své zásady. Snažíme se za prvé, aby ti studenti byli na těch nejrozmanitějších pracovištích, v podstatě vycházíme těm pracovištím vstříc, že nám ty studenty na ty praxe berou, my jim nechceme sťažovat práci, ale chceme, aby to bylo k oboustranné spokojenosti. Jsme si vědomi, že pro ty sociální pracovníky, pro ten tým, je to určitá zátěž mít tam praktikanta, to je samozřejmé a hrozně si toho ceníme, že nám je tam berou, ale taky chceme, aby to mělo nějaký smysl. Aby student nebyl jenom pozorovatel. To může být v tom 1. ročníku, když si dělá nějaký obrázek o práci a proniká do celé té sféry. Ale ve 3. ročníku by to přece jen mělo být jeho aktivita. Měl by si vědět rady, vždyť na jaře probíhá poslední praxe v zařízení a vůbec v červenci by mohl nastoupit jako sociální pracovník. A to mě těší, že se tady ptáte na ty otázky, jestli měli možnost vidět toho klienta, tak, že věřím, že to student vyplní tak, že s těmi klienty jednali, že jim bude svěřována samostatná práce.

D: Takže oni mají nějaké přesně dané pracoviště, které musí během těch tří let navštívit?

Z: My máme určitý fond, seznam pracovišť, která nabízíme. Máme s nima rámcové smlouvy, že nám studenty budou na praxe brát. Těch pracovišť je asi 108. Takže sama vidíte, že v té Praze se najde těch pracovišť hodně, s mnohými máme mnohaletou spolupráci. V podstatě

to, co studentům určujeme a na čem trváme, že ve 2. ročníku jednu z těch praxí, ať podzimní nebo jarní, vykonají na nějakém úřadu městské části, na městských úřadech, na odborech sociálních věcí. Protože praxe na OSPODU je takový docela pilíř sociální práce. Tam ochutnají ze všech těch dovedností, zatím nám tady naše městské obvody ty praktikanty berou *..nejde rozumět..*a chceme, a by ty praxe byly hlavně v Praze, protože můžeme spolupracovat, jo, živě s těmi pracovišti a je to pro nás výhodnější než jet někam mimo Prahu na návštěvu těch pracovišť, tak my tady máme v Praze přes 50 míst na úřadech místních. Je to vždy polovina toho ročníku, kdy tam může nastoupit. Ovšem i děje se, že jsou nějaké praxe i mimo Prahu v určitých, odůvodněných případech.

- D: Co se týče, už jste nastínila spolupráci s pracovišti, že s nimi máte nějaké rámcové dohody, jak dále probíhá spolupráce, jestli tady jsou nějaké setkání se zaměstnanci s pracovišti?
- Z: Setkávání s těmi pracovišti, resp. s těmi konzultanty, kteří vedou naše praktikanty tak je na té úrovni individuální. Jsou studenti rozděleni do skupin, my jim říkáme vlastně supervizní skupiny, kdy studenti se jednou za 14 dní setkávají na semináři, který je označen jako supervizní, někdy to má ladění jako kasuistický, prostě setkání studentů, kteří mají ve svém čele jednak vyučujícího na téhle škole nebo máme odborníky z praxe, celkem tu máme 13 takových supervizních skupin a právě ten vyučující, který stojí v čele té skupiny, tak má za povinnost ta pracoviště té praxe navštívit a být takový vztyčný důstojník, který jedná s tím konzultantem na pracovišti, takže je nápomocen, když jsem Vám ukazovala ten kontrakt, který máme ve škole vedený, co se týče té formální stránky, tak tam se dohaduje vlastně student, konzultant na pracovišti a ten zástupce školy, co bude obsahem té praxe. No a pak se to konkretizuje na to pracoviště, kdy v podstatě už v úvodu toho kontraktu je nastíněno, co sleduje obecně praxe jako taková. Takže tam je ten kontakt po té stránce individuální. Bohužel nám nestačí čas, fondy, prostě nezvládáme to, abychom třeba pozvali ty naše konzultanty jako poděkování na nějaké shromáždění, abychom jim nabídli na nějaké přednášky, nějaký zábavný program jako odměnu určitou. Zatím se nám nedaří, ale říkám z těch důvodů, že na to nenajdeme ten časový prostor a hlavně peníze, že nějaké peníze by to stálo. Ale jako nosíme to jako záměr, ale zatím se to neděje.
- D: Co vnímáte za dobrou praxi v rámci té spolupráce? Co se Vám daří, co si myslíte, že je dobré v tom, že takhle navazujete ty vztahy s těmi pracovišti, že je dobré, že tam jsou studenti přijímáni. Že se Vám to daří, že je spolupráce tak dlouhodobá.
- Z: Zprvce, naší, takovou devizou, jsou kvalitní studenti. A jestliže vytváříte dobré zboží, tak on si tu cestu najde, tak ta zpětná vazba bude určitě příznivá. Takže to, že se soustředíme v podstatě, pokud se dozvíme nějaké konkrétní informace z toho pracoviště, tak to neházíme za hlavu, snažíme se z toho poučit anebo studenty nepřipravujeme akademicky, suše, z nějaké starší literatury, z toho, co jsme se naučili, protože už jsme už vyučující letití, takže takovéto, co máme naučené, co je tou rutinou, takže věřím, že všichni, všichni z těch 13ti vyučujících chtějí studenty naučit nebo chtějí vyhovět těm novým požadavkům a hledat nějaké té příležitosti a v podstatě tím, že je ta naše spolupráce taková dlouhodobá, tak, v podstatě to je taky důkazem toho, že naše škola má určitou vážnost. Řada z těch našich konzultantek, které praxe vedou, jsou našimi absolventkami. Což je bezvadný, jak se to vlastně vrací. Oni si to považují za čest, že mohou takto se školou spolupracovat a nás jako pedagogy to těší samozřejmě taky. Takže takové ten vztah s těmi pracovišti nejen ten formální, že se dohodne někde tajemím úřadu a ředitel nebo kdo, ale že to skutečně přichází z toho, že ty pracovnice na těch odborech ty praktikanty chtějí a to nás těší, oni chtějí z Jahodovky. Takže to nejcennější u nás je to, že si vyvážíme naše studenty, že dobře praktikují, pokud náhodou se přihodí, nechci říct vyloženě konflikt, ale nějaká nejasnost nebo problém, tak to tady hned řešíme. Vstupujeme do to, protože student si musí určitě věci nejprve vyřešit sám, ale mají za povinnost přijít a informovat o tom, co se přihodilo, říkám, je tam ten kontakt přímý, konzultace s tím supervizorem, rozumíme ten termín, i když si dokážu představit pod supervizorem někoho jiného a že se to prostě snažíme vždycky vysvětlit. Pokud náhodou nastane problém, že ten student je nevhodný pro to pracoviště, i to se nám třeba stalo, tak toho studenta stahujeme z toho pracoviště. Takže myslím, že to je další devize, nejen kvalitní studenti, ale i řešíme situaci, když je nutné.

- D: Pracujete s trojstranným kontraktem, už jste mi ho ukazovala, co v něm vnímáte za dobrého, kladného, že ten kontrakt existuje? proč byl tady vytvořen a co to pro tu školu, tomu studentovi dává?
- Z: No, student, nejen, že se učí na sociálního pracovníka, on se musí na takovou tu dovednost bejt profesionální pracovník. Musí vědět, že se k něčemu zavazuje. A on musí vědět odkud kam jde. Ta forma mu to potvrdí. Takže my se na něčem můžeme dohodnout a řada věcí funguje jenom, že jsme domluveni slovně, není to nic písemného a dává tomu takový rámeček závaznosti. Prostě je to takhle. Navíc studenti si zakládají materiál do svých portfolií a tam je jasně dáno, co za ten semestr, jakou práci odvede. Co si dal za cíl naučit se za ten semestr. Má tam takové ty evidenční, jestli má splněnou docházku co jak který den na tom pracovišti a pak tam jsou zase důkazy, které sám ve spolupráci s těmi dalšími, to je konzultant a supervizor, co si domluvili, co si určili a co je prokazatelné, co udělal, co zvládl a kde ještě má nějaké nedostatky. Když skončí ten 3. ročník a má tam jednotlivé služby o těch kompetencích, kdy dokáže, co umí, co vytvořil, tak zaprvé je to i pro něj potěšení, ale máme takovou zpětnou vazbu nebo reflexi, že když se naši studenti hlásí někam o místo, tak si to sebou berou, je to i námi doporučeno, že na řadě míst to se zalíbením prolustují. Takže i ta forma je vlastně důležitá. Protože praxe jako taková by měla mít určitě obsah, nebo na těch školách má nějaký obsah, ale tady je to dáno ještě do té formální roviny a věřím, že tím je to užitečné, pro toho studenta, co všechno zvládá. Už musí přemýšlet nad tím, už když se na to pracoviště hlásí, tak co bude za úkol, co bude cílem té praxe, takže už o tom může přemýšlet. Protože časem mu může připadat, že každé to místo, každá ta praxe, to je jen takový rutina, toto udělám, toto někam položím a netlačí ho to. Takže to musí nějak sepsat tak musí přemýšlet trošičku.
- D: Vy mluvíte o cílech učení, jsou to kompetence sociální práce?
- Z: Vycházíme z kompetencí, pracujeme s kompetencemi, ano, to je ten hlavní rámeček na čem stavíme obsah celé té praxe a oni si do cílů těch učení vybírají některá z těch kritérií. A také součástí jejich portfolia jsou vlastně tyto kompetence, na kterých jsme kdysi pracovali, kterých jsme se zúčastnili u paní doktorky Havrdové a nám to hodně, vlastně hodně pomohlo, co by vlastně mělo být obsahem té praxe, ale tady to má ještě terminologii a je to srovnatelné. Má to nějakou výpovědní hodnotu. proto jsme začali i s tímhle tím zpracováním formálním, už to tak funguje osm let, s tím, že některé věci jsme poměnili, třeba přestylizovali a podobně, měli jsme nějaké autorská práva a podobně, že jsme se na tom nějak podíleli. Vyloženě nám to vyhovuje tak, jak to máme zpracováno.
- D: Co se týče hodnocení studenta na praxi, všimla jsem si, že tam máte škály. jak se vyvíjelo vytváření hodnocení, jestli tohle hodnocení, které student předkládá tomu pracovníkovi, jestli je podle Vás vyhovující nebo byste ho změnili nebo takhle se Vám zdá, že je to ideální?
- Z: Tenhle typ hodnocení se těmi škálami ten jsme měli na kurzu u doktorky Havrdové, kde jsme přišli a bylo to vlastně hodně kvitováno, že to je vyhovující, takže jsme se rozhodli, že to tady ve škole využijeme. Nám to bylo jako autorovi jako jasnější. Tady do té doby, protože praxe se děly vždycky, se psaly jako taková slohová hodnocení na ty frekventanty nebo na ty praktikanty, ale ono pak když některá z těch konzultantek je taková básnivá, některá je strohá, tam se to těžko srovnává. Nám se v těch seminářích mohou jevit studenti různě. já vedu skupinu ze 3. ročníku a ti jsou velmi komunikativní. Musí se trošku rozmluvit. A pak by to bylo hodnocení takové zkreslující. Chceme, aby to bylo skutečně co nejobektivnější, abychom to dobře posoudili. Takže když měl takový tehdejší student, měl těšit, že měl takovou povídkou konzultantku, no tak měl jedničku z praxe a třeba ty jeho výkony nebyly až tak dobré. Abychom to měli tak jako srovnané, ve všech třídách a mohli jsme klasifikaci založit, hodnotíme praxi klasifikovaným zápočtem, tak to, co nám hodnotí konzultantka, je jedno z vodítek, důležité, samozřejmě. ona s tím studentem je 32 dní na praxi, když počítám 6 hodin po dvou dnech. Další, co hodnotíme, jsou materiály, které musí ve škole odevzdat. A pak ty aktivity a to jeho vystupování. Ale jak říkám, protože je to hodnocení za odbornou praxi, tak největší váhu má to hodnocení z pracoviště. No a tím, že my jsme s těmi pracovišti opravdu v osobním kontaktu, každý z těch supervizorů má za povinnost dvakrát v tom semestru zkontaktovat se s tím pracovníkem, neznamená to, že

nemůže víckrát. Ale obvykle, tak kde začíná, se jde představit, že on je ten, kdo je styčný důstojník té školy, že s ním se bude telefonicky domlouvat, on tam bude chodit a tak podobně. Protože supervizor se dozví i během to semestru, kdyby bylo něco v nepořádku. A jde nám o to, si to opravit. Ne fixovat špatně zavedené věci, nějaké nejasnosti, které by mohlo mít negativní vliv v sociální práci nebo něco takového. Takže tím, že je ta spolupráce vyloženě konkrétní, tak myslím, proto to funguje a proto ty pracoviště nám vyhovují v těch požadavcích. jsou nesmírně vstřícní.

- D: A klasifikovaný zápočet, jakou s tím máte zkušenost? Protože vím, že ne každá škola má klasifikovanou praxi.
- Z: Já jsem takhle, nikdy nezažila na této škole jinak. Mluvím o průběžné praxi, která je pod supervizí. Jinak ty souvislé praxe jsou hodnoceny obyčejným zápočtem, tam ten student, tedy není to úplně puštěno ze zřetele, tam se telefonicky se doptáme k těm souvislým praxím, jak student, jestli je všechno v pořádku v případě, že by se něco dělo, se situace řeší. A na závěr té souvislé praxe student odevzdá tu závěrečnou zprávu, která má nějakou strukturu a na základě té odevzdané zprávy a hodnocení za červen, za tu souvislou praxi, probíhá hodnocení slovně. Protože tam napíšou na ten docházkový list, napíšou, třeba, všechno v pořádku, student byl aktivní, pomohl konkrétně s něčím atd. Dává se za obyčejný zápočet. A ta závěrečná zpráva musí být odevzdána v náležité formě. A musí být 100% docházka. Stejně tak u průběžné praxe trváme na tom, že musí mít odslouženy všechny ty hodiny. Může přijít do toho nějaká nemoc nebo nějaké nenadálé události, tak student má povinnost si na tom pracovišti vyjednat náhradní termín. Takže ta supervize bývá tak 7krát za semestr, 30% absence je povoleno, ale na praxi jako takovou musí být 100% účast.
- D: K odborné přípravě, k praktické přípravě studia jsou nějaké praktické předměty a pak je praxe, do toho tedy řadím odbornou praxi, řadíte do toho ty supervizní semináře, ještě něco máte tady zaměřené na tu praxi?
- Z: No tu orientaci v sociální síti, vlastně, to je ta příprava na praxi taky a jinak, vyloženě, že by tu bylo jenom výcvik na tu praxi, ne. To jsou jinak teoretické předměty. V postatě to všechno směřuje k přípravě sociálního pracovníka, na takovou tu osobní vybavenost, kterou on by potřeboval pro tu praxi, můžeme tam dát psychosociální výcvik. To bychom tam mohli jako přilohit. protože tam získávají dovednost a osobní zkušenost. Jinak bych to viděla k té teoretické přípravě, udělat si ten obrázek o profesi sociálního pracovníka.
- D: A vy jste říkala, že ten supervizní seminář vedou celkem 13 vyučujících. Nebo je to 13 skupin a 13 vyučujících?
- Z: 12 vyučujících. jedna praktička, je to zkušená supervizorka, která je profesionální supervizorka, ta nám vede jednu skupinu ve druháku a jednu ve třetáku. Jinak to, co bychom chtěli, aby vyloženě lidé z praxe nám supervize vedli, není možné vyhovět na 100% z jednoho důležitého důvodu. *(do kanceláře někdo přišel, přerušen rozhovor)*... V podstatě máme tu 3 supervizorky jako profesionální supervizorky, ostatní jsou vyučující, kteří prošli alespoň tím výcvikem supervizním, který má 150 hodin, pak to bylo stanoveno na 200 a tak dále, ale aspoň těch 150 hodin a bohužel máme tu dvě, které vedou ty skupiny, zatím nemají výcvik v té supervizi, ale jsou to psychologičky, takže tou profesí a zkušeností jsou tomu hodně blízké a dobře se zapracovaly, vědí, jak tu skupinu vést *..(nejde moc rozumět)*.. takže za té problematice rozumí i té skupině, o které jsme mluvily, takže stavíme to tak, aby vlastně ta problematika těch pracovišť byla si podobná, příbuzná, aby to bylo trošičku blízké tomu supervizorovi. Stejně tak, když jsme to rozjížděli, tak si každý tak jako vybral tu oblast a tak jako se snažil si prohloubit své znalosti a dovednosti, třeba se zaměřením na poradny např. pro rodinu, na manželské a mezilidské vztahy. Teďka tolik už těch poraden nemáme. To nám magistrát trošku zkomplikoval, ty poradny tam zůstávají a azylové domy. Nemůže to obsáhnout všechno. A to si nebudeme hrát na Bohy a na lidi, kteří všechno umí, jsem učitelé na této škole, ale snažíme se, aby to bylo uděláno dobře, proto máme taky hodně živý kontakty s těmi pracovišti, abychom to přetáhly do své profese, do své odbornosti a dohlídli na to, aby to bylo předáváno vlastně tak, jak je žádoucí.
- D: V těch supervizních seminářích, děje se ještě něco jiného než-li ta supervize? Co je obsahem toho semináře.

- Z: V rámci těch pravidelných seminářů, kde se setkáváme, tak určitě my tam zajistit i tu organizační. To jinak nejde, jsme škola. Takže je tam nějaká ta docházka, studenti dají nějaký ten report, co se dělo na té praxi, no a teď přijdou s nějakým tím problémem nebo s nějakou tou otázkou, co je trápí, zajímá, s čím si třeba nevěděli rady, že jo. No a pak se o tom rozvíjí nějaká ta rozprava. Jsem ráda, že má studenty třetího ročníku, protože Ti už jsou schopni komunikovat. Ten hovor se rozjede, nějakým způsobem a už tam házejí různé názory, reflexe a dá se z toho něco usoudit. Jinak mám povinnost vždycky mít připravené nějaké téma, které by se rozjíždělo. Samozřejmě to kolečko těch zkušeností z praxe, to co se dělo, aby tam zaznělo. Ale mělo by se tam objevit takové nosné téma pro to sezení zrovna, tam to ten kantor musí nějak dodat. Aby to mělo vztah k sociální práci, třeba obecně k sociální práci jako takové. Většinou to bývají diskusní sezení, zkusíme bálinta, to je takové, třeba oblíbený tady, oni třeba v těch skupinách diskutují v rámci těch diskusí.
- D: Jak vnímáte supervizi na škole? Jak ji studenti přijímají?
- Z: Kdysi, když to začínalo nebo je tady trend, je tady zvykem, vždycky byl nějaký seminář k praxi. Až potom přišla supervize. Spíš, studenti to berou tak, že je to jeden z těch předmětů, jaké to sezení, jak říkám, chodí tam rádi, já nemám zkušenost s problémem s docházkou nebo něco takového. Patří to k té praxi. Spíš tady byl problém s kolegyněmi, které měly ty semináře vést a ještě v tu dobu neměly výcvik. Nevěděly si rady, jo, tam ten seminář je to tom, že by udělal docházku a že by každá řekla co ten týden dělala a tím by to skončilo. Ale vést nějakou diskusi o určitých problémech, o nějakých pochybnostech těch studentů, oni se učí tu profesi. Je to profese náročná, takž, jsou to mladý děvčata, najde se tam spousta různých otázek, oni si pak přišly to odžít, ty supervize, tak tomu nebyly moc nakloněny. Tak už ty kolegyně jsme z táhly z těch seminářů, protože to musíme mít kým nahradit. A je tu ještě jeden problém na škole, že musíte jaksi zaměstnat ty stávající pracovníky. Jako nahlídnout. A to se vlastně daří až teď, vlastně máme ty lidi, docela, docela, na to pozor, kvalifikované. Teďka ty dvě, co nemají ten supervizní výcvik, ale mají k tomu vzdělání. *..(vstoupila do kanceláře kolegyně, pí. Zimmelová mě představuje – přerušování rozhovoru)*
- D: My jsme skončily u těch reakcích kladných, vy jste říkala, jak studenti vnímají supervize, jsou nějaké záporné reflexe? Co se tam objevuje v té supervizi za záporné reflexe.
- Z: To, co se ke mně donese, tak si mohou studenti postesknout právě někdy na to, jak konkrétní osoba ten seminář vede. Že vedou je, třeba že vedením toho semináře. Že by apriori odmítali ty supervize jako takovou. *(odmlčí se)*. ten poznatek prostě nemám. To se ke mně nedostalo. Někdy nějaké výhrady, výtky k tomu, jak která kolegyně tu supervizi vede, tak, že to je jejich ztracený, ztracený čas. Takže ono to stojí a padá s tím, jak je namotivují, jak je vedou, co se v tom semináři, v tom setkání děje.
- D: Jaká je vaše zkušenost s vícerostí těch vyučujících? Protože zřejmě tihle vyučující i když vedou supervizi, tak mají i jiné klasické, klasifikované předměty. *(přerušena)*
- Z: Ano, tady právě, že to spíš ti studenti vnímají jako *(nejde rozumět)*. Že tomu supervizorovi by měli, trošičku, netvrším, že naši vyučující by neměli důvěru studentů, není tady zvykem, že bychom za nějakou otevřenost vznesli trest. Ale že by se to nějakým způsobem tomu studentovi vrátilo, to opravdu tady zvykem není, nově příchozí kolegyně nezavádějí, neděje se to. Ale, nicméně, mám pocit, že, když v čele té skupiny stojí vyučující, který toho studenta učí zároveň nějaký předmět jako předměty absolventské zkoušky a zároveň je jeho supervizorem, takže to může vadit. Ale zase nemám to zpětnou vazbu, aby ten student nějakým způsobem řekl, že o tom nebude hovořit, protože. Jo, aby to bylo něco konkrétního, ale že to může, může zarazit v nějaké otevřenosti té komunikace v té skupině, která potřebuje nějaké spontánní vyjádření, obecně určitě.
- D: A z těch 12 ti, jsou všichni, kdo učí běžné předměty? nebo ..
- Z: No, ty 3 skupiny vedou prakticky, které učí jenom supervizní seminář, ale jak, říkám, ty některé kolegyně nejsou vlastně nasazené jako vyučující ve třetáku. Takže je to relativně bezpečné prostředí, že jsou v prváku nebo ve druháku jedině jako supervize. No tak tam je taková kombinace, že to není jejich vyučující vůči ale jiné třídě. Takže tam by se to nemělo setkávat, tak by neměl hrát nějaký konflikt rolí. No ale, jak říkám, tady, musím pochválit své kolegyně, že jsme k těm studentům takoví jako přívětivý vztah, nemáme pořád nějaké

kázeňské problémy nebo něco, co by dělalo ostudu, skandál, nebo něco takového. To se neděje, ale je tam ten vztah ke přátelský, do určité míry, protože my jsme škola. No ale není určitě brán jen student proto, aby se vyjádřil. Takže z tohoto pohledu my jako vyučující...ale dovedu si představit, kdy by student takhle bere. Může mít pocit, že není dostatečně připraven, třeba z metod a má mě také na seminář a neřekne, proč my jsme tu rodinu nebrali víc, mě by se teď hodilo vědět ještě něco víc. A vy jste nám k tomu nic neřekla. Aspoň se tak domnívám. Nestalo se mi to, ale netvrdím, že by taková situace být nemohla.

D: Jak velké skupiny máte studentů?

Z: No, bohužel máme i 15ti člené. Naším přáním by bylo mít těch 12 studentů tam, no ale, jak říkám, musíme také ekonomicky přemýšlet, takže my chceme ctít odbornost, těm penězům neutěčem, takže máme i 15ti členné skupiny, většinou 13ti členné. Ale i těch 15 máme.

Z: Viděla byste nějakou výhodu do těch 12ti, kdyby jich bylo?

Z: Ano, to bych si velmi považovala kolem těch 12ti. Zaprvé chceme, aby nebylo zbytečně moc studentů na jedno pracoviště, aby to nevedlo k takový, jako hrabárně, aby každý ten konzultant měl toho jednoho studenta, aby ho mohl sledovat, zaměstnat, ohodnotit, spolupráce by byla určitě lepší a kvalitnější, když má na starosti dva, eventuelně kdyby měl tři studenty, to už je moc. A pak to vede k tomu, že ty studenty dávají na jednu akci, netvrdím, že je to všude na závalu, třeba chodí děvčata ve 2. ročníku na šetření, kde si dávají takovou tu důvěru. Taková ta podporující. Takže zase zvažovat místo a čas, kde to vhodné je a kde to vhodné není. Ale hlavně chceme, aby nám ti konzultanti vydrželi. Protože ta spolupráce s nima je úplně skvělá.

D: Co se týče té supervize, je ještě něco, co byste třeba doporučila jiným školám, co Vám tady funguje nebo naopak, jak byste si představila, že by to mohlo fungovat ještě lépe?

Z: Ještě lépe, jak by to mohlo fungovat? Samozřejmě, nikdo není dokonalý, ani my ne, i když se chválíme, ale to myslím s nadsázkou, samozřejmě, chápete mě...*odmlčení*...kdyby každý student si mohl pracoviště, které si vyloženě přál se podařilo nakrokovat jeho přípravu tak, že by ochutnal ze všech typů pracovišť a nebo nakrokovat tak, aby se stal tím specialistou. To zatím, ani tak, jak má vzdělávací program tady ten program školy nemůže zavést, protože má licenci, že vychválen univerzálního sociální pracovníka. Ale tady se ve mně, v tom názoru, trošičku bije to, že specializovat anebo udělat co nejvíce rozmanité. Na to si nedokážu prostě odpovědět, A to, co by se dalo asi vždycky zlepšit, věřím nabídky těch pracovišť. Ale co ještě, nejdřív si to pracoviště prozkoumat než je dáme do té nabídky, ale to zase by nám trošičku ve finále ubíralo tu ochotu těch pracovišť, aby nám ta místa nabízela. Když nám někdo tu spolupráci nabídne, bereme, my si toho studenta jako víc hýčkáme, abychom tu reflexi nějakou měli a když jim pracoviště vyhovuje, tak se snažíme o tom, abychom udělali tu rámcovou smlouvu na dobu neurčitou, aby jsme s tím místem mohli počítat, když by nám nevyhovovalo, tak ta spolupráce nepokračuje. A stejně tak, když se náhodou děje na pracovišti, že je tam určitý problém, myslím ten problém, z té stránky, když se třeba pracoviště stěhuje, tak tam měsíc té praxe padne na to stěhování a uklízení atd. tak se nám to moc, ti studenti musejí taky pomoci, ale pak, jakoby jemně tomu pracovišti vytýkáme že to není otrok, v uvozovkách. Že můžou pomoci, protože každý v tom týmu musí pomoci, tu situaci zklidnit, ale aby se neřeklo, tak studenti nám to tady uklidněj a chceme, aby ti studenti byli vtaženi do toho týmu. Aby se tam ty věci naučili, odpozorovali, aby měli dostatečnou příležitost, čas a to, na co se hodně ptáme, kdy pocítí, že už jsou součástí toho týmu. No a pak děvčata říkají, mě pozvali na kafe a tak. Mají vnější projevy toho, že tam spolupracují.

D: Probíráte, co je to kontrakt, to všechno je taky v tom supervizním semináři?

Z: Takové věci by se měli dozvědět v metodách v prvním ročníku, tam berou metody sociální práce a tím, že jsme si zavedli tohle formální zpracování praxe, tak když se mluví o profesi sociálního pracovníka, tak se mluví o kompetencích. Pak, když se připravují na praxi, zase ta orientace v sociální síti, tak k tomu mají taky seminář. Nejen, že jdou na praxe, tam pobesedují, pobesedují s těmi pracovníky, prohlídnou si to, ale zase na to navazuje hodinový seminář, kdy tam sdělí ty svoje reflexe. Tam je prostor pro výběr té praxe, to je v prváku, v druháku si vybírají, takže to si budou na konci dubna vybírat praxi na podzimní semestr a tam už se dozvědí, co formálně budou zpracovávat. Takže pro ně to nejsou neznámé věci, tu

ukázku toho formuláře tam mají, v září půjdou na praxi, tak před tím první setkání toho supervizního semináře a tam to s nimi supervizor znovu s nimi projde, aby bylo jasno.

D: Takže v tom supervizním semináři je prostor pro ty zakázky dostatečně velký.

Z: Myslíme si, že ano. No a pak do konce toho měsíce by to mělo být už uzavřeno, aby se vědělo, co přesně bude, co konkrétně bude tím cílem toho učení obecně, že má poznat chod toho pracoviště, jakýma metodama se pracuje, to je jasné, že jo, co je obsahem té praxe, co konkrétně tam bude dělat on, on si to musí projít, ta konzultant mu nabídne, co by tam asi tak konkrétně mohl dělat no a ...

D: Mají možno také nějaké individuální supervize? Nebo nějaké konzultace?

Z: Nejdříve je mu nabídnuto, že kromě těch pravidelných setkání, pokud by měl tu potřebu, tak samozřejmě, je možné. Myslím, že to snad nikdo, jo jedna studentka to využila. Ale tu nabídku studenti dostanou.

D: Já myslím, že mé otázky jsem už vyčerpala, vidím tady velký přínos právě v tom, v té spolupráci těch pracovišť.

Z: Jak už jsem říkala několikrát, toho si strašně moc ceníme. Tohle je velikánská divize. Protože oni to dělají vlastně zdarma. Prostě s tím studentem je nějaká práce. I kdyby byl sebelíp připraven, tak oni musí s ním ho vymodelovat na to pracoviště, aby byl užitečný. A ti studenti z toho pak mají taky radost. To není formální, že ty konzultantky pochvalují, že kromě toho hodnocení našeho ještě dozadu napíše možnost dalšího vyjádření a podobně. Tak když tak něco napíše, tak to prostě potěší. *Ukončení rozhovoru*

Přepis rozhovoru: VOŠS CARITAS

Respondent: vyučující, která vede odborné praxe supervize studentů, (P)

Tazatel: Bc. Daniela Brůnová, studentka FHS UK Praha, (D)

Úvodní slova nejsou na audionahrávce zaznamenána. Diktafon zapnut při samotném kladení otázek.

D: Nejraději bych teda nejdříve potřebovala vědět kolik tady máte studentů, kolik máte ročníků, jestli máte denní studenty i dálkové studenty a převážně se pak zaměřit na ty studenty 3. ročníku.

P: Takže máme dva obory studijní- charitní a sociální práce a Sociální a humanitární práce, máme v tom oboru charitní a sociální práce i studenty dálkového studia a celkem máme, těch studentů, teď já nevím přesně, v každém ročníku denního studia jsou dvě skupiny po třiceti lidech, takže to bychom mohli 60krát 3, to je 180, tak takovejch (počítá) 600, 700 studentů.

D: Jo. A třetí ročníky jsou tedy také dva...

P: Ano.

D: A dálkové studium tady míváte taky?

P: Ano, ano, první až dosud čtvrtý ročník, ale teď už je vlastně, jedem podle nové akreditace, dálkové studium bude také tříleté. V současné době máme studenty dálkového studia v 1. ročníku, ve druhém, ve třetím a ve čtvrtém ročníku.

D: A taky na oba dva studijní bory.

P: Ne, ne, jen na ten jeden.

D: Na charitní a sociální práce.

P: Ano.

D: Když se tedy budeme převážně bavit o tom oboru charitní a sociální práce, jaké druhy praxí tady studenti vykonávají?

P: Studenti vykonávají praxe od 1. ročníku, v 1. ročníku vykonávají v každém semestru den souvislou praxi, už stabilně je to právě ve dvou zařízeních, v domově pro seniory nebo v domově pokojného stáří, ten je nedaleko Olomouce a v domě pro lidi se zrakovým postižením ve Vlastovičkách u Opavy. Takže týden v jednom semestru, týden v druhém semestru.

D: Takže mají přesně danou organizaci, kam musí jít.

P: Ano, ano.

D: A v těch následujících ročnících?

P: V následujících ročnících to vypadá tak, že ve 2. ročníku mají v každém semestru 4 týdny praxí, z toho každý týden na jiném pracovišti. Tuto praxi organizuje škola, ty pracoviště mají s těmito pracovišti má škola ošetřenou smlouvu o praxi studentů, těch pracovišť je asi 16 nebo 17 a vlastně studenti, je tam vlastně celá škála těch pracovišť, kde se vykonává ta sociální, kde se pracuje s cílovými skupinami, jsou to ústavy celoroční, jsou to stacionáře, je to magistrát, oddělení asociální pomoci, oddělení sociálně. Zdravotní, fakultní nemocnice oddělení geriatry, jsou to charitní projekty jako je práce v azylovém domě, pak praxe v agentuře podporovaného zaměstnávání, praxe na chráněném pracovišti pro klienty s psychickým postižením, onemocněním, nevím, jestli jsem vyjmenovala všechny, zkrátka a dobře, to spektrum je hodně široké, aby studenti měli během toho 2. ročníku možnost se seznámit s různými typy práce.

D: Takže v tom 2. ročníku to mají zaměřeno na co nejširší škálu poznávání.

P: Ano.

D: A navštěvují přímo ta zařízení, se kterými máte nějakou rámcovou dohodu.

P: Ano, a ještě doposud, ale to už dál nebude, v té nové akreditaci už to není, doposud měli ještě v zimním semestru ve zkuškovém období volitelné praxe, aby se doplnil ten počet

- hodin a tu praxi si mohli volit podle svého zájmu už v místě bydliště a podobně. Ale to už teďka nebude, nebude to. Doposud, ale naposled, vlastně letos.
- D: Takže když si nějaký student chce vybrat nějakou praxi, tak ...
- P: Ve 2. ročníku tu možnost nemá.
- D: Jenom těch 16, 17 zařízení.
- P: Ano.
- D: A ve 3. ročníku?
- P: Ve 3. ročníku studenti volí pracoviště sami právě podle svého dalšího profesního zájmu nebo tématu absolventské práce. Mají v každém semestru doposud 8 týdnů téhle té praxe, zase podle té nové akreditace už to bude jinak, budou mít v jednom semestru praxi, budou mít 8. týdnů v zimním semestru a letní semestr už bude bez praxe. Protože ten letní semestr je pro ně hodně náročný a už, když to mají zkoordinovat praxi, přípravu na absolutorium, přípravu absolventské práce. Tak toho mají moc. A vybírají si to pracoviště sami. Mohou konzultovat se svým ročníkovým vedoucím praxe, jestli to pracoviště je vhodné nebo ne a vybírají si ho sami.
- D: A potom teda ty dohody mezi pracovištěm a školou..(nedokončeno)
- P: Je uzavřená samozřejmě dohoda, kde jsou ošetřeny ty právní věci a pak samozřejmě student uzavírá kontrakt s tím pracovištěm, respektive s konzultantem nebo s mentorem, my mu teďka říkáme mentor na pracovišti, trojstranný kontrakt, student, ročníkový vedoucí, teď hledáme lepší název, nevím, jestli je to vhodné ten ročníkový vedoucí praxe, teď uvažujeme o názvu, že by to byl tutor a prostě ten člověk, který ho má tady ve škole na starosti, který mu pomáhá stanovovat cíle učení na té praxi, podporuje na té praxi, který ho monitoruje na praxi a který s ním následně potom shrnuje ty dosažené cíle učení. Jo, takže to je ten trojstranný kontrakt, abych se k tomu vrátila.
- D: Já se ještě vrátím k té dohodě, ta formální, ještě jednou, v tom 2.ročníku jí máte předem uzavřenou.
- P: Ano, na určitý školní rok na oba dva semestry, s určitým pracovištěm je uzavřená tahle ta dohoda, teď máme ještě uzavřené dohody v rámci toho projektu, tak máme projektová pracoviště a v tom 3. ročníku, pokud si vzpomínám, vybere pracoviště, dostane návrh té dohody, necháte to, zkonzultuje to na tom pracovišti a ta pověřená osoba to prostě stvrdí svým podpisem, že vstupuje do právního vtahu a bere to našeho studenta.
- D: Jaké máte zkušenosti s dohodami nebo s kontraktem?
- P: No, jako ty dohody považuji za nutnou věc, protože faktem je, že to má první dopad, pokud by se na té praxi něco stalo, tak to musíte mít nějak ošetřeno, že tam student byl oficiálně, že tam nepřišel jen tak. Zatím se nikdy nic nestalo a ty organizace na ten náš návrh dohody, výjimečně se stane, že tam chtějí nějakou úpravu, tam je oddíl věnovaný mlčenlivosti, odpovědnosti za škodu, úhrada atd. No a co se týče kontraktu, tak ten už není, nebo by neměl být formální a tam vlastně, ze začátku, když jsme začínali s kontrakty, tak trochu ze strany některých organizací, institucí byla taková nedůvěra, co po nás chtějí, ale teď jednoznačně teda jako je to teda třístranně výhodná záležitost. Jednak student je víc o té praxi nucen přemýšlet, i jaksi ten mentor na tom pracovišti je do toho více vtažen. Jako jednoznačně pozitivní ta zkušenost. Bez kontraktu to nejde.
- D: Co se týče té další spolupráce, je tam nějaká dohoda, trojstranný kontrakt mezi Vámi a pracovištěm, jak probíhá celková spolupráce s těmi pracovišti nebo vy jim říkáte mentory?
- P: Tak s těmi pracovišti, se kterými pracujeme jako dlouhodobě a opakovaně, tak s těmi se snažíme samozřejmě udržovat ten kontakt, teď jsme pořádali v rámci toho našeho projektu dvě taková školení pro mentory, kde jsme je vlastně seznamovali se školou a s cíly praxí a s těmi obory jednotlivými a snažíme se je jako více vtáhnout do toho dění, není to vždycky totiž jednoduché, protože Olomouc je město, kde je univerzita, kde jsou obory jako psychologie, speciální pedagogika i sociální práce, i sociologie, takže studentů je všude hodně a ta pracoviště někdy už na tu naši žádost, aby přijali studenty, reagují tak, no nejistou zkrátka a dobře rádi, tvrdí, že už mají jiné studenty a že by nedělali nic jiného, takže snažíme se už i o nějakou takovou, jako neformálnější vztahy s těmi kolegy na pracovišti, teď se nám osvědčilo to, co se týče těch projektových pracovišť, tak s těmi se spolupracuje velmi dobře, právě i probíhá vzdělávání jako nás pracovníků školy, co máme co do činění

s praxemi a mentorů s různých pracovišť, které nám vlastně to, ten kurz provázení odbornými praxemi pro nás zajišťuje Remedium, takže to je výborná půda teda pro rozvíjení té spolupráce i s mimo olomouckými pracovišti. Jinak co se týče právě těch mimo olomouckých pracovišť, těch, na které ti studenti chodí, tak spíše nahodile, tam kontakty neudržíme, ale samozřejmě, že kolegové tam jezdí, v tom 3. ročníku na monitoring, takže tímto způsobem ta spolupráce teda udržována je. Něco jiného jsou kontakty na zahraničních pracovištích, protože naši studenti taky, vlastně 3. ročníku ty charitativní a sociální práce ve 3. ročníku vyjíždějí na zahraniční praxe a ti studenti toho oboru, teda když už zmiňuji zahraniční praxe, studenti toho oboru sociálně humanitní práce toho 2. ročníku vyjíždějí na celý semestr na zahraniční praxe, takže tam je nutno ty kontakty, pokud jsou dobře vytvořeny, udržovat dlouhodobě a vyplácí se to teda.

D: Jste říkala, že jste dělali, nějaké to školení pro mentory, ta účast jejich byla hojná?

P: Jo, až na výjimky se účastnili všichni právě z těch pracovišť, tady těch olomouckých, z těch 17ti, o kterých jsem hovořila.

D: A co je vedlo k tomu, že teda tak aktivně přišli nebo jaké bylo téma, že na to školení přišli, že se s vámi setkali?

P: No, téma bylo právě jak zkvalitnit tu spolupráci nebo jak zkvalitnit praxi studentů Caritas vyšší odborné školy, my jsme je oslovili, nabídli jsme jim program toho semináře a přišli.

D: Takže třeba i jiným školám byste doporučili touto formou, pokud nemají tu spolupráci třeba

P: Určitě. Ale já jsme se sama pokoušela několik let před tím, udělat takové neformální setkání těch mentorů na pracovištích, ale to se mi nepodařilo, ale když to mělo jako to školení nějakou dobrou náplň, tak se ukázalo, že přišli. Asi to chce s nimi opakovaně pracovat a nenechat se odradit tím, že toho jako mají hodně a že vůbec nebýt, nestačí být spokojený s tím, co je.

D: Když se vrátím k praxím tady na škole, kolik vyučujících se zabývá odbornými praxemi?

P: Teď je to asi 10 vyučujících.

D: A máte to nějak rozdělené? Po ročnicích? Jsme slyšel, že to jsou ročníkoví vyučující.

P: No, teď je vlastně otázka velkých změn. Teď vlastně probíhá obrovská změna nebo obrovské změny, jednak hledáme přesnější názvy těch rolí, ve kterých Ti vyučující jsou nejen názvy těch rolí, ale i náplň těch rolí hledáme, kde se ty role překrývají, protože téměř nikdo z nás nemá jedinou roli, jo. Je to koordinace těch praxí, takže nějaký koordinátor přes jako toho tutora až po monitora a do toho občas ještě někdo dělá supervizi, respektive jsem to teda jenom já, zatím, kolegyně jedna další je na mateřské dovolené, takže ta je občas zvaná jako externí supervizor, takže teď zrovna je to všechno, měli jsme v tom docela chaos, protože ty praxe zdaleka před pár lety neměly takový rozsah, takže stačil jeden člověk, ale postupem času, jak se začaly ty praxe jakoby rozšiřovat a šlo se více do hloubky a zjišťovaly se potřeby těch studentů a vůbec potřeby školy, aby ta praxe měla vůbec smysl, tak to prostě postupně dostává na bedra více lidí a teď je to teda ve fázi, kdy to má asi tak 10 lidí a nejsou úplně tak vyjasněné ty role. Tak jestli Vám to tak stačí.

D: Takže teda, vy mluvíte o nějakých změnách, nějaká akreditace. Co vás k tomu vedlo?

P: Ne, tak akreditace, to nemá s těma změnami těch praxí tolik společného, ne. To se jenom tak potkalo, zrovna ve stejném čase. Vlastně tu změnu ohledně toho praktického vzdělávání vlastně jsme nastartovali díky tomu projektu.

D: A můžete mi něco více říct o tom projektu?

P: Nemůžu. To bych ráda předala, protože máme koordinátorku toho projektu, magistru Ditu Palaščákovou, která Vám dá maximum informací, já bych hodně plantala.

D: Jo, jo. Já jsem chtěla, co se týká odborných praxí....

P: Týká se to jen odborných praxí, ale věci o projektu bych radši, kdyby vám řekla kompetentní osoba.

D: Dobře. Takže říkáte, že v téhle chvíli je vás 10 pracovníků, co má odborné praxe, sami cítíte, že to je teda..že ti pracovníci, kteří dělají odborné praxe, mají třeba i předměty klasické, teoretické?

P: Ano, mají. Týká se to vlastně tří kolegů, kteří mají teorie a metody sociální práce, další kolegyně, která vyučuje právě tu humanitární práci, další kolegyně vyučuje základy

psychologie plus zdravotní nauky. Nejsou to lidi, kteří mají na starost jenom tu praxi. Jsou to ve většině případů lidé i vyučující.

D: Pracujete určitě s portfolii.

P: Ano, začali jsme pracovat s portfolii, právě studenti 1. ročníku už jako začali pracovat na portfoliu. Mají předmět, který nazýváme zatím proseminář praxe, ve kterém jsou připravovány na praxi, jednak v prvním i v dalších ročnících, kde se seznamují s kompetencemi sociálního pracovníka, s tím, co je to portfolio, jakou má mít podobu atd.

D: Potom nějaký výstup z těch portfolií, je třeba v rámci absolventské práce?

P: Zatím jsme ho neměli, ale bude to, počítáme s tím do budoucna.

D: A práce s kompetencemi sociální práce? Jaký je vůbec cíl, výstup odborné praxe studenta? Co předkládá poté, co absolvuje nějakou tu praxi?

P: Tak v tom 1. ročníku píše zprávu z praxe, zatím, doposud, ve 2. ročníku právě, zatím to bylo tak, zase je to všechno, něco, co já vám říkám, platí ještě teď, ale naposledy tento rok. Příští rok to bude jinak, já ještě přesně nevím, jak. Takže ve 2. ročníku to bylo tak, že student má.

D: Možná mi zkuste říct, co vy vnímáte za kladné ohlasy nebo kladnou praxi u vás třeba z hlediska těch výstupů praxí, jak studenta pracoval z kompetencemi.

P: No, těžko se mě tak jako odpovídá obecně, protože to je jako různý, faktem je, že pracujeme z kompetencemi sociálního pracovníka, studenti se snaží naplnit ty kompetence postupně, teď zvažujeme, jak vlastně povedeme postupně studenty do toho, aby poskytovaly od nejjednodušších po ty nejsložitější, jak to přesně bude, protože i studenti přicházejí už s různou úrovní, odborností, někteří už mají za sebou lečjakou praxi a jsou prostě zralejší nebo někde už pracovali, někdo zase přichází přímo ze střední školy úplně nepoznamenaný. Takže určitě to stanovování cílů učení, teď se vlastně dohadujeme s kolegy o tom, jestli stanovovat individuální cíle učení už do prvního ročníku nebo jestli nechat v tom 1. ročníku ty cíle na nějaké obecnější úrovni. Ve 2. ročníku, doposud to bylo tak, že teprve byly seznamování s kompetencemi, takže nebyl v postatě moc velký prostor v žádném předmětu pro seminář praxí, ještě tehdy v té staré akreditaci nefiguruje. Takže něco o kompetencích se dozvěděli v metodách sociální práce, něco se dozvěděli teda v rámci supervizního semináře, ale nebyl tam, prostor pro to takový, aby detailně byli s těmi kompetencemi seznamování čili jenom tak jako rámcově a měli si sami udělat, mohli se sami zaměřit na kteroukoli z kompetencí, já teda teď hovořím o kompetencích podle Zuzany Havrdové, ale nejsme taky zcela rozhodnutí, zda budeme dále pracovat pouze s těmito kompetencemi.

...do kabinetu přichází studentka domluvit se na fokus group....

Tak s těma kompetencema, nejsme rozhodnutí úplně, že budeme postupovat pouze podle nich, ale každopádně více se zaměřujeme na to, na ty individuální cíle učení a chceme po studentech, aby se více zamýšleli co kdo chce na té praxi naučit, že to není jen odžít si tu praxi, ať je jakákoli, kdekoli, pemyz těch hodin a skutečně, aby byli více zacílení, co chtějí na té praxi naučit.

D: Jak probíhá hodnocení studentů na praxi?

P: Vytvořili jsme už několik formulářů, ani jeden z nich není zcela vyhovující, právě o tom diskutujeme s těmi mentory. V hodnocení na nějaké té škále a potom slovní hodnocení.

D: Takže to teď funguje.

P: Ano, to funguje.

D: Máte s tím teda teď dobrou praxi.

P: No, tak jako, to se nedá, jsou prostě, je otázka, studenti, takhle. Mentori nejsou moc ochotni psát objektivní hodnocení i kritiku těm studentům raději se uchýlí k nějakému formálnějšímu hodnocení a my sami diskutujeme o tom, že pokud student si bude zakládat hodnocení do portfolia a to bude potom prezentovat budoucímu zaměstnavateli a ten student to samozřejmě tomu mentorovi řekne, tak ten mentor s ohledem na to nepíše objektivní, my samozřejmě chceme, aby to hodnocení bylo objektivní i s kritikou, protože je to příležitost pro to učení se toho studenta, ale je to různé. Ta kvalita toho hodnocení je prostě různá.

D: Co patří na této škole do odborné výuky? Je tam teda nějaký odborný seminář nebo odborná praxe....

- P: Ten proseminář praxí, odborný seminář, ten ještě mají nebo nemají, to ani nevím, odborná praxe, supervizní seminář. A supervize. Někdo má supervizní seminář a někdo má supervizi.
- D: A jak to je teda, kdo má supervizní seminář a kdo má supervizi?
- P: Studenti 2. ročníku CHASO mají ve 2. ročníku supervizní seminář a studenti toho oboru SOHOP mají supervizi a studenti 3. ročníku CHASO mají po ukončení té dlouhodobé praxe vždycky blokovou supervizi zajišťovanou externími supervizory.
- D: A když se můžeme dostat k tomu bloku ohledně supervizí. Nebo ještě raději zůstanu u těch odborných praxí. Jestli byste mi mohla říct něco stručně k tomu obsahu jednotlivých předmětů, toho odborného semináře a supervizního semináře, jaký je rozdíl mezi seminářem a supervizí?
- P: No, ten název supervizní seminář vznikl z toho důvodu, že jsme kdysi uvažovali, kdo z vyučujících by se podílel na nějaké reflexi a sebereflexi těch studentů na praxi a došli jsme k tomu, že vlastně nikdo nemá odpovídající vzdělání supervizora, takže jsme ten předmět nazvali supervizní seminář, kde bude tím, že je to supervizní seminář, jakoby nejen čistá supervize, tak je tam i prostor pro záležitosti týkající se organizace atd., protože na to nebyla vytvořen žádný jiný předmět. Nebyl na to prostor. A tam, kdy ti studenti skutečně přijdou z praxe a tam už je to supervize, tam už se nic organizačního neřeší, tam prostě je to čistá supervize té odborné praxe. Jo, ale nevím, jestli tohle dělení je vhodné, jestli u něho zůstaneme.
- D: A odborný seminář?
- P: Odborná seminář, to byl předmět, který v tom 1. ročníku připravoval na praxi v zařízeních, v těch dvou, jak jsem o nich mluvila. Čili nebyli vůbec seznamováno s dalšími odbornými pracovišti. Ale ten už teď není po té akreditaci. Teď je ten proseminář, který bude průběžně ve všech třech ročnících a vždycky se bude týkat vlastně práce na kompetencích, práce s portfoliem, přípravy na praxi. Buď tedy proseminář nebo přípravný seminář na praxe. Ještě nevíme přesně.
- D: Co podle vás praxe studentům přináší?
- P: Praktické zkušenosti.
...přichází další studenti domluvit se fokus group.... rozhovor přerušen
- D: Tak k tomu bloku supervizí, já už jsem trochu i se studenty se bavila, takže vím, že supervize tady máte, ve 2. ročníku jsou supervize, těch je teda dřív, vždy po odborné praxi.
- P: Ano, ano, vždycky.
- D: A těch supervizí je v tom semestru kolik?
- P: No čtyřikrát skupinová supervize hodinu a půl.
- D: A ve 3. ročníku?
- P: Ve 3. ročníku mají vlastně blokovou 8 hodin.
- D: Jak velké skupiny studentů se účastní supervizí?
- P: No na ten supervizní seminář ve 2. ročníku je to zhruba tak 11, 12 lidí a v tom 3. ročníku jsou to poloviční ještě skupinky. Celkem 4 supervizní skupinky. Dohromady je jich třeba 50 nebo 60 těch studentů, tak jsou menší ty skupinky ještě. Jo, čili tak mezi, někdy jsou tři, teď se nám třeba stalo, že jedna supervizorka onemocněla těsně před tím, tak se museli rozhodit, ale každopádně to nejsou větší skupiny než, do těch 10 lidí maximum.
- D: Jaké množství studentů se vám jeví jako nejefektivnější, aby se účastnilo supervize?
- P: No, tak 7 – 8.
- D: A vy říkáte, že supervize je tedy samostatným předmětem, je tedy vyčleněná z ostatních předmětů a říkáte jste, že supervizi vedet jenom vy.
- P: No, ten supervizní seminář v tom 2. ročníku. Ale v tom 3. ročníku jsou teď zvaní externí supervizoři s patřičným vzděláním.
- D: Těch pracovníků, se kterými vedu tenhle rozhovor se vždycky ptám na vzdělání, vím, že vy jste..
- P: Ano, jsem absolventkou toho, té rozvojové supervize pod vedením doktorky Havrdové a ti ostatní, myslím, že dva mají čisácký výcvik, doktorka Roubalová ani nevím, jaký má ale dá se to zjistit a ještě, no, oni se mění, ne vždycky jsou ti stejní, pak další paní magistra

- Langrová je studentkou taky paní doktorky Havdovdé, čili je to člověk, který se vzdělává v supervizi.
- D: Nějaké kritérium výběru externistů tedy máte.
- P: Jo, ano. Vysloveně supervize.
- D: A to bude přímo na Vás, protože vy jste jediná, co vede tady supervizní seminář jako vyučující interní, jak vy to vnímáte, jestli vyučujete ještě i jiné předměty, klasické teoretické..
- P: Právě, že ne. Já pouze, já jsem vedoucí těch odborných praxí, koordinátor těch odborných praxí ve 2.ročníku a ani to nepovažuji za úplně dobrý. Mě by se líbilo, kdyby ty role byly úplně oddělené. Právě, že v současné době vůbec ten obor charitativní a sociální práce neučím. Já mám teoretickou výuku, ale u těch humanitářů. Jak, protože to spojení, ta fúze těch rolí učitel, supervizor se mě prostě nelíbí. Určitě ne.
- D: A jak byste to udělala, aby to vyhovovalo vám i studentům, kdyby byla ta možnost?
- P: No, aby prostě ty role byly odděleny. A samozřejmě, že není tolik lidí, někteří vyučující prostě mají ty role zdvojený nebo ztrojený, prostě. To se holt nedá jinak udělat. Ale zase není špatný být interním supervizorem. Jednak kvůli kontaktu s ostatními vyučujícími, jednak z výstupu z té supervize, můžu lépe komunikovat, protože pokud proběhne ta externí supervize, samozřejmě, že ti externí supervizoři dělají nějaký zápis z té supervize, který potom manažment školy má potom k dispozici,ale už to propojení není tak intenzivní. Ale v tom 2. ročníku, kdy se vůbec studenti učí teda sebereflexi a reflexi ostatních, tak a je to hodně takový výukový, tak si myslím, že ten supervizor je dobrá věc a můžu více s těmi kolegy o tom mluvit.
- D: Takže teď to současné rozdělení supervizí, a i toho supervizního semináře, který vedete vy a potom té dlouhodobější, té osmihodinové ..
- P: Vnímám, že je dobře.
- D: A jak jsou kladné ohlasy na supervizi studentů podle Vás?
- P: Oni, studenti. No v tom 2. ročníku se jim to moc nelíbí, protože se stále opakují ty zážitky z těch pracovišť, protože oni stále rotují neustále na stejných pracovištích, je tam docela, jako, je docela těžké je aktivizovat a motivovat proto u práci a oni mají tendenci k formálnímu přístupu tomu. Ale vzhledem k tomu, že jsem vedla, když někdo vypadne, jsem v pozici jakoby, jak jsou ti externí supervizoři, jsem s těmi studenty, kteří jsou už po té, nebo tu zkušenost mám, nechci to, už jsme to odmítla, ale zase supervizorka ten den ráno napsala, že nemůže a studenti už tady seřazení, tak jsem tu supervizi vzala, tak je to úplně jiná práce a je to pěkná práce. A myslím si, že těm studentům hodně pomáhá zpracovat zážitky z praxí, dostanou zpětnou vazbu od druhých, od supervizora a myslím si, že na to reagují, ne vždycky si všichni sednou s tím supervizorem, protože nemají možnost si toho supervizora vybrat. Jsou prostě nějakým způsobem podle klíče rozdělení do skupinek, aby ty skupiny byly stejně četny, ale občas se stane, že si třeba nesednou s tím supervizorem, ale převažuje podle mě kladný ohlas na tu supervizi jako po praxi ve 3. ročníku.
- D: Co byste sama doporučovala proto, aby supervize přinášela studentům co největší efekt pro jejich roli jako budoucích sociálních pracovníků?
- P: Co bych doporučovala, aby to mělo nejlepší efekt: no, aby se jí hlavně nebály a aby se ta supervize stala normální součástí, aby se nebáli mluvit o svých nejistotách, a hlavně, aby byli otevření a byli i ostatní vyučující podporovali v tom, že tahle ta práce v sobě přináší určité nejistoty, zklamání, emoční nějaký negativní prožitky. Že prostě supervize je prostor, kde se o tom můžou podělit, že můžou na to jako nahlídnout jinak, nebo kde se můžou podělit i o to příjemný, že supervize není vždycky jenom o hašení požáru, no. Podporovat je v tom, prostě, od začátku studia. Že ta reflexe při téhle té je asi strašně moc důležitá. A pořád, aby, se ztotožňovali s tou rolí, ve který jsou jako studenti na pracovišti a aby konfrontovali to, co tady dostávají tady na té teoretické úrovni s tím, s čím, se setkávají na té praxi. To je zároveň odpověď i na otázku co by jim ta praxe měla přinést.
- D: Co byste vy doporučila třeba jiné škole, která zavádí supervizi?Co se Vám osvědčilo?
- P: No, určitě, zase to je otázka, co bych jim doporučila. No jít do toho. Samozřejmě, že pokud se škola rozhodne dělat supervizi a pověří člověka, který nemá žádnou zkušenost z vlastní supervizí nebo s vedením supervizí, není žádným způsobem vyškolen, no tak je to průšvih,

protože ten fakt, toho efektu se špatně, jako může se dosáhnout, může tam probíhat nějaká jako reflexe, nějaká zpětná vazba, ale ten člověk by skutečně měl mít skutečně jako pevnou půdu pod nohama, co se týče toho vzdělání. Protože to není jen o tom teoretickém vzdělání, to je o dovednostech, jak pracovat s tou skupinou nebo s tím jednotlivcem, že. Takže nehodit to na krk někomu jen, aby to bylo, ale, anebo si najmout, najmout si supervizora, prostě externí, ale komunikovat s nimi o tom, co ten , co je výstupem, aby tam bylo propojení mezi tím, ošetřit to prostě tak smluvně, aby tam nějaký výstup byl. Tak asi.

D: Já myslím, že děkuji, že jsme ty otázky projely, že jste mi na všechny odpověděla. Já bych Vás ještě poprosila o vyplnění dotazníku.....

Přepis skupinového rozhovoru, VOŠS CARITAS

Respondenti: 7 studentů, (S)

Tazatel: Bc. Daniela Brůnová, studentka FHS UK Praha, (D)

Úvodní slova nejsou na audionahrávce zaznamenána.

D: Takže úplně první by mě zajímalo, vy tady máte praxe zhruba těch, většinou to na těch vyšších odborných školách bývá 25 % studia, jak hodnotíte význam praxe pro Vás jako budoucí sociální pracovníky? Co vám ty praxe dávají?

Mlčení

D: Můžete kdokoliv, cokoliv.

S: Takže úplně nejpřínosnější, protože je to práce s lidma, že jo. Je to ten kontakt, je to nepřínosnější pro nás.

S: Myslím, že je hodně důležité, pokud ten člověk není rozhodnutý, vyloženě s jakým typem klientů by chtěl pracovat nebo se orientovat, tak vzhledem k tomu, že těch praxí máme takové, docela rozmanité množství, tak se člověk může v průběhu rozhodnout nebo jako jakým směrem se dát. To si myslím, že to je hodně důležité.

D: Takže si jako zmapovat tu situaci praxí a potom...

S: Ano, na co se hodím, na co se nehodím, co by mě bavilo, co by mě zase nebavilo, kam fakt nejít a pak dál, že třeba můžu (*nejde rozumět*)

D: Zaznělo tady zkušenosti, jak to vůbec je, že tady máte nějakou teorii, tak jak to vlastně funguje v praxi, protože to je většinou úplně jinak. A potom, co by Vás bavilo, jestli staří lidé, handicapovaní a tak dál. Je ještě něco, co vnímáte jako takový důležité? Protože jste třeba na téhle škole, kterou jste si vybrali, na vyšší odborné je kladem důraz na odbornou část.

S: No mě to pomohlo třeba odhalit takhle i co se skrývá ve mně. Tím, že jsme měli možnost prolézt si jako celou škálu těch zařízení, tak já jsem si třeba dřív o sobě myslela, že bych s tou skupinou vůbec nemohla dělat, a tím, že jsem tam pracovala, tak jsem zjistila, že bych třeba v budoucnu, proč ne. A taky jsem mohla si upevnit jako čemu se chci věnovat a potom tu dlouhodobou praxi jsem si mohla vybrat na základě toho, že jsem si to třeba upevnila v předchozích ročníkách na té praxi, že tam mě to bavilo, tam chci dělat a na to se dál zaměřit. A tam si, to, co jsme se naučili, tak zkusit přímo v praxi.

S: Tak já doplním, tak já jsem na těch praxích poznala sama sebe, co třeba ve mně je a díky vlastně těch praxí, tak jsem si mohla vyzkoušet skoro všechny cílové skupiny a taky jsem si nejdřív myslela, že to nezvládnou a taky jsem kvůli tomu vyměnila třeba celý žebříček hodnot, jo. Takže to pro mě bylo taky důležité. Ty hodnoty v tom životě.

D: Tady máte praxe krátkodobé i dlouhodobé. Můžu vědět jen jak to tak máte tady rozdělené? A jak to vnímáte ty praxe, někde jen pár dnů a někde působíte i celý měsíc. Jak byste to zhodnotili, jak byste to porovnali? Co je pro Vás přínosnější nebo jestli jste rádi, že je tady takhle i ta forma těch dlouhodobých.

S: Tak pro mě byla určitě nejpřínosnější ta tříměsíční praxe, protože tam u je člověka jako součástí toho kolektivu. Dvouměsíční, pardon, dvouměsíční praxi, nevím, proč mě napadlo tří, že tam je součástí, ten člověk je součástí toho kolektivu, je vtažen do toho procesu jako víc a třeba ty týdenní praxe, než se člověk rozkouká, tak už jde domů, je to takový, hodně, ty týdenní nevím. Je to na rozkoukání, ale ne přímo, nezasahuje se do té práce. Než se rozkouká, tak jde domů.

S: A navíc u té dvouměsíční praxe je velká výhoda, že si můžeme my ji zvolit, když už se orientujeme třeba na tu skupinu, jakou jsme si vybrali.

... Vypnut diktafon, přichází další dvě studentky, uvádím je do procesu, zapínám diktafon...

D: Tak, ta první otázka, která zněla, ta byla o tom, jak vy hodnotíte význam odborných praxí pro vás jako pro studenty. Co ta praxe, co vám během toho studia daly?

S: Tak mě praxe dala určitě víc než teorie. Že jsem to zaměřila na cílovou skupinu a v druháku jsem k tomu získala vztah k sociální práci.

- S : Já nevím, já to vidím, že jsem se třeba podívala do hodně zařízení, ale těch šest týdnů, to už je dlouhá doba pro mě *(velmi špatně rozumět)*.
- D: My už jsme se teď kom o tom začali i bavit, o tom, jaké praxe jsou pro vás přínosnější, jestli krátkodobé nebo dlouhodobé. A zaznívalo tady už, že ty dlouhodobé jsou lepší, že tam jste nějak vtaženi do toho kolektivu, na druhou stranu díky těm krátkým si zmapujete tu celkovou situaci. Je ještě něco, co byste rádi chtěli doplnit? Z hlediska organizování. Jak to tady máte od prváku do třetíáku?
- S: Tak v prváku jsou dva týdny praxe, jeden v letním, jeden v zimním semestru a my jsme to měli tak, že, jako, že jsme si nemohli vybrat, jo, že nám byly určeny. Jsme byli ve Vlastovičkách pro zrakově postižené a druhé bylo Hrušovice *(nelze slyšet přesný název, odhad)*. Přerušena další studentkou.
- S: To je domov pokojného stáří.
- D: Takže přesně daná, tam jste prostě museli jít.
- S : Ano. Nevím ale, jestli je to úplně tak nejlepší.
- D: A potom v druháku už jste si mohli vybírat?
- S: Tam jsou také stanovena pracoviště, my musíme projít vlastně vším a dvě jsou povinná.
- D: Shodujete se na tom, že ty dlouhodobé praxe jsou pro Vás přínosnější?
- S: To určitě. Tím, že jsme si je vybrali sami, že jsme šli tam, kde jsme chtěli.
- S: Zase ty krátkodobé, když jsme procházeli, ty jednotlivá pracoviště nám pomohli v tom utřídit si, co bychom chtěli a která skupina je pro nás nejvýhodnější. I když jsme třeba si ze začátku mohli myslet, že to jsou důchodci a že nás to nebude bavit... *(nejde rozumět)*
- D: Takže to vnímáte, že je to dobře udělané, že jsou ty krátké a pak, že se to stupňuje až k tomu, že si vybíráte sami a tam už se můžete na praxi více obohatit .
- S: *souhlasně přikyvuji*
- D: To je i další otázka. Jaký rozsah praxí je pro Vás vyhovující? Takže zaznělo tady ty 2 měsíce? Nebo brali byste třeba i víc nebo méně?
- S: Tak to bych teda nechtěla, tak žádnou výuku a jen praxi.
- D: Dá se potom hodně z výuky využít v praxi?
- S: Ano moc ne.
- S: Ne.
- S: Možná jazyk, no.
- S: U zahraničních.
- S: Ale tak zase já jsem byla třeba na úřadě a tam se mi hodily zákony, když jsme třeba probírali, já jsem totiž byla na opéděčku a tam jako, že musíte vědět ty základní věci, třeba ty právní věci, to určitě.
- S: Člověk třeba myslí ty metody, ale to je teorie, že prostě nevím, jak to ještě využít v té praxi. Různé ty typy těch metod, ale prostě nikdy jsem nepoužila žádnou znalost z těch metod.
- D: Co byste, kdybyste teď byli v roli toho, kdo to může změnit, co byste doporučili učitelům, že by se mělo na praxích změnit? Co byste chtěli jinak? Určitě se bavíte o přestávkách, že to byste udělali jinak, že by vám to lépe vyhovovalo.
- S: Já bych brala třeba ještě od prváku nějaké exkurze po zařízeních.
- D: Takže to tady nemíváte?
- S: No měli jsme než jsme jeli do Wunserfuna.
- S: Mě se třeba exkurze nelíbí do zařízení.
- D: A proč ne?
- S: Mě to připadá jako jít se podívat do Safari. Já vím, že to nemůžu přirovnat, ale ..
- D: Raději jste vtažena do toho, když jste sama.
- S: Nebo já chápu, že je to přínosný, ale kdyby se ty exkurze *(nejde rozumět)*, prostě jednou kdyby se sebralo třicet lidí a jelo se podívat, je to takové, já nevím. Ty klienty to musí znervózňit, kdyby se to třeba dělalo po malých skupinkách, kdyby třeba přijelo 5 lidí, další by jeli jinam, ale ne prostě taková celá skupina.
- S: Tak mě to třeba připadá užitečné a potřebné ty praxe, ale... *(nejde rozumět, já shrnuji)*
- D: Takže Vám tam často chyběl nějaký vedoucí praxí, kdo Vás tam, vede. A potom možná zaznělo kontrakt? Jak praxi vyjednat, abyste byli užiteční? Jak je to s kontraktem?

Ticho.

- D: Pracujete s kontraktem, už to vím.
- S: Tak to je spíš na těch učitelích a vedoucích praxí, na tom pracovníkovi toho zařízení.
- D: Jinak kdo s Vámi vyjednává, co Vám může nabídnout a co ne?
- S: Že nám dává tu práci.
- D: Pracujete s kompetencemi sociální práce? Víím, že máte nějaký cíl, v záznamu nějaké důkazy toho, co jste dosáhli na praxi. Některé cíle, v kontraktu to máte. Tak co vám říkají kompetence sociální práce?
- S: Tak to, že si, co si napíšeme do toho kontraktu, člověk asi, aby tam něco bylo, jo. Že jinak Vám to nepodepíšu. A pak, jako, já třeba nad tím moc nepřemýšlím, a prostě jdu na tu praxi s tím, že tam chci jít, že chci být s těma lidma a chci se jim věnovat a třeba, jako, sama zjišťuju v čem dělám chyby nebo to a pak už se přímo ptám na té praxi a potom si vzpomenu na konci, když je zpráva za praxe zpětně, jak jsem ty cíle tak jako, jaké jsem si tam stanovila. A teďka jsem si je stanovila a stejně jsem je nevyužila. A nevím, proč. Asi to dělám špatně, teda.
- D: Probíráte to v nějakých seminářích, co je to kontrakt, jak žádat o praxi na pracovišti?
- S: Ne (*všichni se přidávají*)
- D: Nemusíte mít obavy, že bych ten Váš názor nějak prezentovala a navíc Vás můžu uklidnit, že to jsou názory studentů všech škol včetně té, kde vedu supervize. Je to zase o tom, jak by to škola chtěla, ale praxe je vždycky jiná. Ještě jednou, když se vrátím k tomu, co byste doporučili škole? Jak byste chtěli tu praxi organizovat jinak?
- S: Já kdybych měla, tak bych jinak zorganizovala, posunula tu letní praxi, tu co jsme měli teď kom, protože tam musí být člověk 8 hodin a k tomu psát ještě absolventskou práci, co třeba, nevím, když třeba někdo dojíždí, přijíždí večer a ještě sedá nad tu práci a je myšlenkama někde jinde, takže já bych to postavila tak, aby třeba může to zasahovat, ale ne zase tolik, jako jo, že mě zasahovala 2 měsíce.
- S: Oni to už teď ošetřili. Prváci už nebudou mít.
- S: No, tak já bych to tak posunula. Protože pro mě to bylo naprosto nevyhovující.
- D: Víte něco o těch nových změnách, co tady mají ve škole? Je nějaká změna právě v těch praxích?
- S: Jedna se mi zdá teda úplně blbá, že v prváku, teda v druháku, ty 4 týdny praxí v každém semestru, že jsme měli 2 týdny praxe a 3 týdny školy, že teďka mají ty 4 praxe úplně v jednom bloku. Že se mi to zdá takové nepraktické, protože třeba na té supervizi, měli jsem čas se třeba seznámit od ostatních spolužáků kam jít na ty praxe a tak, kde je to těžké, ale by to ostatní věděli třeba z té supervize, jak to bude vypadat, na co se mají připravit, ale tam bude půl roku pauza a další blok.
- S: A navíc je těžké jeden týden pracovat s nějakými lidma a potom jít na jinou praxi. Tak teď jsem tady, to si myslím, že je docela.
- S: No, přeorientovat se.
- S: Ještě jak ošetřit ty hodiny. Jako, že na některé praxi je 8 hodin dost, ale na některých praxích tam, není žádný člověk, který by nás vedl, který se námi zabýval. Takže jsme tam 3 hodiny a pak nás pustí domů, ale musíme podvádět, prostě, že jsme tam byli. Prostě někde jsme potřební hodinu a tady to není nějak ošetřené.
- D: Takže třeba ty praxe, ty hodiny plnit podle toho, kde vás jako, že někde byste dělali 3 hodiny a někde byste dělali 8 hodin. A že by se to ošetřilo kontraktem nebo dohodou na začátku.
- S: Já si myslím, že je to takový, že je to pokaždý jiný, ne (*nelze rozumět asi 3 větám*)
- D: A hodnocení praxi, jak u Vás probíhá? Jakou formou je máte? Někdo vám tam něco napíše nebo tam máte nějaké škály, známky?
- S: Máme tam škálu. Takové kolonky jako zajímavé (*ironicky řečeno*).
- S: Takové zajímavé (*ironicky*).
- S: To hodnocení od jedné do desíti je takové.
- D: Máte nápady, jak by se to dalo změnit?
- S: Možná hned od začátku aby byl stanovený nějaký člověk, který nás bude vést a kontrolovat ty naše cíle a bude si kontrolovat těch našich pokroků po celou dobu praxe a pak bude i hodnotit.

- S: Když nás bude hodnotit nějaká osob, která nás viděla na začátku a na konci nám předá papír.
- S: To se mi stalo párkrát, že člověk, který mě nezná, mi dá automaticky desítky a ten člověk, co se mnou dělá, co mi je bližší, mi dá třeba osmičku, jako, že jsem tam měla nějaký problém nebo že ta praktikantka přede mnou byla horší, ale na desítku to ještě nebylo. Zase to záleží na člověku a nemá to vypovídající hodnotu. Takže je to zbytečné.
- D: A na základě toho máte pak z odborné praxe známky?
- S: Ne, jen zápočet, že jste prošla tou praxí a supervizi, odevzdala jste ty cíle z praxe.
- S: Když vám dá někdo samé desítky, to není objektivní.
- D: Takže vy byste raději, kdyby to bylo objektivnější, kdyby vám dali třeba šestky a oni vám řekli, proč máte tu šestku.
- S: Anebo, že by to bylo povinné. To není povinné.
- S: Já bych klidně zrušila známky a dala třeba slovní hodnocení a kdyby bylo s něčím nespokojeni nebo chtěli naopak něco vyzdvihnout, tak prostě v tom slovním hodnocení se to dá krásně napsat než přemýšlet, jestli devítku nebo třeba ještě osmičku.
- S: Asi přesně dané kritéria podle čeho mají posuzovat.
- S: Mě se třeba stalo, že mi řekli, ať se sama ohodnotím, že mi to tam potom napíšu, jo. Že to je taková sranda, že to neberou vážně. Někdo tam prostě nabouchá samé desítky zase jsem zažila, člověk, který to fakt jako řešil. Který tam, třeba dávala sedmičky, osmičky, osmičky, ale většinou to byli samé desítky, takže to bylo zbytečné. Takže slovně. Taky bych zrušila to škálování.
- D: Tak ještě něco k těm odborným praxím, co byste chtěli říct? Nebo co vás napadá, že je tady na téhle škole dobré, že byste třeba doporučili jiným školám?
- S: Podporovat, že jsou zahraniční praxe (*nejde rozumět*).
- D: Takže vy vidíte jako přínos v tom, že je tady hodně praxí, že tomu škola dává opravdu velký důraz. Ty krátkodobé i dlouhodobé? Vnímáte to za pozitivní?
- S: *Souhlasně pokyvují*
- D: Ten systém praxí, že je dobře udělaný, že v tom druháku jsem si vybrala. Řekla jsem si, co nechcu a nebyla jsem nikde zklamaná tou praxí.
- D: Ještě něco Vás napadá?
- S: Třeba ta supervize v druháku je taková zvláštní, že si tam jen povídáme, je to tím, že je nás hodně, že se to špatně řeší a na někoho by se nedostalo, protože se tak dostanou ke slovu důraznější a ti tiší celou dobu nemluví. A pak ve třetáku, to byla opravdová praxe, to byl pro mě fakt jako psychický záhul, to je supervize jenom jeden den a jsme docela velká skupina, to si myslím, že by supervize měly být delší. Teď se na nějaké lidi vůbec nedostane.
- D: Takže my už jsme se dostali k tomu druhému okruhu supervizí. Takže vy jste říkala, že byste ty supervize udělala po menších skupinách, že ty skupinky jsou velké. Polovina třídy, to je nějakých 15 lidí. A supervize míváte ve kterém ročníku?
- S: V druhém a třetím.
- (*vstupuje vyučující a chvíli mluví, odchází*)
- D: Takže máte ji ve druhém a třetím ročníku a jak fungují, jak jsou tady organizovány supervize?
- S: Tak v 2. ročníku jsou po každé praxi a já jsem třeba ve druháku nebyla se supervizí vůbec spokojena, protože jsem něco vyjadřovali pořád malováním a připadalo mi to hodně, takový hodně odfláknutý, no. A ve třetáku, to bylo úplně něco jiného, a teďka ta poslední praxe, ta byla úplně nejlepší. Protože tam se fakt došlo na všechny, každý mluvil o nějakém problému a bylo to úplně něco jiného. My, jak jsme bylo spolu (*ukázala na jinou spolužačku*), tak mě to úplně vyděsilo. Taková supervize, jako, nevím. Mě se nelíbila. Teďka, když jsme měli tu poslední, tak jsem se úplně děsila, co tam zase budu říkat, ale nedostalo se zase úplně na všechno. Každý tam měla nějaký problém a ty se pak řešili, takže taky ne všechny. A teď na té poslední supervizi, jak jsme byli, jsem se děsila co tam zase budu mluvit, bylo to ale úplně něco jiného. Úplně fantastický.
- S: Jo, mě se to třeba líbilo.
- D: A co se vám tam líbilo, co se vám tam nelíbilo?
- S: No, že jde vidět, že ta supervize k něčemu je, že se tam řešil ten problém.

- S: Jo, já neříkám, že se tam řešili problémy, ale bylo vás tam víc a řešili se tam přece jen tři problémy a bylo jich, já nevím, devět?
- S: Ale my jsem si je svobodně vybrali.
- S: No, dobře, ale teď třeba na té poslední supervizi každé někdo, o nějakém problému.
- S: To je otázka, jestli se dostat ke každému problému, u nás byly vybrány taky jen tři. Na tom jsme si vyzkoušeli třeba balintovky nebo rozhovory, ale dostali jsme se fakt do hloubky a měli jsme na každý problém asi hodinu času. Já si myslím, že by to fakt chtělo možná delší čas nebo menší skupinky, aby každý co ho měl, vyřešil ten problém.
- S: Nebo třeba ještě druhý den, no.
- S: Je to takové povrchní, no, už přejdeme k dalšímu, abychom to stihli.
- D: Co vím, tak vy máte supervizi osmihodinovou?
- S: *souhlasně přikyvují*
- D: A to máte jen ve třetím ročníku?
- S: *přikyvují*
- D: A v druhém ročníku máte nějaké hodinu a půl?
- S: Ano, vždycky po praxích.
- S: Jednou za měsíc.
- S: Tam si povídáme, co jsme dělali a moc neřešíme.
- S: A ještě je to člověk ze školy, jako. Tak kdyby šel do hloubky, tak je to takové blbě.
- D: Jak to vnímáte teda, ve druháku je to učitel a ve třetáku externista. Je v tom pro vás velký rozdíl?
- S: *Souhlasně přikyvují.*
- D: V čem?
- S: Tady to zaznělo. Je to učitel, přece jen.
- S: Prostě to je takové. Celá republika je strašně malá, takže když si budete na supervizi stěžovat na někoho, zjistíte, že je to příbuzný toho učitele, kterého budete jednou na něco mít třeba. Takže já nevím, prostě, fakt, je to takové divné. Když je to externista, tak nejste nějak ovlivněn. Protože ten člověk nemá k vám žádný vztah, vidí vás poprvé v životě, kdežto takhle toho učitele potkáváte a když já pak něco řeknu na supervizi, že se mi fakt něco nelíbí ve vztahu pracovník ke klientovi, tak nic se neděje.
- D: Takže se to uzavře.
- S: Kdyžto na té supervizi (*ve 3. ročníku*) tam byl problém taky a ta supervizorka to řešila. Že je to opravdu jako problém, že by se s tím mělo něco dělat a snažila se dát ten prostor k tomu, aby se ten člověk vyjádřil. Kdežto tady na škole se nás jako odpálkuje. Protože škola chce mít dobré vztahy s těma pracovníkama, kam nás vysílá.
- S: Takže můžeme být rádi, že tam nějaké studenty berou, ono to je strašně těžký sehnat nějaké pracoviště, kde jít na praxi.
- D: Jaký má supervize pro vás význam na škole? Máte praxi, že je dobře, když po praxi následuje supervize? Nebo jste jí úplně vypustili a vůbec by vám to nevadilo?
- S: Mě třeba pomohla hodně supervize v zimním semestru. Že jsem tam měla problém. Ten se sice nevyřešil, ale prostě mě to pomohlo, protože jsem ho řešila celou dobu, co jsem byla na praxi a teď už prostě vím, jak s takovou situací zacházet.
- S: Supervize je seznámit se zkušeností od jiných, jak oni by to řešili. Každý je jiný a ne každý bude řešit stejně.
- S: Taky bych tě doplnila, že ve druháku, když v něčem přínosné, tak jsem se hlavně dozvěděla ty zařízení, které mě čekali a ještě jsem tam nebyla od děcek, co o tom říkali a jaké problém tam je, tak už jsem více věděla, do čeho jdu. Mohla jsem se více připravit a taky jako to řešit. Taková příprava, no. Ale něco vnitřního, nějaký problém, to se tam neřešilo. To až v tom třetáku, kdy to šlo do hloubky.
- D: A máte pocit, že to mělo vliv, že ty praxe ve třetáku jsou dlouhodobější? Proto je těch případů, těch témat víc, protože tam pracujete delší dobu?
- S: To určitě. Tam jsme se dostali do hloubky, na té krátkodobé jsme se nestačili seznámit s pracovníkama, s některýma klientama. Na té dlouhodobé už se fakt pracovalo.

- S: Ale zase to neznamená, že tam není nějaký konflikt: V tom druháku by taky prospělo, kdyby ta supervize byla. A menší skupinky, aby se nedostalo jen na ty řečnivé, ale na všechny.
- S: Takže jste pro supervize, na menší skupinky, abyste se rozdělili, aby jich bylo víc a externí supervizi raději.
- S: *Přikyvují.*
- D: A je tady zase něco, co tady funguje a vy byste doporučili jiným školám? Které zavádí supervize. Protože ne všechny školy mají supervize, tak co vy byste jim doporučili? Co vám tady dobře funguje?
- S: Supervize ve třetíáku je už fakt supervize, setkali jsme se tam už se supervizory, kteří mají opravdovou zkušenost. A taky externího supervizora. Ten zaručí větší mlčenlivost (*nelze rozumět*)
- D: A ten čas 8 hodin supervize, ten vám taky vyhovuje?
- S: Menší skupinky 8 hodin nebo více hodin supervize.
- S: A ještě vědět, jak se dělí do skupin.
- D: Ještě něco byste k supervizi chtěli dodat? Pro jiné školy, které ji zavádějí, je to dobré, jakou máte zkušenost? Už jste řekli, čemu se vyvarovat, co změnit. Takže teď vám dávám poslední prostor, co byste k těm odborným praxím nebo k supervizi chtěli vzkázat.
- S: Tak k těm praxím. Prostě využít toho, že je tam ten prostor a neodfláknout to. Když mě to nebaví, tak kdyby byla možná změna a fakt to prostě využít. Dozvědět se něco. A nemít nervy, že nic se nevyužije z té teorie.
- D: Já teď řeším, že v tom kontraktu není ošetřeno to, když s tou praxí nejsem spokojen.
- S: *nelze rozumět*
- S: A když už tam člověk je, tak ptát se, protože, jo, je to tak, že pokud tam není člověk, který má ty praxe na starosti, tak kam vás posadí, tak tam vás najdou. Když ten člověk nemá sám o tom zájem nebo já nevím, tak prostě nebát se, ano, já jsem tady proto, abych vám pomohla, abych nabyla zkušenosti. Tak jak to jde.
- D: Tak já děkuji moc, že jste si na mě udělali čas, aspoň na tu chvilku, za kterou já jsem moc vděčná ...*rozloučení*

Univerzita Karlova v Praze
Fakulta humanitních studií

Projekt diplomové práce

Praktická příprava studentů vyšších odborných škol sociálních

Obor: Řízení a supervize v sociálních a zdravotnických organizacích

Autor: Daniela Brůnová

Osobní číslo: 10485

Imatrikulační ročník: 2004

Vedoucí magisterské práce: PhDr. Zuzana Havrdová, CSc.

Podpis studenta:

Podpis vedoucí magisterské práce:

Praha 2006

Praktická příprava studentů vyšších odborných škol sociálních

Formulace problematiky

Jako sociální pracovnice, která vede odborné praxe studentů v Domě na půli cesty Heřmánek (dále jen DPC Heřmánek) mám zájem na tom, aby byly těmto budoucím sociálním pracovníkům předávány co nejkvalitněji zpracované poznatky a praktické zkušenosti z praxe. DPC Heřmánek úzce spolupracuje se všemi humanitními obory středních, vyšších odborných i vysokých škol v Moravskoslezském kraji, zejména ovšem s Vyšší odbornou školou sociální v Ostravě (dále jen VOŠS). Ročně naši organizaci navštíví několik desítek studentů této školy. Jejich cílem je vždy osobně se seznámit s praktickou činností sociální pracovnice a pokud možno být v přímém kontaktu s klientem. Uvědomuji si, že zejména druhý výše zmíněný cíl je mnohdy studentům v různých organizacích a institucích znesnadňován. Důvodem je jejich malá odborná zdatnost nebo krátká doba praxí na to, aby se student osobně s klienty blíže seznámil. V tom mě ujistili jak samotní studenti, tak i vedoucí odborných prací na VOŠS v Ostravě, která mi sdělila, že smyslem odborných praxí je zejména představit studentům jednotlivá pracoviště za účelem získání co nejširšího přehledu poskytování pomoci v sociální oblasti. Mnou vedené dobrovolné skupinové supervize studentů 3. ročníku denního studia na VOŠS byly proto spíše výukového charakteru, kdy jsme modelovali situace a hledali „správná“ řešení jednotlivých situací, ve kterých se může sociální pracovník v praxi ocitnout.

Cíl diplomové práce

V důsledku výše zmíněného jsem se začala zajímat o možnosti, jak lépe uchopit a vést odborné praxe, aby byli studenti pro svou budoucí profesi co nejlépe připraveni. Rovněž seznámení studentů se supervizí jako jednou z forem reflexe pracovníků pomáhajících profesí vnímám jako základ následné dobré praxe. VOŠS v Ostravě, o kterou v diplomové práci zejména půjde, hodnotím, co se týče získaných teoretických znalostí z oboru sociální práce, jako velmi dobrou školu s kvalitně propracovanou formou studia. Navíc mám k ní i osobní vztah, neboť jsem ji sama v minulých letech vystudovala a mám za to, že mě dobře připravila do profesního života. Ráda bych

ovšem navrhla změny v oblasti praktické přípravy studentů, kdy bude mým cílem vypracovat metodické postupy směřující k efektivnějšímu organizování odborných praxí a zavedení supervize, a to na základě zjištěných poznatků z jiných vyšších odborných škol, kde jsou supervize pro profesní přípravu studentů běžně využívány.

Struktura diplomové práce

Teoretickou část své diplomové práce věnuji přípravě studentů oboru sociální práce na svou budoucí profesi. Obecně mne bude zajímat nejprve definice sociální práce a s ní spojené základní pojmy. Důraz budu klást na kompetence sociální práce a etický kodex sociálního pracovníka včetně jejich plnění v praxi. Čerpat budu zejména z platného zákona o sociálních službách a standardů sociálních služeb. Oba dokumenty jsou základními materiály tvořícími závazný rámec pro požadavky na vzdělávání sociálních pracovníků v ČR z hlediska jejich hlavního uplatnění, totiž oblasti sociálních služeb.

Za stěžejní téma v praktické části práce považuji konkrétní vymezení vedení odborných praxí na jednotlivých vyšších odborných školách a vedení supervizí studentů oboru sociální práce. Mým cílem je zaměřit se na dvě základní podmínky potřebné pro řádnou praktickou přípravu sociálních pracovníků, a to organizaci praxí a supervizi.

Při řešení otázky odborných praxí studentů na pracovištích budu vycházet z hypotéz, popř. nezodpovězených otázek, které jsem si stanovila na základě vlastních zkušeností a prostudované literatury. Zajímá mne:

1. Spolupráce školy s pracovišti

Mým cílem je zjistit, jakým způsobem kontaktuje škola pracoviště vhodná pro výkon praxí, nakolik je mezi nimi úzká spolupráce, příp. jaké má náležitosti kontrakt mezi školou a pracovištěm. Má hypotéza zní, že škola s organizacemi spolupracuje sice již na bázi uzavřeného kontraktu, ale kontrakt je spíše formální záležitostí (je uzavřen písemně, ale dále s ním nikdo nepracuje a často jej přesně neznají ani pracovníci ani studenti), což se často odráží v malé motivaci studentů řádně vykonávat praxe.

2. Pracovní role potřebné pro praktickou přípravu studentů

Půjde mi zejména o přehled pracovníků, kteří se praxemi zabývají, ať již na pracovišti nebo ve škole, tzn., kdo a jak zprostředkovává studentům odborné praxe, kdo poskytuje konzultace, kdo supervizi a v jakém rozsahu atd. Hypotéza, kterou jsem si stanovila zní, že supervizi ve školách vedou téměř vždy zaměstnanci školy, nikoliv externí pracovníci, a že na jednoho supervizora připadá skupina studentů větší než 10 a setkává se s ní max. 1x měsíčně. Budu tedy zkoumat kolik studentů má jeden supervizor na starosti, jak velkou skupinu při supervizi vede a jak často k ní dochází.

Další hypotéza, kterou mám je, že koordinátora praxí, tedy učitele, který sjednává spolupráci s jednotlivými pracovišti, zastává učitel praxí a supervizor v jedné osobě, což má za následek nedostatek času koordinátora na užší spolupráci s pracovišti. Opět budu zkoumat příklady dobré praxe v této věci.

3. Vedení praxí na pracovištích

Zaměřím se na odbornost konzultantů vzhledem k poskytování praxí, popř. i supervize, jaké výhody či nevýhody pracovišti studenti přináší, zda má pracoviště vyčleněného pracovníka, který se studentům věnuje, jakou má odbornou kvalifikaci a jak je odměňován a jakým způsobem dochází k hodnocení studentů. Mou hypotézou je, že vládne spíše nejasnost ze strany pracovišť, jakým způsobem se studentům věnovat a jak je hodnotit tak, aby byly jasné výstupy učení ve vztahu ke kompetencím sociálního pracovníka a praxe měla pro studenty skutečný význam. Očekávám, že v tomto směru lze najít mezi pracovišti velké rozdíly, a to i regionální. Očekávám také, že pracoviště většinou nedokáží vytěžit z práce se studenty možné výhody jako je např. využití bezplatné pracovní síly, pozitivní image organizace v souvislosti se školením studentů při zajišťování financí od sponzorů apod., takže vedení studentů vnímají převážně jako zátěž. Budu zkoumat, zda pracovníci vidí pro sebe či organizaci vedle nevýhod také nějaký přínos z vedení praxí.

4. Motivace studentů řádně vykonávat praxe

Zde bych si ráda odpověděla na otázku, na čem záleží motivace studentů řádně vykonávat praxe. Zda je např. pro studenty zajímavější navštívit po dobu studia co nejširší okruh poskytovaných sociálních služeb či zda by spíše preferovali výběr pracovišť dle svého zaměření. Vycházím z předpokladu, že studenti často sobě nevyhovující odborné praxe spíše „přežijí“ než-li aby se aktivně zaměřili na seberozvoj.

Budu tedy zkoumat jaké praxe jsou pro studenty vyhovující a motivující (z hlediska obsahu, způsobu organizace, vedení a hodnocení).

Dále se v praktické části budu věnovat supervizi a otázce jejího zařazení do studia. Zaměřím se zejména na příklady dobré praxe, které mi pomůžou vytvořit plán a organizování supervizí na VOŠS v Ostravě. Pro získání relevantních informací využiji rozhovory s pracovníky, kteří supervize v rámci studia nebo na pracovišti poskytují. V případě poskytování supervize školou mne bude zajímat její forma, organizování, velikost supervidované skupiny, obsah supervizí atd. Podobně tomu bude při zajišťování údajů z pracovišť.

Na základě výše zjištěných výsledků vytvořím závěrem práce návrh metodických prvků a vodítek k organizování praxí a vedení odborných praxí a supervizí studentů na VOŠS v Ostravě. **Mým cílem je:**

1. pokusit se nalézt efektivnější cestu spolupráce mezi školou a pracovištěm, což znamená ujasnění předpokladů (i personálních) na straně školy a ujasnění si úkolů a cílů pracovišť, jak studenty na praxích vést a hodnotit;
2. vymezit jednotlivé role pracovníků ve škole a na pracovištích, a tím si ujasnit kompetence každého z nich při podpoře rozvoje studentů;
3. zjistit, zda je pro studenty lepší navštěvovat zařízení, které je ve vztahu k budoucímu zaměření v profesi zajímavější nebo jim nabídnout ucelený přehled a praktickou zkušenost s velkou škálou zařízení a institucí, kde je prováděna sociální práce;
4. navrhnout zaměření a cíle a zavést pravidelné supervize na VOŠS v Ostravě.

Pracovní postupy, výzkumné metody a techniky

Diplomová práce se bude z velké části opírat o výsledky výzkumu, a to jak kvalitativního charakteru (nestandardizovaný rozhovor), tak kvantitativní složku (dotazníky, anketa). Na základě přehledu vyšších odborných škol, které jsou členy Asociace vzdělavatelů v sociální práci si zvolím čtyři z nich, které pak osobně navštívím. Pro výběr vzorku jsem si stanovila následující dvě kritéria:

1. všechny čtyři školy mají do rámce studia zahrnuté povinné či dobrovolné supervize;

2. dvě z nich kladou důraz na praxe dlouhodobější, dvě z nich na krátké praxe s cílem poskytnout studentům seznámení se s co nejširším rozsahem poskytování služeb.

Konkrétně použiji pro potvrzení či naopak vyvrácení hypotéz následující metody výzkumu:

1. *Spolupráce školy s pracovišti* – rozhovory s minimálně čtyřmi pracovníky škol (vedoucí odborných praxí, popř. supervizorem praxe).
2. *Pracovní role potřebné pro praktickou přípravu studentů* – rozhovory s minimálně čtyřmi pracovníky škol (vedoucí odborných praxí, popř. supervizorem praxe).
3. *Vedení praxí na pracovištích* – dotazníkové šetření u konzultantů na pracovištích, kde jsou praxe studentů umožňovány. Mým vzorkem se stanou kolegové, se kterými se seznámím na dvou workshopech se zaměřením na supervize praxí. Bude se jednat asi o 40 respondentů.
4. *Motivace studentů rádně vykonávat praxe* – dotazníkové šetření u studentů. Dotazník bude více zaměřen na zpětnou vazbu, tzn., jak vnímají zařazení supervize do studia, zda chápou její smysl v pomáhajících profesích, co pro ně znamenají odborné praxe v rámci studia, zda by rádi navštěvovali více pracovišť krátkodobě či naopak se zaměřili na dlouhodobé blokové praxe atd. Předpokládám, že budu mít k dispozici 80 vyplněných dotazníků (vždy 20 studentů z jedné školy).

Časový plán

prostudování literatury – *červen 2006*

vypracování dotazníků a okruhů rozhovorů pro studenty, učitele a konzultanty na pracovištích – *srpen 2006*

metodologická konzultace - *září 2006*

provedení dotazníkového šetření a rozhovorů s pracovníky ve školách – *říjen 2006*

zpracování výsledků výzkumu – *leden 2007*

první konzultace uceleně vypracované diplomové práce – *březen 2007*

druhá konzultace vypracované diplomové práce s přepracováním – *duben 2007*

odevzdání diplomové práce – *polovina května 2007*

Předběžná bibliografie

- DÖRNER, K., PLOG, U. (1999). *Bláznit je lidské*. Praha: Grada.
- HAVRDOVÁ, Z.(1999). *Kompetence v praxi sociální práce*. Praha: Osmium.
- HAVRDOVÁ, Z. (1995). *Praktická výuka sociální práce – metodické náměty pro tříleté kvalifikační studium*. CTAF II/WP 2/4A: Praha.
- HAWKINS, P., SHOHET, R.(2004). *Supervize v pomáhajících profesích*. Praha: Portál.
- MATOUŠEK, O. a kol.(2003). *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál.
- MATOUŠEK, O.(2003): *Slovník sociální práce*. Praha: Portál.
- MATOUŠEK, O. a kol.(2001). *Základy sociální práce*. Praha: Portál.
- MUNSON, E. C.(1993). *Clinical social work supervision*, The Haworth Press: Inc., NY.

Vybraná čísla periodik

Konfrontace – časopis pro psychoterapii, 2005, mimořádné č. 1

Psychoterapeutické sešity, 2000, č. 2

Sociální politika, 1997, 2001

Sociální práce, 2003, 2004

Informace a zkušenosti získané z kurzů

Workshop supervize odborných praxí. Remedium Praha, 25. 5. 2006

Workshop supervize praxí. Remedium Praha, 21. 9. – 23. 9. 2006

Internetové stránky

Asociace vzdělavatelů v sociální práci – www.asvsp.org

vyšší odborné školy sociální

popř. další materiály získané při osobním setkání s pracovníky škol